This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08231471 1

(F[illegible]

R[illegible]

Funck, Johann Nicolaus

JOH. NICOLAI FVNCCII
Marburgenſis

DE

ORIGINE LATINÆ LINGVÆ

TRACTATVS,

Quo

Germaniæ ceu Matri primos Italiæ incolas, ac proin Romanos, ſuum & genus & linguam debere, ex utriusque Gentis Antiquitatibus & ipſa Populorum migratione demonſtratur.

ASTOR LIBRARY NEW-YORK
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

GIESSÆ & FRANCOFURTI,
Apud Vid. JOH. REINH. VULPII & EB. HENR. LAMMERS,
M DCC XX.

KBS

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

INCLYTÆ
ACADEMIÆ MARBVRGENSIS
MAGNIFICO DN. RECTORI.
CÆTERIS
OMNIVM FACVLTATVM
MEMBRIS EXCELLENTISSIMIS,
VIRIS
SVMME REVERENDIS,
AMPLISSIMIS, CONSVLTISSIMIS,
EXPERTISSIMIS,
ACVTISSIMIS, CLARISSIMIS,
PROFESSORIBVS,
DIVINARVM ET HVMANARVM SCIENTIARVM
LONGE CELEBERRIMIS,
BONARVM ARTIVM INSTAVRATORIBVS,
DE ECCLESIA & REP. LITERARIA
OPTIME MERITIS & MERENTIBVS ADHVC,
MÆCENATIBVS SVMMIS,
INDVLGENTISSIMIS ITEM PRÆCEPTORIBVS SVIS,
ATQVE DOMINIS,
SVO CVIQVE ORDINE & IVSTO TITVLO,
HONORANDIS,
DISSERTATIONEM
DE ORIGINE LATINÆ LINGVÆ,
CVM VOTO OMNIGENÆ FELICITATIS &
GRATÆ MENTIS TESTIFICATIONE
D.
AVCTOR.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

DEDICATIO.

NIhil, PATRES CONSCRIPTI, quod Clariſſimis Nominibus VESTRIS dignum, h. e. elegans atque eximium, à me nullius doctrinæ, nullius eruditionis homine proficiſci, ſatis certe ſcio. Nihilominus, cum hæc qualiscunque, ſive ſententiæ, ſive rationum momenta, ſive ordinem, ſive ipſa denique verba conſideramus, maximam partem ex Antiquitatibus Græco-Romano-Germanicis & variis hinc inde earum Scriptoribus hauſta, & in ſuaviſſimo tot Mæcenatum complexu liberalius conſcripta, diſſertatio *de Origine Latinæ linguæ* fato paulo iniquiori publicæ datur luci; una omnium VESTRA innixus Benevolentia & Humanitate, confido mihi gratioſe con-

condonatum iri, quod Schediaſma illud VOBIS, MAGNIFICE DOMINE RECTOR, VIRI SUMME REVERENDI, AMPLISSIMI, CONSULTISSIMI, EXPERTISSIMI, ACUTISSIMI, PRÆCEPTORES & PATRONI, devoto ſubjectæ mentis & venerationis cultu offerre audeam.

Si pueritiæ memoriam volo recordari ultimam, inde usque longum repetens præteriti temporis ſpatium, VOS video, & ad ſuſcipiendam & ad proſequendam hanc ſtudiorum rationem, mihi Principes extitiſſe. Abhinc mihi ſæpe in mentem venit gratulari, quod Marburgi ſim: non quod cæco Patriæ, ut ſolent nonnunquam mortales, ego detinear amore, non quod cœli temperies, non tractus terræ, non plaga, non urbis ſtructura mihi adeo placeant, vel miranda capere me ſinant Antiquitatis veſtigia, quæ quidem omnia heic minime gentium, iſtud ut mereantur, reperire potui; ſed quod in hac noſtra Civitate frequentetur celeberrima Muſarum ſedes, quod eo loco agere vitam mihi detur, qui tot tantiſque Reip. literariæ Luminibus, divinis huma-

nisque

niſque ſcientiis, bonis artibus, quolibet ſtudiorum genere, otio, libertate, rerum omnium copia, omni denique Virtute vigeat floreatque usque adeo, ut ad ſummam felicitatem iis, qui liberalioribus flagrant literis prope nihil deeſſe videatur. Iſta libenter ego mecum cogito, multo etiam libentius, cum illud addo, frui me, una cum fideliſſima inſtitutione, Benevolentia VESTRA atque Munificentia, ut in clientela me ſentiam eſſe tam ſplendidi tam Illuſtris Collegii, nobilitate ornati ea, quæ vera demum Nobilitas eſt. VESTRA, PATRES CONSCRIPTI, Gratia VESTRA Informatione, nunquam ſine luculenta inſignis erga me, nihil tale vel merentem vel cogitantem, affectus ſignificatione, atque adeo ſignis exoptatiſſimis ſanctisque VESTRIS ultra duo luſtra Muſarum & Apollinis caſtra ſecutus miles gloriari poſſum VESTRIS ſolummodo profeciſſe Auſpiciis atque bonis artibus non niſi præclara opera VESTRA magis magisque per omnes coronarum diſtributionis ordines imbutum fuiſſe. Si quid ergo eſt in me ingenii, quod ſentio quam ſit exiguum, id VOBIS unice debeo, ac proin VOSmet ipſi fructus, qualescunque tandem fuerint, iſtius à me repetere VESTRO Jure valetis.

Certe ſi tot tantaque à VOBIS Beneficia ingratus acceptaſſe viderer, judicandus merito eſſem ſine pectore corpus, cæterisque perquam ſimilis animalibus, quæ natura prona & ventri obedientia finxit. At ego nunquam non iſthæc gratiſſimo percepi animo, quicquid ex VOBIS hauſerim, aliquando etiam ſervitiis VESTRIS dicare

mo-

modeſte cogitans, licet dudum de modo deſperavi. Et ecce nunc venit ſpecimen ſatis leve Academicum, quo melius hoc tempore nihil habeo, quod veteri Clientum more offerre & publice, quantum PRÆCEPTORES & PATRONI, VOBIS debeam, maxima cum voluptate mea teſtari queam. Spero, pro ſingulari Gratia mihi toties totiesque probata, VOS animum devotum & gratiſſimum meum non ex chartacei munuſculi hujus vilitate, ſed ex meritorum VESTRORVM & collati hactenus in me Beneficii magnitudine æſtimaturos.

Quod jam pridem à Deo T. O. M. precati ſunt mecum Academiæ cives atque clientes, quotquot VOS colunt, omnes, nunquam ego deſiſtam ardentiſſimis contendere ſuſpiriis, Numen clementiſſimum, quod conatibus VESTRIS perpetuo adſpiravit, VESTRAque Eloquentia & Studiorum proſpero admodum ſucceſſu noſtra perſonare Auditoria & Athenæum hoc ſat ſplendidum eſſe voluit: ad unum omnes VOS, PATRES CONSCRIPTI, felices, incolumes atque ſoſpites quam diutiſſime præſtet: VESTRIS uti doctrinæ, Pietatis ac Prudentiæ pervigiliis ſuaviſſimum hoc bonarum artium Emporium novis continuo incrementis, iisque perpetuis atque conſtantibus eſfloreſcere videatur. VESTRA proin Conſilia, quæ ſpectant

ctant ad cultioris vitæ, Religionis, Juſtitiæ, Sanitatis, Humanitatis emolumentum, & gloriam imo ſalutem Patriæ procurant, & rem literariam modo incredibili provehunt, exoptatiſſimo Rerum exitu fortunare velit. Valete PATRES CONSCRIPTI, PRÆCEPTORES atque PATRONI, Valete & favere haud dedignamini

Nominum & meritorum maxime inclytorum cultori & admiratori,

Clienti obſervantiſſimo, obſequentiſſimo
JOH. NICOLAO FVNCCIO.

TRA-

TRACTATUS
DE
Origine Latinæ Linguæ.

CAP. I.
Quænam Diverſi de Latinæ Linguæ Originibus ſenſerint.

§. 1. *Nihil difficilius eſſe, quam populorum eorundemque linguarum origines indagare.* 2. *Hinc circa Latinam linguam diſſenſus:* 3. *Ut Dionyſius & Quintilianus eam ſtatuerint eſſe mixtam è Barbara & Græca.* 4. *Quibus Varro accedit.* 5. *Recentiores mage Græcis tribuunt;* 6. *Magis alii Germanis.* 7. *Stiernhelmius eam ex Thuſca, Græca & Phrygia deducit.* 8. *Inchoferus nunquam in Italia fuiſſe aliam ſtatuit præter Linguam Latinam.* 9. *Hugo iſtam facit Japheticam.* 10. *Disquiritur num Romulus ſuo regno linguam invexerit aliam;* 11. *Num Latinus juxta Gotfridum.* 12. *Origo Latinæ Linguæ num ex Hebraica & linguarum confuſione derivanda.* 13. *Qua ratione homines primum in Italiam venerint.* 14. *Quo tandem fundamento ad conciliandas aliorum ſententias ſtatuitur Avia Latinæ Linguæ incerta, Mater Germanica, Magiſtra Græca.* 15. *Ut paradoxon iſthoc paulo fuſius dilucidari poſſit, Lectoris benevolentia captatur.*

§. I.

CUm antiquisſima cujuscunque gentis monumenta nos plerumque deficiant; aut ſi quæ poſteritatis ſolertia ad nos pervenerunt, recentiora & plurimum anilibus fabellis referta atque adeo obſcuræ fidei traditionibus conſpurcata ſint, ut iſtis vel asſenſum præbere, vel ea, quod palmarium eſt, ſatis intelligere nequeamus: gentium utique migrationibus, linguarum originibus atque fatis nihil indagatu difficilius vel incertius effectu reperiri poteſt. Unde mirum nemini videri debet, aliquando homines cæterum eruditiſſimos & maximi nominis criticos de rebus his tantum non abſoletis ac temporum injuria diu ſepultis more Andabatarum pugnare: Quibus hinc inde largimur cuique ſuo abundare ingenio.

§. II.

Verſamur nunc in iſta ſatis amoena & lectu intellectuque jucunda Latinæ linguæ natali: quæ undenam rectius derivetur, Doctiſſimi viri hactenus diverſimode judicarunt, nec etiamnum, utut videretur, compoſita lis eſt. Decertare comprehenditur quilibet pro ſententia aliquando Cimmeriis tenebris obſcuriori ſua, quaſi pro aris focisque ſibi præſertim digladiandi fuerit conceſſa facultas. In univerſum vix aliquis controverſam audet definire cauſam: an propter ſufficiens, quod deſideratur, antiquitatis judicium; an propter diſſentiendi ſtudium, neque capio, neque conſtanter affirmare poſſum. Quoquomodo ſe res habeat, id ſaltem video, tantas, quas ducunt, componere lites & veritatem cauſæ, quam præ ſe quivis ſibi ferre perſuadet, niſi ex argumentorum collatione & accuratiori partium examine, vel, ut ita loquar, recta ſuffragiorum diribitione vix elici poſſe.

Etenim

Etenim qui plurimorum ſententias omni liberatus præjudicio ſub incudem revocare & paulo penitius ad primam populorum migrationem attendere velit: haud obſcure deprehendet, iſtos ſi non ad unum omnes, maximam tamen partem quod ad rem & ipſam linguæ originem ſpectat, in præcipuis conſentire.

§. III.

Vetuſtiſſimi Antiquitatis Romanæ Scriptores ſatis aperte fatentur, veram linguæ ſuæ originem à Barbaris derivandam eſſe: quantumvis adventum iſtorum, & quinam primitus & quando Italiam occupaverint amplius monumentorum defectu vel ignorantia penetrare nunquam potuerunt. Saltem Halicarnasſenſis DIONYSIVS *a*) & ille ſummus Romanæ Eloquentiæ magiſter, FABIVS QVINTILIANVS *b*) tacite quaſi Germanis atque Celtis (alios enim non licet hic quidem intelligere Barbaros) originem tribuunt: ut ut Latina Græcis commixta fuerint in Civitatis Romanæ conſtitutione & temporis ſucceſſu diverſa hinc inde deſcenderit linguæ compoſitio. Atque ille *c*) miratur admodum civitatem iſtam penitus Barbaram non fuiſſe redditam, receptis Opicis, Marſis, Samnitibus, Hetruſcis, Brutiis & multis Umbrorum, Ligurum, Hiſpanorum & Gallorum millibus.

§. IV.

Neque diſſentit plane, qui ante hoc de Latina Lingua optime commentatus eſt, M. TERENTIVS VARRO *d*) ubi *neque omnis*, inquit, *impoſitio verborum extat, quod vetuſtas quasdam delevit: nec quæ extat, ſine mendo omnis impoſita: nec quæ recte eſt impoſita, cuncta manet:*

a) Rom. Antiq. lib. 1. cap. ult. in fin. *b*) Inſtit. Orator. lib. 1. c. 5.
c) DIONYSIVS l. c. *d*) De lingua Latina ad M. T. Cicer. lib. 4. c. 1.

multa enim verba littereis commutateis ſunt interpolata; neque omnis origo eſt noſtræ linguæ è vernaculeis verbeis: & multa verba aliud nunc oſtendunt, aliud ante ſignificabant &c. Unde ſcire licet ingenuos etiam Latinæ Linguæ Patronos in derivandis vernaculæ ſuæ vocibus errare: non id quidem ex ignorantia Græcæ, hujus enim erant expertiſſimi, ſed priſtinæ Barbaræ, quam vocant, matris Latinæ linguæ: ex qua faciliori progreſſu & labore, conſentientibus VARRONE, QUINTILIANO atque aliis, verborum ſignificationes & differentias commonſtrare potuiſſent.

§. V.

Ut ut ſe res habeat, ſequuntur iſtos tamen, quotquot fere hactenus elegantiores muſas tractare comprehendimus: quos inter duos poſt hominum memoriam graviſſimos & eruditiſſimos cujuscunque Antiquitatis interpretes JOSEPHUM SCALIGERUM *e)* & SAMUELEM BOCHARTUM *f)* nominaſſe nunc ſufficiat. Illi, quod originem Latinæ Linguæ attinet, vellent id gloriolæ Græcis vindicare. Ita quidem ut fateantur, a finitimis populis Barbaris plura in Latinum ſermonem incidiſſe vocabula. Sed tamen probare conantur, nihil patere latius, quam id, quod à Græca manaverit ac dein curſu temporum & ingenio humano inflexione

e) Diſſert. de Jonum literis & epiſtola ad Steph. Ubertum, itemque diatriba de Europæorum linguis, inter opuſcula Scaligeriana Pariſiis à CASAUBONO 1610 edita

f) Phaleg. cap. 15 confer CRINESIUS de confuſione linguarum cap. 10 CHRISTIAN BECMANNUS manuductione ad Latin. ling cap. 5. p. 26 27. ſeq. Idem de origine Latinæ linguæ ex profeſſo. THEODORUS RYCKIUS Diſſert. de primis Italiæ colonis & Æneæ adventu cap. ult. §. 59 CRAMERUS orat. de fato Lat. ling. GRAVINA dialog. de Lat. ling. FACCIOLATUS de ortu, interitu & reparatione Latin. ling. ab exordio. Alii, quos citare longum eſt.

ne varia & literarum commutatione corruptum fuerit. Quo adeo ipſa Latina lingua, magna ſui parte, facta ſit ex Æolica, Græcæ dialecto. Hæc quantumvis ego etiam non temere negaverim, mihi tamen quam maxime videntur, non originem, ſed cultum & incrementa Latinæ Linguæ potius reſpicere. De Aboriginibus iſtis, quæ tradunt, primis Italiæ colonis, num fuerit Græcæ originis poſt non ita multo videbimus.

§. VI.

Vice verſa dantur è recentioribus plurimi, qui originem Latine linguæ è Germanica vel Celtica vel Scythica, quam vocant, nec infelici ſucceſſu deducunt. *g*) Atque illi magis primordia & natalem, quam progreſſum & fata Latinæ Linguæ ſubſequentia acu tetigerunt: quod pluribus deinceps hujus pertractationis fine fieri clarius & pateſcere poterit. Quamvis negare id etiam nolim, fore, utpote inter olores haud raro ſtrepunt anſeres, qui ſenſum priorum non ſatis aſſequi poſſunt, male ſanos, ut materiam iſtam adeo nobilem indigne verſentur & ipſam cauſæ veritatem ſua vel libidine vel ignorantia hominibus Eruditiſſimis & aliter ſentientibus non modo ſuſpectam, ſed prorſus futilem & ridiculam faciant. Penes quos, mea quidem ſententia, argumentorum dictaminumque fides & valor eſto.

g) PHILIPP. CLUVERIUS German. Antiq. lib. 1. cap. 7. & 8. PETZRON de lingua Celtarum GVILELMVS POSTELLVS de originibus Hetruriæ. SCRIECKIVS de originibus Celticis. Anonymus Danus, qui ſub AQVILONII nomine de mixtione Græcæ & Latinæ linguæ cum Dania ſcripſit. JOH. LVD. PRASCHIVS de origine Germanica Latinæ linguæ. Acta Erudit. Lipſ. 1686 p. 325. MORHOFIVS von dem Urſprung der Teutſchen Sprach und Poëſie. REIMANNVS Hiſtor. Liter. Germ. G. LEOPOLDVS PONATVS in der Anleitung zur Harmonie der Sprachen: ut innumeros alios ſilentio tranſeam.

§. VII.

Ne nunc monſtra aliorum ſat alibi ad nauſeam citatorum huc referam, qui ex imaginaria ſua lingua primæva ortum Latinæ linguæ ſtatuunt, ſolus mihi incidit GEORGIVS STIERNHELM Nobilis & Doctiſſimus Suecus *b*) qui ut vetuſtiſſimam omnium fecit linguam Scythicam, quâ patriam ſubintelligit ſuam; Latinam deinde ſero voluit ex iſta progeniem ortam fuiſſe potiſſimum ex tribus ſubſtitutis parentibus, vernacula Aboriginum ſive Thuſca, Græca & Phrygia. Sed hæc in Synopſi, cujus deductionem probationemque, ut multa alia, ſui flagrantiſſimæ Reip. literariæ præmatura morte ſubreptus dare nunquam potuit.

§. VIII.

MELCHIOR INCHOFERVS ſtatuere haud veretur, in Italia nullam Latina lingua antiquiorem fuiſſe. *i*) Nec mirum: cum & ipſe pontificius & Ieſuita non indoctus omnimodo ſanctitatem iſti vindicare & divinis laudibus religionis ſuæ vehiculum evehere ſtudeat; imo curioſius argumento etiam neſcio quo, tandem iſtius linguæ gloriam vel auctoritatem conciliandum (quæ tamen absque nugis & ejusmodi fabellis poteſt ſarta tecta manere) nobis perſuadere conetur: *Beatos in cælo latine locuturos, & Chriſtum latine interdum locutum eſſe. k*)

§. IX.

Sed longe adhuc major inſania eſt JACOBI HVGONIS *l*) qui Latinam linguam fecit Japheticam & quasdam ſibi

b) Vid. Synopſeos cap. prox. ſeq. §. 8. à nobis exhibitæ particulam 16. *i*) Hiſtor. ſacræ latinit. lib. 1. c. 6.

k) Ibid. lib. 5. cap. 2. & 4.

l) Opere cui titulum præſcripſit valde pompoſum: *Vera hiſtoria Romana, ſeu origines Italiæ ac Romæ ad hunc diem ignota.*

Romæ

ſibi generales ſyllabas finxit, unde voces Hebræas, Græcas atque Latinas deduceret. Multa ibi de Japheti in Italiam adventu, multaque de Æneæ ac Trojanorum appulſu in typum projecit, quæ jure dicere poſſis omnia, ægroti veteris meditantis ſomnia myſtæ.

§. X.

Alii Romulum novam linguam inveniſſe tradiderunt. Quo ſpectant GRONOVII verba. *m*) *Sic ergo illos non Romanos loquutos audimus, quum Romulus non niſi ea lingua, quæ mox latina dicta eſt, fuerit loquutus; hoc eſt, eam ſimul cum urbe codiderit. Unde habuit illam linguam Romulus? Secumne ex Alba attuliſſe credimus? Videlicet ut in itinere XX. millium paſſuum ſic ſubito & ipſe & os ejus transformaretur, ac neſcio quæ aëris mutatio repente eum adflans, totum cum retexuerit; adeo ut ex Albanis portis egrediens ex Albano ſermoni, qui multum ab Græcis traxiſſe fertur, imo ubi, quippe apud non Romanos, Græcè Feſto teſte loquebantur, aſſuefactus, ut Roma locum tenuit, oblitus priorum inauditas inuſitatasque voces protulerit.*

§. IX.

Pari modo GOTFRIDVS VITERBIENSIS ſubitaneam, poſt Græcam, quæ antea fuerit in uſu, linguam ſibi imaginatur: eandemque non Romulo quidem, ſed Regi cuidam Italiæ antiquiori LATINO tribuit: vel originem atque uſum Latinæ linguæ ſtato ſimul tempori certisque perſonis inconſideratius pro ſui ſeculi ignorantia adſignare non dubitavit. Ita ille *n*)

Dum

Romæ 1655. in fol. confer. MORHOFIVS de lingua Teutonica part. 1. c. 1. pag. 10. Polyhiſt. liter. lib. 4. c. 3. §. 5.

m) Diſſert. de origine Romuli pag. 25.

n) Chron. part. 6. apud PISTORIVM Germ. Scriptor. tom. 2. pag. 136.

Dum judex Thola ſit in Iſrael ille propheta,
Lingua Latina venit, ſit litera dante poëta,
Verba loqui Græca jam nova lingua vetat.
Sola per Italiam fuerat tunc litera Græca,
Gramma novum tribuit Latius Rex atque poëta,
Tullia rhetorica limat & atra vetat.

§. XII.

Facilior recurſus fuerit ad linguam primævam, quæ ut vulgo Hebraica fuiſſe creditur, absque omni dubio & ea ipſa Judæorum vernacula communis, ut reliquarum, ſic Latinæ etiam linguæ noſtræ Mater & Origo celebrari ſuo merito poteſt. Et ſi, quod orbi pene univerſo hactenus perſuaſum eſt, in exſtructione turris Babylonicæ, oborta populorum diſcordia, neſcio qua ſummi numinis bonitate vel miraculo dedit momentaneam linguarum copiam: quid ni ea rerum confuſione & gentibus in longe diſſitos terrarum tractus diſperſis, colonia quæque vernaculam ſuam eo pertulit, quo pedem figere conſtituebat.

§. XIII.

Veruntamen, ſi vel maxime demus id, quo de perſuaſi longe aliter ſumus; inſtant nihilominus Antagoniſtæ inſuper curioſe quærentes: num etiam ipſa Latina lingua ad iſthanc primam γλωττοσύγχυσιν referenda, num ex alia, quam celebris illa Confuſio protulit, lingua vetuſtiori, ut ſera quædam progenies deducenda ſit? Veroſimile (nam ex ſolis conjecturis in re antiqua & maxime obſcura loqui ſolent) veroſimile inquam prudentiſſimo olim Scholarchæ, cujus vivit etiamnum poſt funera virtus CHRISTOPHORO CELLARIO *o*) & poſt eum Doctiſſimo Dn. WALCHIO *p*) videtur; eo tempore, cum homines magnam iſtam ex Aſia mi-

o) De fatis Latinæ linguæ diſſert. Acad. part. 2. p. 457.
p) Hiſtoria critica Latinæ linguæ. c. 1. §. 3. pag. 20.

migrationem facerent ac colonia mare trajiciens in Græciam veniret duce Javan aliis, Ἰὼν, à quo Ἴωνες & lingua Jonica denominata fertur; quandam eorum partem ulterius iter inſtituentem perveniſſe in Italiam, cui Latina lingua originem debeat. Quod quidem ſatis ſpecioſe dictum; ſi alia ejus rei teſtimonia vel Doctiſſimorum hominum aſſerti hujus deductionem haberemus. Alii præſuppoſita primæva Hebraica, quod ſupra dudum vidimus, Latinam linguam apertius ex Græca ceu propinquiori origine trahunt. Ita CHRIST. BECMANNVS *q*) Lipſiomimus de ulteriori probatione ſecurus, ut ut fundamento iſthoc ſuum de originibus Latinæ linguæ opus ethymologicum ſatis operoſum conetur ſuperſtruere, quadam veluti majeſtate infit: *Verum amo, verum volo mihi dici, mendacem odi. Hebræa verè prima eſt, etiam Spiritus ſancti teſtimonio. Quod ſi non credimus, cui credemus? ait Ambroſius. Hæc lingua ad grandem illam turris Babylonicæ ædificationem confuſa eſt. &c. Atque inde ita exſtiterunt aliæ dialecti. - - Haud dubie inter illas Græca quoque una emerſit.* Et poſt multa aliena tandem concludit: *Origo Latinitatis eſt & Hebræa & Græca. Illa prima. Hæc propior & longe manifeſtior. Indicio ſit paritas literarum &c.* quæ flocci ſunt & nullius argumenti loco habenda. Celeberrimus GRAVINA Jureconſultus Romanus, compluribus aliis, LL. originem Græcis ſemel iterumque vindicans DIONYSII conjecturis *r*) veluti ſolido fundamento innixus ſtatuit, multo ante bellum Trojanum, Arcades Oenotro Lycaonis filio duce, ex Peloponneſo in Italiam ſe effudiſſe; qui, cum montes occuparent, à finitimis appellati fuerint Aborigines (Græcis enim *mons* dicitur ὄρος) & ab his Græcorum gentem vetuſtiſſimam Pelasgos

q) Manuduct. ad Latin. linguam cap. 5. p. 26. ſeq.

r) Antiq. Rom. lib. 1. c. 2.

Pelaſgos, à quibus & Arcades oriundi, ex Hæmonia in Italiam appulſos ac diuturnis fractos erroribus atque diſſipatos ſedibus exceptos fuiſſe. Ut adeo ſoli Græci pro Latinæ linguæ auctoribus habeantur. *s*) Quam bene videbimus ſuo loco. Alii aliter: quorum opiniones coacervatasque omnes ſententias perquirere, B. L. tædioſum fore, lubens agnoſco.

§. XIV.

In ea hæreſi verſatus jam diu ſum, ut linguarum pene omnium, ſic etiam Latinæ *originem ultimam*, qua mediate jam olim propagata fuerit, ab omnibus graſſe ignorari; *proximam LL. originem* ex ſententia ſaniorum Criticorum eſſe Germanicam vel Celticam arbitror: ita tamen, ut, ſi quis pro partibus, quod fieri ſolet, Græcis rigidius ſtare velit, & ipſi dare manus non plane abnuam: quin ſententiam eius, qua cultum, non originem LL. reſpicit, etiam quoquo fieri poteſt modo probare & approbare omni niſu paratus fiem. Scilicet *Aviam* Latinæ linguæ *incertam* ſtatuo, *matrem Celticam*, *magiſtram Græcam*.

§. XV.

Eorum gratia, quibus aſſertum iſthoc noſtrum, prima fronte paradoxon videtur: eam cauſam, quantum pote breviter ſed clarius ab ovo repetere conſultum putavi. Poſtquam adeo res fuerit ſatis diſtinctè cognita, ſuum cuique iudicium relinquo: uti vel mecum vel etiam, ubi commodum videbitur, cum aliis ſentiat. Quod impune fieri poteſt. Copia ſit cuilibet etiam velim, ſi quid minus recte traditum, memetipſum accuratiori vel ſolidiori pertractatione redarguendi. Quandoquidem ego fateor cum B. AVGVSTINO *t*) *me ex eorum numero eſſe conari, qui proficiendo ſcribunt & ſcribendo proficiunt. Unde ſi aliquid incautius*

s) Cl. Gravinæ dialog. de Latina lingua, oper. pag. 673.
t) Epiſt. 7.

tius vel indoctius à me poſitum eſt, quod non ſolum ab aliis, qui videre id poſſunt, merito reprehendatur, verum etiam à me ipſo, quia & ego ſaltem poſtea videre debeo, ſi proficio; nec mirandum eſt, nec dolendum, ſed potius ignoſcendum atque gratulandum, non quia erratum eſt ſed quia improbatum. Nam nimis perverſe ſe ipſum amat, qui & alios vult errare, ut error ſuus lateat.

CAP. II.

De Lingua Primæva, Latinæ avia.

§. 1. *Gentilium indigenæ.* 2. *Exemplis probantur.* 3. *Tales judicio eorum fuiſſe Aborigines.* 4. *Aliter Chriſtianos ſentire qui gentes earundemque linguas omnes ex uno Adamo & lingua primæva deducunt.* 5. *Quæ vel qualis illa primæva linqua, incertum; Hinc Eruditorum certamina.* 6. *Goropius primævam ſtatuit Belgicam.* 7. *Schrieckius Rodornius cerebrinam Hebraicam Celticæ ſimilem.* 8. *Stiernhelmius Scythicam vel Suethicam.* 9. *Nonnemo Toletanus Gothicam.* 10. *Græci nominatim Diogenes Laërtius & poſt iſtos Ericus Græcam.* 11. *Bellinus varias ſimul primævas nominat.* 12. *Webbeus Sinicæ linguæ primogenituram vindicare annititur.* 13. *Hebraicæ Rabbini & maximi quique hodienum Philologi.* 14. *Hebraica earum, quæ hodie celebrantur, linguarum antiquiſſima eſt;* 15. *Non primæva.* 16. *Reſpondetur argumento, quod pro iſta militare videtur, deſumtum ex nominibus hominum primorum propriis. Hæc vel translata dicuntur ex primæva;* 17. *Vel ex primæva potius remanſerunt in linguæ Hebraicæ radicibus.* 18. *Linguarum eſſe proprium ſubire mutationes: unde conſtans non potuit eſſe primæva:* 19. *Sed interiit, nullibi appatitura.* 20. *Collectam ex variis linguam univerſalem eſſe vanam.*

§. I.

GEntiles deſtituti veritatis luce, quam ſacroſanctum Numen cœlitus verbo ſuo nobis largiri gratioſe dignatus eſt, niſi ad poëtarum figmenta & aniles fabellas hiſtorico prorſus indignas deſcendere voluerint, altius non potuere genus humanum atque adeo gentis cujusque linguam derivare, quam à loco habitationis: cujus antiquiſſimos incolas, quaſi eodem natos ſolo pullulatosque è terra fungorum aut arborum inſtar αὐτόχθονα ἔθνη *gentes indigenas* vocabant: quod originem & ultimam ætatem iſtorum aliqua, vel memoria repetere; vel ratione indigitare conarentur. Unde nemini facile mirum videri debet, plurimas olim nationes de vetuſtate generis, tanta ſæpe animorum exacerbatione, cum aliis, quæ pariter ea gloriabantur, lites atque contentiones moviſſe.

§. II.

Scythas & *Ægyptios* inter, quorum utraque gens antiquiſſima habebatur, gravis oborta eſt de prærogativa diſceptatio: quam hi cœli temperamento & agri fertilitate, iſti proceritate corporum, ingeniorum duritie & neſcio quo non, deciſam voluere. *a*) Alia in Pſammetichi regnum incidit *Ægyptiorum* cum *Phrygis* de primatu diſputatio, diu ventilata, usque quo linguam aggrederentur judicare duobus pueris, quos recens natos inter pecora adoleſcere curarunt, ut miſerabile *beccos* obſcura voce edere aſſueſcerent. *b*) *Germanos* TACITVS *c*) indigenas credidit minimeque aliarum gentium adventibus & hoſpitiis mixtos. In Peloponneſo *Arcades* Lacedæmoniorum novitati ſe præferentes & cum *Sycioniis* de vetuſtate generis contendentes προσελήνων,

ante

a) JVSTINVS lib. 2. c. 1.
b) HERODOTVS hiſtor. lib. 2. ab exordio.
c) De moribus Germanor. cap. 2.

ante lunam ortorum nomine ipſi propemodum mundo ſe præferebant. Extra Peloponneſum *Theſſali* à Deucalione diluvio ſuperſtite ortum ſuum ducebant. *Athenienſes* vero αὐτόχθονες à ſe ipſis appellati, cicadam in ſignum antiquitatis capillitio innectebant. Ut enim cicadæ è terra prorumpentes ſolo tantum ſuam originem debent; ita illi è gremio matris terræ, quam incolebant, blande emiſſi videri voluere: quippe, ut JUSTINI *d*) verbis utar, *non advenæ neque paſſim collecta populi colluvies - - ſed eodem innati ſolo, quod incolunt: & quæ illis ſedes, eadem origo eſt.*

§. III.

Ita etiam *Aborigines* in Italia dici voluere, quaſi *ab origine* iſtius loci incolæ & indigenæ. Neque enim probamus eorum ſententiam, qui *Aborigines* à montanis & voce Græca ὄρος, quæ *montem* ſignificat, derivandos tradunt; eo, quod ex Peloponneſo in Italiam effuſi montes occupaverint. *e*) Etenim voce aliena non indigemus, ubi commodior & ſatis vulgata nominis ſignificatio è vernacula & ipſo patrio ſermone arridet. Saltem FESTVS *f*) *Aborigines*, inquit, *appellati ſunt, quod errantes NB. convenerint*, non advenerint, quam qui alio emiſſi, *in agrum, qui nunc eſt populi Romani. Fuit enim NB. gens antiquiſſima Italiæ.* Et ipſe DIONYSIVS, *g*) iſtos Romani generis auctores αὐτόχθονας *indigenas* Italiæ & gentem ex ſe oriundam vocare haud dubitavit. Imo neque etiam VIRGILIVS *h*) obſcure innuit, quando priſcos patriæ incolas de-

B 3. ſcribit:

d) Lib. 2. cap. 6. confer. CYRIACI LENTVLI Germania part. 1. c. 2. pag. 58.

e) Apud DIONYSIVM Antiq. Rom. lib. 1. c. 2. confer. GRAVINA dial. de LL. oper. pag. 673.

f) Voce *Aborigines.*

g) Roman. Antiq. lib. 1. c. 2.

h) Æneid. lib. 8. verſ. 314.

ſcribit: *Hæc nemora indigenæ Fauni, Nymphæque tenebant, Gensque virum truncis & duro robore nata.* Ut adeo nulli dubitemus etiam eo ſcriptorum gentilium ſenſu ἐπιχώριον & *indigenam* fuiſſe, quam vocant, *Aboriginum* gentem.

§. IV.

Nos, qui ſacris literis de meliore ſumus edocti, novimus, ab exordio mundi & rerum creatarum, unum fuiſſe hominem, patrem mortalium & nationum, quotquot nunc in orbe ſunt, omnium: per conſequens lingua etiam una ipſi Adamo totius generis humani capiti & protognato naturalis & vernacula extitit, quam viri docti communiter nunc primævam & univerſalem nominare ſolent.

§. V.

Sed tamen qualis vel quænam illa fuerit, non unum ſentiunt omnes: aliis Hebræam, aliis veterem aliam ex Oriente, aliis recentiorem quandam vel novam ex omnibus collectam & effictam, pro iſthac lingua venditantibus. Neque adeo miramur populos orientales patriarchis olim frequentatos, *Hebræos i)* *Chaldæos k)* *Syros l)* &, qui meridiem verſus

i) *Hebræi* tantum non omnes conſtanter linguam ſuam in orbe primævam fuiſſe teſtantur. Ita TARIVM JONATHANIS: *Lingua ſancta loquebantur, qua creatus eſt mundus ab initio.* Iisdem propemodum verbis etiam HIEROSOLYMITANVM, Rabb. SOL. JARCHI in locum, *Labium unum eſt lingua ſancta.* ABEN EZRA & alii Celeberrimo SCHRöDERO Præceptori & Patrono meo æternum venerando citati, erudit. Diſſert. *de primæva lingua Hebraica* §. 3. Quos ſequebantur eccleſiæ patres ibid. §. 4. & hodienum maximi quique Theologi atque Critici.

k) Ut alios nunc quidem ſilentio tranſeam, LVDOVICVS ELIAS DV PIN vir celeberrimus potius linguam Chaldaicam loco primævæ habendam putat: quem ideo maximus Ienenſium Theologus JOH. FRANC. BVDDEVS Eccleſ. hiſtor. V. T. periodo 1. ſect. 2. pag. 237. ſeq. confutare aggreditur.

ſus habitant, *Æthiopes m)* ſuam, quibuscunque placet, linguam dicere primævam: cum Novatores quidam ſuis vernaculis longo poſt tempore per Europam propagatis, ea ſive ſit Suecica, ſive Brabantina, ſive Germanica, ſive Græca, ſive Latina, absque omni fundamento prærogativam tribuere non vereantur. Quibus certe videre licet

- - - qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit & immemores non ſinit eſſe ſui. n).

§. VI.

JOH. GOROPIVS BECANVS Brabantinus *o)* novam plane & hactenus inauditam, ſed ridiculam & valde nugacem protulit ſententiam de primatu linguæ Cimbricæ (ita videlicet Belgicam ſuam vocat) qua & Hebræam & linguas cæterarum gentium omnes promanaſſe exiſtimat. Ille R. *Moſis*

l) *Syri Maronitæ*, inquit JOSEPH. SCALIGER in epiſtola ad Richardum Thamſonum, *antiquiorem Syriaſmum Hebraiſmo, quovis pignore contendunt. &c.* Atque ex patribus etiam THEODORETVS qu. 12. in Geneſ. Syriacam linguam pro primæva venditat.

m) Confer OWENI theologumena lib, 3. c. 2. §. 4. ſeqq. & Celeberrimi BVDDEI Hiſtor. eccleſ. V. T. l. c. pag. 139.

n) OVIDIVS de ponto lib. 1.

o) Vaſti ejus libri in folio omnes prodierunt Antverpiæ anno 1569. & 1580. inſcripti: *Origines Antverpianæ, Hieroglyphica, Hermathene, Vertumnus, Gallica, Francica, Hiſpanica, Indo-Scythica.* Ipſi operi TORRENTIVS præfixit epiſtolam ad Ar. Montanum, qua pluribus Goropii ſententiam vano itidem conatu adſtruere ſuſcipit. Confer. SCALIGER ad Velſerum epiſt. 146. JUSTVS LIPSIVS epiſt. 44. Cent. 3. ad Belgas. CHRIST. BECMANNVS manuduct. ad Latin. ling. cap. 5. pag. 22. ſeqq. LENTVLVS German. part. 1, cap. 1. pag. 36. MORHOFIVS de lingua & poëſi Teuton. part. 1. c. 1. pag. 5. Polyhiſtor. liter. lib. 4. c. 3. §. 4. *Nouvelle bibliotheque choiſie* tom. premier chap. 3. Neuer Bücher-Saal der gelährten Welt / viertes Jahr 38ſte Oeffnung pag. 52. ſeqq.

Moſis judicio ſe niti putat, qui negare ipſi videtur, linguam Hebraicam vetuſtiſſimam eſſe. Citat etiam *Guavarræ epiſtolas*, quibus Rabbini quatuor numero memorantur, Hebræorum eſſe novam linguam juramento confirmantes. In rationibus μελὰ πολλῆς φανλασίας procedit & inventa communicat otioſæ ſpeculationis plena & inania valde. Cujusmodi ſunt derivationes nominum propriorum, quæ in S. Bibliis reperiuntur. Ita *Adam* Am dam/ *Methuſalah* mackt u ſalich/ *Nimrod* nimm Brod/ *Gomer* go mer/ bona fama, ſeu augmentator bonorum *p*) &c. De vocibus Man & Nam/ philoſophatur enthuſiaſtice amplius, quaſi in illo hominis nomine Cimbrico æterni quoque τῦ λόγυ vocabulum ſit reconditum. Ex Alphabeto Hebraico ſuo, quod è Cimbrica lingua detorſit, cujusdam orationis genus concinnavit, qua præceptor aliquis Deo diſcipulos ſuos commendat; & hujus furfuris infinita alia, quæ admiratores & deriſores invenere plurimos.

§. VII.

HADRIANVS SCHRIECKIVS RODORNIVS *q*) Hebræam linguam ſtatuit quidem primævam fuiſſe, ideoque Becanum aliter ſentientem reprehendit: Veruntamen & ipſe, neſcio quam, cerebrinam linguam Hebraicam comminiſcitur, cujus cum Celtica ceu prima ejus propagine convenientiam demonſtrat alluſionibus non minus ridiculis & mirabilibus, quam iſtæ Goropianæ fuerunt. E Celtica vero dein omnium linguarum & nationum primordia derivare conatur.

§. VIII.

p) HADR. JUNIVS Batav. c. 21. pag. 351. id vocis quoque exponit Germanice, quaſi Go om her i.e. circum eo & in orbem ambio.

q) Scripſit ille *Originum Celticarum* libros XXIII. typis Flandriæ 1614. in folio editos. Confer. HARSDÖRFFERVS ſpecimine philolog. German. diſquiſ. 7. MORHOFIVS in dem Unterricht von der Teutſchen Sprach und Poëſie part. 1. c. 2. pag. 8. & Polyhiſt. liter. lib. 4. c. 3. §. 4.

§. VIII.

GEORGIVS STIERNHELM, nobilis Suecus, vir doctiſſimus & in patria antiquitate cumprimis verſatus, Sueticæ vel, prout eam vocat, Scythicæ linguæ primævam dignitatem aſſertum ibat Synoptica poſitione, ad cujus normam ſecum conſtituerat *Runam Sueticam* & radicum univerſalium ſyſtema conſcribere. Sic in animo quidem habuit commonſtrare præter alia multa, linguam Scythicam eſſe omnium primam, & cæteras ex hac una ortas ejusdemque dialectos fuiſſe. r) Ipſum vero promiſſum opus nunquam lucem aſpexit: cui, ad maximum patriæ mœrorem & ingens reip. literariæ damnum, immortuus eſt. Perplacet tamen ejus Synopſin, ipſe quam evulgaverat, hic verbotenus ſubjicere: cui ſi monſtroſum de primæva Scytharum lingua præjudicium detraxeris; omnia ſe docte & egregie cætera habent. Animum induxerat, ſyſtema in duas dividere partes. Sunt adeoque prioris capita: 1. Videri omnes linguas, quæ in orbe cognito extiterunt & hodie extant, ortas ex una & ad unam poſſe reduci. 2. Naturæ conveniens, imò omninò neceſſarium fuiſſe, ex una lingua multas oriri. 3. Ex confuſione Babylonica nullam novam linguam exortam, & ſi qua exorta eſt, momentaneam, & ad breve tempus extitiſſe. 4. Hebræam, Phœniciam, Chaldæam, Syram, Arabicam, Ægyptiã, Æthiopicam, Phrygicam, Perſicã, dialectorum non linguarũ eſſe vocamina. 5. Temporum & locorum intervallis, dialectos abire in linguas. 6. Ex Scythica ortas linguas primas, non minus orientales quam ſeptentrionales & occidentales. 7. Traces & Getas fuiſſe Scythas. 8. Ex his profectos primos populos primamque linguam Græciæ, quam alias dictam barbaram, cultu novo politam, minime vero extirpatam, poſterioribus tem-

 poribus

r) Confer. MORHOFIVS von der Teutſchen Sprach und Poëſie part. 1. cap. 1. pag. 11-16. Polyhiſt. liter. l. c. §. 3.

poribus demum Hellenicam & Græcam nuncupaverunt. 9. Græcos cultum, elegantias, poëſin, muſas, ſacra Deosq; ex Thracia habuiſſe. 10. Scytharum propaginem præterea eſſe Europæos, Germanos, Gallos, Iberos, Britannos, Aborigines ſive Umbros primos Italiæ incolas. Hiſce omnibus unam linguam fuiſſe Scythicam, in varias dialectos poſtmodum ſciſſam. 11. Germaniæ caput & principium olim fuiſſe Scythicam Europæam minorem, peninſulam nimirum Scandiam, quam & Scanziam & Scandinaviam, antiquiſſimi verò ſcriptores Balthiam, Baſiliam, Abalum, Bannomannam &c. Hyperboreorum inſulam indigitarunt. 12. Ex hac inſula (revera peninſula) derivatos in Germaniam & diverſas orbis terrarum regiones, non ſolum multos populos, ſed etiam ſacra, ritus & Deos. 13. Peninſulæ ejusdem & Hyperboreorum gentem principem fuiſſe Sueonas ſive Suezios, quos hodie Suethos, Suecos & Suedos vocitant. 14. Græcis cum Hyperboreis ab antiquiſſimis usque temporibus communionem fuiſſe ſacrorum, amicitiæ & mutuæ neceſſitudinis; & quod magis eſt, Græcos Deos coluiſſe inter maximos, apud Hyperboreos natos. 15. Suethis cum Thracibus & Byzantinis communes fuiſſe Deos, adeoque ipſos Deos Phrygios ab Hyperboreis migraſſe. 16. Linguam Latinam ex tribus ortam potisſimum, Aboriginum ſive Thuſca, Græca & Phrygia. 17. Ciceronem & Varronem, qui propter peculiarem Latinæ linguæ peritiam, habitus fuit Romanorum omnium ſapientiſſimus, linguam Latinam non intellexiſſe; nec Demoſthenem ipſumque Platonem linguæ Græcæ fundamentalem ſcientiam habuiſſe. 18. Linguam Hebræam non minus quam Chaldaicam, Chananeam & Arabicam dialectum eſſe linguæ primæ, minime vero ipſam linguam primam. 19. Indolem & proprietates vocum linguæ Hebrææ veras, impoſſibile eſſe, dari poſſe, niſi ex radicibus linguæ Scythicæ.

Scythicæ. 20. Voces Adamæas, cujus generis ſunt: Adam, Eva, Cain, Seth, Noah &c. quas pro antiquitate linguæ Hebrææ vulgo ejus aſſertores adducunt, non minus Scythicas, imo Suethicas eſſe magis, quam Hebræas. 21. Ex vocabulis priſcæ linguæ Gallicæ & Ibericæ reliquiis, eas probari Scythicas fuiſſe. 22. Antiquas voces Thuſcas, quæ ſuperſunt ex lingua Aboriginum, Scythicas eſſe. 23. Linguam Cambricam, quæ vetus eſt Cimbrica, dialectum eſſe linguæ Scythicæ. 24. Voces quæ ſuperſunt linguæ veteris Phrygiæ, Scythicas eſſe. 25. Linguam Perſicam hodiernam ut & Armenam, maximam partem conſtare ex lingua Scythica. 26. Deorum nomina pleraqua omnium gentium, origine eſſe Scythica, & in illis ſanctum Dei nomen tetra grammaton יהוה origine eſſe Scythicum; nec ullum hactenus Hebræum aut Cabaliſtam veras nominis iſtius proprietates, multo minus myſteria aperire potuiſſe, quæ, Deo dante, reddet Auctor. 27. Ultimo, ſermonem primo homini concreatum, aut cum ipſa ratione, cujus character eſt & index in ſenſum incurrens, infuſum. Syſtematis parte altera 1. Exhibet connubium & nuptias Panos & Echus, h. e. harmoniam & analogiam rerum & verborum. 2. Tradit obſervationes & axiomata, quæ propriè ſpectant ad ſcientiam hanc novam ethymologicam. 3. Eruitur & aperitur certus numerus radicum univerſalium. 4. Ponuntur ſigillatim ſingulæ radices, ex quibus certo ordine & methodo in ipſa rerum geneſi fundata, rivi & flumina vocum, in præcipuas & ex his ortas linguas educuntur. Et hæc ſunt lexici ſeu clavis linguarum primarum univerſalis capita; quæ utinam! Auctori per vitæ dies pro cōmuni omnium voto effectui dare ac perficere licuiſſet. Sed ad alios.

§. IX.

CLAVDE DVRET *s*) Archiepiſcopum Toletanum quendam in ea opinione fuiſſe notat, quod Alphabetum & conſequenter etiam lingua Gothorum fuerit omnium prima & literæ antiquiſſimæ, quas Deus ab exordio rerum Adamo primo parenti noſtro dederit.

§. X.

Græcæ linguæ patrocinatur ipſius vanæ Regionis laudumq; propriarum buccinatricis ſat fæcunda proles, quæ proterve nimis & valde impudico inſtituto, præ ſe quicquid terrarum orbem inhabitat, contemnit ac Barbarorum nomine flocci habet. Neque DIOGENES LAERTIVS *t*) ſcripto veretur prodere: λανθάνουσιν, αὐτοὺς τὰ τῶν ἑλλήνων κατορθώματα, ἀφ᾽ ὧν μὴ ὅτι γε φιλοσοφία, ἀλλὰ ϗ γένος ἀνθρώπων ἦρξε, βαρβάροις προσάπτοντες. *Ignorant recte facta Græcorum, qui ea à Barbaris accepta ferunt, cum tamen à Græcis non modo Philoſophia, ſed & genus humanum originem duxit.* Superiori ſeculo JOHAN. PET. ERICVS Iſenacenſis Thuringus, Ling. & Geogr. Profeſſor Patavinus *u*) ut Græcæ linguæ radicalem primatum faciat, operoſus admodum fuit, & neſcio quibus ineptiis periculoſæ plenum id opus aleæ non tentaverit. *Adamum* dici voluit quaſi ἄδημον *peregrinantem* vel è paradiſo exulem; *Cainum* ab ἀκιανὸς leguminum genere, Deo oblato; *Moſen* ἀπὸ τοῦ μόσχου *vitulo* ob tuberculos

s) Hiſtoire de l'origine des langues pag. 860. *L' Alphabet des lettres Gothes a eté le premier alphabet des premiers & plus anciennes lettres lesquelles furent donnés de Dieu à commencement du monde à nôtre premiere pere Adam;*

t) De viris clar. Philoſ. ab exordio. Edit. Steph. pag. 2.

u) Scripſit ille *Principium Philologicum è myſterio renatum*, majoris operis prodromum, Patavii 1686. in 8. confer. Acta Erudit. Lipſ. 1686. menſ. Jul. pag. 327. - 330. MORHOF. Polyhiſt. liter. lib. 4. c. 3. §. 5.

ſos ſcilicet, in fronte ejus prominentes, unde vel Aaron captarit occaſionem, Moſe abſente, erigendi vitulum. Et hujus furfuris alia, quæ, dubium eſt, an bilem, miſericordiamve atque riſum mereantur. Specioſum vero eſt, ipſum auctorem minari, poſthac grandiori opere de omnium vocabulorum Europæorum originibus idem demonſtraturum fore. Quod an etiam ille toties totiesque perſibilatus præſtiterit affirmare non poſſum.

§. XI.

JOSEPHVS MARIA BELLINVS Bononienſis præſtructa opinione, quod Græca & Germanica non niſi dialectis ab invicem diſtent, ac quandam perexiguam præ ſe ferant differentiam; ulterius ſtatuere non dubitat, Latinam, Chaldæam & Hebraicam & quamvis antiquiſſimam linguam, quæ in ſua puritate etiamnum ſervetur, unam eſſe linguam, dialectorum diverſitate variatam. Germanicam adeo non minus, quam Chaldæam, Hebraicam, Latinam & Græcam divinam atque ſacram eſſe appellandam. *x*)

§. XII.

JOHANNES WEBBE Anglus *y*) Sinenſium linguæ primatum vindicare ſtuduit: quod ille terræ tractus jam tum ante Babyloniceæ turris extructionem habitatus crederetur: tum quod lingua iſthæc omnium ſimpliciſſima muſicæ ſpeciem tota habeat ac una vox plurimum ſignificationes accipiat varias è vario accentu: cujus adeo linguæ genium incolæ non peregrinis gentibus mixti pertinaciter omni tempore & integrum & rudem ſervaverint.

x) Vid. Acta Erudit. Lipſ. 1686. menſ. Aug. p. 420.

y) Ille patria lingua ſcriptum edidit, *Hiſtorical eſſay, that the language of China is the primitive language*. Lond. 1669. in 8. confer. MORHOFI Unterricht von der Teutſchen Sprach und Poëſie part. I. c. I. pag. 17. & 18. Idem Polyhiſt. liter. lib. 4. c. 3. §. 2.

§. XIII.

Tandem, ne longum diverſarum videar compilare ſententiarum indicem, poſt Rabbinos & Eccleſiæ patres *z)* Philologi hodienum maximi quique *a*) pro lingua Hebraica ceu pro aris atque focis digladiari ita deprehenduntur: ut qui vulgarem iſtam doctiſſimorum ſcriptis non leviter tractatam opinionem convellere velit, vel Jovi fulmen vel Herculi clavam extorquere conetur. Aſſerunt videlicet, nec ſine applauſu, linguam Hebraicam, tempore Moſis populo Iſraelitico vernaculam, qua & ſummo Legislatori in monte Sina tabulas & poſtmodum vetus teſtamentum ſacris literis conſignandum gratioſe dare placuit, *b*) eandem eſſe primævam

z) Vide hac diſſert. c. 2. §. 4. annotamentum i.

a) Ex quibus præter BOCHARTVM Geogr. Sacr. lib. 1. c. 10. & BVXTORFIOS maxime eum, qui de linguæ Hebreæ origine & antiquitate diſſertationem reliquit, ferme in iſthac materia ubivis citari ſolitos, legi merentur CRINESIVS de confuſione linguarum JOHAN. OWENVS Theologumenam lib. 3. c. 2. à §. 4. pag. 163. ſeqq. HEIDEGGERVS Exercit. XVI. de lingua & literis Patriarcharum. JOH. LEVSDENIVS Philologo Hebræo, Diſſert. 17. & 20. ubi cumprimis §. 11. ſua nixus hypotheſi, quovis pretio contendit, beatos in futuro ſeculo *H*ebraice locuturos. JO. FRANC. BVDDEVS Acad. Jen. S. Theol. Profeſſ. celeberrimus, *H*iſtor. Eccl. V. T. period. 1. ſect. 2. §. 11. p. 234. ſeqq. Et qui unus inſtar omnium eſſe nobis ſuo merito poſſit, Clariſſ. in Patria Academia linguarum Profeſſor JOH. JOACH. SCHROEDERVS adamante mihi & nunquam ſine maxima Reverentia memorandus, eruditiſſ. Diſſ. de primæva lingua *He*braica: Ut ea taceam, quæ non ita pridem ille ſolita facundia & diffuſiori doctrina in frequenti auditorio ductu B. RELANDI elench. philolog. c. 1. §. 3. & 4. verba faciens ad unam omnium dilectiſſimorum commilitonum voluptatem egit, & paſſim eorum calamis excepta conſpiciuntur.

b) ISAAC. CASAVBONVS ad Annales Eccleſ. Baron. exercit. 9.

Nulla

vam ab ipſo generis humani exordio repetendam: quod ipſe Deus T. O. M. rebus quibusdam nomina Hebraica primitus impoſuerit; c) Dein & primus ille mortalium Adamus: d) qui cum poſteris omnibus ſuis (quorum nomina propria ex hac lingua fuiſſe deſumta videntur) ad usque celebrem illam, quæ Babele contigit, linguarum confuſionem, e) ea ipſa vernacula Hebraica uſus fuerit. Inde ſummo jure concludunt iſtam linguarum omnium primam cenſeri, ad quam potius reliquæ tanquam ad fontem ſuum referri, quam ex aliis illa derivari debeat. Quibus adeo ſufficienti modo probatis, juxta poëtam ſemibarbarum: f)

Una prius lingua fuit omnibus, una loquela;
Hæc eadem periit, quæ ſola vigebat Hebræa;
Solus Heber manſit, qui loqueretur ea.
Hanc nati didicere ſui, ſub turre Babeli;
Sic ab Heber patre geniti dicuntur Hebræi,
Totaque poſteritas nomina ſervat ei.

§. XIV.

Ego quid ſentiam ut ingenue fatear, linguæ ſanctæ (ita ſcilicet Philologi Hebræam communiter vocare ſolent) ſive antiquitatem ſpectes, qua hodie nobis cognitis omnibus linguis præſtat; ſive dignitatem, quod ea primitus Summum Numen fœdus gratiæ atque legem ſcripto conſignatam eſſe decrevit; ſive alias virtutes ea, qua decet, reverentia in memoriam vocare velis; lubens & merito ipſi, præ reliquis omnibus

omnibus

Nulla eſt linguarum omnium, quæ ad dignitatem Hebraica accedat, quam Deus initio rerum formavit, quam Divina majeſtas ſæpe uſurpavit, quæ oracula cœleſtia continet, quæ nomen Dei illud admirabile, quod priora ſecula ſacro ſilentio ſemper ſunt venerata, ſola novit.

c) Geneſ. I. 5. 8. 10. d) Geneſ. II. 19. 23. &c. e) Geneſ. XI. 1.
f) GOTFRIDUS *Viterbienſis* Chron. part. 3. apud PISTORIUM, Germ. Script. tom. 2. p. 87.

mnibus in hunc usque diem genti cuique ſuæ vernaculis, prærogativam concedo. Usque adeo, ut, ſi alia quædam ex ſuperſtite omnium linguarum copia ſpeciem vel probabilitatem quandam præ ſe ferre poſſit, ego atque etiam omnino putem, eam ipſam, cui doctiſſimi tantum non omnes hodie patrocinantur, Hebræam eſſe.

§. XV.

Verum enim vero, quin hactenus eis per omnia dare manus, vel iſthanc, qua V. T. ſacra biblia ſcripta legimus, Hebræam linguam abſolute primævam ipſique mundo congenitam dicere potuerim, aliquanto mihi rationes maturius penſitanti obſtacula fuere multifaria: vel id ſolum, de aſſerti hujus veritate nec in ſacris, nec alibi *g*) eos teſtimonium fide dignum, quam induſtrie id etiam perquiſiverint, invenire; vel ubi volam & veſtigium ſupereſſe putarunt, nihil tamen per legitimam conſequentiam elicere unquam potuiſſe.

§. XVI.

Sat ſpecioſum, imò ferè unicum Philebræorum argumentum eſt: Summum Numen rebus creatis in principio nomina indidiſſe Hebraica; item, primorum hominum eorundemque natorum deinceps nomina propria ethymologiam Hebraicam habere. Iſta vero tanti ponderis non ſunt, ut, quod ipſam rem attinet, quadantenus probare valeant. Vel enim primo facile fieri potuit, ut Moſes Hebræorum gratia, quibus inſtinctu divino eam deſcripſit hiſtoriam, nomina Adami, Evæ &c. propria hebraico reddiderit ſermone, eodemque ſignificatû expreſſerit, quo in primæva lingua olim uſitata fuere. *h*) Quemadmodum CVRTIVS, ut id exempli

g) Recentiores & vanos Judæos non facile admitto, quam qui in cenſum venire nequeunt: ratio evidens eſt.

h) Ita HVGO GROTIVS Annot. ad Geneſ. cap. XI. v. 1. & PHIL. CLUVERIVS Germ. Antiq. lib. 1. c. 8. §. 8.

exempli gratia in medium proferam, teſtatur milites quosdam à Perſis vocatos *immortales*; aditum Ciliciæ ab incolis *Pylas* dici; qui ſingulis militum millibus præerant, eos vocatos à Perſis *chiliarchos*. Neque verentur etiam ex hoc capite ſacrarum literarum interpretes nomina iſthæc ſive appellativa ſive propria ad ſuæ linguæ idioma transferre: TREMELIVS Lucem Deus vocavit *diem* יום tenebras vero vocavit *noctem* לילה *i*) Expanſum Deus vocavit *cælum* שמים *k*) Aridam autem vocavit Deus *terram* ארץ ſingula vero aquarum conceptacula vocavit *maria* ימים *l*) Et ipſe Adamus mulierem ſibi adductam reſpiciens: hac demum, inquit, vice adeſt os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea; hæc vocabitur *vira* אשה eo quod ex viro deſumta eſt. *m*) Addo, quod in ipſo textu Hebraico ejusmodi exempla etiam non raro obveniant; quibus, ut unicum proferam & id omnibus notum, *Cyrus* tot veterum monumentis celebratus vocatur *Coreſch. n*) Unde, quod Scriptores prophani ſæpe nomina virorum, fluminum & regionum aliter, quam viri prophetæ ſacro bibliorum codice habent. At, inquies, tot peregrina etiam ibi pasſim nomina propria extant, qualia ſunt exempli gratia *Pharao, Dariaveſch, Ahacoveroſch.* ℞. Ea recenſiora & Judæis pro tempore iſtorum ſubditis pene omnibus nota & uſu quotidiano vocitata fuerunt. Quamobrem nullus dubito, ejusmodi vocabula, ubi pasſim & ipſa deſiit loqui Hebræorum lingua, iſtam quidem gentem recepiſſe maxima cum lubentia. Sin aliis viderer paulo ſcribere liberius vel indigne ſacras tractare literas; ſummi quondam in acad. Franeckerana Theol. CAMPEGI VITRINGÆ *o*)

i) Geneſ. I. 5. *k*) Geneſ. I. 8. *l*) Geneſ. I. 10.
m) Geneſ. II. 23. *n*) 2. Chron. XXXVI. 22. Eſra I. & IV.
o) Epiſt. dedicat. Archiſynagogo novis obſervationibus illuſtrato præmiſſa.

defenſionem meam facio. *De prophetis*, inquit, *aliisque rerum ſacrarum peritis viris, qui hiſtoriam antiquam ad incutem revocaſſent, & nomina in ea obſoleta ſuſtuliſſent, ſubſtitutis notioribus, quod ſcripſi, id profecto eſt, quod hodie docti naſutique homines omnes credunt. &c.*

§. XVII.

Vel, ut quicquid volunt, concedamus largiter, nomina propria Hebræis ex illa quidem lingua primitiva manſerunt; quæ Moſes, ut hiſtorici ſolent, illibata retinuit. Et id eo magis; quod etymon vocabulorum non admodum difficulter potuit ex communioribus linguæ radicibus traducere. Quemadmodum & nos hodie ex veteri & dudum obliterata lingua Germanorum barbara, vix politioris ævi noſtri Germanis intelligibili propria conſervamus nomina vulgo nota. Dietrich/ Friedrich/ Theuto/ Erhard/ Richard/ Gothard/ Gotfried/ &c. p) Quorum radices nobis quidem valde familiares ſunt, vocibus aliis priſco & inculto quam noſtro dignioribus ſeculo, ubivis terrarum maximo etiam populorum conſenſu exutis. Velis exempli gratia quis in publica concione Dominicam orationem vel Apoſtolicum, quod vocant, ſymbolum recitare, quomodo id majores noſtri temporibus Caroli Magni annis abhinc noningentis vel circiter (antiquius nunc nihil patriæ citari poteſt) pronunciarunt: certè non magis eum intelligeremus, quam ſi Danico & Suecico idiomate uteretur: Attamen jam valent & cognita ſunt, & vulgo uſurpantur nomina, iſtis nihil recentiora, propria. Pari modo Hebræa tum ad

p) Vid. RVDOLPHI GOCLENII haud incelebris hujus Athenei Profeſſoris lexicon philoſophicum, cui inſeruit etymologias Germanorum nominum propriorum virilium. Et, qui fere idem eſt, B. LVTHERI de nominibus propriis Germanorum libellus: uti JACOBVS THOMASIVS Vir celeberrimus judicavit, prolixa diſſert. philoſ. de plag. literario pag. 200.

ad primævam linguam ſe habuit, ceu cui proxima fuit, ut paulo ſuperius dixi, & dialectus longiuscule temporis duratione abducta. Atque adeo ipſam Hebraicam linguam eſſe primævam fortius nego. Primitivæ in Hebraica ſupereſſe radices affirmo & probo. Sumamus rurſum (exemplis enim accenditur cauſæ facula) noſtram & Anglo-Saxonum vel etiam Suecorum & Batavorum vernaculas, ex æquo omnes veteris Germanicæ linguæ dialectos. Et dicat mihi aliquis, numne, dialectorum inſtar quæ primum habebantur vel ejusdem linguæ conſortes, provenerint jam toto cœlo ab invicem diverſæ. Nihilominus quædam nomina appellativa & præcipua rerum vocabula ex univerſali matre nobis videntur relicta, quinimo iſtorum propria, quæ Grammaticis uocantur & longius durant & plurimum incorrupte propagantur, commonſtraverimus ex reſiduis noſtræ vernaculæ radicibus deſcendiſſe. Damus ergo aliter ſentientibus, quicquid ambiunt. Sed quomodo exinde linguam omni cultu & ſcriptorum frequentia deſtitutam probabunt, per 2500. annorum ſpatium conſtanter eandem fuiſſe & nullatenus immutatam, citra communem omnium naturam, quæ ſuis quamlibet viciſcitudinibus linguam ſubjicit?

§. XVIII.

Vel quis non videt etiamnum ætate maxime culta, politiorum linguarum facilem eſſe corruptionem, fata & immutationem, quæ fieri communiter ſolet populorum incurſionibus, orbis climate, commertiis, migrationibus, ætate & organum conſtitutione: quod pluribus capite proxime ſequente commonſtratum ibimus. Iſthoc poſito, quod extra omne dubium eſt; quanto magis variationi fuerit obnoxia quædam, ut in lucem recenter edita, ita rudis adhuc vel ad poſteritatis ingenium imperfecta: cujus tantum elementa & radices Adamo cœlitus infuſas fuiſſe ipſi LEVS-

DENIO *q*) videtur. Unde Adamus per propriam ſcientiam & ſapientiam, qua erat prædictus dein reliqua derivata & deſcendentia formaverit. Ita Viri clariſſimi relata refero. Quod certe non unius vel alterius anni potuit eſſe opus: ut aliquid ſimul inceptum & perfectum, quod nullibi fere contigit in rerum natura, inde præter neceſſitatem evaſerit. Tum vitæ erat ſumma innocentia & ſimplicitas: quomodo lingua potuit eſſe ad guſtum elegantioris & muſæ & vanitatis comparata. Adamus fuit, inficias ire nolim; rerum divinarum atque humanarum, pro ſuæ & integritatis & rationis facultate peritisſimus. Sed cavendum quam maxime, ut Plurim. Reverendi Domini BVDDEI *r*) verba mea faciam, *ne de eruditione Adami ejusmodi animo concipiamus notionem; quæ circulo eruditionis, prout hodie in uſu eſt, tantum convenit & ſine magno errore hominibus à noſtris moribus & docendi diſcendique ratione alienis, tribui nequit.* Nihil in hac re tribuo gentilium ratiociniis, producerem alſas DIODORVM SICVLVM *s*) & VITRVVIVM *t*) quibus (ſed perperam) homines videntur primitus more beſtiarum voces inarticulatas & confuſas protuliſſe: donec per timorem congregati ſibique ſenſim aſſuefacti voces flectendo & de rebus ſingulis verba quoque apta fingendo notam ſibi omnium interpretationem fecerint. *v*) Cui quicquid etiam EVSEBIVS *x*) obloquatur; GRE-

q) Philologo Hebræo Diſſert. 17. §. 9.

r) Hiſtor. Eccleſ. V. T. period. 1. ſect. 1. §. 13. pag. 93.

s) Biblioth. hiſtor. lib. I. p. 8. *t*) De Architectura lib. 2. c. 1.

v) Conſentit TITVS LVCRETIVS CARVS lib. 5. de rerum natura:

At varios linguæ ſonitus natura ſubegit
Mittere; & utilitas expreſſit nomina rerum:
Non alia longe ratione, atque ipſa videtur
Protrahere ad geſtum pueros infantia linguæ:
Cum facit, ut digito, quæ ſint præſentia, monſtrent.

x) Præparat. Evangel. lib. 1. c. 7.

GREGORIVS NYSSENVS *y*) tamen Deo indignum exiſtimavit, in Grammaticorum quaſi cenſum deprimi & linguam homines edocuiſſe credi: Sed eo usque nolim aliorum controverſia implicari: & videtur mihi tutius dixiſſe, Adamum, quando in lucem editus ac rationis uſu excellentiori præditus erat, voce rationis indice tum quidem ſat eleganti animalibus nomina indidiſſe & cætero lingua etiam gaviſum pro ſtatus ratione integritate ſua atque ſimplicitate rebus conveniente, recta & conciſa. Enimvero tantis, ut ſequens ætas, non ſtuduit ſermonum floſculis, non tantis literarum atque ſyllabarum dimenſionibus, particulis & vocabulis: quæ quidem nunc in Hebraica iſta Moſis ævo politiori magisque hominum reſpondente elegantiis obſervantur. Saltem ſi, quod mihi non ſemel objectum fuit, ex eo linguæ Hebraicæ inconſideratius aliquis primogenituram ſtatuere velit, quod Deus T.O.M. ea legem & fœdus ſuum conſignare dignatus fuerit: putem omnino, Divinam gratiam nulli præciſe linguæ alligari; neque id alia de cauſa factum, quam ut parti indulgeret fœderato, hebraice loquenti. Quare Novum Teſtamentum Græcè clementiſſimum Numen per Evangeliſtas & Apoſtolos ſuos conſcribere curavit? Quare Spiritus S. prima poſt Salvatoris noſtri aſcenſionem pentecoſte; linguis gaudere diverſis & populo cuique ſua prædicari lingua, ſua cuique vernacula cœlitus fundamenta religionis communicare voluit? Et ponamus Deum ad nos Germanos jam loqui ſecum gratioſe conſtituiſſe; id

y) Ille qui linguam Hebraicam in Ægypto demum ſingulari Deo miraculo natam fuiſſe credidit. Quapropter etiam, uti conſtat, à SIMONIO deſertus eſt, qui in reliquis cum eo ſentit. vid. GREGOR. NYSSENI orat. 12. adverſus Eunomium. conf. RICH. SIMONIVS hiſtor. Critic. V.T. lib. 1. c. 14. & 15. itemque lib. 3. c. 21. Cui ſe oppoſuit Doctiſſimus CLERICVS,

abſque omni dubio lingua nunc nobis familiari Germanica factitatum fore ſatis certo perſuaſi ſumus. Lingua enim præ alia ſanctior nulla eſt, ſed rationis interpres atque ſenſus humani nuncius, quocum nobiliſſima pars hominis cogitata ſua exprimit aliis; Atqui iſtud qua voce fiat, me quidem, judice, perinde eſt: modo illis, quorum aliena cognoviſſe meditata refert, clare & diſtinctè proponatur.

§. XIX.

His vel obiter prælibatis, abunde patet, ultimam Latinæ linguæ originem, quam ſupra dixi Aviam, valde obſcuram & incertam eſſe, imo nullibi hodienum extare: z) Præterquam quod iſtius reliquiæ in linguis, quæ ſenſim ſine ſenſu inde à longo tempore deſcendebant, omnibus, in aliis tamen magis atque in aliis, ſuperſint. a) Et quæ ſuperſunt exantlato etiam labore ſummoque judicio vix ac ne vix quidem dignoſcere aliquis poteſt. Quod aſſertum noſtrum cuique rem accuratius ſecum paulo meditanti, ſatis fore evidens amplius nulli dubitamus.

§. XX.

qui verus auctor eſt tractationis, cui titulum fecit: *Sentiments de quelques Theologiens de Hollande ſur l' hiſt. crit. Epiſt.* 19. *pag.* 122.

z) CLUVERIUS Germ. antiq. lib. 1. c. 8. §. 8. etiam ſtatuit, primam iſthanc mortalium linguam nullibi apparere neque apparituram aliquando, niſi in futura cœleſti vita.

a) Ita nobiſcum ſentiunt GROTIUS in notis ad lib. 1. de verit. relig. Chriſt. §. 15. Idem ad Gen. XI. 1. JOSEPHUS SCALIGER not. ad Euſeb. num. 1613. PETRUS DANIEL HUETIUS demonſtr. Evang. propr. IV. cap. 13. pag. 242. ſeq. MORHOFIUS de ling. teut. part. I c. 1 pag 5. Es iſt am glaublichſten/ daß keine von den jetzo bekandten Sprachen/ als die das meinſte von der Kunſt entlehnet/ die erſte geweſen/ ſondern eine von dieſen unterſchiedene/ von welcher alle Sprachen in ihren Wörtern/ eine aber mehr als die andere/ etwas mit eingemiſchet haben.

§. XX.

Hinc alii in aliud extremum prolapſi novam quandam ex omnibus in orbe cognitis earundemque radicibus compilatam linguam pro univerſali atque primæva nata, neſcio an pari ſucceſſu, venditare ſuſceperunt. *b*) Quid enim tanti opus eſt in caſſum laborare, ac deperditum jam inde à millenariis quinque & ultra poſt liminio revocare & reparare adeo anxie: quod ſi vel maxime appareat, nullius aut certe perexigui uſus fore, ipſis linguarum ſcrutatoribus haud ſine ratione probatur. Caremus ergo primæva eo lubentius, quod Deo T. O. M. liberaliter nobis proſpiciente, jam aliis cultioribus iisdemque valde commodis aptisque ad artes quasvis atque ſcientias diſcendum, recondita animi invicem communicandum, nominis Divini gloriam promovendum, ſacra & civilia & domeſtica adminiſtrandum, variis vario genere linguis atque dialectis abundamus.

CAP. III.

De Confuſione Linguarum, & quomodo ex ea dicatur Latina oriri.

§. 1. Simplicior Babylonicæ confuſionis enarratio. 2. Variorum involvitur ſententiis, 3. Quæ plurimum nituntur Judæorum fabellis. 4. Rectus inde ſenſus elicitur, quod confuſio linguarum nihil aliud quam diſcordiam inter ſtructores repente ſubortam innuat. 5. Quæ populorum migrationem & hac linguarum diverſitatem cauſavit, 6. Ratione organorum, 7. Ratione diverſi climatis, 8. Et aliis, quæ non deducuntur, cauſis.

§. I.

PRiusquam nobis ad propiores Latinæ linguæ natales deſcendere

b) Vid. MORHOFI polyhiſt. liter. lib. 4. cap. 3. §. 6. ſq. THOM. BARTHOLINVS de libris legendis diſſert. 3. p. 58. ſeq.

deſcendere licet, fatum, quod ajunt, linguarum maxime famoſum & notabile obvenit: quod eliciunt, nec obſcure elicere putant, ex ſacratiſſimis primi ſcriptoris θεοπνεύστῳ *a*) monumentis *b*) ubi celebris illa πυργοποιΐα extructio turris Babylonicæ & confuſio linguarum memoratur. Hæc ad annum orbis 1790. ſalutis ab univerſali diluvio 132. vel circiter referri ſolet. *c*) Rem breviter ſic habeto. Noachi atque trium ejus ab inundatione ſervatorum filiorum Schemi, Chami & Japheti poſteri, divino partim refragantes præcepto, partim de ſuis ſuperbientes, uti æternum, antequam diſſiparentur, gloriæ ac memoriæ ſibi pararent monumentum; ex ea, quam trans Tigrim incolebant, terra, in Regionem Schinar congregati, conſilio inito, magnam urbem præcelſamque turrim ædificare cœperunt. Quare Deus, cui uni ſoli omnis honor atque gloria debetur, graviſſimè offenſus, *ſenſum atque voluntatem*

a) Primum ſcriptorem Moſen voco, quamvis & in eo ſentiam cum CAMPEGIO VITRINGA, Moſen ſcriptorum, quæ poſt ſe reliquit primum בראשית poſtea Geneſin inſcriptum ex ſcholis & monumentis patriarcharum inſtinctu divino collegiſſe. Videatur Doctiſſimi Theologi ac Philologi epiſt. dedic. *Archiſynagogo* novis obſervationibus ſuis illuſtrato præmiſſa.

b) Geneſ. X, 1.

c) Vid. JOHAN. FUNCCII chronologia fol. 10. ALSTEDIUS chronol. c. 27. p. 237. annum diſperſionis ſtatuit 1757. Quocum etiam b. m. Avus meus CONR. THEOD. LINCKER ſentit Theat. Hiſt. polit. tab. chron. 1. confer. CALVISIUS SCHRADERUS atque alii. GOTFRIDO Viterbienſi chron. Part. 3. apud Piſtorium Germ. *Script.* tom. 2. pag. 86. *Anni ab Adam usque ad Nimbrod* id eſt *usque ad diviſionem linguarum*, *ſunt ſecundum Hieronymum mille, ducenti ſexaginta ſeptem.* WERNERO ROLEWINK faſcicul. temporum fol. 5. ibidem anni 1643. & THOMÆ LYDYAT Anglo emend. temporum pag. 5. anni 1758. plures atque pauciores aliis numerantur anni ab O. C. ad usque turris Babyl. ædificationem & linguarum confuſionem, quos enumerare omnes longum eſt.

voluntatem eorum, vel, uti ex Hebraismo verba Moſis ſonant, *ſermonem*, qui tunc *unus* i. e. *concors* erat in terris, confudit adeo & exacerbavit erga ſe invicem Architectos, ut diſcordia abſtracti alter alterum non amplius intelligeret vel audiret: i. e. alter alteri omnem denegaret obedientiam amicitiamque. Ita, quod aliquis ædificari voluit, alius rurſum deſtrui præcepit, & in univerſum homines diſſenſu, invidia, odio, ira, ſuperbia &c. ab invicem alienati in diverſa abeundum ſatius putarunt. Ea demum ratione opus manuum perficere atque turrim, quod inceperant, extruere non potuerunt: ſed diſceſſerunt populi in varios terræ tractus, atque hinc ipſam urbem Babel i. e. confuſionem poſtea nominarunt.

§. II.

De linguarum iſta confuſione paſſim multa diſputantur, quæ pluribus perquirere hujus loci non ſunt. Sufficiat id ſaltem acu tetigiſſe, quod facere ad originem L. L. demonſtrandam aliquo modo videtur. Theologi atque Philologi vetuſtiores in ea opinione maximam partem hærent, ex una lingua primæva tum univerſo terrarum orbe vernacula, neſcio, quo miraculo, heic inter Babelis ſtructores novas tot genio varias, tot numero multas, quot poſthæc paſſim locorum cardinales deprehenderunt, ſimul atque ſemel ortas fuiſſe linguas, Græcam, Latinam, Germanicam &c. *d)* Ita, ne nunc alios memorem, CLEMENS

E ALE-

d) LINCKER theatr. Hiſt. Polit. fol. 1. vulgari ſententia diſertis *Immiſſa*, inquit, *linguarum in ſingulis familiis confuſione, nobiliores & cardinales præter Hebraam fuerunt Græca, Latina, Germanica, Chaldaica, Syriaca, Sclavonica, Tartarica, Arabica. Alias cum LXX. fuerint familiæ ex Geneſ. X. totidem etiam linguæ creduntur exortæ.*

ALEXANDRINVS, ARNOBIVS, EPIPHANIVS, HIERONYMVS, AVGVSTINVS, ad urbis Babylonicæ ædificationem linguas LXXII. diverſis populis datas voluere. Alii LXX. numero ſtatuunt rotundo, quos plurimi hodienum etiam ſequuntur. *e*) CLVVERIVS autem *f*) ad LXIX. iſthunc linguarum, ſi Diis placet, tunc inventarum numerum retraxit.

§. III.

Omnes illi quidem ſibi perſuadent pro fundamento computi iſtius habere capita familiarum, quæ Geneſ. X. recenſentur. Sed incauti erroris, ſi quid video, nituntur meris Judæorum fabellis. Hi, ut vulgo notum, ſeptuagenario numero varia eliciunt myſteria, ac iſtum plerumque ſtatuunt, ubi numerus auctorum vel rerum habetur incertus. Ratio, quia Moſes juſſu divino LXX. viros ad ſynedrium magnum conſtituendum vocaverit. Inde fabulantur linguam Hebraicam tempore confuſionis in extructione turris Babylonicæ in LXX. fuiſſe diviſam; gentem illam in LXX. abiiſſe nationes; ſingulos in magno Sanhedrin Seniores congregatos LXX. linguas noviſſe; illis LXX. nationibus à confuſione ortis LXX. Angelos fuiſſe præpoſitos, qui eas gubernarent; LXX. Angelos confuſionem induxiſſe; Turris Babylonicæ Architectos & Conſiliarios LXX. fuiſſe; Denique cum Deus linguarum confuſionem effecerit, turrim verſus orientem & verſus occidentem LXX. gradus fuiſſe altam &c. *g*) §. IV.

e) Vid. ISIDORVS orig. lib. 9. c. 11. GOTFRIDVS chron. part. 3. apud PISTORIVM tom. 2. p. 86. IO. GOROPIVS BECANVS Hermathenæ lib. 1. ALSTEDII chronol. p. 239. ſeq.

f) Germ. Antiq. lib. 1. c. 4. §. 3. & 4.

g) Confer. IOHANN. LEVSDENI Philologus Hebræo-mixtus Diſſert. 2. §. 1. de verſione LXX. virorum.

§. IV.

Uti vero nugarum finem faciamus, omne cadit eorum fundamentum, ſi, quod non pauci & eruditisſimi Theologi & Philologi probant, præ ſe fert ſpeciem recti & ipſam veritatem, linguam divinitus confuſam l. c. ut in aliis ſic in Hebraico idiomate non tam verborum & vernaculæ, quam ſenſus, voluntatis, affectus & obſequii averſationem ſignificare. Pſal. LV. 10. Ut adeo Deus ſuperbiæ vindex & ultor inter Babelis Architectos magis diſcordiam, quam ſoni varietatem atque vocis externam effecerit diſcrepantiam. Iſthoc facillimum & commune, quod nos homines ſæpe numero ferit, medium erat, tantum diverſi generis ac temperamenti auctoribus ſuſceptum opus deſtruere, & factionibus ſubortis, mortales à cœpto deſiſtentes in varios terræ tractus abducere. Quod non tam facile fieri potuiſſet, quando unanimes, nil niſi voce deperdita, vernaculam in aliis atque aliis fortuito caſu variatam comprehendiſſent. Nec tam ſubito diſceſſus videtur eveniſſe, ad unum omnibus iſtis ſenſu integro & voluntate ad idem opus moliendum directa. Nam, quod in proverbio valet, concordia res parvæ creſcunt, diſcordia etiam maximæ dilabuntur. Argumenta nunc non alia moveo, quæ ad ſatietatem protulerunt Viri doctisſimi naſutique homines, quibus ex profeſſo materia iſthæc pertractata fuit. *h)*

h) Pluribus conferantur IO. CLERICVS comm. ad Geneſ. XI. CAMPEGIVS VITRINGA obſerv. ſacr. libr. 1. diſſ. 1. c. 4. ſeq. IACOBVS PERIZONIVS Origin. Babylon. Vide etiam ſed disſentientes IOH. BVXTORFIVM de confuſ. ling. Ebr. & plur. ling. origine. CRINESIVM de confuſione linguarum. & qui inſtar omnium eſt, IOH. FRANC. BVDDEVM in hiſtor. eccleſ. V. T. period. 1. ſect. 2. §. 9. pag. 209. ſeq.

§. V.

Interim non nego, tantis celebratam populorum diſperſionem, eamque primam in longe disſitas regiones migrationem diverſarum linguarum cauſam extare primariam: quod alii ab aliis ita ſeparatim vivere, ab invicem disjuncti conſtituere reſp. ac ſuis quique tantum aſſueſcere civibus; atq; etiam raro vel nunquam priſcas ſalutare ſedes experti fuerint. Hinc tractu temporis, admodum probabile eſt, quamque nationem, quo longius occuparet terras, notabiliori etiam vocis vel contractione, vel extenſione & flexione alia atque alia primo variare dialectum, poſtea verò, in quam ſenſim ſine ſenſu iſta declinat, novam formare linguam inſtituiſſe. Nihil utique priſcis eventu facilius eſſe potuit. Lingua enim, qualis ea tum fuit, ſimplex & valde rudis quando à mortalibus in varias regiones deportatur, pro cujusvis lubitu, ingenio & natura, mille modis inverti, truncari, expoliri, reſtitui ſolet. Quam crebro id uſu veniat, ut eſſentialia nunc vocum elementa, quæ vocales audiunt, commutentur, invertantur, nunc conſonantes literæ abjiciantur interque ſerantur in ipſis hodie ſat excultis politisque linguis ſole meridiano clarius cernere licet. In lingua, quam præ manibus habemus, Latina, ſi quis ea de re conſpicua velit exempla reſcire; IVSTVM LIPSIVM vel AVSONIVM POPMAM de uſu antiquæ locutionis, vel quendam ex vetuſtioribus Grammaticis evolvere ne gravetur: ubi, quam variis mutationibus litera quælibet fuerit obnoxia, haud difficulter notare poterit. Vel, ut cuique detur afferti noſtri veritatem prope manibus palpandi copia; conſideret modo, ſi vacat, obſecro, in vernacula quisque ſua linguas vel dialectus circa circum ſe provinciales, quas vocant, atque ruſticas. Tantam in iſtis omnibus

bus diſcrepantiam obſervabit, tantam verborum corruptionem, tantam inverſionem, ut, ſi vel leviter conferre ſingulas velit, tot ſibi diverſas ferme linguas habere videretur, & quid rei ſit, nobiscum lubens confiteri adamaret.

§ VI.

In cauſa aliquatenus organorum conformatio eſt. Alii robore valent; Submiſſa voce alii loquuntur; Alii citius, alii tardius, magis alii obſervantur eſſe gutturales, magis alii labiales, alii palatini, linguales alii, rurſum alii dentales & narini. Qui adeo, pro diverſa organorum ratione, literis primum quadam velut affinitate ſono magis congruo pronunciatis uti, & cum his tandem integras voces atque ſententias pedetentim commutare inſtituunt. Quod in derivanda Aramæa ex Hebræo frequentisſimum eſſe; unanimi ſenſu Philologorum expertisſimi *i*) tradiderunt. Ex ſacris novimus de Ephrajimitis ejusdem Paleſtinæ populis, literam ש *ſchin*, quam cum aſpiratione ſibilandam eſſe docent, pronunciare aliter non potuiſſe, quam ſine aſpiratione ש *ſin*. Unde perfugæ illorum ad vada Jordanis interrogati, num Ephrathæi ſint, & id negantes jubebantur dicere *Schibboleth*, quod ſi intelligerentur pronunciare *Siboleth*, neque ad recte loquendum compararent, apprehenſi una omnes jugularentur. Qua ratione ex iſtis quadraginta duo millia, ſtupendo, pro uſu tunc temporis bella gerendi, numero ceciderunt. *k*) Ita à teneris adſueſcere multum eſt.

E 3 §. VII.

i) IACOB. ALTINGIVS fundam. punctat. linguæ ſanctæ ſect. 1. §. 4. Et I. I. SCHROEDERVS Vir clariſſimus, Præceptor & Patronus meus, ſumme colendus, de natura linguæ Hebraicæ Diſſert. 2. §. 4. *k*) Iudic. XII. 5. 6.

§. VII.

Pro diverſitate climatis diverſæ,utplurimum etiam inveniuntur gentium naturæ,quibuscum linguæ variantur; aliis vernaculam ſuam vocalium & ſyllabarum, aliis conſonantium copia, vel invertere vel corroborare & circumcidere inſtituentibus,prout temperamentum & natale ſolum iſtud ſuppeditare videtur. Sumamus nationes quasdam ſat nobis hodie celebratas. Neque nunc dialectos, in quavis lingua itidem variantes notabiliter,curamus. *l*) *Itali* & *Hiſpani* ſyllabis abundant atque vocalibus; *Galli* molliuscule ac ſuavius pronunciant; *Angli* & qui eorum nomine magnam Britanniã cum proximioribus inſulis occuparunt,alii tamen magis, quam alii,ſibilant omnes. *Septentrionales* populi fortius, *Batavi* negligentius, Germani, quos ſuperiores vocant, magnifice & graviter eloquuntur; *Caffari* atque *Hottentotti*, qui in Africæ finibus meridiem verſus ad caput bonæ ſpei habitant, mirabili barbarie voces edunt gallicinio haud abſimiles. *Sinenſium* lingua tota muſica eſt, varioq; accentu ſignificationes varias ſæpe accipit una vox eaq; ſimpliciſſima; quam usq; adeo extendere ſolent,ut ne Latinũ quidem, multo minus Germanicum ſpiritum comprehendere valeant. Inde controverſia eorum Miſſionariis refertur fuiſſe mota: num etiam lingua Sinenſium vernacula miſſam rite posſint legere: omnibus incolis Latinum perperam excipientibus: quando videlicet iſtis *Crux* cu-ſu-ſu; *Baptizo* pa-pe-ti-ſo, *Bartholomæus* Ba-ulh-tolo-

l) Ita IVLIVS CÆSAR SCALIGER docta & eleg. oratione de verbo *ineptus*, inter alia ſcribit: *Leniſſime pronunciat magna Italia pars; craſſiſſime pene univerſa Germania. At Thuſci, qui Arnum circumcolunt, pene Germanicos illos ſpiritus ſuperant.*

lo - meu - ſu, &c. difficillimo conſono pronunciatur. *m*)

§. VIII.

Taceo diverſorum populorum commercia, invaſiones, colonias, commixtiones, bella &c. quibus omnibus novæ inferuntur rerum vocabula, vetera mutantur, inculta magis ad uniuscujusque genium perpoliuntur: usque quo tandem dialectus ab una altera longius provecta & in aliam plane degenerata linguam, diverſaque induta facie appareat. Cui hæc pluribus noſcere volupe eſt, nobis ſuaſoribus, adeat celeberrimi Haffnienſis Medici, & Polyhiſtoris OLAI BORRICHI, brevem; ſed doctam & argutam diſſertationem, *de cauſis diverſitatis linguarum.* Verbo: Occaſione discordiæ, quam Deus T. O. M. inter ſuperbientes Babelis ſtructores commovit, gentes abierunt in diverſas regiones, quibus cum tractu temporis atque ſemine multiplicato ulterius migrarent, colonias unirent, communicarent &c. magis magisque linguas formarunt duratione vel cultura nunc ſtabilitas. Atque adeo non diverſitate linguarum, utut confuſione, populorum diſperſionem, ſed vice verſa, populorum diſperſione linguarum diverſitatem fuiſſe cauſatam, ſatis ſuperque videmus.

CAP. IV.

De Linguæ Celto-Scythico-Germanicæ Antiquitate.

§. I.

Japheti per Gomerum nepotes Aſchenazes, Riphat ac Thogarma poſt diſperſionem populorum Europam occuparunt,

m) Confer. die Auffrichtige und unpartheyiſche Gedancken über die Iournale, Extracte und Monaths-Schrifften, tom. 1. part. 2. pag. 190.

runt, præter Græciam. 2. Ex quibus Aſchenazes conditor eſt Celtarum & Germaniæ. 3. Ille curſu huc venit ex Oriente directo: quod antiquitas terra potius firma, quam aquis procederent ſedem mutantes. 4. Tacitus, qui aſſerto huic contradicit, refutatur & adverſus Cluverium primos Italiæ incolas è Germania trans Alpes veniſſe in anteceſſum adſtruitur. 5. Germani juxta Tacitum indigenæ, 6. Quorum antiquitas ulterius probatur, 7. Celtæ 8. Et Scythæ vocantur.

§. I.

QVando mortales ab invicem diſceſſi magnam iſtam inſtituebant migrationem, *Japheti* per *Gomerum* nepotes numerabantur tres. *Aſchenaz*, *Riphath* ac *Thogarma*: *a*) quibus communiter Europæas regiones tribuere, ſolent: unam ſi excipias Græciam poſteris Javani adſcriptam. *b*) *Thogarma* Sarmatis perhibetur præfuiſſe; quod ex nomine ipſius probare volunt. Syllaba namque prima per cholem parvum correpta, ex *Thogarma* facilis in *Thgarmat* & *Sarmata* provenit mutatio. *Riphat* Ruſſis nomen

a) Geneſ. X. 3. Cæterum, quod filii Noachi per orbis vaſtitatem genus humanum propagare debuerint, *Sem* & *Cham* orientem præcipue atque Auſtrum hujusque tractus petiverunt. A *Japheto* ejusque poſteris vero, ut diſerte Moſes habet, *Inſulæ Gentium in regionibus ſuis diviſæ ſunt.* Inſulæ Gentium memoratæ, interpretum conſenſu, vocantur Europeæ quæ ſunt remotisſimæ. Confer. LAZIVS & PEVTINGERVS, qui de gentium migrationibus eruditiſſime ſcripſerunt.

b) Vid. Scripturæ loca Geneſ. X. 2. & 4. 1. Chron. I. 5. 7. Daniel. VIII. 21. X. 20. Ioel. III. 11. Zachar. IX. 13. &c. JOSEPHVS Antiq. Jud. lib. I. cap. 11. ALSTEDIVS præcogn. theol. lib. 2. pag. 311. BVDDEVS hiſt. eccleſ. V. T. period. 1. ſect. 2. §. 9. pag. 218.

nomen & originem dediſſe, vulgo creditur: quod Ruſſi & Moſcovitæ qui nunc audiunt, *Riphaces* olim & montes ad mare glaciale jacentes *Riphæi* dicebantur. *c*) Aſchenaz verò, quem alii *Tuiſconem*, ſed perperam, vocant, unus omnium Celtarum parens atque conditor habetur: Solus ille quicquid Europæarum reliquum eſt, ſpatium longe quidem vaſtisſimum, ſed etiam remotisſimum, vel ideo ſortitus fuit. Terrarum ecce limites vaſtaque populorum habitacula, quantum ſub variis nominibus Illyrici, Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ & Britannicarum inſularum ad mare usque hyperboreum, qua Lappiam & Norvagiam perfundit & rurſus ad oceanum Atlanticum protenditur. Quæ regiones eapropter commune *Celtica* nomen acceperunt. *d*).

§. 2. JOSEPHVS ille accuratisſimus rerum Judaicarum ſcriptor diſertis inquit: *e*) *Aſchenazes condidit Aſchanazas, qui nunc Rhegines appellantur à Græcis.* Haud dictu quidem omnibus facile eſt, quosnam per *Rhegines* iſtos, nemini alias vel Græcorum vel Latinorum memoratos, intelligeret: præterquam quod totidem id pene verbis Hieronymus, Iſidorus & forſan alii ex eo relatum transque ſcriptum reliquerunt. Sed tamen Viri docti & hos inter modo laudatus CLUVERIVS *f*) nulla conjiciunt injuria, cum *Germanos* voluiſſe: & id tanto magis, quod alias va-

 ſtis-

c) ALSTEDIVS l. c. pag. 315. 316.
LENTVLVS Germ. part. 1. c. 1. pag. 23.

d) CLUVERIVS Germ. Antiq. Lib. 1. c. 4. §. 14. Geogr. libr. 3. c. 6. §. 1. DILLHER de hiſtoria priſcæ Germaniæ cap. 1. §. 3. HAGELGANSIVS obſerv. eruditiſſ. ibid. pag. 3.

e) Antiq. Jud. lib. 1. c. 7.

f) Germ. Antiq. lib. 1. c. 4. §. 15. confer. ALSTEDIVS præcogn. Theol.

ſtiſſimæ gentis illius nullā plane mentionem fecerit. Dantur quoq; in orbe literato viri haud exigui nominis, qui Ρηγῖνες ipſos *Rhenenſes* quaſi *Rhenigenos* vocitatos velint. Nec obſtat dictum Jerem. LI. 17. quin ipſi Hebræi unanimi & ſenſu & voce profiterentur ab *Aſcano* vel Aſchenaze deſcendiſſe *Tuiſcones* ſive Teutones die Teutſchen. Quos adeo lingua etiam ſua *Askenazim* vocant. *g*) Nec deſunt, qui *Tuiscones* nominatim quovis etiam pretio ab *Aſcane* derivare conantur; perexigua literarum mutatione & præpoſito articulo die *Aſcanes* contr. *Tuiscones. h*) Sed voceent hæc. Neque enim & nunc nos vel ſtare cupimus aliorum nugis, vel odioſa nimis delicate Jocoſeque tractare, qui majora potioraque habemus. Sic multa alia, quæ nos quidem non admodum latent, ſilentiæ involvantur ſipario. Neque movemur conjecturis eorum, qui totis catervis in partes abeunt, usque adeo, ut ipſe HERTIVS ille quondam Academiæ Gieſſenſis ocellus, multorum diverſas quidem recenſere opiniones, nihil vero, quod anceps de materia iſthac diſceptatio videretur, ad liquidum deducere auſus fuerit. *i*)

§. 3.

theol. lib. 2. pag. 314. Chronol. cap. 21. p. 196. & c. 27. pag. 238. D. BVDDEVS hiſtor. Eccleſ. V. T. period. 1. ſect. 1. §. 9. p. 220. ſeq.

g) Ita ELIAS LEVITA in Thisbi circa finem literæ א. *Omnes terram Alemannicam vocare ſolent Aſchenas.* Addit porro: *In lingua item Romana terra Aſchenas vocata eſt Germania.* confer. DILLHERRI hiſtoria priſcæ Germaniæ cap. 1. §. 4.

h) Vid. MELANCHT. Chron. lib. 1. & MORNAYVS de veritate religionis Chriſtianæ. cap. 8.

i) Diſſert. de veteris Germ. populis part. 1. cap. 1. §. 2. & 3. confer. ALSTEDIVS l. c. & HAGELGANSIVS erud. obſerv. ad Dillherri hiſtoriam priſcæ Germ. c. 1. §. 4. pag. 4. & 5. Diverſas

aliorum

§. 3. Quicquid ſit, tamen abſque omni dubio nationes ſenſim ſenſimque tot myriadibus auctæ & in diverſa prorumpentes ea loca primum occuparunt, quæ aperta aggreſſuque ipſis faciliora fuere. Hæc ſunt terra firma continensque. Unde nobis concludere licet, populos, priusquam Græciæ vel Italiæ peninſularum tractus veteris Germaniæ confines frequentarent; ſalutare hæc ſaltem ora noſtra, Germanosque agros colere debuiſſe. Neque ſolum tranſitu curſuque ad terras longinquiores citato regionem iſtam viderunt; ſed, quod ratio & hominum conditio nos facile docet, ibi ſedem conſtituentes habitarunt atque diu ceu in patria ſua manſerunt. Ubicunque enim iſtis commodum ac fertile ſolum ad vitæ ſuſtentationem offerebatur, pedem habere fixum conſuevere: usque quo terra mater alma præ multitudine incolarum in placitis antea regionibus non omnes amplius alere potuit: ut progredi ulterius atque colonias ſuas alio mittere, quaſi extrema neceſſitudine coacti viderentur.

§. 4. E diametro huic ſententiæ noſtræ, antiquiſſimos habitacula quærentes, iter magis terra continente, quam aquis facere ſolitos fuiſſe, obſtat CORN. TACITUS k) ubi *nec terra*, inquit, *olim ſed claſſibus advehebantur, qui mutare ſedes quærebant.* At ſufficienter ipſi à celeberrimo huius Academiæ quondam Profeſſore & Polyhiſtore, CYRIACO LENTULO l) reſponſum eſt; cujus adeo nos non pudet ſubjecta verba noſtra facere: *Navium fabricaturam*, ille iſti contradicit, *& claſſium apparatum, ante*

F 2 *terreſtris*

aliorum ſententias vide apud ZENTGRAVIUM de Gomero Japheti primogenito Germanæ gentis conditore ſect. 4.

k) De moribus Germ. cap. 2.

l) Germ. part. 1. cap. 2. pag. 59.

terreſtris itineris promtam expeditionem fuiſſe, mihi non ſit veroſimile. Simpliciora & faciliora natura antiquior, operoſiora accedens ætate hominum induſtria invenit. Eſt autem ſimplicius, eſt conſecutu facilius, pedibus aut equo aut curru denique iter incedere, quam claſſem magno & ſumtu & ingenio & labore fabricari. Facilius eſt viam in terra ſtabili, quam in tumore fluctuum, nondum inventa præſertim pyxide magnetica invenire. Nec juvat dicere Alpes murorum invicem Italiam circumdare & à ſeptentrionalibus munitam diſtrahere Regionibus. Ultra fatemur quidem continuis anguſtiis variiſque amfractibus, gyris atque mille viarum difficultatibus hæc loca multorũ irruptiones impedire: Sed tamen ea penitus inſuperabilia fuiſſe etiamnum quotidiana obloquitur experientia. Multo minus id potuere Alpes fuiſſe tunc temporis, quando altiora quæque præ cæteris terræ tractibus & optima planitie Germanis Populis magis accepta vel aditu jucundiora fuiſſe, nullus affirmare dubito. Hac enim ratione jugiter iſtos loca montana inhabitaſſe novimus: quæ, quod difficilius potuerunt multitudine cingi, ut ab aliorum inſidiis tutiora, ita ipſis acceſſu & habitatione longe gratiora videbantur. Vel quis ex ipſo Tacito ignorat, Aborigines, uti paulo inferius docero animus eſt, gentem Celticam, primitus montana colendum ſelegiſſe? Quamobrem etiam ille ἀπὸ τοῦ ὄρους Aborigines derivare non veretur. Unde patet, fruſtra CLUVERIUM *m*) ſcriptorum recontiorum fide nimis devictum aſſerere, Gallos Priſci Tarquinii temporibus omnium primos Alpes ſuperaſſe.

§. 5. Si quid gentilium ſcripta reſpicere licet, ſat teſtium, ſatis verborum habemus in illo rerum diligentiſſimo com-

m) Ital. Antiq. lib. 1. cap. 33.

mentatore Cornelio Tacito. Ille ex optimis Hiſtoricis Germanos indigenas credidit: qua confesſione transcendentem mortalium quorumcunque memoriam antiquitatem eorum comprobare agreditur. *n*) Nec aliunde, ut qui ſacrarum ignarus & incredulus fidem de humani generis origine gentilem habebat, eos derivare potuit. Quare tum ultima noſtrates antiquitate, tum generis nobilitate conſpicuos, ſuo, quod inhabitabant, ſolo natos opinabatur omnes, atque primum hujus gentis conditorem terra editum cum priſcis Germaniæ incolis atque civibus aſſerere adamabat.

§. 6. Præterea maximo id nobis argumento eſſe poteſt, Germanæ gentis conditores iſtos primis poſt diluvium ſeculis hæc loca adiiſſe, quod aſperos mores duramque vivendi rationem primitus communem mortalibus una ſecum in Europam Germaniamque invexerint; priusquam Aſia in mollitiem atque luxuriam brevi poſt tempore ubivis locorum graſſantem, qua infamis illa maxime facta, prolaberetur. Quod argumentũ, pro Germanorũ antiquitate, CLUVERIUS *o*) imprimis urget. Saltem, quod conſtat, ne hilum de vana aliorũ idololatria fictisq; Deorum ſimulacris Germani ſecum abſtulerunt: quin etiam illi in Summi Numinis apertiori cognitione, ut eam ex patriarchis acce-

F 3 perant,

n) Tacitum imitatur CONRADUS CELTES qui de Germanis cecinit: *Gens - - -*
Indigena, haud alia ducens primordia gente,
Sed cælo producta ſuo.
vide etiam ZENTGRAVIUM de Gomero Japheti primogenito Germanæ gentis conditore, ſect. 3. §. 10. ſeq.

o] Germ. Antiq. lib. 1. c. 4. pag. 40. & cap. 9. pag. 76. confer. LENTULUS Germ. part. 1. cap. 1. pag. 5.

perant, paulo longius perſtiterint. Neq; enim ab initio effinxerunt imagines, neque templa erexerunt: quod Deos immortales in ullam oris humani ſpeciem aſsimulare, vel eos cohibere parietibus, ſummum nefas putarent. *p*) Ut mores eorum antiquiſsimo & tantum non primorum hominum ingenio valde propinquos atque ſimiles nunc quidem ſilentio tranſeam, unius Dei memoriam ſtrenue aſſervarunt, quem ſua lingua *Theut*, *q*) ſemetipſos vero ut creaturas atque gentem ipſius die Teutſchen / Teutones vel Tuiſcos nominarunt. Item de mundi creatione veſtigia haudquaquam obſcura, iſtius videlicet primi hominis formationem ex terra, nomen ipſius proprium Mann / quod idem eſt Hebræorum *Adam*, carminibus ſuis *r*) utut incomtis ac

p) Vid. TACITVS de moribus Germ. c. 9. confer. VINCENTII CHARTARII neu-eröffneter Götzen-Tempel pag. 6. Facundiſſ. Dom. SCHMINCKI Præceptoris & Patroni mei multum ſuſpiciendi diſſert. de cultu religioſo arboris Jovis præſertim in Haſſia §. 1. Et Conſultiſſ. D. IMMANVELIS WEBERI Profeſſoris Gieſſenſis diſſert. de Puſtero veteri Germanorum idolo ſect. prior. §. 2. p. 7.

q) Unde LVCANVS de bello civili lib. 1. *Teutatem* Germanorum Deum vocat: *Ex quibus immitis*, inquit *placatur ſanguine diro Teutates, horrensque feris altaribus Heſus. Et Taranis Scythia non mitior ara Diana.* Confer. BORNMEISTERVS de erroribus Hiſtoricorum gentilium in rebus ſacris recenſendis pag. 18. 19. ZENTGRAVIVS de Gomero Japheti primogenito Germanæ gentis conditore ſect. 1. & 2. SEBAST. FRANCK Chron. Germ fol. 1. ubi tamen falſam Beroſi de Tuiſcone filio Noachi ſententiam ſectari videtur.

r) TACITVS: *Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoria & annalium genus eſt) Tuiſtonem Deum, terra editum & filium Mannum originem gentis conditoresque. &c.* Paulo poſt: *Sunt illis hac quoque carmina, quorum relatu,* quem

ac temporum injuria variè intricatis ad poſteros propagarunt. *s*) Quibus adeo abunde patet, quoquomodo alii ſentiant, Germanos non demum ſeculis poſterioribus à prima populorum migratione vel ex Græcia vel Italia vel aliunde deſcendiſſe. Optime hinc TACITUS *Ipſe*, inquit, *eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos, nullis aliarum nationum connubiis infectos, proprium & ſincerum & tantum ſui ſimilem gentem extitiſſe arbitrantur.*

§. 7. Quos jam ſuo nomine Germanos vocitavi, latiori quoque ſenſu & communi vocabulo *Celtas* appellare ſolent. Quamvis enim Celtæ *t*) tertiam præciſe Galliæ partem conſtituebant, quam poſteri Lugdunenſem vocarunt; laxior tamen alibi eorum denominatio eſt. Quod STRABO *u*) pluribus teſtatur: *Hæc diximus de Gallis, qui Narbonenſem provinciam incolunt, qui quondam Celtæ appellabantur. Et arbitror ab his eſſe à Græcis nomen Celtarum*

quem Barditum vocant, accendunt animos futuræque pugnæ fortunam ipſo cantu augurantur. Idem fere LUCANUS prodidit Bell. civil. lib. 1.

Vos quoque qui fortes animas belloque peremtas
Laudibus in longum vates demittitis avum,
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi,
Et vos barbaricos ritus, moremque ſiniſtrum
Sacrorum Druidæ poſitis repetiſtis ab armis.

s) Confer. præter CLUVERIUM, LENTUEUM atque alios celeberr. HERT. diſſert. de veteris Germaniæ populis part. 1. cap. 1. §. 2.

t) Vid. JUL. CÆSAR comment. de bello Gallico ubi ab exordio: *Gallia eſt omnis diviſa in partes treis, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipſorum lingua Celtæ, noſtra Galli appellantur.* Confer. STRABONIS Geogr. lib. 4. ab init.

u) Geogr. lib. 4. Edit. Genev. pag. 131.

tarum univerſis Galatis ſeu Gallis inditum, ob gentis claritatem &c. Celtarum vero nomen etiam trans Rhenum in Germaniam fuiſſe translatum, SVIDAS diſerte habet: Κελτοὶ, ὄνομα Ἔθνυς, οἱ λεγόμενοι Γεγμανοὶ, οἱ ἀμφὶ τὸν Ρῆνον ποταμὸν ἐισιν. *Celtæ gentis nomen, qui Germani dicuntur utrinque Rhenum accolentes.* Et ne quid amplius verborum faciam, omnem cauſam iſthanc ad CLUVERIVM remitto, qui, quod ſupra notavimus, multis probat, quicquid terrarum ſub Illyrici, Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, Britannicarum & Septentrionalium inſularum vel peninſularum nomine venit, Celtarum eſſe: eorum populis omnibus una eademque communi lingua utentibus, dialectis ſolummodo diſtincta. x)

§. 8. Atque etiam *Germani* ſenſu latisſimo *Scythæ* vocantur. Sarmatiæ præſertim iſtos CELLARIVS y) adſtringit. OROSIVS z) vero genti vagæ & oberranti terminos ita fere ponit: *à monte Imao, h. e. ab imo Caucaſo & dextra orientis parte, qua oceanus Sericus tenditur, usque ad promontorium Boreum & flumen Boreum, & inde tenus Scythico mari, quod eſt à ſeptentrione usque ad mare Caſpium, quod eſt ab occaſu & usque ad extentum Caucaſi jugum, quod eſt à meridie, Hyrcanorum & Scytharum*

x) Confer. CHRIST. CELLARII Notit. Orbis Antiq. lib. 2. cap. 2. pag. 164.

y) Not. Orbis antiq. lib. 2. cap. 6. pag. 508.

z) Hiſt. lib. 1. cap. 2. p. m. 15. confer. HERODOTVS HAL. hiſt. lib. 4. c. 99. PLINIVS Hiſtor. natur. lib. 4. c. 12. POMPON. MELA de ſitu orbis ab exord. lib. 2. JUL. SOLINVS polyhiſt. cap. 25. WERNER ROLEWINK faſc. temp. fol. 6. apud PISTORIVM Germ. Script. tom. 2. JOH. FRANC. BVDDEVS Theologus Jenenſis celeberrimus Hiſt. Eccleſ. V. T. period. 1. ſect. 2. §. 9. pag. 218.

tharum gentes ſunt 42. *propter terrarum infæcundam diffuſionem late oberrantes.* In ipſam Germaniam iſtos extendi quamplurimis probatur. Ita POMP. MELA *aa*) *Ille* ſc. fluvius, *qui Scythiæ populos à ſequentibus dirimit, apertis in Germania fontibus, alio, quam deſinit, nomine exoritur.* LVCANVS *bb*) ut paſſim, in his etiam Germanos Scytharum nomine comprehendit:

Duc age per Scythiæ populos per inoſpita Syrtis
Littora, per calidas Libyes ſitientis arenas.
Hæc manus, ut victum poſt terga relinqueret orbem,
Oceani tumidas nemo compeſcuit undas:
Fregit & Arctoo ſpumantem vertice Rhenum.

Clarioribus STRABO *cc*) τὰ πρὸς βοῤῥᾶν μέρη τὰ γνώριμα ἑνὶ ὀνόματι Σκύθας ἐκάλουν - - ὕστερον δὲ καὶ τῶν πρὸς ἑσπέραν γνωσθέντων, κελτοὶ καὶ Ἴβηρες, ἢ συμμίκτως κελτίβηρες καὶ κελτοσκύθαι προσηγορεύοντο. &c. *Nota versus Septentrionem gentes uno prius nomine omnes Scythæ appellabantur - - poſtea vero cognitis regionibus occiduis Celtæ, Iberi, aut mixto nomine Celtiberi ac Celto-Scythæ dici cœperunt.* Atque clariſſimis PLINIVS *dd*) *Scytharum nomen,* inquit, *usquequaque tranſiiſſe in Sarmatas atque Germanos.* Taceo quod ipſum Scytharum nomen origine Germanicum ſit, dictum à Schiten nunc Schieſſen / quoniam iſti cumprimis ſagittarum arte præſtabant. *ee*) Atqui verò Scythas ab Hiſtoricis

G

aa) De ſitu orbis lib. 2. p. m. 40. *bb*) De bello civili lib. I.

cc) Geogr. lib. I. p. m. 22. confer. CORN. NEPOS Miltiad. c. 3.

dd) Hiſt. Natur. lib. 4. c. 12.

ee) Confer. HERT. diſſert. de veteris *Germaniæ* populis part. I. cap. I. §. I. Lepidam nobis de origine Scytharum fabellam reliquit DIODORVS SICVLVS lib. 3. fol. m. 47. Natam apud eos ex terra virginem umbilico tenus hominis forma, reliqua

ſtoricis pene omnibus pro antiquiſſima gente olim habitos fuiſſe, vulgo notum eſt.

CAPUT V.

De Matre Linguæ Latinæ Germanica.

§. 1. Priſcos Germaniæ populos ſuis limitibus non adeo contentos fuiſſe, quin proximas Italiæ atque Græciæ regiones ſalutaverint. 2. Barbarorum (ita enim iſtos vocant) *coloniæ in Græcia ſcriptorum auctoritate probantur: ubi ſigillatim de Pelasgis. 3. Hinc ling. Græcæ & Germ. convenientia oſtenditur. 4. Peiskeri & Bellini ſententia de Ling. Germ. origine Græca. 5. Refutatur. 6. Prævio cordatiorum & Doctiſſimorum Virorum de Scythica & Germanica lingua Græca præferenda conſenſu, 7. Demonſtratur linguæ Latinæ Germanica origo, & Praſchii argumenta breviori ſiſtuntur ſynopſi. 8. Quibusdam vocabulis etymologia Germanica proponitur. 9. Aliis majorem & maximam Latinæ cum Germanica lingua convenientiam inſtituentibus. 10. Etymologici veteres Latini vernaculæ ſuæ veræ originis expertes, vocabula ex Latinis Latina falſo deducunt. 11. Num vocabula Latina tranſierint ad Germanos, quæ iſtorum ſermoni apprime reſpondent. 12. Hæc quoquo modo ſe habeant, convenientia tamen ac Etymologia vocum ad demonſtrandam linguæ originem ſola non ſufficit.*

§. 1.

Quædam generaliora de origine, amplitudine & antiquitate

reliqua viperæ. Eam genuiſſe puerum, cujus nomen fuerit Scytha. Hunc cum omnium, qui ante eum fuerant, clariſſimus evaſiſſet, indidiſſe populis Scytharum nomen.

tate Germanorum cognovimus. Hinc ego nunc facili negotio efficerem, non tantum linguam Latinam immediatè Germanis originem atque natales debere; ſed & ipſam linguam Græcam, ex qua Latinam plerique deducere volunt, ex antiquisſima ea ſive Germanica, ſive Celtica ſive Scythica (quoquo enim modo iſtam vocaveris perinde eſt) ſi non primitus ortam, *a*) tamen aliquatenus mixtam atque commerciis vel coloniis proximarum gentium egregiè interpolatam affectamque fuiſſe. *b*) Vel quis per ſomniũ etiam perſuaderet ſibi, Germanos multivagos atque Barbaros utrique regioni Græciæ ac Italiæ proximos finibus terminisq; ſuis quaſi cancellis circumdatos & tã arctè concluſos degiſſe, ut nunquam eo recta deſcenderint. Quod ex poſt facto pluribus demonſtrari poſſit, ſi id nunc ageremus.

§. 2. Saltem *Hecatæus Mileſius* apud STRABONEM *c*) de Peloponneſo tradit, eam ante Græcos fuiſſe à Barbaris habitatam. Imo, ut ipſe Strabo de ſuis addit tota fere Græcia antiquitus Barbarorum ſedes fuit: quod pluribus deinde etiam exemplis probat. Speciatim *Pelasgos*,

 vetu-

a) Id enim propter inſignia quædam *S*. Scripturæ loca dicere nobis religio eſt. confer. cap. 4. §. 1.

b) Ante aliquot annos Doctiſſ. Dom. REIMMANNVS Eccleſiarum Hillesheimenſium Superintendens dignisſimus ſuam de ortu linguæ *Græcæ* ex *Germania* ſententiam, quam ipſe paradoxon philologicum vocat, prodidit in tentaminè introductionis ad Hiſtor. Liter. Germanor. lib. 2. pag. 65. Ubi ex Aventini Annalibus Bojorum lib. 1. locum adducit ſibi apprime faventem; Atque etiam p. 67. teſtatur, Clarisſimum HOEPFFNERVM Conrectorem Halberſtadienſem Lexicon meditari earum vocum, quæ in *Græca* & *Germanica* lingua idem ſignificant idemque ferè ſonant: non alio quidem fine, quam ut dialecti utriusque cognationem commonſtret.

c) Geogr. lib. 7. pag. Edit. Genev. 222.

vetuſtisſimam & maxime Græcos Italosque inter claram gentem, teſtatur *d*) vagos inſtar avium modo hæc, modo alia adiiſſe loca: unde *Pelargos* ab Atticis dictos, quæ vox ciconiam ſignificat. Et alibi: *e*) τὸ πελασγικὸν ἦν φῦλον καὶ τῶν καυκώνων καὶ λελέγων εἴρηται δ' ὅτι πολλαχοῦ τῆς εὐρώπης ἐτύγχανε τοπαλαιὸν πλανώμενα &c. *Pelasgorum fuit gens & Cauconum & Lelegum, quas dictum eſt antiquitus varias Europæ partes pervagari ſolitas.* Idem HERODOTVS quoque perhibet, *f*) cujus latine ſufficiat nobis verba tranſcripſiſſe: *Præſtabant inter Græcos ea tempeſtate Athenienſes, in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo cœperunt pro Græcis haberi.* De lingua etiam ille *g*) qua Germanorum vel ſimilis Barbaræ gentis propaginem Pelasgos tandem in Græciam deſcendiſſe conſtat, ingenue *Pelasgos*, ſcribit, *barbara lingua fuiſſe: & ſi tota*, porro conjicit, *gens Pelasgica talis erat, gentem Atticam utpote Pelasgicam, quum in Hellenes i. e. Græcos tranſiit, linguam ſimul iſtorum perdidiſſe.* Ipſam quoque Philoſophiam Græcos à Celtis habuiſſe, gravisſimi auctores ſunt ARISTOTELES in Magico & SOTION in decimo tertio ſuccesſionis libro. Quod etiam DIOGENES LAERTIVS *h*) literis prodidit: τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἔνιοι φασὶν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι. - - παρά τε κελτοῖς καὶ γαλάταις τοὺς καλουμένους

d) l. c. lib. 5. pag. 153. confer DION. HALICARN. antiq. Rom. lib. 1. c. 2. *e*) Geogr. lib. 12. pag. 594.

f) Hiſtor. lib. 2. p. m. 108.

g) l. c. lib. 1. p. 21. confer. PLATO in Cratylo, ubi varia differentiæ iſtius Exempla producit; è recentioribus PALMERIVS à GRENTEMESNIL Græciæ Antiq. lib. 1. c. 9. GVILELMVS BVRTONVS Hiſtor. linguæ Græcæ pag. 13. MORHOFIVS de lingua & poëſi Teuton. part. 1. c. 2. pag. 23. alii.

h) De vita & ſentent. cl. vir. philoſ. procemio. confer. MORHOFIVS

λυμένοις δρυΐδας καὶ σεμνοθέους καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ μαγικῷ καὶ Σωτίων ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ τῆς διαδοχῆς. *Philoſophiam à Barbaris initia ſumſiſſe nonnulli autumant. - - Celtis ſeu Gallis Druidas & qui Semnothei appellabantur, eius rei fuiſſe auctores, ait Ariſtoteles in magico & Sotion in* 13. *ſucceſſionis libro.* His optimorum ex ipſa Græcia laudis ſuæ cupidiſſima Hiſtoricorum teſtimoniis quæ clariora ſint, ego certè quidem videre nequeo, ni fortaſſis luce meridiana lubens cœcutire velim.

§. 3. Convenientiam porro linguæ Græcæ cum Germanica Viri cordati longa ſerie probatum iverunt. Jam tum ævo ſuo JOHANN. CAMERARIVS DALBVRGIVS aliquot millena Græcorum vocabula Germanis idem ſignificantia collegit. *i*) Quem recentiores ſecuti cauſam iſthanc magis magisque perſcrutarunt, neque minimam utriusque deprehenderunt linguæ ſimilitudinem. Cui volupe eſt, exempli gratia, vocabula quædam Germanica in Græcis legere: adeat Doctiſſ. DN. PONATVM, *k*) qui farraginem iſtorum licet non tanta, uti quidem potuiſſet ac alii fecerunt, haudquaquam tamen aſpernenda, non ita pridem congeſſit copia: atque clariſſimus vocum notatu digniſſimarum conſpectus cuilibet apparebit.

§. 4. Contra verò nugas aliorum non ſatis admirari poſſum: quibus operoſe admodum linguam ex Græca Germanicam

FIVS l. c. p. 21. ubi argumentatur, ſi philoſophiam Græci habuerint á Celtis, etiam habuiſſe linguam, ſaltem verba, ſcientiarum vehicula & notionum teſſeras, quas vocat FRANC. BACO VERVLAMIVS nov. organ. ſcientiar. p. 30.

i) Teſte AVENTINO Annal. Bojor. lib. 1 p. 10.

k) Cum orbe literato ille communicavit librum, cui titulus Anleitung zur Harmonie der Sprachen / atque illius cap. 5. à pag. 43. vocabula *Græca* cum *Germanicis* conferre inſtituit.

nicam derivare conantur. Ita ſeculo ſuperiori GEORG. CHRIST. PEISKERVS *l*) ſtatuit vocabula Germanica non alius quam Græcæ originis eſſe: Græcamque & Germanicam non ſecus inter ſe differre, quam linguam eruditam & vulgarem. Pari modo JOSEPHVS MARIA BELLINVS eodem tempore literas è Bononia Muſarum ſede antiquisſima dedit, quibus linguam Germanicam prorſus Græcam eſſe profitebatur; Græcam linguam vocalibus & ſyllabis circumciſam & conſonantibus roboratam: ita, ut Germanica ad Græcam ſe habeat, quemadmodum Bononienſium lingua in Italia ad vulgarem Italicam. *m*)

§. 5. Oportet iſtos vel in omnibus veterum monumentis hoſpites, vel ſat impudicos fuiſſe, qui ut homines peregrini & novi, teſtiibus aliis & antiquisſimis & domeſticis, nullo argumento, præterquam conjectura & vana quadam imaginatione ſua, freti apertius obloqui & in faciem quaſi contradicere non verebantur. Vidimus dudum optimos hiſtoricos ex ipſa Græcia oriundos, qui, quod Patriæ ſuæ nimis indulgere ſolent, illius famæ laudisque buccinatores audiunt, veritatem non ſimulare atque Græciam barbaris, non Barbariam vel Germaniam, ea videlicet Barbariæ ipſis nomine venit; *n*) aſſignare Græcis. Quid? quod

l) Tractatu, quem inſcripſit *Indicem de vernacula & rerum Germanicarum ſignificatione pro Græca ac Germanica lingua analogia.* Lipſiæ 1685. in 12. conf. Acta Eruditorum Lipſ. 1686. menſ. Aug. pag. 419.

m) Vid. Acta Erudit. Lipſ. l.c. confer. Clariſſ. HECHTI Germania ſacra & literata part. 1. lib. 2. cap. 11.

n) Principio quidem, ut STRABO Geogr. b. 14. auctor eſt, per onomatopœiam *Barbari* vocati ſunt, qui difficulter, aſperè duriterque verba pronunciabant, ut adeo blæſos quoque & balbos latinè dicamus *barbaros*. Elata vero Græcorum ſuperbia faſtuque, quo

quod ipſi etiam Græci ſcientiam & vocabula plurima Barbaris atque Scythis accepta ferre non erubeſcunt. Quaſi vero id homines iſti neſciverint. Sed hæc etiam ne videntur à me fingi, præter illa paulo ſuperius notata, graviſſimorum in promtu ſunt Scriptorum teſtimonia: quorum tamen, miſſis nunc aliis, rurſum brevitatis gratia ſelectum inſtituo, ea ſolummodo in medium proferens, quæ tractationi ſubſequenti noſtræ faculam accendere queunt. Hæc PLATO Socratis nomine in Cratylo habet: ἐννοῶ γὰρ, ὅτι πολλὰ οἱ ἕλληνες ὀνόματα ἄλλως τε, καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες, παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασι. *Arbitror, quod Græci multa vocabula à Barbaris acceperunt, maximè ab iſtis, qui habitarunt inter eos.* Apertis ille peripateticorum Philoſophorum Princeps ARISTOTELES fatetur, à Semnotheis Celtarum philoſophiam oriri, & Galliam eſſe Græciæ magiſtram: de quibus ex profeſſo PICCARDVS *o*) & MORHOFIVS *p*) videre ſunt. Sed tamen CLEMENS ALEXANDRINVS *q*) iſta paulo clarius expoſuit: παρεθέμην δὲ αὐτῶν ὀλίγα εἰς σύστασιν τῆς παρὰ βαρβάροις εὑρετικῆς δὲ βιωφελοῦς φύσεως παρ' ὧν ἕλληνες τὰ ἐπιτηδεύματα ὠφέληνται. *Ex his* (quos videlicet jam citaverat, auctoribus Græcis) *pauca adjeci ad confirmandam inventricem & vitæ utilem naturam, quæ fuit apud Barbaros, à quibus in ſtudiis & rebus exercendis Græci acceperunt magnam utilitatem.* Poſt

quo cæteris præcellere populis videri voluere jugiter; *Barbari dicebantur antiquitus omnes gentes, exceptis Græcis,* ut FESTVS habet. Eò reſpicit gentium *A*poſtolus epiſt. ad Romanos cap. 1. ubi *Græcis*, inquit; *ac Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum.*

o) In Celtopædia.

p) Von der Teutſchen Sprach und Poëſie part. 1. c. 2. pag. 21. ſeq. confer. PONATI Anleitung zur Harmonie der Sprachen cap. 1. & 5.

q) Stromat. lib. 1.

Poſt hæc de lingua notabiliter pergit: εἰ δὲ τις τὴν φωνὴν διαβάλλει τὴν βαρβάρων, ἐμοὶ δὲ, φησιν ὁ Ἀναχαρσις, πάντες Ἕλληνες Σκυθίζουσιν. *Si quis autem vocem reprehendit barbaram: mihi autem, inquit Anacharſis, omnes Græci Scythæ ſunt.*

§. 6. Moratorum gregem ſectantur Viri cordatiores, quotquot fere de negotio iſthoc è recentioribus commentati fuere. Celeberr. Dominus Von der HARDT r) *Scythas*, profitetur, *jam remotis illis ſeculis in Arabia dominatos patet. Qua via & illis ævis Scythæ Græcæ ſuæ linguæ uſum, infinitis ad minimum vocibus illis & finitimis vel non ſentientibus communicarunt.* SALMASIUS s) *Homines primi, qui Græciam populis repleverunt & Græcæ linguæ auctores fuerunt, è ſeptentrionali plaga & Scythica advenerunt.* Denique BOXHORNIUS aliquando etiam *Povello* reſpondit: Germanorum linguam non Græcæ aut Romanæ deberi, ſed ex eadem gente tanquam matre h. e. Scythica prodiiſſe has nationes & ab eadem eundem ſermonem, ſed dialecto fere tantum diſtantem deſumſiſſe. t) Reliquos jam ſilentiæ involvam ſipario.

§. 7. Quanto magis Latina Scythicam vel antiquam Germanicam matricem cognoſceret ſuam. Certo enim certius veterum monumentis conſtat, non ſolum priſcos & quos penetrare potuerunt, primos Italiæ populos è Scythis proveniſſe; verum etiam poſthæc continuo Celtas atque Gallos, quos vocant, cum Italis bella geſſiſſe & crebro hos inter partim commertia, colonias hoſpitiaque partim neceſſaria partim violenta habuiſſe. Unde maxima vocabulorum convenientia. Quando ſuperiori ſeculo PRASCHIUS

r) Elegantiſſ. programm. ad *Aben-Eſram* pag. 70.
s) De lingua Helleniſtica pag. 378.
t) Vid. *Acta* Erudit. Lipſ. 1686. menſ. Jul. pag. 327.

SCHIVS Vir Doctiſſimus materiam iſthanc paulo fuſius tractavit, ſubſequentia ſex fere ipſi placuere poſtulata: *u*) quibus conceſſis, facile ſperat ſe obtenturum, Latinis vix ullam remanere vocem propriam; quanquam nec illud obnuit, unam eandemque nationem ſubinde novas ſibi fingere voces. (1.) Argumentatur laudatus Vir: Quæcunque vocabula Latina à probatis ſcriptoribus, à Latinis ipſis Barbara habentur, ſive ortu peregrina, Celtisque aut Germanis tribuuntur, merito pro talibus accipi, nec à lingua Græca repeti debere. (2.) Quæ res in Germanis atque Celtis natæ vel inventæ ſunt, vel quæ ſemper ibi fuere ac neceſſario nomen habuere, earum vocabula merito Germanica haberi. (3.) Quæ vocabula radices ſuas ſimplices in lingua Teutonica aliquid ſignificantes, uſitatas & nova parientes derivata, compoſita, decompoſita non ſpernendo numero oſtendere poſſunt, ea ſuo merito credi Germanica. (4.) Quæ vocabula cunctis populis aut dialectis Germanicis aut multis certè cognita dudum, ea ſimiliter Germanica putari. (5. Quæ vocabula in terris remotioribus in receſſu ſeptentrionis, quo Romani aut Germani Romanenſes nunquam penetrarunt, aut infrequentius certè commearunt, pridem cognita, uſitata vel exoleta, Germanica itidem fateri. (6.) Quæ vocabula non tam civibus primariis, quam vulgo ſordido ruſticisque in ore ſunt, ea utut Latina videantur, exiſtimanda Germanica eſſe. Hæc & ſimilia, licet in aliquibus nimiam ſibi licentiam tribuat, modoque rigidiori linguas tractet, paſſim exemplis tamen minime aſpernandis ſufficienter illuſtrat: quæ nunc quidem ego, ne acta viderer agere, lubens prætermitto.

H §. 8.

u) Diſſert. de origine Germanica Latinæ linguæ. Ratisponæ 1686. in 4. confer. Acta Erudit. Lipſ. 1686. menſ. Jul. p. 325. ſeqq.

§. 8. Quantum ad Etymologiam Latinæ linguæ Germanicam attinet, copiæ tantum gratia, vocabulorum quorundam etiamnum in utraque lingua maxime vulgarium convenientiam ordine Alphabetico & id breviter commonſtrare animus eſt.

Ab, præpoſitio Latina idem veteribus atque etiamnum hodiernis Alemannis ſignificat: ita abthun/ abſchlagen/ abtragen/ innumera alia. *Acerbus*, Herbe. *Adamas*, Demant. *Æs*, *Æſis*, *Aiſis*, Eiſſen. Ita more Græcorum Latinis olim ſcriptitatum fuiſſe AIDIS pro ÆDES tabula Scipioni Barbato poſita teſtatur & alibi veterum monumentis demonſtratum ivimus. Ceterum in his atque ſequentibus valent mutationis cauſæ ipſi VARRONI de Latina lingua lib. 4. c. 1. notatæ. *Litterarum fit demtione aut additione; & propter earum attractionem, aut commutationem, item ſyllabarum productionem Ævum*, *αἰών*, veter. Britann. Ae/hodie Ewe/ Ewig. *Ager*, Acker. *Agmen*, Menge. *Ajo*, Sage. *Alter*, Ander. *Altereari*, Terren/tarren/targen/zargen. *Ambactus*, Amt. FESTVS vel epitomator ejus PAVLVS DIACONVS *Ambactus*, inquit, *apud Ennium lingua Gallica* NB. *actus dicitur*. *Anas*, Ante/ Ente/ Veter. Teuton. Aneta/ apud Haiminsfeldium, hodie Belgis *Ande*, Gallis *Anette*. *Anchora*, Ancker. *Angelus*, Engel. *Angor*, Angſt. *Anguis*, Schlang. *Anguſtus*, Eng. *Anſer*, Ganß. *Aper*, Eber. *Aqua*, Ach vel Ach/ recentioribus Waſſer. vid. ZEILLERS Epiſtoliſche Schatzkammer epiſt. 344. pag. 390. *Arca*, Arch/ Arck/Kaſte. *Area*, Aern. *Ariſta*, Ar/Aert *Armus*, Arm/ Hinc armillæ Armbände/ & Arma die Waffen/ quæ milites brachio manibusque huc illuc portare ac dirigere debebant. *Aſcia*, Axt. *Aſinus*, *Aſellus*, Eſel / Suec. Aſna.

Aſtera

Aſter, Stern. *Avena*, Haber / Haver. *Averſus* Belg. Aſtich / veter. Teuton. Abach / Abuf apud Otfridum videtur fuiſſe recurvatus, curvus, abhorrens à recto. Vid. Archæologus Teuto apud LEIBNITIVM. *Auris*, Oris, Ohr. Nam, quod notandum AV & O promiſcuè Latinis pronunciabatur; unde *Aula* pro *olla*, *Auricalchum* pro *Oricalchum*. FESTVS *Aut* veter. Teuton. Auo apud Willeramum. Vid. Archæologus Teuto in collectaneis etymologicis illuſtris LEIBNITII. *Axis*, *Axilla*, Axe / Achſel / Uchs.

Bacrio, *Bacar*, Becher / Bacher. *Bacrio* FESTO vel iſtius epitomatori PAVLO DIACONO dicitur genus vaſis longioris manubrii, quod alii trullam appellant. *Bacar* vero vas vinarium ſimile Bacrioni. *Balare*, Blecken. FESTVS in voce Barrire. *Baſgauda* Brit. *Baſgaud* & *Baſged*, ſporta, cophinus, corbis, caniſtrum. Unde MARTIALIS:

Barbara de pictis venio Baſgauda Britannis,
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

Baſium à Germ. Baſſen / adæquate conjungi ein Kuß; Unde *Bas* Britann. depreſſus & *Baſtand* ex *Bas* & *art*, quaſi genus depreſſum dicitur filius extra matrimonium & illegitime natus. *Barba*, Bart. *Bardus* Hart. Unde FESTVS: *Bardus ſtultus à tarditate ingenii appellatur*. Confer. NONIVS MARCELLVS cap. 1. n. 32. *Benna* lingua Gallica genus vehiculi appellatur. Idem. Geſpann. *Blaterare*, Plauteren. *Bos*, βῦς, Ochs / Oß. *Bracha*, *Braca* ſeu *Braccæ*, Bruch. Unde *Brachium*. *Bucca*, Backe. *Butyrum*, Butter.

Caballus, Gaul. *Calamus*, Halm. *Calaſis* apud FESTVM tunicæ genus eſt ein Köller. *Caliptra* genus veſtimenti, quo capita operiebant. FESTVS. eine Kappe.

Calpar genus vaſis vel dolii apud FESTVM. eine Gölpe. *Calx*, Kalck. *Camelus*, Kamel. *Camera*, Kammer. *Cantharus*, Kanne. *Caſeus*, Käße. *Cavea*, *Scapha*, Kaff/ verb. Gothicum, quod profundum ſignificat. *Calvus*, Kahl. *Capulum*, ein Kaſte. NONIVS cap. 1. n. 13. *Caput*, Kopff/ Kop. *Caulis*, *Colis*, Kohl. *Caulis* & *Colis* ſcripſi, nec injuria, Antiquitus enim AV & O lectitatum fuiſſe jam jam notavimus: ut *aula* pro *olla*. Caulis vero rei ruſticæ ſcriptoribus ſignificat plantam horti: Germ. Kohl. Vid. VARRO de LL. lib. 4. c. 21. ISIDORVS Orig. lib. 17. cap. 10. Ita etiam *Caulæ* apud FESTVM à *Cavo* Germ. Hohl/ Hôle dictæ: quod oves antiquitus clauderentur in antris. *Celare*, Helen. *Celer*, Schnel/ Geling. *Cella*, Keller. *Cervus*, Herſch. Hirſch. *Clava*, Käule. *Clepere*, Schleppen. Græc. κλέπτειν apud NONIVM cap. 1. n. 72. *furari*. *Cliens*, Klein. *Collum*, Kehl. *Corbis*, Korb. *Cornu*, Horn. *Corona*, Kron. *Corpus*, Körper. *Currus*, Karn. *Cutis*, Hut/ Haut.

Dalivus, Angl. Delff/ tolpel/ toll. *Dalivum* Aurelius apud Feſtum ait eſſe ſupinum, Ælias ſtultum, Oſcorum quoque lingua ſignificat inſanum. Cambro-Britannis aliisque Germ. populis Delff/ tölpel/ toll/ homo barbarus dicitur. *Damnare*, verdammen. *Decem*, zehen. *Depuvere* quod priſcis & Lucilio apud FESTVM eſt cædere. Puffen. *Deus*, Theuth/ tod/ GOtt. *Deus*, ut ſupra aliquoties monui, veter. Germ. dicebatur Theuth/ ac variante dialecto diet/ dit/ thoth; unde forſitan hodie ſervamus noſtrum mortis vocabulum tod: quod veteres Germani haberent mortem pro Deo, omne genus humanum devorante. confer. CLUVERIVS Germ. Antiq. lib. 1. cap. 9. §. 9. & 10. Geogr. lib. 3. c. 6. §. 1. LENTVLVS

Germ

Germ. part. 1. c. 1. pag. 5. HERT. diſſert. de veteris Germ. populis part. 1. cap. 1. §. 2. ZEILERS Epiſtoliſche Schatz⸗kammer epiſt. 346. pag. 393. *Dies* Brit. *Dydd*, cui noſtrum reſpondet Tit/ Zeit. Vid. LEIBNITIVS in collect. Etymol. part. 2. pag. 117. *Diſcus*, Tiſch. *Draco*, Drache. *Dumecta*, Hecke. *Duo*, Two/ Zwo/ Zwey.

Edere, Eſſe, Eten/ Eſſen. *Ego*, Ich. *Equus*, lingua Runica veteri Eick. *Errare*, Irren. *Ervum*, Erfften/ Erbſen.

Facula, Fackel. *Falco*, Falcke. *Falla* veteribus Latinis *deceptio*. Germ. Fehl/ Fall. *Falſus*, Falſch. *Febris*, Fieber. *Feneſtra* antiq. Feſtra, Fenſter/ à Germ. Finſter. *Fellis*, Vellus, Pellis, Fell. *Flagellum*, Flegel. *Flamma*, Flamme. *Flectere*, Flechten. *Fluvius*, Fluß. *Frenare*, Frönen/ Anhalten. *Frigere*, Frieren. *Frigus*, Frigos, Froſt. *Frivolum*, Frevel. *Fructus*, Frucht.

Garrire, inepte ſtrepere, Girren. *Genu*, Græc. γόνυ, Knie. Gladius, Gleave/ Gleve. vid. excerpta Meieriana apud LEIBNITIVM in collect. etymol. p. 252. *Globus*, Suec. Kloot. Gubellum quaſi globellum. Gübbel. Iſidorus Orig. lib. 19. c. 29. *Gramen*, Graß. Gula veter. Teut. Gela/ hodie Keel. Videatur Archæologus Teuto apud LEIBNITIVM. *Gruma menſura quædam, qua flexæ viæ ad liniam diriguntur, ut eſt agri menſorum.* NONIVS cap. 1. n. 316. à Germ. Grumm/ grümmen. *Grunire*, Gruntzen/ Dan. Grynte. *Gurdus*, Schurck/ homo ſtolidus. QVINTILIANVS inſtit. Orator. lib. 1. c. 5. *Gurdos, quos pro ſtolidis accipit vulgus, ex Hiſpania duxiſſe originem audivi.* *Guſtare*, Coſtare, Koſten. *Gyrus*, Wire/ Wirbel.

Habere, Haben. *Hamus*, Hame/à Germ. Hemmen. *Heres*, Erbe. *Herus*, Häre/ Herr. *Heſternus*, Geſtern. *Hetta*, *res minimi pretii* apud FESTVM unde *non hette te facio* i. e. flocci habeo, Germanicæ originis eſt à Klet-ten/ kleben/ das geringſte / ſo an einem hangen bleibet. *Hiſtrio*, Hitſcher/ i. e. corporis agitator. *Hoedus*, Höcken. *Honos*, Hohn. *Honos* in bono & ſequiori ſenſu Latinis ſumitur; unde *honos malus* idem eſt, quod injuria. Vid. A. GELLIVS N. A. lib. 12. c. 9. *Hora*, Uhr. *Hortus*, Græc. χόρτος, Garte. *Hoſtis*, Gaſt. *Priſci hoſtem* dicebant *peregrinum*, qui ſuis legibus uteretur: nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduelem. VARRO: de L. L. lib. 4. c. 1. & FESTVS in hac voce. Confer. Leg. XII. Tab. *Adverſus Hoſtem æterna auctoritas eſto.*

Imbuere, Bürn. *Incendere*, Anzünden. *Inſula*, Inſel. *Ira*, *Iritare*, Irre/ Irren oder irr machen. *Jugum*, Joch. *Juvenis*. Jung. *Junior*, Jünger. *Juramentum*, Schwur. *Labium* Suec. Läpp. *Lacit* apud FESTVM *decipiendo inducit*; à Germ. Lügen. *Lacryma*, Lacrima, Goth. Tagr. *Cambro Britann.* Daigr. Dacrima pro Lacryma dicebatur olim. FESTVS. Græc. θρῆνος, Thränen vocabulum Germanicum eſt. *Lancea*, Lantze. *Lectus*, Läger. *Lectus* dicitur FESTO POMPEIO vel à collectis foliis ad cubitandum, vel quod fatigatos ad ſe allieiat, vel à Græco λέκτρον. Cuinam vero non arridet Germanica radix Legen / unde Läger & terminatione variata *Lectus*. Nam, quod notandum eſt, G litera diu carebant Latini ejusque loco C tertio Alphabeti ejusdem valoris elemento utebantur. Confer. tabula roſtrata Duilii victricibus armis Romæ dicata. Linum, Leinen/ Belg Lynen. *Locus*, Lock/ Loch. *Longus*, Lang. *Lux*, Licht. *Lyra*, Lier/ Leyer.

Macer,

Macer, Mager. *Magiſter*, Meiſter. *Magiſtratus*, Macht/Mögen/ Angl. Sax. Mighty. *Maja*, Græc. μαῖα, obſtetrix, Germ. Magd/ Cimbr. Moye / Goth. Maye / Angl. Maid. *Mancus*, Mangel. *Mare*, Meer. *Mater*, Moter/Mutter. *Matta*, Mataxa, Matze/ Matte. *Matta* Latinis ſtorea vel teges alias vocatur & Germanicæ originis eſt nomen etiam hodie apud nos uſitatum Matze/ Bintz-Decke. Vid. ISIODORVS Orig. lib. 19. c. 29. OVIDIVS Faſt. 6.

In plauſtro ſcorpea matta fuit.

Mattya vel Mactea, Matte. *Mattya* apud MARTIALEM lib. 13. ep. 92. & Mactea apud SVETONIVM Caligul. cap. 38. *genus cibi delicatum* eſt: Germanis Matte/ Käß-Matte. Quod cibi genus priſcis Germ. populis, uti novimus, valde gratum acceptumque fuit. Quamobrem proverbio etiamnum dicere ſolemus: *Caſeus & panis ſunt optima fercula ſanis*. *Medium*, Mitten. *Meno*, Memini, Meenen/ Meinen. *Meno* verbum obſeletum eſt, cujus præteritum *Memini* præſentis loco nunc valet ac noſtro Meinen / Menen oder Gedancken apprimè reſpondet. *Menſa* Goth. Meſſ/ Anglo Sax. Meſa / à Germ. Meſſen. *Mercatus*, Marckt. *Metallum*, Metall. *Meus*, Mein. *Miriones*, Mären. *Miriones* priſcis Latinis invenuſtæ ac deformes dicebantur perſonæ. Videatur VARRO de L. L. lib. 6. cap. 3. apud GOTHOFREDVM columna 54. Pari modo Germanis eine Märe: quod vocabulum proprie *Equam* ſignificat: unde Marſtall/Marſchalle &c. per translationem vero ſignificat fœminam quamque peſſimam, eine loſe und garſtige Märe. Ceterum lingua veteri Runica Maër ſive Moër etiam vocatur *Virgo* WORM. Lex. Runic. *Miſcere*, Miſchen. *Mola*, Mühle. *Murri-*

cidus

cidus PLAVTO atque FESTO *ignavus, ſtultus & iners*, Murriſch. *Murus*, Mure/ Mauer. *Mus*, Muß/ Mauß. *Muſtum*, Muſt / Moſt.

Naſſa PLAVTO atque FESTO *piſcatorii vaſis genus, quo cum intravit piſcis, exire non poteſt*. Germ. Netz. *Naſus*, Naſe. *Natrix*, Natter. *Naucus* Græc. ναὶ καὶ οὐχί. Germ. Naut und nichtig. *Nebula*, Nebel/ νεφέλη; hinc nubes, Nebbia/ Nebeſt/ Bohemis, Croatis & Serviis cœlum. *Nictare*, quod eſt apud FESTVM *& oculorum & aliorum membrorum nictu aliquid conari*; à Germ. Nicken; Er nickt dein Kopff. *Nomen*, Nahme. *Novus*, Neu. *Nox*, Nacht. *Nurus*, Schnur. *Nux*, Nuß. *Occare*, Egen. *Occulare* à voce Germ. infer. uſitata Kül/ ein Loch/ darin man etwas vergräbet; hinc obſcoenum Gallorum vocabulum *cul, cû*. *Oculus*, Og / Auge. *Offerre*, Opffern. *Oleum*, Oehl. *Ordinare*, Ordnen. *Origo*, Ur/ Urſprung.

Palatium, Vallaſt. *Palus*, Pfal. *Parare*, Bereuten. *Pater*, Vater/ Vatter. *Pavo*, Pfau. *Pellis*, Fell. *Pes*, Græc. πῦς Fuß. *Pirus*, Birn/ Belg. Pir. *Piſcis*, Fiſch. *Pix*, Pech. *Plaga*, Plage. *Plaga*, Flagge/ plagge/ platz/ Fläche. *Plancæ*, Plancken. FESTVS: *Planca, tabula planæ, ob quam cauſam Planci appellantur, qui ſupra modum pedibus plani ſunt*. *Plantare*, Planten/ Pflantzen. *Poena*, Pein. *Pondo*, Pfund. *Populus*, *Popellus*, Pöbel. *Porcus*, Borg. *Porta*, Port. *Procellæ*, Wellen. *Pubes*, Bube. Apud FESTVM; *Pubes, qui pubem generare poteſt; Is incipit eſſe à quatuordecim annis: fœmina à duodecim viri potens ſive patiens, ut quidam putant*. Nugæ ſunt. *Puer*, antiq. Por, Bur/ Baur. Græc. παῖς. Unde Mancipor, Lucipor &c. à Germ. Bur / Bauer:

Bauer: hodie ein Knab oder Knecht. Sic dicitur illis etiam Schildpor / Schildknap / Cypripor &c. Confer. FESTVS in voce *Quintipor*. *Puteus*, Put.

Quaſſare, Quetſchen. *Quaxare*, dicuntur ranæ cum vocem emittunt, Germ. Quacken. Quærcus FESTO die Eiche *quod id genus arboris grave ſit ac durum, tum etiam in ingentem evadat amplitudinem*. à German. Schwer / aliis Querquer quod apud FESTVM l. c. legimus. Unde querquera, ein ſchweres Fieber. ibid.

Rabies, Raſſen. *Rapa*, Rübe / Belg. Rape. *Rapere*, Rauben / raſten / Dan. Rape. *Raſtrum*, Karſt / Harcke. *Ratus*, Rath. *Ravus color*, Grau. *Rava*, vox rauca & parum liquida proxime canum latratum ſonans, unde etiam Cauſidicus pugnaciter loquens rabula dicitur, apud FESTVM à Germ. Rau. Inde porro Rodus vel Raudus, apud eundem, Res rudis & imperfecta. Aliis Rabulæ litigioſi dicuntur à Rabie Raſſen. Vid. NONIVS cap. 1. n. 106. & 298. *Rectus*, Recht. *Regula*, Regel. *Reicula ovis*, Ein reidig Schaf. *Rheda*, ſ. à Germ. Rådern / ein Kutſchwage. Ita expreſſis QVINTILIANVS Inſtit. Orat. lib. 1. cap. 1. *Plurima*, inquit, *Gallica valuerunt, ut Rheda ac petoritum: quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur*. *Rica*, Rock. FESTVS ejusque epitomator PAVLVS DIACONVS: *Rica eſt veſtimentum quadratum fimbriatum purpureum, quo Flaminicæ pro palliolo utebantur*. Confer. Leg. XII. tabul. *Tribus Riciniis & X Tibiciniis foris ecferre jus eſto*. *Rogus*, Rooſt / Roſt / à Germ. Röſten. *Roſa*, Rooſe. *Rota*, Rad. *Rotundus*, Rund. *Ruma*, Rum / Raum. *Rumam* veteres mammam dixerunt. Vid. NONIVS MARCELLVS cap. 2. n. 756. Et *Rumen* locum in ventre, quo cibus

ſumitur & unde redditur. Hinc etiam *Ruminare* Idem cap. 1. n. 64. FESTO *Rumen* pars colli eſt, qua eſca devoratur: apud GOTHOFREDUM col. 415. Utrique vocabulo Germanicum Raum valdè quadrat: ſignificat enim locum, ubi aliquid colligitur. *Rumor*, Ruhm. *Rumpus*, Rumpff. *Rumpus* ein abgeriſſener Zweig/ à Germ. Rumpff/ quod vocabulum corpus truncatum ſignificat. *Rutabulum, quo Ruſtici*, FESTO dicente, *in proruendo igne, panis coquendi gratia utuntur*. Ein Rütel/ Rödel/ Röde. Ceterum ad nos obſcoena nihil attinent, quæ ex Nævii nævo auctor habet. *Rutilium*, Rufum, Roth.

Saccharum, Zucker/ Arab. Zuchara. *Saccus*, Sack. Miram convenientiæ iſtius rationem reddit JOH. MARTIN. ZEILLER in der Epiſtoliſchen Schatzkammer Epiſt. 69. p. 74. das Wort Sack/ ita ipſius verba ſonant, iſt faſt in allen/ auch in der Hebräiſchen Sprache geblieben: Weilen in der Vermiſchung der Sprachen ein jeder ſeinen Sack zugeloffen: Welches man ſonſt von keinem Wort ſagen kan. Sed riſum teneatis amici. *Sal*, Saltz. *Satur*, Satt. *Scabere*, Schaben. *Scævus*, Scheff. *Sceptrum*, Zepter. *Scorteum pelliceum, in quo Sagittæ reconduntur*. Gort/ Gurt/ unde Gürten. *Scribere*, Schryven/ Schreiben. Quamvis id vocabulum artis in noſtram linguam tranſiiſſe CLUVERIUS velit Germ. Antiq. lib. 1. c. 8. §. 7. *Scutum*, Schild/ Skutt/ Schütz. *Secare*, Sägen. *Sedere*, Sitzen. *Semen*, Samen. *Senſus*, Sinn. *Silices*, Sichel. *Solidum*, Solt. *Specere*, Spi/ Sehen. *Specere* verbum obſoletum *videre* derivatur à Scythico vocab. Spi i. e. Sehen. Unde *Arimaſpi* die mit einem Auge ſehen. Hinc etiam vocabula nobis ſat

vulgaria

vulgaria Spiren/ Außſpähen/ & Latina *Speculans, Specias, Spicilegia* &c. *Veſtiſpici* veſtium cuſtodes ſervi, quod frequenti diligentia veſtes inſpiciant. NONIVS MARCELLVS cap. 1. n. 41. *Extiſpices* ibid. n. 53. *Spectile*, Speck. *Spectile* al. Spetile obſolet.: *vocatur infra umbilicum ſuis quod eſt carnis, proprii cujusdam habitus; exos, quæ etiam antiqui per ſe utebantur. Plautus enumerandis vilibus obſoniis in Carbonaria meminit.* &c. FESTVS. *Spuere*, Speien. *sputum*, Spott. *Stabulum*, Stall. *Stare*, ſtehen. *Stega*, Steg. *Stega* apud PLAVTVM ſignificat navis tabulatum, in quo nautæ ambulant. *Stamina*, Stamm. *Stercus*, Dreck. *Stilus*, Stiel. *Stipula*, Stoppel. *Stolitus*, Stolt/ Stoltz/ Närriſch. *Storia*, Stratus, Streu. Vid. ISIDORVS Orig. lib. 20. cap. 11. *Strenuus*, Streng. *Stritare*, Belg. Strieden. *Stritare*, veteres Latini iſtos dicebant, qui æquali paſſu ire non poſſunt, ſed vel ſummo pede vel talo terram ſtringebant. Cui ſimile verbum adhuc Belgis reſiduum eſt, Strieden. *Strundius*, Strund. *Sugere*, Sugen/ Saugen. *Sus*, Su/ Sau. *Suus*, Sein.

Tabula, Täuble/ Taffel. *Tegere*, Decken. *Tenus laqueus* apud NONIVM c. 2. n. 17. Strang. *Terere*, Tretten. *Terra*, Erde. *Templum*, Tempel. *Throcum*, Trog. à verb. Tragen. *Throcum* Græc. τεῦχος ſcamni genus erat, quod deportare ſolebant. ISIDORVS Orig. lib. 19. cap. 2. *Tippula* punctum apud NONIVM c. 2. n. 857. Germ. Tippel. *Titulus*, Tittel. *Tonitru*, Tonner. *Topper*, Tapper/ hurtig/ geſchwind. *Topper* antiq. ſignificabat Latinis cito, celeriter. FESTVS in hac voce. Atqui etiam idem vox hodie in ruſtica Germanorum lingua valet. Der hats tapper gemacht; das iſt ein tapperer Jung ꝛc. *Torrere*

 Dürren.

Dürren. *Torridus*, Suec. Torr. *Tortum*, Tort. *Torto* pro tormento Pacuvius utitur apud NONIVM MARCELLVM c. 2. n. 849. *Nam te in tenebris ſæpe lacerabo fame, Clauſum & fatigans artus torto diſtrahebam.* Germ. dicimus Einem Tort thun. *Tres*, Drey. *Tricones*, moroſi & ad reddendum duri apud NONIVM cap. 1. n. 85. Germ. Drücker/ Drocker/ homo tardus & avarus.

Trua ſeu Trulla, Truhe. *Tu*, Du. *Turris*, Turn. *Vadere*, Waden/ Baden. *Vallum*, Wall. *Vates* à Germ. Faten/ Germanis ſuperioribus Fuſſen. Vates enim ſibi augurium & id, quod futurum erat, capere videbantur. Celtas vero atque Germanos *Druidas*, Sapientes, *Bardos* poëmatum cantores & *Vates* (Strabo Geograph. lib. 4. ὀυάτεις nominat) eventuum ex auſpiciis prædicatores habuiſſe, vulgo notum eſt. *Veia*, ut FESTVS inquit, *plauſtrum vocabatur*. Germ. ein Wage. *Vellus*, Fell. *Ventus*, Wind. *Venus*, Win/ Wine/ Weib. *Venus* quam CICERO aliiq; à veniendo conantur derivare, quod ad omnes veniat; ISIDORVS Orig. lib. 8. cap. 11. exinde vult nominatam fuiſſe, quod ſine vi fæmina eſſe virgo non deſinat: reapſe deſcendit tamen à veter. Germ. Win/ Wine i. e. dilecta. Hinc *Anglo-Sax.* lingua Win/ uxor; & *Gothica* Wino/ Wen Amicus vocatur. Poſſet hinc etiam deduci notum omnibus vocabulum Weinen/ quod ſexus fæminini proprium eſt. *Vermis*, Wurm. *Verres*, Ber/ Bern/ Barch/ Eber. *Verſus*, Dwer/ quer. *Vertere*, Wirren/ Weren unde Werelt/ Welt. *Verum*, Wahr. *Veſpa*, Weſpe. *Vidua*, Witwe. *Vinulus* Lat. lieblich à Germ. Win. Vide quæ ſupra de *Venere* notavimus. *Vinum*, Wein/ Win. Haud quidem ignoro præter alios I. LIPSIVM Centur. 3. ad Belgas epiſt. 44. ſcribere: *Quis abnuit* NB. *Vinum, oleum*,

um, ficus à Romanis ducta, cum nec rem ante haberemus? Quaſi vero Germani ea vocabula resque ipſas ex oriente, ubi iſtis homines abundabant, non transportaverint, ad ipſos Romanos poſtmodum propagatas. *Vir*, Wirth/Mann. *Vir* idem eſſe apparet, quod Germanicum Wirth/Wert i. e. Mann/ lingua *Runica* Fiethar; Anglo Sax. Ver; Goth. Wair; Belg. Vaer: cui obſoletum Bar vicinum eſt; unde Baron/ Vir nobilitate clarus & inſignis. *Ulula*, Ule/Eule. *Uncus*, Ancker. *Unum*, Græc. ἓν Germ. En/Ein/Eins. *Vulgus*, Volgos, Volck. &c. &c.

§. 9. Hæc abs nobis tantum conniventi oculo & obiter perluſtrata inter meditandum ad treecenta vel circiter excreverunt. Plura alia forſan etiam ſolidiora producere potuiſſemus; utriusque ſi nobis linguæ priſca in promtu fuiſſent vocabula omnia; quibuscum hodierna ſi comparare velimus, pene quicquid jam loquimur, figura eſt. *a*)

a) Longe aliam fuiſſe linguam Teutonum veterem iſtam atque recentiorem, qua nunc utimur, quis inficias ire poterit? cum non ſemel iſta longo temporis intervallo, ſi pronunciationem, flexionem atque ſcripturam magis magisque perpolitam conſiderare velis, ita inverſa transque mutata videatur, ut aliquis penitus eam veniſſe in oblivionem ſibi perſuadere poſſit. Quod AVENTINVS jam tempore ſuo ingenue profeſſus eſt, ubi *maxima* inquit, *in noſtra lingua facta eſt mutatio, adeo ut eam, quæ olim fuerit, ægre etiam peritus intelligat. Latine loqui à Latio dictum eſt*, inquit FESTVS ejusve epitomator PAVLVS, *qua locutio adeo eſt verſa, ut vix ulla pars ejus maneat in notitia.* Confer. CHRIST. DAVMIVS ſcholæ Cygneæ Rector optime meritus & Philologus apud poſteros etiam famigerabilis in egregio libello *de cauſis amiſſarum quarundam Latinæ linguæ radicum, ut & multarum vocum derivatarum.* Cygneæ 1642. Qui proſtat quoque in ſyntagmate diſſertationum variarum Cl. GRÆVII Ultrajecti 1704. 4. edito.

Nihilo tamen minus jam pridem Viri docti tentarunt ex ſuperſtitibus examinare utriusque radices: quas adeo ſuavi & facili convenientia, linguæ Latinæ deprehenderunt è Germanica fuiſſe communes: ut dubium ipſis omne interierit, certius, ac ſtudio alicujus huc usque factum, aſſerere, Germanicam, ceu quæ mater & propagatrix vetuſtiſſima Europæarum eſt, proximam quoque Latinæ linguæ primordia dediſſe. Ita celeberrimus olim Belga CORNELIVS GISELBERTVS PLEMPIVS *b*) præter alia oſtendit, quamplurimas Celtarum voces Latinis fuiſſe redditas: ducentis & triginta circiter exemplis in medium productis. BIBLIANDER *c*) itidem notavit ex 2000. linguæ Germanicæ radicibus ultra 800. Græcis atque Latinis con-

b) In Orthographia Belgica, quæ Amſt. 1637. prodiit.

c) De ratione communi omniũ linguarum, tractatu ſatis eleganti.

d) In dem Unterricht von der Teutſchen Sprach und Poeſie. part. 1. c. 2. p. 25. Et F. P. PEZRON l'Abbé de la charmoye Literis ad quendam ſcripſit in cauſa operis ſui de origine nationum: *Vous ſerés ſurpris, Monſieur, quand je vous diray, que j'ay environ ſept ou huit cent mots Grecs, je dis des ſimples racines, qui ſont tous tirés de la langue des Celtes, avec presq; tous les nombres. - Pour ce qui eſt de la langue latine, j'ay actuellement plus de douze cent mots, qui viennent tout viſiblement du Celtiq.* Apud illuſtrem LEIBNITIVM in collect. Etymol. part. 2. p. 65. Quæ Doctiſſ. Auctor ibi in Celtarum Gallorumve honorem molitur: Iſtis Germani etiam omnes favère debent. Hos etenim cognatos fuiſſe populos eosdemque ab antiquis ſæpe confuſos, paulo ſuperius ſatis clare vidimus. Ideoque noſter æque ac ipſe Rudbeckius, dum ſuis ſtudet, Germanorum gloriæ ſimul atque etiam velificatur: cum extra omne dubium Germania noſtra Daniæ Cimbros, Sueciæ Suionas, & Galliæ Celtas: ſuos Galatasve dederit. Confer. IOH. LIMNÆI Ius publicum Imperii Romano-Germanici tom. 1. lib. 1. c. 6. §. 6. ſeq.

conſpicuas eſſe: qui tamen profitente MORHOFIO *d*) numerum iſtarum longe majorem conquirere potuiſſet. Ipſe vero celeberrimus Polyhiſtor ſimul atque etiam fidem dat ſtipulata manu, in utraque Latina & Græca lingua ultra dimidium voces Germanicas atq; Gothicas ſe præmonſtraturum fore: quantumvis prima fronte cuiquam admodum alienæ viderentur, ceu quæ ſucceſſu temporis multifarias literarum mutationes, flexiones, terminationes, compoſitiones, translationes aliaque fata expertæ fuerunt: ut jam diverſo indutæ habitu nemini, niſi jugiter attentiori mente iſtas perſcrutanti, conjunctiſſimas vel ex eodem fonte appareant fuiſſe derivatas. Ita etiam ſuperiori ſeculo Doctiſſ. IOH. LVDOVIC. PRASCHIVS diſſertatione ſupra aliquoties nobis laudata commonſtravit, Germanicam linguam *ſe* matris, & Latinam filiæ inſtar habere: imo Germanicam eam ipſam eſſe, quæ veras Latinæ linguæ radices poſſideat. Atque ille inſuper affirmat, ſe nullum hactenus vocabulum Latinum tentaviſſe, quin radice Teutonicum invenerit.

§. 10. Ultra fateor M. TER. VARRONEM, ipſum Eloquentiæ Romanæ parentem M. TVLLIVM, VERRIVM, FESTVM, NONIVM, ISIDORVM, PAVLVM DIACONVM atque alios Latinæ linguæ commendatores, quos ut plurimum ſequuntur recentiores incauti erroris ad unum omnes, Latinitatem longe aliter tractare, vocabula ſua plurima è vernaculæ radicibus, pauca ex Græcis protrahentes Germanicarum vix ac ne vix quidem ratione habita. Nihil vero obſtat, quin eodem jure dixerim homines iſtos, ut L. ÆLIVM Græcas negligentem voces ſuo tempore VARRO *e*) dixit: *memoria noſtra* erraſſe *aliquoties*

e) AVLVS GELLIVS noct. Attic. lib. I. c. 17. Auctores Latin. linguæ apud GOTHOFREDVM columna 1.

liquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Celtarum, *perinde atque eſſent Latinis propria*, reddiderunt *cauſas falſas*. Atque ego etiam ſuo quemque judicio abundare patiar eo facilius, quod in ſcholis ita uſu receptum eſſe videmus, uti, veris è Germanica radicibus deperditis, etymologia & ratio vocabulorum ex Latinis Latinorum detur. Neque nos poenitebit, ſalva Latinæ linguæ ex Germanica origine, poſthæc optimos Latinitatis auctores ſequi & ubi ubi nobis earum dabitur copia, vocum derivationes exhibere vulgo receptisſimas, qui de obſoletis & cum lance licioque dudum ſepultis parum ſolliciti fuerimus. Nunc vero de origine acturos oportet nos cauſam paulo accuratius examinemus: qua penitus cognita, non, niſi valde coacti, pedibus in diverſam poterimus ire ſententiam. Quam dein, ubi aliam non perſpicimus clariorem, maxima cum lubentia & ambabus, quod ajunt, amplecti ulnis, parati ſumus.

§. 11. At, regerunt, pari modo facile fieri potuiſſe, ut radices ex Latina in Germanicam tranſierint: atque iſtam vice verſa hujus extitiſſe matricem. Id quod conſtanter nego. Puta in regionibus Septentrionem verſus, quo Romani, ut omnes norunt, minime gentium, vel ſero & rarisſime pervenerunt, populos vernaculæ ad Latinitatem accedentis tenaciores eſſe, ac deprehendi inter illos, qui radices veteris Germaniæ atque Latii copioſius apertiusque conſervant; quam qui verſus meridiem ut aliquando moribus, ſic etiam linguæ Romanorum conſuevere, qua de re, ut non ſine cauſa arbitramur, optimus temporum memoria teſtis erit. Hinc male ſane quisquam tentaverit ejusmodi radices, nunc in Gallia vel in Hiſpania quærere, utraque provincia à tot retro ſeculis Romanorum virtute & victricibus

cibus armis ſubjugata. Ipſe, quod ſcio Romanos aliquantisper in Britannia commoratos fuiſſe, manum cuique id aſſerenti ſponte darem, linguæ inibi veſtigia quædam remanſiſſe tandem à Britannis ad Anglo-Saxones propagata. Quamobrem non adeo rigide vocum Britannicarum ſimilitudinem pro Latinitatis origine adſtruxiſſem: quales ſunt exempli gratia: Advena *Adfan*, Avis *Afais*, Aurum *Aur*, Aër *Awyr*, Gemma *Gem*, Velum *Awyl*, Jugum *Jau*, Lethum *Laith*, Macula *Magl*, Naſus *Naſe*, Ora *Or*, Padella *Padell*, Rota *Rhod*, Succus *Suy*, Taurus *Tarw* &c. Etiam ego neutiquam negaverim, nova nomina rerum ab aliis nationibus, & ipſis Latinis ad noſtrates remotioresque Germaniæ populos ſenſim ſine ſenſu tranſiiſſe: ea videlicet, quorum res ſignificatas antehæc nunquam habuere, vocabula artium, conſuetudinum, ceremoniarum, cultus divini, avium exoticarum, ferarum, piſcium, plantarum &c. *f*) Sed hæc primo tanti non ſunt, atque etiam poſtremo loco ſtatim ut aliena & Germanis nunquam domeſtica, per ſe cuique oculos auresve incidunt: ut ea quidem linguæ patriæ antiquitatem infringere nequeant. Qua de JUL. CÆSAR SCALIGER in commendatione eorum Germanorum, qui ad Viennam bello Turcico ceciderunt: *Non numerabo noſtram* linguam, *quæ nobiſcum nata, ab occupatore nullo adulterata, ſua eſt; quaque puto naturæ genium ſuis in conſiliis loqui ſecum.* Et paulo poſt: *Deinde puriſſimam intelligas, quæ nullius exteri dominatus*

 tus

f) Quo ſenſu quidem I. LIPSIO Centur. 3. ad Belgas epiſt. 44. PAVLO HACHENBERGIO German. med. diſſert. 7. de lingua veter. Germ. §. 3. ſeqq. atque Aliis, multa in linguam noſtrã exotica irrepſiſſe concedimus.

tus illuvie contaminata fuerit: neque enim amittere debuit, quod aliis dare poſſet. g)

§. 12. Iſthane vocabulorum, etiamſi proxima & omnium evidentiſſima fuerit, affinitatem ſolam pro apodictico argumento ego tamen nunquam citaverim: niſi alia, eaque graviſſima & ipſis Latii & Graciæ ſcriptoribus optimis comprobata, de primis Italiæ colonis, ſe cumulatim objicerent. Saltem quod in lingua vocis convenientiam attinet: eam pleriſque etiam aliquando remotiſſimis nationibus facile largimur. Sic in lingua latina, quam pro exemplo ſumamus: non tantum vocabula Græca, verum & Hebraica & alia pari ratione potuiſſemus commonſtrare. h) Quod nemini mirum videbitur, qui ſecum reputarit, unam ab initio & univerſalem omnibus vernaculam fuiſſe: Eam deinceps varia populorum migratione primitus propter ſubitaneam Babylonicorum architectorum diſcordiam invidiamque inſtituta, in varias diverſasque dialectos atque linguas tracta temporis ſciſſam. Quam utique, ſi eſſentialia conſiderare velis, neuter eorum, utut linguam variatam degeneratamque videmus, è medio plane & plene unquam ſuſtuliſſe dicendus eſt. Cum adeoque Gentes variæ varia tantum ab exordio ἰδιώματα variasque διαλέκτους ducerent, facile

cile

g) Confer. IOH. LIMNÆI Jus publicum Imperii Romano Germanici tom. 1. lib. 1. c. 6. §. 50. ſeqq.

h) Vid. CRINESI Diſcurſ. de confuſione linguarum cap. 10. BECMANN de originibus Latinæ linguæ p. m. 132. & cæteri quotquot de linguarum harmonia commentati fuere. Confer. IOH. FRID. STüVENI de vero novi Orbis inventore diſſert. eruditiſſ. cap. 1. § 9. Doctiſſ. HAGELGANSI obſerv. ad DILLHERRI hiſtoriam priſcæ Germaniæ cap. 1. §. 3. pag. 4. Et IOH. LIMNÆI Jus publicum Imperii Romano Germanici tom. 1. lib. 1. c. 6. §. 5.

cile fieri potuit, imo factum eſt, ut remotisſimi & longe inter ſe diſſiti populi per univerſum terrarum orbem, multa ſervaverint rerum vocabula aliis atq; aliis etiamnum communia. Neque id aliter eveniſſe, nulla etiam tot inverſionum flexionumque habita ratione, vulgo ſcire licet.

CAPUT VI.

De Aboriginibus Antiquiſſimis & primis Italiæ incolis e Germania oriundis.

§. I.

Antiquiſſimi Italiæ incolæ abſque omni dubio Latinæ linguæ auctores fuere quibus vel merito ſuo oportet adſcribatur origo. 2. Ryckius de primis Italiæ colonis commendatur. 3. Omnium antiquiſſimos haberi Aborigines: & iſtos natione Germanos fuiſſe probatur: 4. A facili ad hæc loca tranſitu. 5. A Scriptorum ſilentio. 6. Abſurda Aboriginum cum Oenotris confuſione. 7. Triplici vetuſtiſſimorum de Aboriginibus ſententia & ipſius Dionyſii conſenſu. 8. A Celtis primitus Siciliam quæ infra Italiam ſita eſt, inhabitantibus. 9. Conſuetudine, moribus & vitæ genere. 10. Objectionibus reſpondetur de Citheis. 11. Ænea Trojano. 12. Et Siculis gente Aboriginibus juxta Dionyſium antiquiori.

§. 1. Hactenus conjecturis quaſi pro L. L. origine militavimus. Sequitur nunc argumentum vere unicum, quo ceu fulcro nititur, quicquid ſupra demonſtratum fuit. Uti enim recte ſciamus, unde primitus deſcenderit lingua hujus vel illius regionis: oportet nobis primum conſtare, quinam ejus incolæ antiquiſſimi, cujus iſti nationis, cujus

populi propago, ex qua terra colonia miſſa eam occupaverit; imperium quinam conſtituerint, atque magna provinciis dederint copia cives. Iſti & nulli alii videntur communicare linguam, ut fert rerum omnium viciſſitudo, primum caſtam & parentibus perquam ſimilem, mox leviter corruptam flexamque, ad novum idioma declinantem, & denique usque adeo degenerantem ut paſſim è materna toto cœlo diverſa appareat. Examinemus ergo, quoad mens noſtra longisſime poteſt reſpicere ſpatium præteriti temporis, cauſam ab ovo, & primas omnium, quæ in Italiam vetusque Latium unquam venere, nationes videamus. Quibus & ordine & clare ob oculos poſitis, partim ratione, partim optimorum, qui, quod ſcire noſtra maxime intereſt, omnium fidelisſime literis mandatam reliquerunt, Hiſtoricorum teſtimoniis abunde patebit; iſtos populos, qui ab initio has regiones coluere, non tandem ex Græcia primum, ſed ex terra continua & proxime ad eorum ora jacente Germania deſcendiſſe: dein vero etiam alios atque alios ex Græcia iſtos Germanorum primores incolas ſecutos, qui tamen, quod ſupra docuimus, maximam partem Celticæ originis nonniſi dialecto à prioribus potuere diſtingui.

§. 2. De primis Italiæ colonis non ita pridem accuratiſſime & elegantiſſime ſcripſit Celeberrimus THEOD. RYCKIVS, qui & ipſe adventum & tempus cuique pro ſummo ejus judicio & experta eruditione adſcripſit, neque adſcripſit tantum, verum etiam ſolidisſimis argumentis optime comprobavit. Notat vetuſtisſimos Italiæ populos, quorum adventus non ſatis conſtet, fuiſſe *Aborigines*, *Siculos*, *Umbros*, *Ligures*: Hos denique ſecutos Anno period. Jul. 3146. *Auſones*, 3186. *Pelasgos*, 3208. *Oenotros* ſ.

Arcades,

Arcades, 3450. *Thyrrhenos*, 3470. *Evandrum*, 3477. *Herculem*, 3532. *Æneam* &c. Filum Auctoris ut perſpicacisſimum & nos ſequamur, ita tamen, ut quæ dudum ipſe maxima pertractavit & eruditione & ſolertia, tranſeamus ſilentio neque poſt Homerum Iliada ſcribamus: ea ſolummodo in medium prolaturi, quæ ad forum & inſtitutum noſtrum comprimis faciunt. Quibus adeo nobis per partes eundem.

§. 3. Quotquot Italia populorum unquam vidit, omnium antiquisſimi *Aborigines* memorantur, penes quos & regimen inſtitutum & confirmatum & longisſime propagatum fuiſſe, nemo facile negabit. Ille ipſe populus ab initio quidem ſparſim agros & montana Italiæ loca colebant: poſtmodum vero in unam gentem rurſus confluxerunt remque conſtituere publicum, in quam nationes reliquæ non ſolum recipiebantur, ſed etiam lingua aliorum ut minus valida tandem evaneſcens in unam iſtam Aboriginum quaſi tranſiit: unde, quod paulo inferius demonſtrabitur, lingua provenit ſatis illa celebris à Latino quodam Aboriginum Rege nominata. In eo quidem conſentiunt omnes, Aborigines fuiſſe primos Italiæ incolas: *a*) addo originis Germanicæ, id quod, nec difficulter, nobis nunc demonſtrandum eſt.

§. 4. *A.* Probabile non eſt, Germanos Scythicam nationem vagam atque Barbaram, qui ſuas, quod paulo ſuperius veterum teſtimoniis illuſtravimus; *b*) colonias ab antiquiſſimis temporibs in ipſam Græciam traduxerunt; us-

a) Vid. IVSTINVS Hiſt. lib. 43. c. 1.

b) Cap. V. §. 1. 2. 5. &c. Hinc ipſe quoque Illuſtris Dom. G. G. LEIBNITIVS epiſtola d. 3. April. 1699. ad Jobum Ludolfi in collectaneis etymologic. part. 2. p. 58. *Equidem ſi totius generis*

que adeo proximam & fertiliſſimam & maxime ſibi commodam regionem neglexiſſe, ut eo nihil plane gentis ſuæ miſerint. Idque eo magis, quod facilior ipſis acceſſus terraque firma certius fuerit iter, quam Græcis, qui caſu diverſo multique faria calamitate incertam pelago viam ad dubios terræ tractus inter tot fluctuum ſævitiam quærere debuiſſent. *c*)

§. 5. *B.* Nulla fuerit ratio ſilentii & ignorantiæ, quam vetuſtiſſimi & diligentiſſimi antiquitatis ſcrutatores ad unum omnes de adventu & origine iſtius populi teſtantur: ſi ex Græcia nec aliunde obſcuris ac incognitis Barbaris propagatus eſſet. Novimus enim Germanos de præclare fortiterque geſtis mage ſollicitos quam eorum fama, nihil ad poſteritatis memoriam ſcripſiſſe: Quo adeo factum, ut quicquid in alias regiones tentarunt, oblivioni traderetur. Contra vero Græci miracula ſua ab antiquiſſimis temporibus non ſatis efferre potuerunt, quorum adeo ſcatent annales continuis patriæ laudibus in quibus toti fuerunt, parum curioſi aliorum, quos nomine barbarorum inviſos contemtui habuere. Unde nomen *vanæ Græciæ & propriarum laudum buccinatricis*, *d*) Ideoque ſcriptoribus pro-

neris humani per orbem diſperſi originem ex inſana Babyloniorum ſubſtructionis auctoribus petamus, lineam coloniarum per Scythiam ad Iſtrum & Celtas ducendam patere: nec dubito ex Germania in Galliam & Italiam primos habitatores veniſſe, &c.

c) Confer. Hujus diſſert. Cap. IV. §. 3. 4. Atque etiam ingenue hoc fatentur, Les Lettres ſur des antiquites, qu'on vient de deterrer à Paris: *que les Peuples d' Europe ſont venus de l' Orient, & - - les plus anciennes migrations ont éte faites par terre, les hommes ayant ſû marcher, avant qu'ils ont appris à naviger.* Apud Illuſtrem LEIBNITIVM in col. etym. part. 2.

d) Vid. LINCKER theatr. hiſt. polit. part. 1. pag. 8.

profanis ac recentioribus vix & ne vix quidem conſtitit, quando vel quomodo Italia primum à mortalibus occupata: cum id non ex ſe factum aſſerere conarentur. Accedit, quod ipſis terrarum inundatio & ea diverſorum ab urbe Babylonica profectio inſtituta & temporis longinquitate dudum obliterata, non niſi ex ſacris literis, quas vel neſciebant vel ſuperſtitioſe rejiciebant, innoteſcere potuit. Quamobrem ſatis ſtolite & inconſideratius antiquiſſimos cujusvis terræ populos indigenas & patrio innatos ſolo adamabant vocare: cujusmodi plerisque Aborigines fuere. *e*)

§. 6. *C.* Aborigines vel antiquior dicendi Germanorum propago, vel cum Arcadicis ſive Oenotris, Halicarnaſſenſi DIONYSIO *f*) præeunte, contra omnem hiſtoriæ & rationis fidem *g*) confundendi ſunt. *Arcadici* namque, ipſius Dionyſii verba ſunt, *primi Græcorum, duce Oenotro Lycaonis filio, Jonico ſinu trajecto, Italiam habitarunt.*

§. 7. *D.* Trifaria Antiquiorum ſententia apud DIONYSIVM modo citatum pro nobis militat noſtrasque mirifice tuetur partes. Quartam, utut illa forſan aliis arrideat, optimus hiſtoricus haud immerito perſtringit ac nobis valde ſuſpectam relinquit. Primo *Aborigines*, inquit, *Romani generis auctores alii indigenas Italiæ, gentem ipſam ex ſe oriundam aſſerunt - - nomenque primum illis inditum, quod poſteris ſuis generis auctores fuiſſent.* &c. Secundo: *Alii vero ajunt, quosdam ſine laribus & errones, qui ex variis locis convenerant, forte fortuna ſibi invicem occurriſſe & ſedes in locis munitis poſuiſſe, & latro-*

e) Vide hujus diſſert. Cap. II. §. 1. 2. 3.

f) Roman. Antiq. lib. 1. c. 2. Dionyſium ſequitur CRAMERVS Orat. de fato linguæ Latinæ. pag. 8. & 9.

g) Vid. Doctiſſ. THEOD. RYCKI diſſert. de primis Italiæ colonis & Æneæ adventu cap. 1.

latrocinio & re pecuaria vixiſſe &c. Unde iſtos quidem Aberrigines atque Leleges maluerint appellare. Tertio: *Alii vero fabulantur eos fuiſſe colonos Ligurum, qui Umbris ſunt finitimi. Ligures enim multas Italiæ partes habitant, Galliæ etiam quasdam incolunt.* Quartam Catonis C. Sempronii aliorumque Doctiſſimo RYCKIO *b*) valde plauſibilem, uti videlicet à Græcis unice gentem Latinam derivaret, opinionem, Aborigines fuiſſe *ex iis Græcis qui quondam in Achaia habitarant & multis ante bellum Trojanum ætatibus inde migrarant*, ipſe DIONYSIVS homo Græcus at rerum commendator omnium fide digniſſimus juſto reprehendit: quod auctores illi diſertis verbis non ſcribant, aut ex qua Græca natione fuerint, aut ex qua urbe migrarint, aut quo tempore, aut quo coloniæ Duce, aut quibus acti caſibus antiquam patriam reliquerint, & quod fabulam Græcam ſecuti hoc nullius auctoris Græci teſtimonio confirmarint. Quamobrem & ipſe hujus cauſæ veritatem in dubio relinquit. Quid, quod celeberrimus etiam Dominus RYCKIVS aſſerti hujus conſequentiam, ab auctore deductam, Aborigines ſi Græci fuerint, eosdem cum Oenotris & nullos alios haberi, & docte & ſolide confutaverit. Aliter ego quidem ſentire nequeo innixus cum rationibus conſpicuis, tum modo citata veterum obſcuriori licet aſſertione triplici, quam quod Aborigines Italiæ antiquiſſimi fuerint primitus Scytharum, Celtarumve coloniis è Germania huc miſſi & variis diſſipati hinc inde locis & propagati, usque quo tandem, quod tractu temporis plurimum fieri ſolet, aliis aliisque nominibus fœdere juncti imperium conſtituerent.

§. 8.

b) l.c. cap. 1. §. 4. ſeq.

ſ. 8. *E.* Siciliæ, quæ inſula infra Italiam ſita eſt, eamque cum Germania medio incluſam tenet, incolæ antiquiſſimi fuerunt Hiſpani & Celtæ. Ita enim STRABO *i*) Ἴβηρας, οὕσπερ πρῶτον φησὶ τῶν βαρβάρων Ἔφορος λέγεσθαι τῆς Σικελίας οἰκιστάς. *Iberi* vel Hiſpani qui occidentales ſunt Siciliæ ac Italiæ populis, *quos Ephorus primos de Barbaris ait Siciliam habitaſſe.* Quidni etiam dicendi habitaſſe Italiam regionem & ipſis propiorem & terrarum feliciſſimam: quam adeo neglexiſſe, ultima tantum ejus parte occupata, nemini poteſt credibile videri.

ſ. 9. *F.* Velimus denique primam iſthanc gentem Italiæ Aborigines in priſtino ſtatu ſuo cum vetuſtioribus Germanis conferre, maxima utramque nationem inter & generis & vitæ morumque ſimilitudo apparebit. Novimus, referente TACITO de Germanis (1.) habuiſſe *magna corpora & tantum ad impetum valida*, nemoribus atque ſylvis ſub dio vel ramis arborum habitantes. Idem conſtat de Aboriginibus fuiſſe rudes Fauni homines & brutorum inſtar ſub dio agentes: quibus nymphæ ſuæ fœtum ſub ilicibus aut fagis fuderunt: ipſis aliquando arbores habitantibus cavas, unde naſci dicebantur. Quamobrem VIRGILIVS *k*)

Hæc nemora, inquit, *indigenæ Fauni Nymphæque tenebant,*
Gensque virûm truncis & duro robore nata.

(2) Germani nullas frequentarunt urbes neque inter ſe junctas quidem ſedes paſſi ſunt; agros coluere diſcreti ac di-

L verſi,

i) Geogr. lib. 6, p. m. 186. Neque dicendi ſunt Iberi ipſi fuiſſe Itali. Diſtinguit enim Iberos à Siculis, gente alias Iberica. confer. ISAAC CASAVBONI Comment. pag. 104. CLUVERII Geogr. lib. 3. c. 41. § 1.

k) Æneid. lib. 8. verſ. 314.

verſi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locarunt, non in noſtrum morem, connexis cohærentibusque ædificiis: ſed domum quisque ſuam ſpatio circumdedit, ſive adverſus caſus ignis remedium, ſive inſcitia ædificandi: ut iterum TACITVS ſufficiens nobis teſtimonium ſuppeditat *l*) Pari modo *Aborigines*, confirmante DIONYSIO *m*) *in montibus ſine mœnibus vicatim & paſſim habitabant*. Quoad *Pelasgi & alii quidam Græci admixti eos juverunt in bello contra finitimos populos, Sicula gente inde expulſa*: ut multas deinde urbes mœnibus cingere inſtituerent. (3.) Germani ſine legibus ſcriptis libere agebant omnis dominii impatientes; Reges ex nobilitate, duces ex virtute ſumebant. Nec Regibus infinita aut libera poteſtas; & Duces exemplo potius quam imperio, ſi promti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant admiratione, præſunt &c. TACITVS *Aborigines* habentur apud SALLVSTIVM *n*) *genus hominum agreſte, ſine legibus, ſine imperio, liberum atque ſolutum*. Quamvis hoc etiam negare nolim, univerſi generis humani conditionem eam fuiſſe, ut cupiditate libertatis teneatur, neque alterius vel imperio vel libidini obnoxium fieri. *o*) Unde reges plurimarum nationum antiquitus non alii fuere, quam Duces, quorum au-

ctoritas

l) Confer. CLUVERIVS Germ. Antiq. lib. 1. cap. 13. CHRISTOPH. LEHMANN. chronica Spirenſis lib. 1. c. 5. pag. 10. edit. noviſſ. 1711. in fol. SEBAST. FRANCK Chron. Germ. fol. 5.

m) Rom. Antiq. lib. 1. c. 2. haud longe ab exordio.

n) Bello Catilinario cap. 6.

o) Videatur elegantiſſima diſſertatio *de conditionibus quibus naſcuntur Reſp.* non ita pridem in celeberrima Rauracorum Academia ab Expertisſimo & facundiſſimo Domino HARSCHERO Præceptore & Patrono meo, cujus nunquam ſine maxima & veneratione & voluptate mentionem facere poſſum.

ctoritas quidem pace belloque valuit: ſed tributa imperare, civium bonis & corporibus abuti, leges imponere quasvis ac pro lubitu de bello & pace decernere ipſi nullatenus potuere. (4) Germanis priſcis nec arare terram aut expectare annum tam facile perſuaſeris, quam vocare hoſtes & vulnera mereri: pigrum quinimo & iners ipſis videbatur ſudore acquirere, quod poſſis ſanguine parare. Quoties bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium tranſigunt: &c. TACITVS. Simile quidpiam de Aboriginibus proditum:

Queis neque mos, neque cultus erat: nec jungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami, atque aſper victu venatus alebat. p)

Atque ita venatione victitabant & fructibus ſponte natis glandibusque veſcebantur. Quod genus frumenti iſtis commune & optimum erat; ut eo nomine omnes etiam fructus deinceps comprehendere voluerint. Inde Lex XII. Tab. de glande legenda: q) SEI. CLANS. ENDO. ALIENOM. CADVCA. SIET. DOMINO, LECERE. IOVS. ESTOD. (5.) Veſtitus & cubitus veterum Germanorum maximam partem vel ideo infamis eſt, quod pellibus tantum aut parvis rhenorum tegumentis uterentur; magna corporis parte nuda ſubſtratis pellibus nudi atque etiam promiſcue humi jacerent. r) De priſcis Latinis idem teſtantur plerique s) LVCRETIVS diſertis: *Tunc*

p) VIRGILIUS Æneid. lib. 8. verſ. 316.

q) Vid. PLINIVS hiſt. natur. lib. 16. c. 5. Lex 236. ff. de verborum ſignificatione. DEMPSTERVS paralip. ad ROSINI Antiq. Rom. lib. 2. cap. 11. p. m. 193.

r) Vid. CLUVERIVS Germ. Antiq. lib. 1. c. 16. IVSTINVS l. 2. cap. 2. DILLHERRI Hiſtoria priſcæ Germaniæ cap. 4. Et Doctiſſ. HAGELGANSI obſervationes ibid.

s) Confer. DEMSTERVS paralip. ad ROSINI Antiq. Rom. lib. 5. cap. 31. pag. 554. ſeq.

Tunc igitur, inquit, *pelles, nunc aurum & purpura curis*
Exercent hominum vitam belloque fatigant.

Rurſum:

Inde caſas poſtquam ac pelles ignemque paratur,
Et mulier conjuncta viro conceſſit in unum.

PROPERTIVS *t*)

Atque hinuli pellis totos operibat amantes.

IUVENALIS *u*)

Silveſtrem montanathorum cum ſterneret uxor Frondibus & culmis vicinarumque ferarum Pellibus.

Inde nova nupta quoque ſtatuebatur, ut FESTVS tradidit, in pelle lanata, propter morem vetuſtum,quo antiquitus homines pellibus erant induti; tum etiam ut teſtaretur ſe lanificii munus viro præſtituram. *Pellem habere Hercules fingitur*, idem alibi ſcripto reliquit, *ut homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus ſunt.* (6.) Inter vitia Germanorum cumprimis ebrietas & circumpotatio memoratur, ita ut, TACITI teſtimonio, nulli probrum fuerit, diem noctemque continuare potando. Idem paulo poſt *Cibi ſimplices*, inquit, *agreſtia poma, recens fera aut lac concretum. Sine apparatu, ſine blandimentis expellunt famem. Adverſus ſitim non eadem temperantia. Si indulſeris ebrietati, ſuggerendo quantum concupiſcunt, haud minus facile vitiis, quam armis vincentur.* Nec minus Romani & Aborigines Germanorum propago quadam velut nativa pronitate ad ebrietatem ducebantur. *x*) Usque adeo ut neque

t) Lib. 3. Eleg. 12. *u*) Satyr. 6. in princip. 5.

x) PLINIUS hiſtor. natur. lib. 14. c. 22. Confer. JOH. LIMNÆI Jus publicum Imperii Romano Germanici tom. 1. lib. 1. cap. 6. §. 57. ſeqq.

que in ipſo luctu ſuas omitterent circumpotationes, quas convivia funebria & ſilicernia paululum honeſtiori titulo vocitaſſe ex eorum hiſtoria & antiquitate vulgo notum eſt. Propterea ſapientes legibus XII. Tab. ſtatuere debebant. y) uti Servilis unctura omnisque circumpotatio auferatur. (7.) Ritus ſepeliendi mortuos, humatio, crematio, rogus combuſtio rerum cujusque defuncti cariſſimarum tumuli, gladiatorium munus ad ſepulchra editum, funebres laudationes, parentalia inter Germanos & Aborigines valde ſimilia & prope eadem fuere. z) Denique (8.) ut religio apud Germanos diu perſtitit, ſi non recta & integra, ſimplex tamen ſpeciemque idolorum effugiens: a) ita Aborigines quoque ad Romanos eandem propagarunt: ut à condita urbe centum ſeptuaginta annis & ultra templis, ſimulacris Deorumque ſtatuis caruerint b) Ceremonias vitæque inſtituta longe numero plura utrique populo communia potuiſſem colligere, quibus de Aboriginum genere haud temere conjicere licet, ex Germania fuiſſe. Sed vereor ne B. L. extra limites vagari & nimia rerum copia eſſe moleſtus viderer.

L 3 §. 10.

y) CICERO de legibus lib. 2.

z) Vid. CLUVERIUS Germ. Antiq. lib. 1. cap. 53. DILLHERR hiſtoria priſcæ Germaniæ cap. 11. confer. Leges XII. Tab. de Jure Sacro. CICERO de legibus lib. 2. & quotquot in iſtas commentati fuere. GUTHERIUS de Jure manium. Alii.

a) Vid. hujus diſſert. cap. IV. §. 6.

b) Ex M. VARRONE & AUGUSTINO de civitate DEI lib. 4. enarrantibus DEMSTERO paralip. ad ROSINI Antiq. Rom. lib. 1. cap. 2. pag. m. 15. PEZELIO mellif. hiſt. part. 2. p. m. 21. CASSALIO de profanis & ſacris veter. ritibus part. 2. cap. 1. p. m. 55. VINCENTIO CHARTARIO in dem neu eröffneten Götzen-Tempel pag. 7. Aliis.

§. 10. Sentio contra id aſſertum noſtrum primos Italiæ incolas Germanos fuiſſe, objici nobis: Celtas paulo ſuperius derivatos ab Aſcenaze Gomeri filio: abs quo non potuiſſe derivari Latinos: utpote eos Bileamus propheta apud MOSEN *c*) vocitaret כתים *Cithim*, Græcis κιτίυς vel κιτιεῦς filios Javanis *d*) Græcorum parentis. Ita videlicet SAMVEL BOCHARTVS *e*) THEODORVS RYCKIVS *f*) IOH. DAN. CRAMERVS *g*) & alii erga nos continuo aſſurgunt. Neque deſunt, qui Latii nomen, quod à Latendo veteres deducunt, cum Arabico vel Punico Chetema *abſcondit* ſatis congruere putant *h*) ℞. Vocabulum כתים *Percuſſores* à radice נכה Hiph. הִכָּה *percuſſit*, eſſe nomen generale, nec unum præciſe determinare populum. Vel per Synedochen *Cithæi* vocantur omnes in occidentis partibus circa mare mediterraneum habitantes: ita ut eorum modo pluribus, modo paucioribus deſignandis in ſacra ſcriptura mentio fiat, *i*). Sed concedamus, ut alibi, heic

c) Numer. XXIV. 24.

d) Geneſ. X. 4. Maccab. I. 1. loca hujus diſſert. cap. IV. §. 1. citata. Confer. pluribus CLUVERIVS Ital. Antiq. lib. 1. c. 6. §. 1.

e) Phaleg. l. 3. c. 5.

f) Diſſert. de primis Italiæ colonis & Æneæ adventu cap. 1. ab exordio.

g) Orat. de fato linguæ Latinæ p. 9.

h) Vid. Dn. REISKI annot. ad CLUVERII introd. Geogr. lib. 3. c. 27. pag. 267. & libr. 3. c. 33. p. 289.

i) Jer. II. 10. Jeſ. XXIII. 1. Confer. LVTHERVS in Geneſin cap. 10. Oper. Witeberg. tom. 6. pag. 124. ALSTEDII præcogn. Theol. lib. 2. pag. 299. & 317. Doctiſſ. RYHINERI diſſert. de Tyro, quam non ita pridem ſub præſidio Pl. Reverendi & ſumma Eruditionis fama celeberrimi D. ISELII in inclyta Baſilienſi ventilavit, c. 3. §. 6. pag. 43.

heic etiam *Cithæorum* nomine ſpeciatim Græcos notari. Quid inde? Vates utique futura ſpectat, longo demum poſt tempore Regnum Judæorum Romanis imperatoribus deturbandum eſſe: quod ſemi-ſeculo poſt Chriſtum natum expugnatis Hierololymis evenit. Et tum quidem ſeries Imperatorum ab adventu Æneæ ex Græcia deducenda fuit: ut jure merito etiam Latini à capite ſuo Chittim vocari potuerint. Vel quis ignorat ipſam Græciam tunc temporis in Romanorum poteſtate fuiſſe, à cujus *littore ſolventes affixerunt Aſſyrios & affixerunt Hebræos.* Ut adeo nulla iſtius quidem nominis habita ratione Aboriginum origo Germanica ſarta tecta maneat.

§. 11. Nec juvat dicere (2.) Æneam Trojanorum gente ſuperſtitem Latio novam cum imperio invexiſſe nationem Græcanicam, *k)* cui adeo non poſſit origo vindicari Germanica. Æneas enim ille perquam exigua manu in Italiam venit à Latino Aboriginum Rege ſocero ſuo adoptatus. Ecquis ſana mente præditus facile conabitur affirmare, tantillum gentis peregrinæ ita Regnum inſtituiſſe Romanorum, ut vetuſtiſſimos Aborigines, omnium gentem ampliſſimum extinguerent: quin potius quod ſumma ſcriptorum auctoritate comprobatum legere paſſim obvenit, ipſe Æneas ad conſervandum eorum memoriam ſubditos ſuos ab ultimo Rege Latino Latinos terramque Latium vocarit. Ita ſe res etiam habet cum aliis Græcorum coloniis, quas ſuo loco examinabimus.

§. 12.

k) τὸ τῶν τρώων ἔθνος ἑλληνικὸν ἐν τοῖς μάλιϛα εἶναι. *Trojanorum gentem maxima parte Gracanicam fuiſſe.* DIONYSIUS teſtatur Rom. Antiq. lib. 1. c. 6.

§. 12. Multo minus (3.) obſtat DIONYSIUM *l*) Siculos gentem Italiæ primam & Aboriginum quaſi nomine vetuſtiorem facere. Quamobrem ipſe etiam aliquoties laudatus Dominus RYCKIUS non dubitavit iſtum acrius refutare. Etenim primo Siculi ex eadem oriuntur Germania & patriam cum Aboriginibus eandem cognovere Celticam. Secundo Hiſtoricus noſter falſa nititur hypotheſi eorum, qui Aborigines ex Græcia deſcendiſſe non verebantur aſſerere: unde & iſtos poſtremo cum Oenotris confundit. Ita quidem aliis, ut ſupra vidimus, indulget, ac inter notiores Italiæ populos tantum Siculos primo loco ponit. Interim revera tamen prioribus illis nullatenus recentiores fecit Aborigines, quos nulla auſus fuit memoria repetere, ordine ſecundo locatos: quod occaſione Siculorum ab iſtis pulſorum apprime tum eos memorandi copia fuerit. Neque iſtis certum adventus terminum conabatur aſſignare, atque hæſitabat valdè, num ante Siculos Italia colonos habuerit alios, num inculta perſtiterit: cum Aborigines antea in montanis ſine mœnibus vicatim paſſimque habitarent, ultra patria vel quando advenæ incerti.

CAP.

l) Antiq. Rom. lib. 1. c. 2. ab exord. *Urbem terra mariſque totius Dominum, quam nunc Romani incolunt, primi omnium qui memoria ſunt proditi, feruntur tenuiſſe Barbari Siculi, gens indigena. Ante verò alioſne colonos habuerit, an inculta fuerit, nemo poteſt certo dicere. Sed poſtea eam longo bello antiquis Dominis ereptam occuparunt Aborigines, qui ante in montibus ſine mœnibus vicatim & paſſim habitabant.* Dionyſii auctoritatem, utut ſenſum ejus non ſatis aſſequi potuerit, ſectatur CLUVERIUS Ital. Antiq. lib. 1. c. 6. §. 2. & 3. ubi Siculos Aboriginibus longe antiquiores facit, licet nec iſti quidem antiquiſſimi omnium tota Italia certo dici queant.

CAPUT VII.

De aliis Italiæ colonis qui ex Celtis prodierunt.

§. I.

De Siculis atque Sicanis. 2. De Umbris. 3. De Liguribus. 4. De Auſonibus, Auruncis atq; Opicis ſeu Oſcis, aliisque.

§. 1. Ad Aborigines proxime accedunt *Siculi*, qui cum iſtis quaſi de jure vetuſtatis atque adeo de prærogativa certare videntur. Quare Halicarnaſſenſis DIONYSIVS ipſe non veretur eos dicere omnium primos, qui memoriæ ſint proditi, Italiæ colonos Barbaros, gentem indigenam. Notabiliter iſtos vocat Barbaros: Ergo nulla ratione à Græcis derivandos, ceu qui minime gentium ita nominari voluere. Siculi adeoque ex proxima Celtica gente Barbara & antiquiſſima provenerunt: quo ſenſu demum iſtos æque ac Aborigines non erubuit gentem vocitare indigenam. Tenebant illi partem Liguriæ & Apenninos montes infra Umbros ad mare usque. Tam celebres fuere ut à quodam eorum Rege *Italo*, quod ajunt, tota Regio primum *Italia* dicta fuerit: quæ deinde ab Aboriginibus, pulſis Siculis vocabatur *Saturnia* & denique *Latium*, unde Aborigines ipſi novo nomine *Latini*. Poſteaquam ita Siculi Aboriginum & Pelasgorum armis opprimerentur, reliquerunt Italiam, teſte *Hellanico Lesbio* apud DIONYSIUM tribus ætatibus ante bellum Trojanum *a*) & Siciliam ocuparunt.

M

a) Antiq. Rom. lib. 1. c. 2. p. m. 25. Quot vero iſte annos ſub una ætate comprehendat, multis & erudite disquirentem vide Clariſſ. RYCKIVM l. c.

corum corpus. Atqui vero de iſtis clariſſimo *Umbrorum* nomine deſignatis populis Celticæ originis fuiſſe diſerta habemus veterum teſtimonia. Ex quibus duo adſcripta nunc nobis ſufficiunt ISIDORI *m*) *Umbri Italiæ genus eſt: ſed Gallorum veterum propago, qui Apenninum montem incolunt, de quibus Hiſtoriæ perhibent, quod tempore aquoſæ cladis imbribus ſuperfuerint & ab hac ὀμβρίων Græce nominatos.* Et SOLINI *n*) *Bolchus abſolvit Gallorum veterum propaginem eſſe; Marcus Antonius aſſeverat hos eosdem, quod tempore aquoſæ cladis imbribus ſuperfuerint, Umbros eſſe nominatos.* Hinc absque ratione CLUVERIVS *o*) iſtum tot auctorum ſententiis comprobatum hujus gentis originem falſitatis incuſat: utut ipſi concedamus ultra nominis quidem varie deſcriptam derivationem Grammaticorum ſapere nugamentum. Enimvero & ipſe aliquoties laudatus auctor valde ſibi contradicit tandemq; exploſis quorundam figmentis, ſemet ipſum aliis inviſum facit. *Altera conjectio* de nominis etymologia, inquit, *ridicula eſt, ex ſimilitudine tantum vocabuli depromta. Quid enim gens Barbara, Italiæ indigena è Græca lingua nomen*

m) Orig. lib. 9. c. 2. & lib. 14. c. 4.

n) Polyhiſt. cap. 8. confer. PLINIVS hiſt. natur. lib. 3. cap. 14. FLORVS lib. 1. c. 17. SERVIVS ad Virgil. Æneid. lib. 12. v. 753. E recentioribus ZENTGRAVIVS de Gomero Japheti primogenito Germanæ Gentis conditore Sect. 4. §. 12. p. 18. Et F. P. PEZRON apud LEIBNITIVM in collect. etymologicis part. 2. p. 65. ſeq. ubi notabiliter: *Il n'eſt pas étonnant, que la langue Latine ſoit ſi remplie de mots Celtiques ou Gaulois. Car les Ombriens, qui etoient des plus anciens peuples d'Italie, & qui étoient voiſins & ſouvent meſlés avec les Aborigines, étoient de vrays Gaulois. Auſſi ſont ils appellés par les anciens PROPAGO GALLORVM.*

o) Ital. Antiq. lib. 2. c. 4. §. 1.

nomen ſibi mutata fuerit? Confitetur Umbris nihil cum Græcis commune eſſe. Oportet ergo iſtos Celtarum fuiſſe propaginem; quod paulo ante negaverat, eos Italiæ tantum indigenas & gentem antiquisſimam dictitans. Sententia tanto viro indigna! Umbris ſuis ſedibus fuiſſe antiquitus à Pelasgis exactos, nobis PLINIUS *p*) fidem facit. At ſano ſenſu etiam ille accipiendus eſt. Impugnati, fateor, à Pelasgis, ſed nunquam expugnati, invaſi quidem, ſed neutiquam victi fuerunt. Audiamus optimum Romanæ antiquitatis commendatorem *q*) Pelasgorum quidam, ille inquit, *ad mediterranea ſe converterant, ſuperatis Italiæ locis montanis atque in Umbrorum, Aboriginibus finitimorum regionem pervenerant. Nam & multa alia Italia loca Umbri incolebant; atque hæc gens erat cumprimis ampla & antiqua. Initio igitur Pelasgi agros occuparunt, in quibus primum ſedes fixerunt & quædam Umbrorum oppidula ceperunt. Sed quum ingens exercitus contra eos conveniſſet, hoſtium multitudine territi diſceſſerunt & in Aboriginum regionem ſe contulerunt.* Imo & ipſis Romanis Umbrica gens admixta; quos cum Tirrhenis, antequam aucta fuit Romanorum poteſtas, diu conſtat de principatu contendiſſe. *r*)

§. 3. *Ligures*, itidem populus Italiæ antiquiſſimus, Umbris finitimi cumprimis Liguriam inter Macram & Varum amnes & mare Liguſticum Padumque fluvium ad Pacentiam, itemque Galliæ partem ad Rhadanum usque porrectam poſſederunt *s*) Caput gentis fuit *Genua* quaſi *Janua*,

 nunc

p) Hiſt. natur. lib. 3. c. 5. pag. edit. Froben. 38.
q) DIONYSIUM Rom. Antiq. lib. 1. c. 2. p. m. 21.
r) Vid. STRABO Geogr. lib. 5. p. m. 149.
s] Celtis itaque proximi fuere Ligures partem Alpium poſſidentes

nunc *Genoua*, nobilis atque libera Italorum Reſpublica. Ligures hi tantæ vetuſtatis ſcriptoribus Romanis olim fuere: ut ipſos Aborigines non dubitarint vocitare iſtorum colonos: quod paulo ſuperius DIONYSII verbis indicatum fuiſſe memini. De aventu eorum conjectura haud quidem difficilis eſt: quod cum Celtis eadem ferè iſtis tabernacula, eadem conſuetudo, idem vitæ genus, barbaries eadem. *t*) Patria aſpera vitam agebunt duram, laboribus natura aſſueti. Mulieres opera perferebant virorum, quibus Salyes Galli Celtici generis, ut ovum ovo, moribus cultu & ſermone omnino ſimiles fuere. *u*) Iſtius quoque gentis fœminas ad operam locatas, ſi peperiſſent, ad foſſionem & ſarculum ſtatim rediiſſe, auctores paſſim tradiderunt. Venationibus continuo vacabant, captisque feris, fructuum ſuſtinebant inopiam. Raro jacebant ſub tecto vel in tuguriis; plures ad cava ſaxa & ſpeluncas natura factas divertebant: uti corpora tegantur. Mulieres virorum, Viri ferarum habebant robur viresque. Corpora operiebantur ſcuto longo, veſtita ferarum pellibus &c. *x*) Sentio quidem nobis STRABONEM *y*) obloqui & Ligures alia derivare

tes Apenninis montibus contiguam & in ipſam Galliam ſe diffundentes; quod DIONYSIUS R. A. lib. 1. c. 2. p. m. 12. etiam innuit: *Ligures multas Italiæ partes habitant, Galliæ etiam quasdam incolunt.*

t) Vid. STRABO Geogr. lib. 2. p. m. 88.

u) FLORUS lib. 2. c. 3. diſerte *Salyos* appellat *Ligures*: ut & PLINIUS lib. 3. cap. 5. confer. CLUVERIUS Ital. Antiq. lib. 1. cap. 7.

x) Plura vide apud DIODORUM SICULUM lib. 6. STRABONEM Geogr. lib. 4. p. m. 139. & 140. Et JOH. BOEMUM AUBAN. TEUTONICUM de omnium gentium moribus legibus & ritibus lib. 3. cap. 20.

y) Geogr. lib. 2. p. 88. *Alpibus, qui ſunt celſiſſimi montes, cir-*

rivare quavis incerta gente. Sed nititur falſa hypotheſi, qua Porcius Cato C. Sempronius & multi alii apud DIONYSIVM, iſtos fuiſſe ex illis Græcis, qui quondam in Achaia habitarant & multis ante bellum Trojanum ætatibus inde migrarant. Quæ ſententia tamen, ut ſupra, quando de Aboriginibus ſermo erat, pluribus commonſtravimus, optimo hiſtorico valde ſuſpecta, ut ſatius putaret, patriam eorum ſtatuere incertam. z) Nihil ergo videmus obſtare, tot argumentis jamjam adſtructis, quin Ligures eadem Celto - Scytarum gente, ſolidiſſimo innixi fundamento, derivare queamus. Ligures deinde in varia nomina Taurinorum, Salaſſorum, Lepontiorum & Euganeorum diviſi per Italiam ſe ultro citroque extenderunt. a)

§. 4. *Auſones*, qui & *Aurunci* & *Oſci* & Græcis *Opici* dicuntur, ab *Auſone* Atlantis filio diu ante Pelasgos atque Oenotros in Italiam deducti, ipſi regioni Auſoniæ nomen dederunt. Unde VIRGILIVS b) de Lavinia nubili cecinit:

Multi illum magno è Latio totaque petebant Auſonia.

Rurſum c)

O fortunatæ gentes Saturnia regna Antiqui Auſonii.

Illi

cumvexam lineam facientibus, curva ejus pars dictis Celtarum campis & Cemmeno monti obvertitur, cavum Liguria & Italia. Mons ille multas gallicas gentes continet, demtis Liguribus. Hi quanquam alius ſunt nationis, vita tamen utuntur eadem ratione.

z) DION. HALICARN. Rom. Antiq. lib. 1. c. 2. p. m. 12. & 13.

a) Confer. CLUVERIVS Ital. Antiq. lib. 1. cap. 8. ſeq. BVNO obſerv. ad Introd. Geogr. Cluverianam lib. 3. c. 33. p. m. 289.

b) Æneid. lib. 7. v. 54.

c) Æneid. lib. 11. v. 252. Et FESTVS in hac voce: *Auſoniam appellavit Auſon Ulyſſis & Calypſus filius eam primam partem Italiæ, in qua ſunt urbes Beneventum & Cales. Deinde paulatim*

tota

Illi præciſè Campaniam incolebant & magno nunc Latii nomine comprehenduntur. Lingua eorum à ceteris Romanis atque Græcis toto cœlo diverſa fuit. Ideoque *Brutii*, Auſonum propago, vocantur apud ENNIVM *bilingues Brutates*, quod Oſce & Græce conſueverint loqui. *d*) Et FESTVS *e*) ex quinta Titinii fabula dictum citat: *Qui Oſce & Volſce fabulantur, nam Latine neſciunt*. Exiſtimant quidam verba impudentia elataque ab his populis quoque obſcœna dici: quos ſpurcis libidinibus Oſci quam frequentiſſime uterentur. *f*) Sed tamen hoc verum eſſe, neque FESTVS l. c. ſe patitur adduci: cum apud antiquos obſcœna dicta ſint, quæ mali ominis habebantur. Ita VIRGILIVS *harpias* vocat *obſcœnas volucres*; Idemque nec erubuit *obſcœnam* dicere *famem*. Quicquid ſit populi iſti, nec absque ratione, ipſi Doctiſſ. Dn. RYCKIO *g*) Scythicæ originis eſſe videntur. Ab his dein aliæ atque aliæ deſcenderunt gentes *Sidicini, Sabini, Samnites*; Porro ex Sabinis *Veſtini, Marucini, Peligni, Marſi, Hernici, Æqui, Piſcen-*

ſes;

tota quoque Italia, qua Apennino finitur, dicta eſt Auſonia ab eodem Duce, à quo etiam conditam fuiſſe Aruncam urbem ferunt.

d) Vid. FESTVS in voce *Bilingues*. *e*) in voce *Oſcum*.

f) Vid ERASMVS Adag. Chiliad. 4. cent. 4. n. 81. *Oſce loqui.* Confer. Doctiſſ. Juvenis JOH. BVXTORFI ſpecimen prælectionum canicularium lect. 2. ad verba Horatii: *Meſſi clarum genus Oſci.*

g] Elegantiſſ. diſſert. de primis Italiæ colonis & Æneæ adventu cap. 2. Confer. PEZRON ad LEIBNITIVM in coll. etym. part. 2. pag. 66. Ubi inter alia: *Les Oſques ou Opiques, en Latin Oſci & Opici, étoient pareillement Celtes d'origine: & l'on peut aſſurer; que leurs fables appellées Atellanes, qui ont tant plû au peuple Romain avec les Carmes Saliaires ou Saturniens, qui vepoient des Ombriens & des Sabins ontrempli de mots Celtiques la langue latine.*

ſes; Ex Samnitibus *Lucani, Hirpini, Campani, Frentani*; E Lucanis *Bruttii*; E Campanis *Mamertini* &c. Sed iſtos ea ſerie proſequi longum eſt. *b*)

CAP. VIII.

De priſcis Italiæ colonis, qui ex græcia & aliunde trajecerunt.

§. I.

Ad Græcorum colonias tranſitione facta. 2. De Pelasgis agitur. 3. De Oenotris ſive Arcadibus. 4. De Tyrrhenis ſive Tuſcis & Rhaſenis. 5. Evandri. 6. Herculis adventus variis illuſtrantur obſervationibus.

§. 1. Primos commemoravimus, quantum nobis conſtat, Italiæ colonos, qui ex Celto-Scythis atque Germanis pene totam provinciam occuparunt, & absq; omni dubio ſecum opportarunt dialectum iſtorum barbaram. Unde primitus concepta Latina, variis dein accedentibus cauſis polita, vel ad eam, qua nunc gaudet, gloriam magis magisque evecta videtur. Nam & Græcorum gentes poſt Celtas ſenſim trans mare in Italiam veniſſe, ſuisque ſedibus nova, & ea longe diverſa ab aliorum ſermone, vocabula dediſſe, & diverſimode miſcuis ſe loquelas, quis tandem eſt, qui inficias ire poterit? Id quod nos abhinc etiam oratione proſequi, conſultum putamus.

§. 2. Iſtorum nobis primi obveniunt *Pelasgi*, quos ante Oenotros in Italiam veniſſe, Doctiſſ. RYCKIUS *a*) adverſus Dionyſium pluribus contendit. Hi Theſſalia à Deucalione pulſi partim Cretam, partim Cycladum inſulas,

b) Plut. vid. CLUVERIUS Ital. Antiq. lib. 3. cap. 9.
a) l. c. cap. 3.

Et PAVSANIAS g) *Natu minimus*, inquit, *filiorum Lycaonis Oenotris pecunia & viris à fratre Nyctimo acceptis claſſe in Italiam transmiſit: à quo fuit ea terra de Regis nomine Oenotria vocata. Atque hæc prima à Græcis colonia deducta.* Quæ ſequuntur pro captu hominis Græci patria fama graſſè occupati, contra uſum & ingens Antiquitatis teſtimonium ſat impudica ſcripſit manu: *Sed neque Barbaræ Gentes ante Oenotrum (ut accuratiſſime omnis antiquitatis memoria revolvatur) ad externas gentes commigraſſe reperiuntur.* Primam fuiſſe coloniam iſthanc Oenotrorum à Græcis deductam, ſcriptores patrii teſtantur ad unum omnes quaſi fuerint de ea re admodum perſuaſi. Hinc quoque DIONYSIO h) Arcades ſeu Oenotri Græcorum fuiſſe primi videntur, qui Italiam habitarunt. Sed pluribus ille quidem à Clariſſ. RYCKIO refutatur. Nec immerito. Quanquam optimus ille cætero hiſtoricus iſtud non tam ſolido fundamento, quàm falſis ſuperſtruere conatur hypotheſibus eorum, qui Aborigines ajunt ex Liguribus usque Græcis fuiſſe, qui in Achaja quondam habitarant & multis ante bellum Trojanum ætatibus inde profecti dicuntur. De quibus ſupra. Hoc poſito: ratiocinatur & recte: (nam ille quidem homo ethnicus & ſuorum quam aliorum curioſior de origine gentium ac irruptionibus Celtarum non ſatis potuit eſſe perſuaſus:) Si Aborigines fuerint à Græcis derivandi, non ab aliis iſtos quam ab Oenotris deſcendiſſe, qui omnium celeberrimi & antiquiſſimi. A Pelasgis nec ætate nec potentia minoribus Græcorum colonis oriri non potuere: quod iſtis coævi ac fœdere ſatis noto conjuncti, atque etiam in Italia non diu ſuperſtites fuerunt. Taceo Aborigines jam ante Pelasgos advenas à longo tempore

g) lib. 8. p. 458. h) Rom. Antiq. lib. 1. c. 2.

pore indigenarum titulo celebrari conſueviſſe. Quamobrem neceſſario Oenotros famoſam & maximam in Italia Græcorum gentem reſpicit, eamque primam quaſi coloniam erroris incautus venditare aggreditur. Atque etiam nunc alio longe modo Aboriginum nomen, quam ante fuerat, conſiderare debuit: id non ab *origine* derivans, quod fuerint indigenæ, ſed à *montanis*, quibus Oenotri ab initio uterentur. Eam vero ſententiam ſupra dudum rejecimus. Neque ipſimet ſibi ſatis conſtat ingenuus ſcriptor, qui non tam malitia vel partium ſtudio, quam ſumma graſſaque omnium rerum ignorantia, forſitan aliquid humani paſſum fuiſſe, haud obſcure fatetur. *Quæ ab* antiquis, ille alibi inquit, poëtis & fabularum ſcriptoribus de ſedibus & genere Oenotrorum ſcriptis ſunt prodita, hæc ſunt; quæ ego ſecutus, ſi vere (quod tamen ab initio, ſi non aperte negaverat, valde ſibi minimum reddiderat invifum) Aboriginũ gens græca fuit, ut Cato & Sempronius multiq; alia dixerunt, horũ Oenotrorum progeniem eam fuiſſe credo. Pelasgos enim & Cretenſes aliosque, qui Italia habitarunt, poſterioribus temporibus eo veniſſe comperio. &c. Oenotrorum coloni fuerunt *Peucetii* à Peucetio Oenotri fratre oriundi: *i*) & *Chones* ſive *Chaones* qui Metapontinum & Siriten agros incolebant; teſte Antiocho apud STRABONEM. *k*)

§. 4. *Tyrrheni l*) qui etiam *Etruſci m*) & *Tuſci n*) &

N 3 *Rhaſenæ*

i) DIONYSIVS l. c. *k*) Geogr. lib. 6.

l] *Tyrrheni* ab ædificiis munitis, quæ ab his omnium eorum, qui in his regionibus habitarunt, primo fuerunt extructa. Nam ut apud Græcos, ita etiam apud Tyrrhenos ædificia, quæ in urbium mœnibus ædificantur quæque tecta ſunt, τύρσεις i. e. *turres* appellantur: ut DIONYSIO placet Rom. Antiq. lib. 1. c. 3. p. m. 3. Alii à Tyrrheno Atyos filio eorum duce id nominis acceptum ferunt.

m] Ab *Etruria* in qua olim habitarunt; quam regionem ego ta-

Rhaſenæ o) vocantur, primo conſederunt trans Apenninum ab utraque Padi ripa; unde à Gallis pulſi intra Apenninum, mare inferum & Tiberim Macramque amnes, adeoque mediam Italiæ latitudinem ab utraque parte Apennini inter Ligures & dextram Tyberis ripam ab Umbris hactenus atque Pelasgis habitatam occuparunt. De origine eorum non idem omnes ſentiunt. Quidam eos (1.) Italiæ indigenas credunt. (2.) Quidam eos dixerunt Tyrrheno Duce Herculis filio ex Omphale Lyda prognato veniſſe in Italiam atque Pelasgos ex urbibus non omnibus, ſed iis tantum, quæ trans Tiberim erant, & quæ ad ſeptentriones ſpectabant, ejeciſſe. (3.) Alii Tyrrhenum Telephi filium fuiſſe tradunt, & poſt Trojam captam in Italiam trajeciſſe. (4.) Hellanicus Lesbius dicit, Tyrrhenos, qui ante vocabantur Pelasgi. poſtquam in Italia cœperunt habitare, id nominis aſſumſiſſe, quod nunc habent. (5.) Myrſilus vice verſa Tyrrhenos ait poſt patriam relictam in ipſis ſuæ profectionis erroribus nomine mutato, Pelasgos appellatos, ob quandam ſimilitudinem avium, quæ πελάργοι i. e. Ciconiæ vocantur. Omnium verbo (6.) receptiſſima opinio eſt, utut ea Dionyſio fabuloſa videatur, Tyrrhenos genere Lydos eſſe, ita nominatos à Tyrrheno coloniæ duce, qui jam pridem ex ea regione migraverint, quæ olim Mæonia vocabatur. Heic Lydus & Tyrrhenus filii ex Aty Rege & Callithea Chorai filia naſcebantur: quorum alter paternum ragnum accepit

ter-

men ab ipſis Tyrrhenis vel Tuſcis prius ita dictam fuiſſe conjicio.

n) Vel à *Tuſco* Rege Herculis filio vel à ſacrificandi ſtudioſis, quos Græci θυσκόοι vocant. Tuſci enim divini cultus & ſacrorum miniſteriorum peritia cæteris fuerunt excellentiores. DIONYSIUS l. c. p. 35. FESTUS in voce Tuſci. ISIDORUS orig. lib. 9. c. 2. & lib. 14. c. 4.

o) Semet ipſos ita à quodam eorum duce Raſena nominarunt. DIONYS. l. c.

terramque ſuo nomine Lydiam appellavit; alter vero Tyrrhenus ille fame ac ſorte coactus magnam Italiæ partem occupavit ſociiſque profectionis ſuæ hoc Tyrrhenorum nomen impoſuit. *p*) Sed tamen DIONYSIVS *q*] traditionem iſthanc multis modis impugnat: 1. quod Xanthus Lydius, qui priſcæ hiſtoriæ, ſi quis alius peritus, quique Patriæ hiſtoriæ auctor nullo alio habitus ſit inferior, ſcriptis ſuis nullibi Tyrrhenum Lydorum principem nominat; neque ullam Mæonum coloniam in Italia appuliſſe meminit; neque ullam Tyrrheniæ tanquam Lydorum coloniæ mentionem facit: quamvis alia multa ignobiliora ac leviora memoret. Lydum vero & Torybum Atyos filios fuiſſe dicit & ambos regno paterno inter ſe diviſo in Aſia remanſiſſe. &c. 2. Quod linguam cum Lydis nullatenus communem habeant. Neque 3. etiam dicere liceat, eos quidem non amplius ſimili vernacula uti, ſed tamen alla quædam antiquæ patriæ indicia ſervare. Nec enim eosdem Deos, quos Lydi, colunt, nec legibus, nec vitæ ſtudiis ſimilibus gaudent. Quare tandem ipſi, qui gentem iſthanc non advenam ſed indigenam fuiſſe dicunt, veritati propius accedere videntur. Collatis Doctiſſ. RYCKI animadverſionibus, judicium penes eruditum Lectorem eſto. *r*) Tyrrhenos *Galli* natio Germanica Alpes transgreſſi Priſco Tarquinio Romæ regnante vel circiter, ſedibus ejecerunt, ac in iis locis

p) Hæc communis omnium perſuaſio eſt, uti etiam in hac re valde conſpirant HERODOTVS HALIC. hiſtor. lib. 8. c. 94. STRABO Geogr. lib. 5. VIRGILIUS Æneid. lib. 2. verſ. 781. l. 8. v. 478. PLINIVS hiſt. natur. lib. 3. c. 5. Ipſi Tuſci apud TACITVM Annal. lib. 4. c. 65. FESTVS in voce *Turrheni*. ISIDORVS Orig. lib. 14. c. 4. apud GOTHOFREDVM p. 1173

q) Antiq. Rom. lib. 2. cap. 3.

r) Plur. vid. apud CLUVERIVM Ital. Antiq. lib. 2. c. 1.

locis Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Vergamum, Tridentum, Vicentiam cætera condiderunt loca. *s*)

§. 5. Alia Græcorum claſſis LX. ferme annis ante bellum Trojanum his Italiæ noſtræ oris appulit. Scilicet *Evander* Mercurii & nymphæ Arcadicæ cujusdam Carmentæ *t*) filius ab Arcadiæ urbe Palantio cum exigua manu duabus vecta navibus transfretavit. Coloniæ deducendæ occaſionem præbuiſſe dicitur ſeditio populi in Palantio exorta, ubi poſtquam altera factio ſuccubuit, illa inde migrans patriam ſua ſponte reliquit. In Latio tum Facinus *u*) Aboriginum Rex imperii faſces tenebat, qui perhumaniter iſtos excepit & quantum voluerunt, illis de agro ſuo in habitandum dedit. Arcades vero, ut Themis vel Carmenta mater Evandri divinitus *x*) inſpirata monuerat, collem à Tiberi non longe diſtantem delegerunt, qui in ipſo urbis meditallio nunc fere ſitus eſt. Hic parvum ædificarunt pagum, cui in veteris patriæ ſuæ memoriam nomen impoſuere

s) LIVIUS hiſtor. lib. 5. cap. 33. 34. ſeq. IUSTINUS lib. 20. c. 5.

t) Græci eam *Themia* appellant, numine divino afflari & agitari ſolitam. Romanis patrio ſermone *Carmenta* vocatur, quod carminibus inclaruit, & uno omnium conſenſu in furorem & ectaſin rapta eventus caſusque rerum futuros populo rythmis prædixit. Hinc & OVIDIUS in faſtis cecinit:

Ipſa mone qua nomen habes de carmine ductum.

Vid. præter Dionyſium, ROSINUM Antiq. Rom. lib. 1. c. 17. p. m. 228.

u) *Faunum* à Marte, ut ajunt oriundum, virum ad quasvis res gerendas promtum & prudentem pariter Romani ſacrificiis & carminibus ceu de Diis patriis quendam honorarunt. DION. l. 1. c. 3. p. m. 36. Plur. vid. ROSIN. l. c. ut alios ſilentio tranſeam.

x) Ita enim ferebant, & liceat mihi velim de ſuperſtitione gentili, nunc ipſis eorum verbis loqui.

re *Palantii*, perexigua mutatione in *Palatium* paulo poſt degeneratum. *y*) Evander ille ex Peloponneſo profugus LIVIO *z*) dicitur, ea loca magis auctoritate, quam imperio rexiſſe: utpote venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines; venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam populus fatiloquam admiratus & ante Sibillarum adventum ſummò loco habuit. Inſtrumenta quoque muſica, quæ lyra & trigona & lydi vocantur primum Arcades in Italiam tranſtulerunt: cum antea homines tantum fiſtulis paſtoralibus uterentur. Leges dederunt vitæque genus, quod ante maximam partem incultum ac ferinum erat, ad humanitatem & manſuetudinem reduxerunt; ut alias artes & inſtituta præteream, quæ illi apud hoſpites ſuos valde gratioſi Arcades ad varia commoda & uſum mortalium communem effinxerunt. Atque hæc ſecunda Græcorum natio poſt Pelasgos in Italiam delata Halicarnaſſenſi DIONYSIO dicitur ſedem cum Aboriginibus communem in præſtantiſſimo urbis Romanæ loco poſitam habuiſſe.

§. 6. Paucis annis poſt Evandri in Italiam adventum, nova Græcorum colonia appulit duce illo in omni hiſtoria aut fabula potius celebrato *Hercule* Thebano Jovis & Alcmenæ filio. *a*) Tot tantaque facinora narrantur de iſto; ut

O à Ro-

y) VARRO de Ling. Lat. lib. 4. c. 8. *Palatium, quod Palantes cum Evandro venerunt, aut quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi conſederunt.* Ejus vero derivationem confutatam hiſtorica relatione habemus apud DIONYSIUM Rom. Antiq. lib. 1. c. 3. à pag. 35. ſeq. IUSTINUM ex Trojo Pompejo hiſt. lib. 43. c. 1. alias. Vid. etiam GODELEVÆUS obſervat. ad Tit. Livii hiſt. lib. 1. pag. 7.

z) Hiſt. Rom. lib. 1. c. 7. confer. DIONYSIUS R. A. lib. 1. c. 3. circa finem & ROSINUS R. A. lib. 2. c. 17. p. 229.

a) CIC. lib. 3. de nat. Deorum. HYGIN. f. 14. 29. 155. 240. Alii.

à Romanis etiam in nummerum Deorum relatus inter hujus gentis Divos indigetes ſacro cultu proſequeretur. Nos vero, qui parum ejusmodi fabellis delectamur, ejus vel bene vel male geſta ſuis relinquimus auctoribus, *b*) & quod hujus loci eſt, notamus tantum, quam plurimos eorum, quos è Græcia ſecum duxerat, militiæ pertæſos miſſione impetrata in Aboriginum tractu permanſiſſe prope Arcades, quibus tum Evander adhuc præfuit. Impetrarunt verò collem haud longe à Palantio diſtantem, qui ædificiis exſtruendis aptus quam maxime illis videbatur, olim Saturnius, nunc Capitolinus vocatus, ipſa urbe Roma etiamnum haud incelebris locus. Qui illic relicti plerique celebrantur fuiſſe Peloponneſii, Trojani, Pheneatæ & Epei Elidenſes, qui nullo domum redeundi deſiderio tenebantur amplius: quod patria eorum in bello adverſus Herculem ducem ſuum geſto direpta atque vaſtata fuit. *c*)

CAP. IX.

De Æneæ in Italiam adventu.

§. 1.

Æneæ adventus in Italiam aſſeritur adverſus Bochartum & ſequaces: Quorum 1. Argumenta evertuntur de vaticiniis imperii, quod penes Æneam ejusque poſteros

b) HYGINVS fab. 3. ſeqq. Idem de ſignorum cœleſtium hiſtoriis lib. 2. cap. 14. p. m. 68. ſeq. FVLGENTIVS mytolog. lib. 2. p. m. 135. ſeq. PALÆPHATVS de fabuloſis narrationibus lib. 1. c. 25. & 37. ſeq. PHORNVTVS de natura Deorum c. 30. DION. HALICARN. Rom. Antiq. lib. 1. c. 4. & 5. JUSTINVS hiſt. ex Troj. Pomp. paſſim. ROSINVS Antiq. Roman. lib. 2. cap. 17. Alii.

c) DIONYS. R. A. lib. 1. c. 4.

ſteros futurum, perpetui. 3. *De ſepulchro Æneæ in Berecyntia urbe circa flumen Nolon.* 4. *De urbibus fluminibusque in illa regione ab Aſcanio Æneæ filio denominatis.* 5. *Num Aſcanius Troja cum imperio remanſerit juxta Halicarnaſſenſis Dionyſii teſtimonium.* 6. *De Veneris cultu apud Romanos diu poſt hæc tempora neglecto, quem Trojani inſtituiſſent.* 7. *De reliquorum numinum Phrygiorum cultu.* 8. *De Rhea matre diu Romanis incognita.* 9. *De nova religione à Trojanis invecta generatim disquiritur.*

§. 1. Denique *Trojani*, Ilio ab Achæis capto, profugi *Ænea* duce in Italiam pervenerunt exceptique Aboriginibus quædam inter iſtos loca tenuere: usque quo regimen ipſum à Latino Socero in iſthunc Æneam eorum principem transferretur. Id hactenus quidem firmiter creditum & mira ſcriptorum frequentia comprobatum fuit. *a*) Sed tamen duos poſt hominum memoriam maximos in omni antiquitate viros SAM. BOCHARTUM *b*) & PHIL. CLU-

O 2

a) Vid. DION. HALIC. Rom. Antiq. lib. 1. c. 6. ubi accurate & prolixe de adventu iſtorum agit, tam Græcorum quam Romanorum monumentis fide maxima dignis (ut ipſe fatetur) innixus. LIVIUS hiſt. Rom. princeps lib. 1. c. 1. M. PORCIUS CATO in fragmentis, quæ poſt ſe reliquit, paſſim. VIRGILIUS Carmine epico ſatis prolixo. JUSTINUS ex Trojo Pompejo hiſtor. lib. 20. c. 1. & lib. 43. c. 1. SOLINUS Polyhiſt. c. 2. Ut innumeros ſilentio tranſeam, quorum clariſſ. RYCKIUS per integra duo capita eademque ſatis prolixa meminit. Conferatur etiam FESTUS in voce *Roma* ubi plurimorum ex veteribus ſententias refert.

b) Epiſtola ſingulari de adventu Æneæ in Italiam primitus ſcripta Gallice, mox Latine verſa, quæ cum Geographia ejus ſacra lucem aſpexit.

CLUVERIUM c) neque tot tantorumque hiſtoricorum auctoritas commovit, neque pondus antiquitatis compreſſit, neque communis perſuaſio deterruit, quin iſthanc Romanæ vetuſtatis molem vanis ratiociniis ſuis evertere conarentur. Sed tamen ipſis & ſequacibus, celeberrimo cumprimis Jure conſulto Romano I. V. GRAVINÆ d) videtur & nunc ſe rationibus ſolidiſſimis & quaſi de abſtruſiori vetuſtate conquiſitis uti.

§. 2. Videamus ergo, ſed breviter tantum argumenta eorum, viris hodie eruditiſſimis plurimum & maximis conatibus exploſa. Niſi, inquiunt (1.) Homeri tempore Trojæ regnum in familia Æneæ ejusque poſteris perſtitiſſet, nuncquam ſummo poetæ illa carmina excidiſſent:

Ἤδη γὰρ πριάμου γενεὴν ἤχθηρε κρονίων.
Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀνάξει,
Καὶ παῖδες παίδων τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Nunc etenim Priami ſtirpem Saturnius odit.
Fortis at Æneas in Troës ſceptra tenebit,
Et nati natorum & qui naſcentur ab illis.

Cui ſubnectant aliud ejusdem Homeri (ſi verus auctor eſt) ex hymno in Venerem conſcripto vaticinium. Quo inter alias rationes, quibus Anchiſen in monte Ida jacentem Venus ſollicitat ac in amorem ſui conatur abducere, utitur quoque ea, fore ut ſuſcipiat filium, qui cum poſteris apud Trojanos regnaturus ſit. Sufficiat ipſius poëtæ verba tranſcripſiſſe latine:

Tibi autem carus erit filius qui Trojanis imperabit,
Et filii filiis perpetuo naſcentur,
Huic autem & Æneas nomen erit.

Rᵹ. Re-

c) Ital. Antiq. lib. 3. cap. 2. Neque veretur iſte quidem regnum etiam Albanorum, Romuli, Remi ſeptemque Regum ibid. §. 18. fabuloſum & tantum non commentitium pronunciare.

d) Dialog. de Latina lingua pag. 674. Operum edit Lipſ. 1717. 4to

℞. Regnum in ipſa Troade poſt triſtem caſum eamq; toto orbe famoſam urbis expugnationem, continuatum vel alibi hujus terræ reſtauratum fuiſſe, nullius fide digni ſcriptoris teſtimonio vel alio quoquam monumento commonſtrari poteſt: uti Æneas ejusque poſteri extincta Priami domo in regione ſua perſtitiſſe aliquatenus ſaltem dici queant. Ideoque & hoc Veneris & iſtud Neptuni vaticinium, iſtis modo ſi quid auctoritatis debemus, de nullis aliis Trojanis interpretari licet, quam illis, qui ab Ænea in Latium deducti regno Albano originem dedere. *e*) Ad hæc ejusmodi vaticinia votaque boni ominis cauſa effata non niſi eventu comprobantur, qui ſi non ſuccedat, minime gentium pro hiſtorica relatione valent. Attamen alibi HOMERVS excidium fataque iſtius imperii diſertis exprimit: *f*)

Ἔσσεται ἦμαρ ὅταν ποτ᾽ ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή.

Tempus erit, ſacra cum delebitur Ilios olim.

Satis vero nos mirari non poſſumus, auctores, qui in diverſa abeunt, poëtis omnem abrogare fidem *g*) & nihilominus

O 3

e) DIONYSIVS HALIC. Rom. Antiq. lib. 1. c. 6. p. m. 66.

f) Iliad. § 448.

g) De bello Trojano & excidio Urbis & fuga Æneæ cum ſociis, veritas ſarta tecta manet. Quæ vero Ilias ac Odyſſea HOMERI de circumſtantiis etiam minutiſſimis & variis Imperatorum ſtupendis memorat: nihil aliud ſunt, niſi erudita rerum fictarum farrago, quibus auct r ille, nugarum pater, ita inclaruit, ut poſt funera etiam ſeptem civitates Smyrna, Rhodos, Salamin, Colophon, Chios, Argos, Athenæ de patria ipſius contenderint. Æneæ in Italiam adventus tantum uni alterive è recentiorum turba in dubium vocatur: quem conſtans monumentorum fides probatum reddit. Veruntamen quod feliciſſimus Homeri ſectator VIRGILIUS de non uno ejus facinore

hilominus ea pro partibus ſuis in ſimili eademque cauſa uti. Addimus vulgo notum eſſe, quam ſubleſtæ fidei hymnus in Venerem citatus ſiet. Quoad primum iſtud Neptuni vaticinium ex STRABONE *h*) ſaltem conſtat, aliter in Romanenſium favorem lectitatum fuiſſe:

Νῦν δὲ δὴ Αἰνέιαο γένος πάντεσσιν ἀνάξει,
Καὶ παῖδες παίδων

At genus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum &c.

Quam variantem lectionem etiamnum hodie non uno Homeri exemplo animadvertere poterimus.

§.3. Nec juvat (2) quod AGATHOCLES *i*) dixit, complures eſſe auctores, qui Æneam in urbe Berecyntia prope flumen Nolon ſepultum fuiſſe tradant. Deberent enim ſecum reputare, quod jam tum DIONYSIVS *k*) reſpondit: *Si quos turbat, quod multis in locis Æneæ ſepulchra narrentur ac monſtrentur, quum tamen nullo modo fieri poſſit, ut unus & idem pluribus in locis ſit ſepultus, cogitent iſti, hanc dubitationem communem ac vulgarem eſſe de multis, præcipue vero de viris, qui fortunæ beneficio illuſtres quidem fuerunt; ſed tamen vitam inſtabilem & vagam egerunt: & ſciant, unum quidem ſolum fuiſſe locum, qui corpus ipſorum exceperit, ſed apud multos eorum monumenta erecta eſſe.* Atque adeo iſti Heroi noſtro diverſis in locis, ab hominibus accepti olim beneficii

nore filis itidem tenuiſſimis texuit, usque quo fortiſſimum belli ducem per Elyſium nemus ad ſuperos reduxit ea porta,

Qua falſa ad cœlum mittunt in ſomnia manes:

Poetæ optimi dandum eſt licentiæ. Nam & ipſe falſa opinione fallitur, & fallit alios ſua relatione viciſſim.

h] STRABO Geogr. lib. 13. p. m. 418.

i) Apud FESTVM POMPEIVM in voce *Roma*.

k) Antiq. Rom. lib. 1. cap. 6. p. m. 66.

ficii memoriam conſervantibus potuere quidem erecta cœnotaphia quamplurima fuiſſe. Sed tamen iſta neutiquam probabunt, eum illic ſepultum aſſervari: multo minus adventum ejus in Italiam refutare valent.

§. 4. Ecquid (3) convincit, quod ajunt in illa regione flumen & lacum & urbem eſſe, quæ ab Aſcanio Æneæ filio nomina traxerunt, ut ex STEPHANO Geographo & MELA cognoſcere licet? Saltem ipſe BOCHARTUS *l*) ſibimet ipſi aperte contradicit, alibi hæc loca earundemque denominationem ab Aſcenaze Gomeri filio deducens. Sed ponamus & concedamus ultra ab Aſcanio iſta loca vocari: nulla tamen conſequentia apparet. In Troide ſuperſunt veſtigia Aſcanii filii; Ergo Pater non in Italiam venit. Baculus in angulo ſtat; Ergo cras pluit.

§. 5. Objiciunt (4.) DIONYSIUM Halicarnaſſenſem ex Troicis Hellanicis referre Æneam Thraciam & Pallenem fuga petiiſſe, Aſcanium autem Trojæ cum imperio remanſiſſe. Conjecturam hinc inde non nemo faceret, tantos viros Dionyſium non ſatis inſpexiſſe, ceu qui omni niſu probare conatur, Æneam revera in Italiam trajeciſſe. Haud abs re erit ipſum ſed Romanorum lingua audire: *m*) *Æneas*, inquit, (à Græcis) *conditionibus acceptis, quas pro præſenti rerum ſtatu optimas eſſe judicabat, Aſcanium filiorum natu maximum cum quadam ſociorum parte, quæ ex Phrygibus fere tota conſtabat, in agrum qui Daſcyliticus vocatur, ubi eſt lacus Aſcanius, ab illius regionis incolis ad regni adminiſtrationem accitum miſit. Atque Aſcanius ibi non diu manſit: ſed quum Scamandrii & ceteri Hectoridæ à Neoptolemo ex Græcia dimiſſi ad ipſum veniſſent, eos in paternum regnum deducens Trojam rediit. Atque*

l) Phaleg. lib. 3. c. 9. *m*) Rom. Antiq. lib. 1. c. 6. p. m. 57.

que hæc tantum de Aſcanio traduntur. Æneas vero cum reliquis liberis & patre & Deorum ſimulacris claſſe jam parata, Helleſpontum trajecit & in proximam peninſulam navigavit, qua in mare procurrens ante Europam jacet & Pallene vocatur. - - Opinio igitur de Æneæ fuga maxime credibilis, quam Hellanicus antiquus ſcriptor in rebus Trojanis deſcribendis eſt ſecutus, hæc eſt. Imo & illis plura ſuppeditam DIONYSII verbis *n*) *Hic* (Æneas) *effecit ne Ilium captum funditus deleretur; effecit ut ſociorum auxilia in eam, quæ Bebrycia vocatur ſalva reverterentur, & in Phrygia filium Aſcanium regem reliquit, & in ſuæ profectionis erroribus urbem de ſuo nomine condidit &c.* Iſta vero omnia ne minimum quidem infringunt ſententiam de adventu Æneæ in Italia. Vel quomodo ni forſan priori inſtantia argumentari aggrederentur: Manſit in Troade filius, ergo & Pater. *o*) Unde patet, quam ſolide etiam his auctoribus evicerint Æneæ ſobolem gentisque Trojanæ reliquias Romam traductas nunquam, nec è patrio ſolo diſceſſiſſe.

§. 6. Neque teſtibus ſolum, verum etiam conjecturis agere viris clariſſimis placuit, quarum non paucas ex hiſtoriis ſibi excitaſſe, videntur. Hinc (5.) objiciunt multis annis, quam Roma condita fuerat, cultus Veneris apud Romanos receptus eſt. *p*) Qui cultus profecto, ſi Æneas Italiam petierit, cum ipſis Romæ natalibus coaluiſſet. Attamen nullum in Roma veteri cultus iſtius veſtigium eminet, ac Veneris nomen ſub Regibus ne quidem auditum eſt. ℟. Hæc fabula nituntur, quæ vulgo narrari de Venere quaſi matre nobilis Trojani noſtri Æneæ: ſed quæ olim & nunc

n) l. c. p. 67. *o*) Confer. omnino RYCKIVS Diſſert. elegantiſſ. de primis Italiæ colonis & Æneæ adventu c. 12. §. 25-27.

p) MACROBIVS Saturn. l. 1. c. 12. Conf. SOLINVS polyhiſt. c. 8.

nunc etiam multis exaggerari conſuevit. Adeoque riſum magis vel commiſerationem, quam viri alicujus docti fidem merentur. Nec enim ipſe Æneas, dum inter vivos erat, tam inſanus unquam fuiſſe videtur, ut cœlitus in mortali Dea ſe hominē eundemq; miſerū & mortalē jactitaverit, procreatū, aut per conſequens ipſi cultum in Italia, Sicilia & alibi conſtituerit. Vel ſi eo dementiæ perveniſſet; quidni patrem, longe nobiliorem matre, exantlatis laboribus fatisque defunctum canonizaverit (ut ita barbare loquar) & in numerum Deorum retulerit. Sed infœcunda vanaque utplurimum ejusmodi ratiocinia veniunt.

§. 7. Hujus furfuris eſt quoque (6.) quod ajunt, ſi Romanam gentem Æneas condidiſſet, Phrygiorum numinum cultum & præcipue matris ſuæ *Veneris* ac *Apollinis* religionem inſtituiſſet: quippe locum principem Apollo inter Trojanos Deos obtinuit. Iſtius vero cultus Romanorum antiquiſſimis innotuerat nunquam. Neque enim à Numa in Deorum indicem relatus invenitur.

§. 8. Et (7.) nulla major apud Trojanos, quam *Rheæ matris* è Creta cum Trojanæ gentis auctoribus in Phrygiam tranſlatæ religio. At ea non ante urbis DL annum Diis Romanorum adſcripta fuit: quo tempore, manente oraculo, Rheæ ſimulacrum Attali Regis permiſſu Romam inde advehebatur. Sed ne quid amplius ejusmodi conjecturas refutarem: eas ſimul & ſemel peculiari diſſertatione Dn. RYCKIUS ille jam ſupra nobis aliquoties laudatus, & juſta menſura & ſolide & docte perſibilavit dudum.

§. 9. Id ſolummodo nobis adhuc ſubjungere liceat, quod vel inde per legitimam conſequentiam deducere poſſumus: Æneam cum perexigua manu in Italiam veniſſe; qui à natione Germanica, ut ſupra vidimus, ſimulacrorum & ima-

ginum experte, Aboriginibus illis adoptatus, minime gentium invehere novam religionem, vel quod hoſpites eorum adeo averſabantur, publice proponere aliive commendare, niſi cum maximo detrimento ſuo potuit. Iſtud vero hominem politicum ſuperſtitioſæ religionis non ita curioſum, etiam cum ſceptra teneret inſtituere auſum fuiſſe, mihi admodum credibile non eſt. Sed tamen alii & absque ratione prætendunt ſimulacra Deorum fuiſſe in Latium ab Ænea primum allata: quod eo lubentius iſtis concederem, quoniam perinde nobis eſſe facile poteſt: niſi & id ſcirem ex VARRONE cujus teſtimonium AUGUSTINUS & poſt eum alii citant, Romanos Deorum imaginibus annos CLXX. caruiſſe: non quod eas vel amiſerint, vel, ut aliorũ opinio fuit, ejecerint; ſed quod ab initio iſtas vel ignoraverint, vel cognitas etiam præ reliquis ægre tulerint. q) Poſito etiam ejusmodi aliquid Æneam inſtituiſſe, vel tentare id ſaltem in animo habuiſſe: r) eo tamen magis mirum nobis videtur, clariſſimos viros DIONYSIUM optimum utriusque regionis antiquitatum commentatorem non ſatis inſpexiſſe: s) ubi ille, *multi alii* ex Græcis iſtis, inquit, *inter barbaros degentes exiguo temporis ſpatio omnes Græcorum mores & linguam dedidicerunt: ita ut neque Græcè loquantur neque amplius Græcorum inſtitutis utantur neque eosdem Deos putent, neq; leges æquitatis plenas ſervent.*

CAP.

q) Vide hujus diſſert. cap. VI. §. 9. num. 8.

r) Unde VIRGILIUS Æneid. lib. 1. v. 10.

Inferretque Deos Latio: genus unde Latinum.

Et verſ. 72. ſeq. Junonis ad Æolum vox:

Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor,
Ilium in Italiam portans victosque penates.

s) Rom. Antiq. lib. 1. c. 11. circa finem.

CAP. X.

De Latinæ Linguæ poſt diverſarum gentium irruptionem ſucceſſu & mixtura.

§. 1. *Recentiores in Italia tum Germanorum tum Græcorum non attenti colonos.* 2. *Sed ex demonſtratis originem Latinæ linguæ Germanicam fluere.* 3. *Hanc ſenſim ſenſimque commiſceri aliis.* 4. *Quæ ad originem nihil faciunt.* 5. *Linguis omnibus ejus modi mixturam eſſe communem, ubi vocum non advenarum ſed primarum habetur ratio.* 6. *Latinæ linguæ denominatio & ſucceſſus examinatur.*

§. 1. Hactenus per aliquot capita prolixe & quantum licuit etiam clare de primis Italiæ colonis egimus. Recentiores Gallorum, quos generaliori nomine vocant, expeditiones ne quidem acu tangere intereſt: utpote ſatis LIVIO aliisque Romanæ hiſtoriæ commentatoribus decantata: quibus adeo etiam omnes de veteri Geographia tractatus toti pleni ſunt. *a*) Ita quoque Græcorum coloniæ tractu temporis aliæ magis magisque advenerunt: à quibus pars tandem Italiæ infima, nomen magnæ Græciæ ſortita eſt. *b*) Quoniam vero iſti recentiores populi ad ſcopum noſtrum & linguæ Latinæ originem ne hilum quidem faciunt, vix ac ne vix quidem in cenſum venire debent. Forſan alibi nobis, ipſam Græciam, cujus ſupra memini Latinæ linguæ magiſtram ſpecialiori modo in ejusdem infantia vel adoleſcentia conſiderandi facultas & copia dabitur. Cætera, ſi clementiſſ. Numen vitam nobis viresque conceſſerit, omnia ordine & ingenue pertractare animus eſt: & hæc incepta proſpera tandem futura nulli dubitamus.

a) Vid. è recentioribus MARTINUS CRUSIUS in Annal. Suevicis lib. 2. part. 1. c. 1. 2. & 3. CLUVERIUS Ital. Antiq. CELLARIUS notitia orbis antiq. Alii.

b) ISIDORUS Orig. lib. 14. c. 4. & CLUVERIUS Ital. Antiq. lib. 1. c. 1. §. 11.

§. 2. Nunc de Latinæ linguæ origine tantum, quam dicat modo aliquis, & dicat ſine præjudicio aut ſenſu, re non ſatis clare & diſtincte percepta, paulo citius occupato, cuinam genti præ reliquis tribuenda juſto veniat. Absque omni dubio antiquisſimis Italiæ populis, qui advenere primitus & ampliſſimum ſucceſſu temporis imperium conſtituerunt. Aborigines innuo. Sed illi, quod hactenus ſolidiſſimis, ita ſaltem mihi perſuaſum eſt, ac pluribus argumentis comonſtratum ivimus, Celticæ originis & Germani fuere. Origo per conſequens Latinæ linguæ Germanica. Quanquam invaſiones ſuas poſtmodum fecerint alii, qui ut acceſſerunt ex regionibus diverſis, diverſas etiam vel linguas vel dialectos loquebantur: *c)* Ea tamen Aboriginum, quam nunc Latinam vocamus, prævaluit omnibus, & valde celebris & ampla fuit. Hæc eadem in tempore magis magisque exculta, tum etiam abolitis pedetentim aliorum linguis, & invaleſcente Romanorum potentia longe lateque propagata tandemque per omnem Italiam & plus ultra per cæteras eorum provincias diffuſa omniũ ore percrebuit. *d)*

§. 3. Lubens ego quidem fateor & ipſe dudum prolixius in eo fui, quod Græcorum plurimi in Italiam pervenerint: maxime Æneas ille à Latino Aboriginum Rege adoptatus & imperii declaratus ſucceſſor. Lubens ego quidem fateor, quod Romæ aperto aſylo, victisque hoſtibus à Romulo primo Romanorum Rege liberaliter data civitate, plurimi Græcorum coloni cum Aboriginibus atque Latinis in ipſa urbe confluxerint. Quibus utique non potuere non multa hinc inde Græca immiſceri Latino & tractu temporis vel con-

c) Vid: VARRO de L. L. lib. 4. 5. 6. SVETONIVS in Auguſto c. 97. Tiberio c. 1. MACROBIVS Saturnal. lib. 1. c. 15. FESTVS paſſim. CLUVERIVS Ital. antiq. lib. 1. c. 6. §. 6.

d) Confer. CELLARI diſſert. de fatis LL. §. 5. 6. & 7.

conſuetudine uſu recipi & in ipſam Latinitatem degenerare. Atque adeo etiam poſteriori ætate lingua noſtra è Germanico-Latina barbarorum (ita enim præ ſe nationes alias Græci vocant) & Græcorum politiori commixta quædam provenit: ita tamen, ut vix ac ne vix quidem Græcæ habita fuerit ratio. Præſtat in hac cauſa ipſum DIONYSIVM *e*) ſolertiſſimum Romanæ antiquitatis ſcriptorem audire: *Mirum*, inquit ille, *videri poſſit, quomodo ea civitas penitus barbara non fuerit reddita, receptis Opicis, Marſis, Samnitibus, Hetruſcis, Brutiis & multis Umbrorum, Ligurum, Hiſpanorum & Gallorum millibus, & aliis præterea gentibus, quæ partim ex ipſa Italia, partim ex aliis locis eo venerant innumera, quæ neque eodem ſermone utebantur, neque idem vitæ genus ſequebantur, quos & lingua & vitæ genere diſcrepantes, plerosque etiam in unum per vim contractos permixtosque -- multa -- innovaſſe veriſimile eſt. Siquidem & multi alii inter barbaros degentes exiguo temporis ſpatio omnes Græcorum mores & linguam dedidicerunt: ita ut neque Græcè loquantur, neque amplius Græcorum inſtitutis utantur. Romani verò ſermone nec prorſus barbaro: nec abſolute Græco utuntur, ſed quodam ex utroque mixto, cujus major pars eſt lingua Æolica. &c.* Eo quidem ſenſu maximis poſt hominum memoriam Viris & Latinæ linguæ ſcrutatoribus graviſſimis BOCHARTO *f*) GRAVINÆ *g*) FACCIOLATO *h*) CELLARIO *i*] WALCHIO *k*) aliis, quos non minus pia veneratione proſequi nobis in deliciis eſt, largimur facile & confitemur ultra, Latinos linguæ ſuæ ex Græca multum admiſcuiſſe; imo nihil etiam patere latius, quam quod ex ſcholis Helleniſtarum manavit: ut magna ſui parte adornata & ſuavior facta ſit ex aliena, cujus vocabula recentior Aboriginum ſupra jam toties totiesque abs nobis decandatorum ſoboles Latini, pro vario temporum curſu & ingenio variorum vario, multa inflexione & commutatione literarum in vernaculam ſuam transformarunt. Et

 hoc

e) Rom. Antiq. lib. 1. c. 11. circa fin. Conf. QVINTILIANVS Inſtit. Orat. lib. 1. c. 5. Edit. Venet. 1546. in fol. pag. 12. & 13.

f) Phaleg. c. 15. *g*] Dialog. de Latina lingua Oper. pag. 673.

h) Orat. Latina lingua non eſt ex Grammaticorum libris comparanda p. 13.

i) Diſſert. de fatis LL. *k*) Hiſtor. Crit. Latinæ linguæ c. 1. p. 21.

hoc potiſſimum ab Æolica Græcæ dialecto fluxiſſe optimi ſcriptores è terminationum & inflexionum affinitate conjiciunt.

§. 4. Nulla verò iſtius habita ratione, ceu quod magis ad culturam quam ad originem L. L. pertinet, ſententia noſtra pluribus ventilata hactenus firmiter ſtat; neque Aboriginibus primis Italiæ colonis novæ linguæ Latinæ primordia & natales, neque Germanis ut veteris Latii fundatoribus gloria parentum abrogari poteſt. Quemadmodum vinum dulce idemque probatum omnibus, infuſa mox permixtaque leviori copia lymphæ, vitis haud diſputari poteſt ſuccum atque proventum fuiſſe. Vel ut clariori iſthoc ſimili utar, quemadmodum homo parentibus Germanis & in Germania natus, inter Græcos verò diu verſatus, in ſcholis Græcorum educatus, eorundemque moribus egregie imbutus, vel ideo natione Græcus deprædicari nequit: quoquo modo etiam iſtorum genium & ingenium quotidiana converſatione & conſuetudine nactus fuerit: quin originem primam atque parentes natura & jure merito ſuos reſpicere jugiter debeat.

§. 5. Linguarum etenim id propemodum commune habetur, ut à vicinis mutuare voces, dictamina, loquendi modos vindicare, atque adeo civitate aliena ornare & ſua quaſi facere aſſueſcant. Ubi minime gentium advenarum ſed patriarum & primitivarum habenda eſt ratio vocum: uti linguam à natali ſolo & parte potiori denominare diſcamus. Nunquam Latinus in Græcum, ſed Græcus in Latinum degeneravit ſermonem; *qui præpoſitiones* in ipſo Latio abjecit, *præter paucas omnes, & quos vocant, articulos nullos in univerſum aſſumit amplius. l)* Ac ipſo profitente CELLARIO *m)* Latina lingua pro Græcæ dialecto haberi non poteſt; à qua innumeris vocabulis differt, quæ aliunde, quam ex Græcia accepit; flexione pariter ac constructione ab iſta toto cœlo diverſa. Quibus adeo, ne

l) PLUTARCHUS in quæſtion. Platonicis ſub fin.
m) Diſſert. de fatis LL. §. 9.

ne argumentorum cumulo impingam, quod hucusque ſatis commonſtratum eſt, heic rurſum concludo. Ipſa atque etiam LL. origo vindicata Germanis, unde primum Aborigines & vetuſtiſſimi quique deſcenderunt Italiæ coloni, ſarta tecta manet.

§. 6. Ut Aborigines originem ſic etiam cum omine nomen linguæ Latinæ dederunt. Sive à *Latino* Aboriginum Rege, tempore belli Trojani vixit ac Æneam fugitivum hoſpitio excepit; *n*) ſive à *latendo* linguam Latinam Latiumque dictitatum velis, ideo quoniam *Saturnus* ille fabellis celebratus heic quondam tutus latuiſſet. *o*) Hæc videlicet Romanorum traditio antiquiſſima omnium auribus percrepuit, quod *Saturnus* ab ingrato filio Jove throno remotus pulſusque in exilium, primus Italiam tentaverit. Ubi ſuſceptus in regni ſocietatem à *Jano* bifronte, quem recentiores communiter pro *Noa* aut *Japheto* altera facie priorem & altera poſteriorem mundum reſpicientibus habent. *p*) Quicquid ſit, etiam non verebantur ab ipſo *Saturno* totam regionem vocare *Saturniam*; *q*) ut à Rege quodam

n) Ita DIONYSIVS Rom. Antiq. lib. 1. c. 2. *Aboriginum nomen usque ad bellum Troianum adhuc ſervarunt, & à Latino Rege, qui belli Troiani temporibus regnavit, Latini dici cœperunt.* cf. LIVIVS hiſt. Rom. l. 1. c. 2.

o) VIRGILIVS Latium à Latendo fuiſſe denominatum fingit, quod illic Saturnus latuerit, cum fugerêt Jovem. Æneid. lib. 8. v. 319.

Primus ab ætherio venit Saturnus olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exul ademtis.
Is genus indocile ac diſpertum montibus altis
Compoſuit legesque dedit, Latiumque vocari
Maluit; his quoniam latuiſſet tutus in oris.

Neque ſibi contradicit Æneid. lib. 1. v. 10.

p] Confer. De utroque Jano & Saturno ROSINVS Antiq. Rom. lib. 2. c. 3. & 4. DEMPSTERI paralip. ibid. CHARTARI neu-eröffneter Götzen-Tempel pag. 16 - - 25. ALINGEN Differt. eruditiſſ. de origine & inventoribus pecuniæ cap. 6. Ex veteribus ALBRICUS de Deorum imaginibus c. 1. & 15. FULGENTIUS mythol. lib. 1. p. m. 128. PHORNUTUS de natura Deorum p. m. 153. HYGINUS fab. 138. 139. 54. MACROBIUS Saturnal. lib. 1. c. 7. FESTUS in voce *chaos* alii.

q) DIONYSIVS lib. 1. c. 4. conf. CLUVERIVS Ital. Antiq. lib. 1. c. 1. §. 8.

quodam *Italo* Italiam, aut *Vitaliam* ab Hercule, quod fabulis celebratur *vitulum* ſuum proſequente, *r*) & *Auſoniam* ab *Auſonibus*, itemque *Oenotriam* ab *Oenotris*, *s*) Vel denique ab occidentali plaga, qua Græciam reſpicit, *Heſperiam t*) ſcriptores regionem iſthanc plus ſemel nominare comperimus. *Saturnum*, ut tradunt, filius ſequebatur *Picus*, Picum *Faunus*, Faunum *Latinus u*) ille ſocer Æneæ, cujus nomine Aborigines primum Latini cœperunt dici. Latinum exceperunt *Æneas Trojanus*, *Aſcanius*, *Sylvius Poſtumus*, *Æneas Sylvius*, *Latinus Sylvius*, *Alba Sylvius*, *Capetus*, *Capys*, *Calpetus*, *Tiberinus*, *Agrippa*, *Alladius*, *Aventinus*, *Proca*, *Amulius*, *Numitor*, omnes *Sylvii x*) tandemque *Romulus* anteceſſoris nepos, reparator vel conditor Romæ, quo regni ſedem ex Alba transferebat in novam coloniam. Abhinc adeoque Latina lingua etiam aliquando à capite gentis *Romana* audit. Poſteaquam ergo heic aperto aſylo Aborigines cæterique Italiæ populi in una mœnia convenere diſpari genere, diſſimili lingua, alius alio more viventes *y*) quam facile omnes in unam coaluerint civitatem atque etiam in ipſa lingua convenerint, facundiſſimis viris dictu haudquaquam facile & prudentiſſimis incredibile videtur.

r) DION. l. 1. c. 4. FESTVS in voce *Italia*. JO. BVNO obſerv. ad Cluverii Geogr. lib. 3. c. 22. §. 1. Ipſe CLUVERIVS Ital. Antiq. lib. 1. c. 1. §. 7.

s) Nugæ ſunt delirantium Grammaticorum quod ἀπὸ τῦ ὄινυ à *vino* Oenotriam dictam voluere. cf. CLUVERIUS Ital. antiq. l. 1. c. 1. §. 5.

t) ISIDORVS Orig. lib. 14. c. 4. *Italia & Hiſpania idcirco Heſperia dicta, quod Græci Heſpero ſtella navigent & in Italia & in Hiſpania, duaque hac ratione diſcernuntur. Aut enim Heſperiam ſolam dicis & ſignificas Italiam, aut addis ultimam & ſignificas Hiſpaniam, quia in fine occidentis eſt.* conf. pl. CLUVERIUS Geogr. lib. 3. c. 22. §. 2. Ital. Antiq. l. 1. c. 1. CELLAR. not. orbis antiq. l. 2. c. 9. ab initio. Alii.

u) Iſtos & ipſe VIRGILIUS recenſet Æneid. lib. 7. verſ. 45. ſeq. Confer. GOTFRIDVS VITERBIENSIS chron. apud Piſtorum p. 134. Chronologi recenſiores, FVNCCIVS, ALSTEDIVS, CALVISIVS, LINCKERVS Alii. *x*) Vid. DION. HALIC. Rom. Antiq. l. 1. c. 7. & 8. LIVIVS hiſt Rom. l. 1. c. 3. *y*] SALLVSTIVS bello Catilinar. circ. init.

[Funck, Johann Nicolaus]

JOH. NICOLAI FVNCCII

Marburgenſis

DE

PVERITIA LATINÆ LINGVÆ

TRACTATVS,

Quo

Priſcus Sermonis Romani, ad uſque Bellum Punicum ſecundum, examinatur ſtatus, & diverſa Veteris Latii monumenta illuſtrantur.

MARBURGI CATTORUM

Ex Typographia PHIL. CASIM. MüLLERI

Academ. Typogr.

Anno CIƆ IƆ ccXX.

KBS

VIRO AMPLISSIMO, CONSVLTISSIMO ET EXCELLENTISSIMO,

DOMINO CORNELIO VAN DEN VELDE,

J. V. D. ET PANDECTARVM

IN ACADEMIA MARBVRGENSI PROFESSORI LONGE CELEBERRIMO,

PRÆCEPTORI, PATRONO, FAVTORI SVO,

ÆTERNVM VENERANDO;

NEC NON

VIRO NOBILISSIMO ET CONSVLTISSIMO,

DOMINO GEORG. ENGELHARDO SPEIRMANN,

DICASTERII MARBVRGENSIS ARCHIVARIO ET ASSESSORI DIGNISSIMO,

PROAVUNCVLO, PATRONO ET STVDIORVM PROMOTORI SVO,

FILIALI OBSEQVIO PROSEQVENDO,

SCHEDIASMA ACADEMICVM

DE PVERITIA LATINÆ LINGVÆ

SACRVM ESSE VOLVIT

J. N. F.

SACRAR. ET HVMANIOR. LIT. CVLTOR.

DEDICATIO.

CRedo ego Vos, VIRI MÆCENATES, cum aliis maximopere duo mirari, quid ſit, quod tanta Eruditiſſimorum frequentia, eorundemque infinitis propemodum, ut fieri paſſim obſervamus, in qualibet diſciplina commentationibus ſolidiſſimis, extantibus nunc, auſus fuerim inſuper aliquod ſcriptum luci dare publicæ; Atque etiam quod iſtud Veſtris dicatum nominibus ſpectatiſſimis nullus dubitaverim tueri adverſus calumnias eorum, qui vel propter inſcitiam vere judicare non poſſunt, vel propter malevolentiam &, quæ ubivis jam obtinet, ſummam invidiam, de ſcriptis aliorum recte ſentire nolunt.

Ut verum fatear, ab ſcribendo alienus atque adeo literas abhorreſcens animus mihi nunquam fuit: quod videbatur habere me ſat numero multa bonorum exempla, quibus utique licere putabam id facere mihi, quod illi fecerunt. Et quamvis jugiter aures percrepuerit tritum: nihil jam dici, quod non dictum ſit prius; tamen ſtimulum ſimul addidit etiam Poetæ: Æquum eſſe

- - - Cognoſcere atque ignoſcere
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.

Sed quin hactenus aliquid cum orbe Literato communicare inſtituerim, rationes fuere, quas VOBIS cum pene omnes norunt. Quare ad hoc edendum quoque non niſi invitus & ægerrime inducor.

Semeſtre eſt quod currit, ac longius paulo temporis ſpatium,

quo

quo diatribe per otium abs me conſcripta de origine Latinæ linguæ *in manus pervenit aliquorum, opinato citius & intempeſtive, ut ſolet id genus hominum, iſtam quaſi paradoxam diffamantium; eaque proin fata vidit proxime, ut vel ſua ſponte prorepta lucem fugere amplius nullo modo potuerit, verum, ad faciendam omnibus bonis doctisve judicandi facultatem, Gieſſæ jam exercere prelum inceperit. Quæ cum his nundinis exſpectaretur fore perfecta, interea temporis in id ego omnem impendi operam, ut quaſi accendatur ipſi facula quædam, pertractione altera* de pueritia Latinæ linguæ; *ſimul atque etiam illis, qui amant poſteriora communiter miſcere prioribus, largiatur ultro, Græciam reapſe Magiſtram fuiſſe linguæ, cujus in origine iſta nuper Celto-Scythiam ipſamque Germaniam Matrem fuiſſe videbant, aſſertum, quaſi aliquid novi redoleat, uſque adeo noſtrum mirabantur & tantum non falſitatis incuſabant.*

Neque mihi cur VOBIS potiſſimum iſtud ſchediaſma inſcriberetur, cauſa procul petenda fuit. Ecquibus quam vobis plus debeo? PATRONI OPTVMI! Quibus vitam, memet ipſum meaque ſtudia magis probarem atque VOBIS? Quorum Alterum Hoſpitem & Fautorem ut Eruditionis ſummæ fama longe celeberrimum, ita beneficentiſſimum; Alterum, quoad longiſſime mens mea poteſt reſpicere ſpatium præteriti temporis, labentis familiæ noſtræ Tutamen atque Solatium, meique à tenerrimis unguiculis amantiſſimum; Ambos in hunc uſque diem, ut nunquam deeſſent conſpicua humanitatis & benevolentiæ teſtimonia, Auctores deprehendo & Promotores ſtudiorum, quæ magis magiſque in dies conſilio & liberalitate inſigni juvare & mihi jamjam in periculoſiſſimo literarum ſtadio currenti addere calcaria dignati fuere.

Hinc ipſe ego, qui nihil magis unquam in votis habui,

quam

quam fructus proferre tandem aliquando ſtudiorum, ex quibus voluptas ad VOS qualiscunque pervenire poſſit, beneficiorum valde immemor eſſe viderer, niſi quamlibet occaſionem ambabus, quod ajunt, amplectar ulnis, Veſtra qua, MÆCENATES, in me merita collaudare publice & meam erga VOS, contrà ſummam obſervantiam aliquo genere officii declarare, ſenſumve tenerrimnm aliquatenus ſaltem teſtari queam.

Illud oro atque rogo VOS, perexiguum hoc & ex pulvere profectum ſpecimen, at ſolenne, quod VOBIS conſecratum exhibeo, gratæ mentis & obſequioſæ pietatis documentum, qua conſueſtis, gratia & benevolentia accipiatis & Veſtri duntaxat dulce mihi relinquatis nomen Clientis.

D. T. O. M. VOS incolumitate perpetua & ſtabili felicitate conſervet quam clementiſſime: ut opera veſtra diu gaudeat Res civilis & literaria Veſtroque ſaluberrimo patrocinio omnes boni juventur. Vivite MÆCENATES, lætamini ter & amplius atque Valete.

DE PUERITIA LATINÆ LINGUÆ TRACTATUS.

CAP. I.

DE GRÆCA LINGUA LATINÆ MAGISTRA CUJUS OPE LITERIS ILLA PRIMUM INITIATA FUIT.

§. I.

L*Atina lingua originitus barbara, adeoque ſimilis auctoribus fuit,* 2. *Qui ex variis nationibus in Italia confluxerunt* 3. *Et varias linguas variasque dialectus habuere.* 4. *Hos inter eminebant Aborigines barbari, quibuſcum ex Gracia ſe conjungebant poſt alias gentes politiores alia.* 5. *Unde Gracia vel merito ſuo depradicanda Latinorum Magiſtra.* 6. *Quibus ſcriptura notitiam primo & literarum formas communicavit,* 7. *De origine literarum alii ſentiunt aliter atque alii.* 8. *Sed vana diſceptationis ac totius controverſia cauſa.* 9. *Moſaica omnium, qua nunc quidem proſtant, monumentorum eſſe antiquiſſima, neque tamen inde ſequi nihil omnino ante Moſen literis exaratum fuiſſe.* 10. *Nec rationem obſtare, quin primus mortalium Adamus dicatur inveniſſe quandam ſcriptionem;* 11. *Sed valde imperfectam, ſignis quibuslibet velut hieroglyphicis tantum animi ſenſa exprimens,* 12. *Hanc in longe diſſitas regiones magna populorum migratione invectam, ab aliis excoli magis magisque, ab aliis prorſus negligi & darier oblivioni poſtmodum cœpiſſe.* 13. *Cumprimis Hebraos ſeu Phœnices ſcriptura elementa literasque ad quasvis componendas voces tradidiſſe.* 14. *Quas Gracis poſtea Cadmus Phœnix,* 15. *Et Graci Latinis reliquerunt.* 16. *Numero eodem eademque forma,* 17. *Ut ex Glaſſicis utrinſque Lingua Auctoribus patet,*

8. Signis etiam ſeculo noſtro convenientibus. 19. *Ad cujus rei memoriam aliquando Latini elementa ſua Græco vocarunt nomine.* 20. *Et ab antiquiſſimis temporibus ſcripturæ genus, quod βουστροφηδὸν audit, ſecuti fuere.*

I.

Quod dici vulgo ſolet, nihil ſimul natum & perfectum eſſe, in linguis propemodum omnibus, & illa cumprimis, quam præ manibus tractandam habemus, Latina ſat ipſo eventu comprobatum videmus. Quando originem ejus nobiſcum perpendere nuper incœpimus; utique cruda puerperia & multis modis infecta & aſpectu fœda ſiſtebatur proles, quæ non potuit non per omnia barbaris incomtisque parentibus ſuis Teutonibus ſimilis fuiſſe. Iſti videlicet primitus haud multam elegantiæ & ſermonis facilitati dederunt operam: ſed priſtina & ſolita ſimplicitate ſua horridis utplurimum aſſuefacti vocibus, mage delectabantur armis, atque ſtudiis, Marti plus tribuerunt quam Arti; ac rebus præclare geſtis florere, quam præclaris ipſi facta aliorum encomiis ad nauſeam uſque commendare maluerunt.

II.

Primos è Germania colonos in Italiam veniſſe alibi prolixe demonſtratum ivimus: Qui quidem, ut facilis conjectura eſt patrium ſermonem non alium portare ſecum potuere. Sed erat tum ea ipſa terra variorum ex variis tractibus confluentium populorum peramabile receptaculum, communis omnium ac pro tempore ſatis ampla domus: *Sicanis*, *Siculis*, *Umbris*, *Liguribus*, *Oſcis* aliis è vaſta Celto-Scytharum regione *Aborigines* primos Italiæ incolas ſubſequentibus; ex Græcia *Pelasgis* advolanti-

volantibus; ex Arcadia *Oenotris* in partem regionis inferiorem profectis; *Tyrrhenis* atque *Lydis* belli Trojani temporibus ex Aſia in Hetruriam venientibus: ut cæteros nunc alto prætermittamus ſilentio, neque ſatis ante hoc agere acta vel ſæpius recocta delicato B. L. palato, ad ſummum, quod inde ſequi ſolet, faſtidium obtrudere videamur.

III.

Omnibus his ſi non lingua, certe dialectus diverſa erat. Liceat vel paucula mihi de *Tuſcis* atque *Oſcis* in medium proferre, quibus judicium de aliis haud difficulter aliquis ferre poterit. Clariſſimis *Etruſcorum*, qui etiam Tuſci & Tyrrheni & Rhaſenæ vocantur, linguam ab iſta Romanorum veterum & Aboriginum fuiſſe diverſam, LIVIVS a) docet, ubi de Marco Fabio Cæſone: *Etruſciſque literis eruditus, linguam quoque Etruſcam probe noverat. Servum ei comitem fuiſſe nutritum una, eaque haud ignarum linguæ quidem.* Atque etiam mira quædam & aliena eorum vocabula nobis Grammaticorum induſtria conſervavit, quibus utut obſcurioribus fragmentis ſermonem ipſum ceu ex ungue leonem cognoſcere licet. Ita *Arſe verſe* Tuſcorum lingua *averte ignem* ſignificabat; b) *Falæ* cœlum, c) *Lana* veſtimenti genus habitus duplicis, d) *Mantiſa* additamentum, quod ponderi adjicitur, e) *Subulo* tibicen, f) &c. Id vero minus alicui mirum videbitur, cum relatum legent, iſtos primum ex Lydia aliis diverſo loco adveniſſe. Non item *Oſci* Campaniæ & Latio propiores *Volſci*, ejuſdem atque Aborigines vetuſtiſſimæ Germanicæ gentis propago. Sed & iſtos aliter quam Latini, vel, qui iidem ſunt, Aborigines memorati locutos fuiſſe FESTVS POMPEIUS g) teſtis

a) Hiſtor. Rom. lib. 9. c. 36. b) FESTVS in hac voce apud Gothofredum pag. 255. c) ibid. p. 286. d) ibid. pag. 304. e) ibid. p. 313. f) ibid. p. 452.

g) teſtis eſt. Neque pœnitebit paucula iſtorum vocabula recenſere, quæ Opica ſeu Oſca aliter atque Latina lingua ſonant: *Caſcus*, Vetus. h) *Caſnar*, Senex. i) *Dalivus*, Inſanus, k) *Famel*, Servus. l) *Mamers*, Mars. m) *Maſius*, Majus, n.) *Medix*, Magiſtratus. o) *Multa*, pœna pecuniaria. p) *Petora* Quatuor. q.) *Pipatio*, Clamor plorantis. r) *Pitpit*, Quidquid s) *Sollum*, totum. t) *Vejs*, Plauſtrum. v) *Ungulus*, Annulus. x) &c.

IV.

Præ cæteris vero tum Aborigines eminebant, ad quos proin populi debiliores plerique acceſſerunt, ac in unam quaſi cum iſtis coaluere gentem Latinam, ita primum à Latino quodam Aboriginum Rege poſt bellum Trojanum & Æneæ in Italiam adventum proxime vocatam. Atque etiam lingua eorum pedetentim abolita, invaluit tantum, quam dixi cum Aboriginibus è Celto-Scythico-Germanis parentibus ortam ac propagatam in Italia fuiſſe, Latina vetus barbara, inculta & ſubſecuti elegantioris ævi delicatis auribus moleſta & horrida. Usque quo aliæ ſuper alias advenerunt Græcorum coloniæ, Oenotri, Auſones cæterique per Bruttios, Calabros, Campanos diffuſi, unde pars illa magnæ Græciæ nomen ſortita legitur. Sic enim Latinitas ſenſim ſine ſenſu Græcorum opera literis & genere quodam ſcripturæ adaucta; ab his rudimenta ſcientiarum & artes fundatæ paſſim & excultæ fuerunt. Tandemque ludos

g) In voce *Oſcum*, ubi ex Titinii antiqui poetæ fabula verba adfert: *Qui Oſce & Volſce fabulantur: Nam Latine neſciunt.* Confer. DES. ERASMI Adag. chiliad. 4. cent. 4. num. 81. h) FESTUS in hac voce apud Gothofredum pag. 264. i) ibid. pag. 43. & 264. k) ibid. p. 277. l) ibid. p. 287. m) ibid. p. 310. n) ibid. p. 308. o) ibid. p. 322. q) ibid. p. 365. in voce *petoritum*. r) ibid. p. 368. s) ibid. p. 368. t) ibid. p. 499. in voce *Solitaurilia*. v) ibid. p. 472. x) ibid. p. 477.

ludos aperuere literarios & gymnaſia, quibus ſtudia humanitatis ipſamque Græcam linguam inculcabant Romanæ juventuti; uſque adeo, ut illa ubivis Eruditorum eſſe vernaculam dignata & ad feliciſſimam Auguſti Imperatoris ætatem traducta, nec ſine applauſu conſervata celebretur. Quo ſenſu jam tum ille magiſter amorum y) cecinit:

Nec tibi ſit mirum, Græca rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia major erat.

Et MARCVS TVLLIVS z) qui literis Græcis probe inſtitutus, ipſo fatente Apollonio Oratore a) eruditionem & eloquentiam, quæ ſola bonorum Græcis relicta erant, Romam accedere fecit, diſertis non veretur pro concione dicere: *Erat Italia tunc plena Græcarum artium ac diſciplinarum.* Quibus cum etiam Pater in hiſtoria Rômana ipſe LIVIVS b) conſentit, ubi *nec Tarentini modo*, inquit, *oraque illa Italia, quam majorem Græciam vocant, ut linguam ut nomen ſecutos crederes.* Quod quamvis in Latio tunc etiam Græcas colebant literas, præciſe tamen ad Tarentinos, Rheginos & Neapolitanos, Græcanizantes civitates reſtringendum eſſe videtur. c)

V.

Ergo lingua Latina, cujus matrem fuiſſe Germaniam, peculiari diſſertatione non ita pridem docuimus, magiſtram habuit Græciam, ejus poſtquam coloni transfretarunt in Italiam. Magiſtra linguæ Latinæ iſtius adhuc rudis admodum & barbaræ fuit Græcia primo, cum literarum & novæ ſcripturæ invexerit uſum; deinde, quod ſermonem ad ſcholas & univerſa

y) OVIDIVS Faſtor. lib. 4. z) Orat. pro A. Licinio Archia poëta. a) Apud PLVTARCHVM in vita Ciceronis. b) Hiſtor. Lib. 31. cap. 7. Confer. PLINIVS hiſt. natur. lib. 3. c. 10. FESTVS in *major. Græcia.* c) Confer. CHRIST. CELLARII de fatis Latinæ Linguæ diſſertatio §. 11.

literarum ſtudia ſucceſſu temporis ita deflectere fuerit aggreſſa: uti Latium ipſum magnam partem Græcis occupatam coloniis, poſt frequens iſtud populorum, artis quoque & literarum ſuſcepiſſe commercium, quam certiſſime appareat.

VI.

Quoad ſcriptionem & literarum formas, unde poſtmodum omnis ſcientia & eruditio profecta, quærere nonnemo poſſet, nec immerito, noſtra innixus hypotheſi: num ante Græcorum adventum, primis Italiæ colonis, quos è Germania ortos fuiſſe probavimus dudum, Scripturæ genus omne prorſus ignotum fuerit: cum probabiliter Adamus ipſe habeatur literarum inventor, quas dein Noachus æque ad omnes nationes propagaſſe neceſſario dicendus ſit? Reſponſio in promtu eſt, quando materiam iſthanc de prima literarum & ſcriptionis origine maxime controverſam ad incutem revocaverimus.

VII.

Nihil à ſcriptoribus magis inveſtigatum ac minus deprehenſum, quam literarum primordia; nihil magis intricatum, quam progreſſus; nihil in quo plures magisque invicem oppugnantes ſententiæ occurrunt, atque hæc ipſa, quam noſtram nunc fecimus, tractatio venit. In cauſa partim vetuſtas eſt, quæ cimmerias pene his rebus offudit tenebras & omnibus diſputandi locum ſuppeditat: partim, quæ inde provenit, ipſa eſt nimia ſcriptorum multitudo: quos ſecuti erroris incauti cumprimis neoterici huc illuc ceu per tot fluctuum caſus jactati & ſyrtibus aliquando miſeri percuſſi toti quanti in partes abierunt. PLINIUS equidem d) cum in ſtupore literarum inventorem invenire nullum potuerit, quo vetuſtior non proderetur, æternum cum mundo eſſe literarum uſum, omni deſtitu-

d) Hiſtor. natur. lib. 7. c. 56.

deſtitutus aſſerti ratione, concludit. Velimus audire Judæos, extra omne dubium ipſe *Deus* æternus & omnipotens & ſapientiſſimus literarum inventor eſt: quas mundo concreatas & ſtatuta divina cum novem reliquis, quas enumerant, rebus, inter luces in veſpera Sabbathi creata; imò ante mundum conditum coram Deo legem literis igneis nigris dorſo ignis candidi fuiſſe inſcriptam, æſtuoſo conamine haud verentur nugari. Multi *Adamum*, pro ea, qua præditus erat, artis & rerum cognitione, primum animi ſenſa cœpiſſe figuris ſignare, tradunt. e) JOSEPHVS Judæus & ex eo POLIDORVS VIRGILIVS, LVDOVICVS VIVES, JOHANNES ANNIVS ille totus mendaciis conſutus Beroſi interpres & alii voluere literas fuiſſe primum à *Setho* Adami filio inventas; PHILO ab *Abrahamo*; *Saturnum* apud Latinos pro literarum inventore habitum fuiſſe ſcribit D. CYPRIANVS Martyr. f) *Parcis* id tribuit HYGINVS Auguſti libertas. g) Alii ex *Ægypto* primitias literarum arceſſunt & *Hermetem* ſive *Mercurium* inventorem venditant. Sic PHILOBIBLIVS h) τῶν ὑφ' ἥλιον

---

e) τούτου τέχναι καὶ γράμματα. *Hujus ſunt artes & literæ:* inquit SVIDAS in voce Ἀδάμ. Sed is ſibi parum conſtat alibi alium ſecutus auctorem & modo Sethum literarum inventorem dicit, ubi: Θεὸν, τὸν Σὴθ οἱ τότε ἄνθρωποι προσηγόρευον, διὰ τὸ ἐξευρηκέναι τά τε Ἑβραϊκὰ γράμματα, τάς τε τῶν ἀστέρων ὀνομασίας. *Sethum illius ætatis homines Deum vocabant, eo quod & Hebraicas literas & Stellarum appellationes inveniſſet.* Modo Abrahamum earundem vocat auctorem, ipſe ſuæ immemor ſententiæ: Ἀβραὰμ ὁ πρῶτος ἐν πατριάρχαις εὗρεν ἱερὰ γράμματα, καὶ γλῶσσαν ἐμηχανήσατο, ἧς Ἑβραίων παῖδες ἐν ἐπιστήμῃ ἐτύγχανον, ὡς ὄντες τούτου μαθηταὶ καὶ ἀπόγονοι. *Abraham Patriarcharum princeps invenit ſacras literas, linguamque eam excogitavit, cujus Hebræi fuere periti ut ejus diſcipuli & poſteri.* f) Tract. 4. de Idolorum vanitate. g) Fabula 277. & ultima. h) In prœmio ad Sanchoniathonem, apud EVSEBIVM Præpar. Evang. l. 1. c. 9. Confer. DIODORVS SICVLVS. biblioth.

ἤλιον γεγονότων πρῶτος ἐςι τάαυτος ὁ τῶν γραμμάτων ἕυρεσιν ἐπινοήσας καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων γραφῆς κατάρξας. Hunc vero Taautum Ægyptia voce eundem eſſe, quem Græci Ἑρμῆν, Latini Mercurium vocant, ipſe Philo ſubjungit. i) Nec deſunt, qui ab *Æthiopibus* literas excogitatas primum, inde ad Ægyptios eorum colonos denique ad cæteras gentes perveniſſe credunt. k) Plerique hodienum & maximi homines putant literas à *Moſe* traditas Hebræis, ab Hebræis Phoenicibus tandem aliis nationibus: ad quas vel novarum ſedium cupidi vel commerciorum cauſa navigarunt. l) At JOSEPHVS SCALIGER m) quovis pretio contendit, Phoenicias literas diu ante Moſen in uſu fuiſſe, ac eas olim Hebræos, nunc Samaritanos retinere: quarum formas in numiſmatibus, quæ hodie in Tyri & Sidonis regionibus effodiuntur è ruinis, adhuc ſupereſſe fatetur. Linguam etenim Hebraicam cenſet eandem eſſe, quæ Chananæis

---

biblioth. lib. 3. CORN. TACITVS Ann. lib. II. *Primi per figuras animalium Ægyptii ſenſus mentis effingebant & antiquiſſima monimenta memoria humana impreſſa ſaxis cernuntur: & literarum ſemet inventores perhibent.* E recentioribus vide, qui inſtar omnium eſt, ATHAN. KIRCHERVM in Oedipo Ægyptiaco, immenſi Laboris opere. i) Confer. HYGINVS fab. 143. & PHORNVTVS de natura Deorum cap. 15. k) Vid. DIODORVS l. c. l) Inter alios JOH. OWENVS Theologumenon lib. 4. cap. 3. à pag. 281. JOH. CHRISTOPHORVS ARTOPOEVS de Literarum & ſpeciatim Græcarum origine diſſert. Argentorati 1694. in 4. edita. THOMAS GOODWINVS Moſe & Aarone lib. 6. c. 7. Ubi tamen Celeberr. J. H. HOTTINGERVS Nepos, Fautor & olim Præceptor meus pie colendus eruditiſſimis obſervationibus recte monet: Moſen antiquiſſimum ſcriptorem eſſe, cujus monumenta ad manus noſtras pervenerunt, ſatis firme aſſeri. Neque tamen interim negandum jam ante Moſen artem ſcribendi cognitam fuiſſe. Quæ ſuis rationibus corroborata, cum liber nunc in omnium manibus verſatur, loco citato legere quisque poteſt. m) In epiſtola ad Ricardum Tamiſonum.

neis h. e. Pœnicibus erat in uſu tempore Abrahami. n) OLAVS RVDBECKIVS homo Gothus & patriæ antiquitatis peritiſſimus vaſto & cujuſvis pretii, quod *Atlanticam* inſcripſit, operi caput adjunxit de *migratione literarum*, quo non veretur genti ſuæ iſtarum originem vindicare, propterea, quod pleræque Runæ inverſæ noſtras reddant literas. Quem ideo ARTOPOEVS Eloquentiæ Profeſſor Argentoratenſis o) confutare aggreſſus eſt. Sed nihil, ſi quid video, futilius ineptiuſve excogitari poteſt *Alphabeto cæleſti*, ſeu prout alii iſtud vocant, *ſcriptura angelica*, quam nonnulli mortalium curioſiſſimi, aut vaniſſimi potius, aſſerere non erubuerunt. Hos inter elucet maxime JAC. GAFFARELLVS Gallus, Ludovici XIII. Regis Theologus, Conſiliarius & Eleemoſynarius, Vir cætero eximiæ in literatura cumprimis orientali eruditionis, p) qui cœleſtes ſtellas aſſerit eſſe literas ordinatas, quibus Alphabetum poſſet conſtitui cœleſte, atque ita literas cum mundo cœpiſſe. Quod divino codice innixum ſe jactat affirmare: quando videlicet verba Moſis q) :בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ

 parti-

n) Idem, in epiſtola poſtuma ad Chriſtoph. Puteanum, & in explicat. nummi Conſtant. Confer. HERMANNVS HVGO de prima ſcribendi origine & univerſa rei literariæ antiquitate pag. 45. Et JANVS VINC. GRAVINA V. C. de Latina lingua. Oper. pag. 676. o) De literarum & ſpeciatim Græcarum origine cap. 3. p) Pariſiis 1629. & 1630. in 8. tractatum edidit idiomate exaratum Gallico & *Curioſitez inouies* inſcriptum. Curioſa inaudita, de ſculptura Taliſmanica Perſarum, horoſcopo Patriarcharum & lectura ſtellarum: latine vertit opuſculum ac figuris notisque eruditis illuſtratum, poſt varias editiones & translationes imprimi curavit M. GREG. MICHAELIS Hamburgi 1676. in 8. Formæ literarum Angelicarum aliaque de iis videre ſunt etiam apud ATHANAS. KIRCHERVM T. 2. Oedipi Ægyptiaci: Et in fronte *libri apocryphi Veteris Teſtamenti*, quem Celeberr. Dn. JOH. ALBERTVS FABRICIVS collegit ac non ita pridem luci publicæ dedit. q) Geneſ. I, 1.

particulam, notamve caſus accuſativi את convertens, ut Grammaticorum dictionibus utar, in nomen aliquod ſubſtantivum אות *literam*, ita falſiſſime & impie interpretatur: *In principio creavit Deus literam cœli & literam terræ.* Deinde etiam hæc ſacri codicis verba: r) *Complicabuntur ſicut liber cœli*; in ſuas partes trahit. &c. Ob has & alias ineptias audacius defenſas, auctor ipſe Pariſienſis Sorbonæ cenſuram incurrit: cujus poſtea juſſu s) retractationem iſtarum t) conſcripſit. Ejus tamen vix habita ratione hyperaſpiſtem nactus eſt JAC. GAVFRIDVM TAVROENTIVM Gallum, cujus Parecbaſis pro curioſitatibus his encomiſtica paulo poſt v) lucem publicam vidit. Sed iſtos merito ceu Judæorum, Chaldæorum & Aſtrologorum ineptiſſimis ineptiores THOM. BANGIVS x) ſolidiſſimis rationibus confutavit.

VIII.

Vel ex memoratis patet, alios novitatis maxime ſtudioſos quodam velut pruritu ad ſcribendum duci, quicquid rerum curioſarum, utut nota falſitatis inſignium, ipſis primum in buccam venit: alios ex ignorantia ſacrarum literarum, quales ethnici ſunt, fabulis omnia involvere: alios non ſatis attendere populorum migrationes, neque animadvertere, ut deberent ſaltem ordine, gentium & regionum integrarum aliquando nomina temporum intervallis immutata fuiſſe; quibus inventionem literarum vulgo adſcribere ſolent, unde aliter aliis atque aliis ſcriptoribus vocantur: Neque cogitare ſecum, haud raro literas ab hominibus varie & diverſimode ſignari, adaugeri & inverti,

---

r) Eſai XXXIV. 4. s) Die IV. Octobr. Ann. 1629. t) A CLAVDIO SORELLO tractatui *des Talismaines, ou figures faites ſous certaines conſtellations*, Pariſiis 1636. & 1640. in 8. edito annexam. v) Parmæ 1634. in 4. x) In *Cœlo Orientis* Hafniæ 1657. edito Exercit. 2. quæſt. 8. pag. 140 - 208.

verti, quibus, deinceps evenire ſolet, iſtarûm tribuatur inventio, origine & uſus antiquitate ſarta tecta remanente. *Hebræos* exempli gratia ſumemus. Atqui gens iſta (quem latet, ni forſan literarum ſacrarum expertem?) ante tempora Noë fuit ſine Hebræorum nomine: ita demum ab Hebero Schelæ filio appellata. y) Deinceps nomen iſtud remanſit in Abrahami poſteris, uſque dum à Jacobo Patriarcha, qui & Iſraël audivit, *Iſraelitæ*, & ſciſſo poſt Solomonem regno, *Judæi* à tribu Jehuda nominarentur. Subinde vero ab Aſſyria, ubi aliquantiſper degerunt, *Aſſyrii*, à Phoenicia, quam coluere, *Phœnices*, ſicuti *Aramæi* etiam, *Chananæi* & *Syri* vocantur. Hinc fieri facile potuit, ut, qui præcipue rerum iſtarum ignari ſunt, digladientur inter ſe ac minime gentium obſervent, ſe adeo de nomine rixari & nihilominus convenire de loco atque gente.

IX.

Moſen hucuſque antiquiſſimum eſſe ſcriptorem, cujus monumenta divinis elogiis commentata, veriſſimus theſaurus à tot retro ſeculis, ingenti Summi Numinis beneficio, aſſervata, ſacro codice ad nos pervenerunt, vulgo notum eſt. Eum vero literas demum & genus ſcribendi novum excogitaſſe, mihimet credibile nunquam certe fiat. Oportet enim 1. ipſi memoratam per duo millenaria, ſat longum temporis ſpatium, accuratiſſimam rerum geſtarum ſeriem, familiarum ſucceſſionem, genealogiam & computum annorum ad ſuam uſque æ-

 tatem

y) Geneſ. XI, 14. Abrahamus primum à Chananæis *Hebræus* appellatus eſt, Geneſ. XIV. 13. quod ex poſteris Heberi tum in terra Chananæa ſolus & præcipuus eſſet, reliquis Heberi filiis per orientem diſperſis. Quanquam id vocis alii derivare velint *ἀπὸ* עבר *τοῦ* *Trans* quaſi *Transfluvialis* ſeu *Transeuphratæus* Abraham diceretur.

ratem productum, fuiſſe patrum ſcriptis memoriæ proditum. z) 2. *Job*, qui conſenſu pene omnium Criticorum paulo ante Moſen vixit, ſcriptionis meminit a) 3. Si ante Moſen ignota fuit populo ſcriptura, oportet eum, tanta ſuæ gentis turba fruſtra ſcripſiſſe: omnibus tum literas & animi ſenſa tam admirabili modo invicem communicandi rationem non capientibus. Vel debuiſſet 4. ipſe Auctor immenſo labore ſcripturam alios & maximam populi partem, illius ſaltem principes docere. Quod ſi factum fuiſſet, 5. inſtituti hujus admodum neceſſarii & nobiliſſimi & maxime notatu digni proceſſum, is, qui alias certe non tanti momenti rerum circumſtantias nobis fideliſſime & ſanctiſſime conſervavit, ſilentio prorſus tranſire minime gentium potuiſſet. Neque valet 6. conſequentia: nulla Moſis antiquiora habemus ſcripta, ergo nulla fuere. Tanta certe non fuere copia nec tanta facilitate comparata: ut ferre ætatem, vel ad ſeram poſteritatem noſtraque & majorum ſecula conſervari valuerint. Quoad primum, vulgo novimus omnes, rariora tum temporis fuiſſe negotiorum ſtudiorumque commercia. Unde etiam Chaldæi, Pythagoræi, Druidæ, alii pleraque myſteria ſua per traditiones ἄγραφα propagarunt. Secundo videntur antiquitus ſigna rerum fuiſſe paucioribus tantum literarum formis & breviſſime ad ſublevandam memoriam exarata. Inſuper materiam, iſthæc qua ſolebant monumenta priſcorum incidi, ita comparatam eſſe conſtat, ut tranſportari ægerrime vel nunquam, atque adeo temporum injuriam calamitatemque, rebus exiſtentibus annexam, nullo modô ſubterfugere poſſet. Quis enim ignorat, vel ex Jobi voto, primitus conſueviſſe res geſtas operoſe in publico rupibus, truncis atque metallis inſculpere? Ita columnas

à Se-

---

z) Vid. CAMP. VITRINGÆ ſummi quondam apud Franeckeranos Theologi & Philologi ſolidiſſimi epiſtola dedicatoria *Archiſynagogo* novis obſervationibus ipſius illuſtrato præmiſſa. a) Job. XIX. 23. 24.

à Setho poſitas fuiſſe ajunt duas, alteram ex lateribus, ex lapidibus alteram, quibus inſcripta fuerint artium inventa, uti, quod in votis habebant mortales, alterutra quondam ab igne vel imbribus ſecura & intacta maneret. Atque etiam ſuo tempore iſtarum in Syria alteram ſuperſtitem fuiſſe JOSEPHVS b) auctor eſt. Et Dani antiquiſſimi, quos cum cæteris Germaniæ populis ad unum omnes ex relatione TACITI c) literas ignorare dixeris, cautibus geſta majorum, ſaxis alii literas Runicas ſat rudibus impreſſerunt: quarum hodie paſſim veſtigia extant in cœmiterio, quod Bibliothecam Academiæ Hafnienſis ambit, teſte THOMA BARTHOLINO d) & ſuis hinc inde tumulis collecta conſpiciuntur. 7. Obſervationum Chaldæorum ab annis 1903. ante tempora Alexandri, ducentis adeoque ante natum Abrahamum vel circiter, & paulo ante turris Babylonicæ ſtructuram, meminit SIMPLICIVS e) inquiens: Διὰ τὸ μήπω τὰς ὑπὸ καλλισθένους ἐκ Βαβυλῶνος πεμφθείσας παρατηρήσεις ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦτο ἐπισκήψαντος αὐτῷ ἅς τινας διηγεῖται ὁ Πορφύριος χιλίων ἐτῶν εἶναι, καὶ ἐννακοσίων τριῶν μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ μακεδόνος σωζομένας. *Eo quod obſervationes illæ, quas Calliſthenes Babylone Ariſtotelis juſſu miſit, necdum in Græciam pervenerant: quas quidem annorum mille nongentorum trium fuiſſe, refert Porphyrius ad Alexandri Macedonis usque tempora ſervatas.* Ex allegatis nunc indubitate mihi conjicere licet, inventum ſcripturæ haud procul ab origine generis humani arceſſendum eſſe: quicquid etiam OWENVS f) quicquid

 ARTO-

b) Antiq. Judaic. lib. 1. c. 4. Quanquam dentur hodienum plurimi, quibus columnæ iſtæ admodum ſuſpectæ, ſi non penitus fabuloſæ videntur. c) De moribus German. d) De libris legendis diſſert. 4. pag. 71. e) Comment. XLVI. in Ariſtot. lib. 2. de cœlo. f) Theologumenon lib. 4. cap. 3.

ARTOPOEVS g) quicquid tandem alii vel oſtentationis vel mutandi cauſa obloquuntur.

X.

Credibiliter primus ille omnium, quotquot orbem terrarum incolunt populorum atque gentium parens, ipſe Adamus à Deo T. O. M. tanta præditus ratione ac ſapientia, uti rebus quibuslibet cunctisque animalibus, non ita pridem divina potentia procreatis, ſua quovis genere nomina indiderit; h.) certis quoque characteribus & figuris hæc primum deſignare externis, reſque variis varias ſibimet ipſi in memoriam revocare: atque adeo nonnunquam ejusmodi interprete animi ſenſa cum filiis filiabusque ſuis communicare ſtuduit. Mortalium utique mentem ita eſſe comparatam vel ſuo exemplo quisque edoceri poteſt, ut innumerabilibus commoveatur objectis & proin cogitationibus aliis ſuper alias occupata, actiones ſuas præter ſpem & opinionem nunc dare oblivioni, nunc forte fortuna iſtas in memoriam revocare ſentiatur. Quam obrem poſt triſtem primorum lapſum, homines ejusmodi ſubſidio memoriæ non potuere in longinquum fuiſſe deſtituti: quod protoplaſti pro ſapientia coelitus ipſis adhuc inſtatu innocentiæ præ reliquis omnibus conceſſa, facillime ſibi effingere valebant. Et quin effinxerint, quid obſtet, ego certe hactenus nihil vidi. Potius Adamum ſcribendi atque ſignandi modum

g) Diſſert. de literarum & ſpeciatim Græcarum origine. h) Noſtram tamen abſit faciamus ſententiam JOH. PETRI ERICI Iſenacenſis, qui in libro ſuo Patavii 1686. in 8. edito inſcriptoque *Renatum è myſterio principium philologicum*, inducit Adamum, cum nomina animalibus ſecundum cujuſque ſonum imponeret, à volatilium concentu vocales, à terreſtrium ſtrepitu conſonantes ſemivocales, à mutis natalibus mutas mutuatum, poſtea ex animalium rugitu & grunnitu loquelæ elementa compoſuiſſe. Confer. Acta Erudit. Lipſienſ. Ann. 1686. p. 328. ſeq.

dum præmonſtraſſe primitus, eundemque ad ſeram poſterita-tem, filiosque ad unum omnes ſuos propagaſſe, ratio ipſa perſuadet. Ideoque PLINIUS i) quem penitus latebant exordia rerum ſacris conſignata, literas æternas eſſe maluit affirmare, quám ali cuidam inventionem iſtarum adſcribere. Et in Bibliotheca Vaticana è regione primæ columnæ paraſtaticæ à tergo introitus, pictus eſt Adam: ubi ſupra caput ejus literæ leguntur Hebraicæ antiquæ; ad pedes vero Latina in hunc verborum ſenſum inſcriptio proſtat: *Adam divinitus edoctus, primus ſcientiarum & literarum inventor.* k)

XI.

Neque tamen exiſtimandum ipſo ortu atque natalibus ſtatim ſcriptionem perfectam fuiſſe: ut iſte literarum ordo, numerus, figura, connexio &c. obſervarentur: quæ nunc ubivis terrarum ſuo quidem maximo uſu apparent. Sed quædam ſolummodo homines ſimpliciſſima videntur habuiſſe ab exordio ſigna & ſymbola rerum, quibus, ut Ægyptios olim feciſſe vulgo notum eſt, l) ad inſtar hieroglyphicarum uterentur.

---

i) Hiſtor. natur. lib. 7. c. 56. k) Vid. HERMANNUS HUGO de prima ſcribendi origine & univerſa rei literariæ antiquitate cap. 3. pag. 47. Confer. Eruditiſſimus Auctor der neu-eröffneten Bibliothec lib. 1. cap. 1. in des eröfneten Ritter-Platzes andern Theil. l) Hieroglyphicum ſcribendi modum apud Ægyptios obtinuiſſe ante literarum uſum, disertis LUCANUS docet, de bello civili lib. 3.

Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat; in ſaxis tantum volucresque feraque;
Sculptaque ſervabant magicas animalia linguas.

Et C. TACITUS Annal. lib. 11. *Primi per figuras animalium Ægyptii ſenſus mentis effingebant; & antiquiſſima monumenta memoria humana impreſſa ſaxis cernuntur, & literarum ſemet inventores perhibent.* Conferantur pluribus GERH. JOH. VOSSIUS de arte Grammatica lib. I.

tur. Illa rupibus dein atque truncis, quod paulo ſuperius monui, laborioſiſſime inſculpſerunt. Quæ ſucceſſu temporis magis magisque perpolita flexaque uſui accommodarunt frequentiori, donec ipſa vocis & linguæ elementa hiſce incluſerint figuris & ſcriptionem in dies perfectiorem dederint. Quare illud veriſſimum quoque eſt, primis temporibus ſcripta rariora & rariſſima fuiſſe, neque totos, ut nunc quidem, quoquo ſe verſum vertant, videre omnibus licet, conſarcinari codices, totosque librorum apparatus conſtitui potuiſſe. Hinc & ipſe ego non niſi obtorto, quod ajunt, collo & difficillime inducor; ut abeam in caſtra eorum, qui vel Adamicarum literarum formas præmonſtrare, m) vel Henochi propugnare librum

---

lib. 1. cap. 41. JOH. PIERIVS VALERIANVS de Hieroglyphicis ſeu de ſacris Ægyptiorum aliarumque gentium literis commentario Lugduni 1610. primum edito. ATHANAS KIRCHERVS in Oedipo Ægyptiaco. DAN. GEORG. MORHOFIVS Polyhiſt. liter. lib. 4. c. 2. Doctiſſimus Auctor des geöffneten Antiquitæten-Zimmers part. 2. cap. 1. in des geöffneten Ritter-Platzes andern Theil. Clariſſimus JACOB. FRIDER. REIMANNVS Antiquitatibus literariis Ægyptiorum p. 84. ſeqq. Plures alii. m) LAVRENT. SCHRADERVS illas è columna Vaticana deſcriptas *memorandis Italiæ* Helmſtadiæ 1592. à ſe editis inſeruit. Eaſdem recenſuit poſtea JAC. BONAVENTVRA HEPHVRNVS Scotus in *Aurea Virga* i. e. LXX. Alphabetis Romæ 1616. editis. Propugnarunt iſtas præter alios ANGELVS ROCCHA in *Commentario Bibliothecæ Vaticanæ*. CLAVD. DVRETVS in *Hiſtoria de linguis Univerſi*. THESEVS AMBROSIVS in Appendice Introductionis in Chaldaicam, Syriacam, Armenicam & decem alias linguas. Papiæ 1539. Quibus ad unum omnibus ſe fortiter oppoſuit THOMAS BANGIVS in *Cœlo orientis* Exercit. 1 & 2. Et non ita pridem Vir Doctiſſimus occaſione inſcriptionis, quæ ex Ceylano inſula ipſi in manus venit, curioſas idiomate Germanico dedit cogitationes ſuas von Adams Grab/ ubi ſpeciatim cap. 3. diſquirit; Was vor Buchſtaben Adam und ſeine Nachkommen vor der Sünd-Flut gehabt.

Quæ

librum, n) vel integras etiam bibliothecas antediluvianas jactitare o) conantur.

XII.

Scriptionem pro temporis ratione incomtam & ſatis rudem, quam modo vidimus ab Adamo inventam & à poſteris ſervatam fuiſſe, poſt univerſalem populorum diſperſionem, p) ſuis quique notis & characteribus in iſtum terræ tractum invexerunt, quem patria exceſſi novis coloniis frequentare aggrediebantur. Hinc literæ Sinenſium, Runæ populorum Septentrionalium Europæ, q) ſigna Ægyptiorum, Æthiopum, aliorum, quæ ſucceſſu temporis & commerciorum frequentia, ab aliis perpolita & faciliori ductu ad uſum quotidianum accommo-

---

Quæ manu deſcripta viri juvenis mei amantiſſimi nactus ſum; & valde dubito an lucem publicam hactenus viderint. n) JVDAS Sancti Salvatoris & Domini noſtri fidelis Apoſtolus in Epiſtola catholica ſua commate 14. *Henochi* prophetiam allegat. Unde recentiores quidam eliciunt, eum ſcripſiſſe librum quendam: in qua ſententia ipſe modo laudatus THOMAS BANGIVS eſt in Cœlo Orientis Exercit. 1. Et BRIANVS WALTONVS Proleg. Bibl. 2. JOH. DRVSIVS *de Henocho ejusque ſcripto* peculiarem tractatum edidit Franequeræ 1615. in 4. Ut & DORSCHÆVS Diſſertationem in illum paulo ſuperius citatum S. JVDÆ Apoſtoli locum. o) Uti JOH. JOACH. MADERVS Diſſert. *de Scriptis & Bibliothecis Antediluvianis*, tractatuum de Bibliothecis variorum ſyntagmati, Helmſtadii 1666. à ſe collecto ad inſtar præfationis inſerta. Confer. JOH. HENR. VRSINI Exercitationes de Zoroaſtre Bactrino, Hermete Triſmegiſto & aliis contra Moſaicæ ſcripturæ Antiquitatem afferri ſolitis: cum CHRIST. ARNOLDI Spicilegio Noribergæ 1666. in 8. MORHOFI Polyhiſt. liter. lib. 1. cap. 6. Alii. p) Qua de legi meretur JAC. PERIZONIVS in Originibus Babylonicis & Ægyptiacis. q) Videatur poſt OLAVM RVDBECKIVM, WORMIVM, LOCCENIVM atque alios Doctiſſimus Auctor des geöffneten Antiquitæten-Zimmers part. 1. cap. 8.

commodata fuere. Hinc literarum celebrantur rurſum inventores varii, juxta verſus vulgares: r)

Moyſes Hebræas primus exaravit literas.
Mente Phœnices ſagaci condiderunt Atticas;
Quas Latini ſcriptitamus, edidit Nicoſtrata;
Abram Syras & idem repperit Chaldaicas;
Iſis arte non minore protulit Ægyptias;
Gulphila promſit Getarum, quas videmus literas.

E contra verò ab aliis nationibus literæ iſtæ ex ſumma, qua degeneraverunt, barbarie & defectu rationis usque adeo neglectas fuiſſe deprehenduntur: ut illi denique iſtos humanitatis ſtudioſiores & ſcriptionis uſum prorſus obſtupuerint. De Germanis vulgo nota ſunt, quæ C. TACITVS s) memoriæ prodidit. Idem de Thracibus aliisque Barbaris Europæ nationibus ex ANDROTIONE refert ÆLIANVS t) τῶν ἀρχαίων φασὶ Θρακῶν μηδένα ἐπίςαϑαι γράμματα. ἀλλὰ καὶ ἐνόμιζον αἴσχιςον εἶναι πάντες οἱ τ. Ευρώπην οἰκοῦντες βάρβαροι χρῆϑαι γράμμασιν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ασίᾳ, ὡς λόγος, ἐχρῶντο αὐτοῖς μᾶλλον. ἔνϑεν τοι καὶ τολμῶσι λέγειν, μηδὲ τ. Ορφέα σοφὸν γεγονέναι θρᾷκα ὄντα, ἀλλ' ἄλλως τοὺς μύϑους αὐτοῦ καταψεύσαϑαι. *Ajunt neminem antiquorum Thracum n. viſſe literas. Imo quotquot Barbarorum Europam inhabitant, turpiſſimum duxerunt literis uti. At qui in Aſia ſunt, magis, ut fama eſt, iis ſunt uſi. Unde eſt quod dicere audent, ne Orpheum quidem fuiſſe ſapientem, quia Thrax fuerit, ſed alios ejus fabulas ementitos eſſe.* Tartaros ab initio literas non habuiſſe, atque defectum quidem iſtum

hunc

r) Apud CRINITUM ex Bibliotheca Septimana lib. 17. de honeſta diſciplina. HERMANNVM HVGONEM de prima ſcribendi origine cap. 3. p. 51. G. J. VOSSIVM de arte Grammatica lib. 1. c. 6. J. V. GRAVINAM Dialog. de Latina Lingua Oper. pag. 676. Paſſim apud Alios. s) De ſitu & moribus Germanorum. t) Variar. hiſtor. lib. 8. c. 6.

hunc, quæ in tempore geſta ab his populis fortaſſe potuerint haberi, penitus nunc oblivioni tradidiſſe HAITHONVS conqueritur. v) Atque etiam populi Arcladam & circumjacentes provincias in imperio magni Chami habitantes nuperrime literas non habuere, ſed contractus ſuos & obligationes per teſſeras fecerunt, quarum partem uterque contrahentium aſſervabat: usque quo in unum collatas, & ſignis convenientibus adhibitis, rei cauſam exponerent. x) Sed omnium maxime ſcriptionis ignaros ſeſe profitebantur ſubacti ab Hiſpanis Americani, qui cum literarum uſum viderent primum, hoc certiſſimum exiſtimarunt eſſe Divinitatis argumentum, quod chartis ſcriptis occulta vox ineſſe poſſet. y) Alii usque adeo demirati ſunt ſcribendi inventionem; ut audito literarum nomine accurrerent ad papyrum audiendam loquentem, ut ipſi arbitrabantur: z) Hoc vero longe facetiſſimum eſt, quod fide digniſſimis traditum ſcriptoribus, ubi oratio noſtra ſemel in recenſione populorum quoquomodo obſtupeſcentium evagari cœpit, ſubnectere ultimo nulli dubitamus. Mancipium quoddam Peruanum à Nobili quodam Europæo tum temporis in Braſilia habitante ablegatum eſt ad familiarem heri ſui, Nobilem item Europæum, cum fiſcinula ficuum atque literis. In via ſervus hic fructuum novitate ac dulcedine pellectus, bonam eorum partem devoravit, literarum ſecurus. Nobilis perlecta epiſtola hominem falſitatis arguit, qui admirari, ecquis hoc ſciret, factumque abjurare conatur. Nobilis contra teſtes affert literas, inſiſtente & aſſeverante fortius altero, literas mentiri & eſſe inteſtabiles. Mancipium igitur cum indicibus literis remittitur ad herum ſuum: qui factum diſſimulat. Paucis poſt diebus ſervum remittit cum ficubus & literis numerum

 accurate

v) De Tartaris lib. cap. 16. in fine. x) Vid. M. PAVLI VENETI De Regionibus orientalibus lib. 2. cap. 41. y) PETRVS CIEZA tom. 2. Hiſtor. Peruanæ cap. 34.

accurate ſignificantibus. Hic ratus ſibi abunde cautum ab indicio fore, literas ſub ſaxum abdit, in quo ſeſſum ibat: &, jam literæ, dicebat, etiamſi Argi aut Lyncei ſitis, non videbitis delicias meas. Hoc dicto, exinanit fiſcinam & totum ſibi de ficubus inſtruit epulum, relictis pauculis. Quod ſupererat cum literis Nobili tradit. Ille numerum in literis quidem integrum, at dimidiatum in fiſcina reperit. Tum denuo cœpit adoriri ſervum, manus ambas cum marſupio excutere & literarum adferre teſtimonium de numero longe majori ficuum. Servus contra ſe purgat ruſum quam pluribus vacuum ultro oſtendens ſacculum & maximopere fidem literarum perſibilare pergit, quas certo ſciret, nihil vel per rimas potuiſſe arbitrari, quando eas in ſaxa abdiderat. Neque prius illiteratum mancipium, quid valeant literæ, doceri potuit, quam ab hero ſuo tergum ejus totum ſtilis ulmeis deſcriberetur. a)

XIII.

Sed mittamus bipedum ſtupidiſſimos & totos, quanti ſunt, barbarie conſutos homunciones, & alios paulo humanitatis ſtudioſiores examinemus. Atqui hos inter præſertim felix illa Orientis propago, populus Dei cum ſanctiori ſummi Numinis cultu, etiam media quælibet arripuiſſe videtur: quibus Divina gloria promoveri & filii ad ſeram usque poſteritatem eorum, de vera religione & rebus diu ante ſe geſtis fieri certiores potuerint. Et illi ipſi *Hebræi* ſunt à ſcriptoribus profanis nunc *Chananæi*, nunc *Phœnices* vocati: b) quibus, tantum

a) Hæc narrata ſibi à viro quodam religioſo, qui anno 1572. e Braſilia redierat, teſtatur LVDOVICVS RICHEOME in libello, quem *l'adieu de l'ame* inſcripſit. b) Ita WILH. POSTELLVS de Phœnicum literis præfat. ad Carolum Cardinalem Lotharingiæ & cap. de priſco Phœnicum charactere: *Græcos habuiſſe uſum literarum ab Hebræis, qui iidem ſunt Phœnices, Euſebius ex nominum ratione teſtatur.*

tum non uno omnium conſenſu, faciliora exactioraque vocum elementa accepta ferunt. Diſertis LVCANVS c)

Phœnices primi (fama ſi credimus) auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

Quibus verbis pene refert illud CRITIÆ d)

φοίνικες δ' εὗρον γράμματ' ἀλεξίλογα.
Phœnices invenerunt vocum adjutrices literas.

Sic quoque CVRTIVS e) *Hæc gens* Phœnicum ſcilicet, *literas prima aut docuit aut didicit.* Et C. TACITVS f) *Phœnices, quia mari præpollebant,* literas *intuliſſe Græciæ, gloriamque adeptos, tanquam repererint, quæ acceperant &c.*

XIV.

Inde *Cadmus* natione Phœnix g) Græciæ literas intuliſſe, perveruſta & conſtanti opinione dicitur. Quamobrem ipſæ etiam literæ iſtæ nunc φοινικήια, nunc καδμήια γράμματα & AVSONIO *Cadmi nigellæ filiæ* audiunt. h) Ejus illuſtre cumprimis teſtimonium e Græcis pater hiſtoriarum HERODOTVS

C 3 HA-

ſtatur. Sed more Chaldaico, addito fere ubivis ad vocabuli finem elemento A, vocabula protulerunt v. gr. Alpha pro Aleph, Beta pro Beth, Gamma pro Gamel ſeu Gimel, Delta pro Dalet. Et JOSEPHVS SCALIGER Epiſtola poſtuma ad Chriſtoph. Puteanum: Itemque in explicat. nummi Conſtat. *Ex numiſmatis,* inquit, *quæ quotidie effodiuntur in partibus Tyri & Sidonis, in quibus characteres illi* (Phœnicii) *extant ſine ulla mutatione; Nam lingua Hebraica eſt, quæ in uſu fuit Chananæis h. e. Phœnicibus tempore Abrahami.* c) De bello civili lib. 3. d) Apud ATHENÆVM lib. 1. c. 9. e) De rebus geſtis Alexandri M. lib. 4. c. 4. f) Annal. lib. 11. loco ſupra jam aliquoties citato. g) Nihil nos movent ex veteribus HYGINVS Auguſti libertus fab. 277. & EVSEBIVS lib. 2. Chron. N. DLXII. E recentioribus ATHANAS. KIRCHERVS Oedip. Ægypt. tom. 3. diatrib. 3. prælus. p. 56. 57. Qui Cadmum ex Ægypto Græcis literas attuliſſe contendunt. h) Confer. ANGELVS POLITIANVS Miſcell. lib. cap. 39.

HALICARN. i) reliquit: οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλατε πολλὰ οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώρην ἐσήγαγον διδασκάλια εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὲ τὰ γράμματα οὐκ ἐόντα πρὶν Ἕλλησιν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. *Phœnices iſti, qui cum Cadmo advenerunt, quorum Gephyræi fuere, dum hanc regionem incolunt, cum alias multas doctrinas, tum etiam literas in Græciam introduxere, quæ apud Græcos, ut mihi videtur, antea non fuerunt.* PLVTARCHVS k) de literis illis XVI, quibus primum Græci utebantur ſolis: Φοινίκεια διὰ Κάδμον ὠνομαθέντα. *Propter Cadmum Phœnicia dicta ſunt.* Et CLEMENS ALEXANDRINVS l) Κάδμος Φοῖνιξ ἦν ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν, εὑρετής, ὡς φησὶν Ἔφορος ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει. *Cadmus Phœnix erat, & apud Græcos literarum inventor, ut ait Ephorus: unde Herodotus ſcribit, literas Phœnicias dici.* Eo pertinet etiam iſtud ZENODOTI Stoici: m)

Εἰ δὲ πάτρα Φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; ἦν καὶ ὁ Κάδμος
Κεῖνος, ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.
Si patria eſt Phœnix, quid tum? Nam Cadmus & ipſe
Phœnix, qui Græcis prima elementa dedit.

Latinorum ex Græcis idem teſtantur plurimi. PLINIVS n) *Literas utique* volunt *in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum XVI. numero.* TACITVS o) *Fama eſt Cadmum claſſe Phœniceum vectum rudibus adhuc Græcorum populis artis ejus auctorem fuiſſe.* Ut infinitos alios nunc quidem ſilentio tranſeam. Literæ vero XVI. à *Cadmo* primum Græcis communicatæ fuerunt: A. B. Γ. Δ. E. H. I. K. Λ. M. N. O. Π. P. C. ſeu prout eam

i) In Terpſichore ſeu hiſtoriæ lib. 5. k) In Sympoſiacis lib. 9. probl. 3. l) Stromat. lib. 1. m) Apud DIOGENEM LAERTIVM in vita Zenonis: Et SVIDAM in voce κάδμος. n) Hiſtor. natur. lib. 7. c. 56. o) Annal. lib. 11. Confer. pl. JOH. MATTHIAS FLORINVS exercit. de origine & propagatione Linguæ Græcæ §. 2--8.

eam alii pingere ſolent Σ. & Τ. Quibus bello Trojano *Palamedem* quatuor Θ. Ξ. Φ. Χ. totidemque poſt eum Simonidem Melicum Ζ. Υ. Ψ. Ω. adjeciſſe, omnes propemodum ſcriptores affirmant. p)

XV.

Fuere tum temporis gentes Italiæ trans Alpes è barbaris fœdisque Celtho-Scytharum tractibus advenæ: ubi, quod olim in natali ſolo conſueverunt, propriis mage quisque ſuis facinoribus inclareſcere voluit; quam diu ante ſe ſuoque tempore ab aliis præclare geſta literis conſignare, & Marte potius, quam, quæ iniquum maxime fugiebat ſeculum, Arte celeberrimus fieri. Poſteaquam vero novæ iſtos ex Græcia inſequerentur coloniæ, etiam ab his Latini uſum literarum magis magisque didicerunt. Eas in Latium à *Pelasgis* fuiſſe translatas, PLINIVS q) auctor eſt. DIONYSVS HALICARN. r) λέγονται δὲ καὶ γραμματικῶν Ἑλληνικῶν χρῆσιν εἰς Ἰταλίαν πρῶτοι διακομίσαι νεωςὶ φανεῖσαν Ἀρκάδες. ÆMILIO PORTO interprete: *Arcades etiam dicuntur Græcarum literarum uſum in Italiam primi*

p) PLINIVS l. c. TACITVS l. c. HYGINVS fab. 277. PLVTARCHVS l. c. IRENÆVS adverſus Marc. Hæret. lib. 1. c. 2. ISIDORVS Hiſpal. Epiſcopus Orig. lib. 1. c. 3. EVSEBIVS Chron. lib. 2. num. 16. 17. E recentioribus, qui inſtar omnium eſt, G. J. VOSSIVS de arte Grammatica lib. 1. c. 1. JOH. OWENVS Theologum. lib. 4. c. 3. Confer. BOCHARTVS Can. l. 1. c. 20. WETSTENIVS in oratione de linguæ Græcæ pronunciatione. q) Hiſtor. natur. lib. 7. c. 56. Quem SOLINVS polyhiſtor ſequitur. Conferantur G. J. VOSSIVS de arte Gramm. lib. 1. c. 11. & THEOD. RYCKIVS de primis Italiæ coloniis & Æneæ adventu cap. 4. 7. r) Roman. Antiq. lib. 1. c. 3. circa finem. Confer. Diſſert. noſtra de origine Latinæ linguæ c. 8. Heic Dionyſius quidem Plinio & ſequacibus repugnare videtur, Arcadibus literas tribuens, Pelasgis adjudicatas. Sed obſervandum Arcades, ex quibus editus Evander, origine Pelasgos fuiſſe, uti pluribus celeb. RYCKIVS l. c. comprobavit.

mi transtuliſſe, qui recens ipſis apparuerat. Quod Dionyſius in univerſum de *Arcadibus* affirmat, T. LIVIUS s) in individuo principi eorum atque Duci *Evandro* adſcribit: ubi *Evander*, inquit, *tum ea profugus ex Peloponneſo, auctoritate magis, quam imperio regebat loca: venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines, venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibillæ in Italiam adventum miratæ hæ gentes fuerant.* Et C. TACITUS t) *At in Italia Etruſci ab Corinthio Damarato, Aborigines Arcade ab Evandro literas didicerunt.* Ejus matri gloriam maluit iſthanc tribuere ISIDORUS Hiſpalenſis Epiſcopus v) *Latinas literas*, inquiens, *Carmentis nympha prima Italis tradidit. Carmentis autem dicta, quia carminibus futura canebat. Cæterum proprie vocata Nicoſtrata.* Utramque ſententiam complectitur HYGINUS x) ubi, *quas*, infit, ſcilicet literas Græcas. *Evandrus profugus ex Arcadia in Italiam tranſtulit, quas mater ejus Carmenta in Latinas commutavit numero XV.* Quicquid ſit, etiamſi Pelasgis, aut ali cuidam ex memoratis inventi iſtius honorem adſcribere velimus: ſuaviter tamen in eo conſpirant ſcriptores ad unum omnes, Latinos à Græcis ſuas literas accepiſſe.

XVI.

Atque etiam illud maximum fuerit indicium, Latinos à Græcorum coloniis, quibuscum perpetuo dein vixerunt fœdere, ſcriptionem didiciſſe, ejus quod elementa perſtiterint olim numero & forma eadem, qua, pauciſſimis exceptis, apud veteres Jonos, videbantur. Etenim, quis ignorat, numerum antiquiorum literarum hunc fuiſſe: A. B. C. D. E. I. L. M. N. O. P.

s) Hiſtor. Rom. lib. 1. c. 7. t) Annalium lib. 11. v) Origin. lib. 1. cap. 4. x) Fabul. 277. quæ de primis rerum inventoribus eſt, numero ultima.

O. P. R. S. T. V. Neque movemur MARII VICTORINI auctoritate ſcribentis: *Noſtri Latini cum literis uterentur, quas à Graecis acceperant: A. B. C. D. E. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T.* Certo quandoquidem certius conſtat vel ex ipſo ISIDORO y) literam K fuiſſe poſtea demum Latinis à Salluſtio quodam ludi magiſtro adjectam. Ita quoque apud PRISCIANVM z) legimus: *Auctoritas tam Varronis, quam Mauri, teſte Cenſorino, nec K, nec Q, neque H in numero adhibet literarum.* Sed V. extra omne dubium una ex priſcarum numero eſt; memoratis adeoque merito adjicienta, loco recentioris literæ Q. Atque ita etiam VICTORINVM ſcripſiſſe, & mendoſe irrepſiſſe Q, vel exinde patet: quod poſtea dicat, ſexdecim, quas recenſui, literas nec plures à Cadmo in Græciam, vel ab Evandro in Latium illatas fuiſſe. a)

§. XVII.

Quoad ipſos characteres eorundemque figuras, confirmant ſententiam noſtram ſcriptores quam plurimi. TACITVS b) *Et forma*, inquit, *litteris Latinis, quæ veterrimis Græcorum.* Et paulo exactius omnia PLINIVS: c) *Veteres Græcas fuiſſe eaſdem pene, quæ nunc ſunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ eſt hodie in Palatio; dono Principum Minervæ dicata, in bibliotheca cum inſcriptione tali:* ΝΑVϹΙΚΡΑΤΕϹ. ΤΙϹΑΜΕΝΟV. ΑΘΕΝΑΙΟϹ. ΚΟΡΑΙ. ΚΑΙ. ΑΘΕΝΑΙ. ΑΝΕΘΕΚΕΝ. Hodie legimus: Ναυσικράτης τισαμένȣ Αθηναῖος κόρᾳ καὶ ἀθηνᾷ ἀνέθηκεν. GERH. JOH. VOSSIVS Vir ſummi judicii & infinitæ lectionis ſuſpicatur, d) Plinium ſcripſiſſe κόρᾳ καὶ δεσποίνᾳ Αθηνᾷ. Ut inſcriptionis ſententia ſit: *Nauſicrates, Tiſameni filius, Athenienſis,*

D

y) Origin. lib. I. cap. 4. z) Lib. I. cap. *de literarum numero.* a) Confer. VOSSIVS de arte Grammatica lib. I. c. 18. in fine. b) Annal. lib. II. c) Hiſtor. natur. lib. 7. c. 58. d) Ariſtarcho, ſeu de arte Grammatica lib. I. cap. II. p. m. 52.

thenienſis, virgini ac domina Minerva hæc ſuſpendebat. In aliqui-bus Plinii codicibus epigraphe iſthæc legitur verbis paucioribus expreſſa: Ναυσικράτης Τισαμένου Αθηναῖος ἀνέθηκεν. Quid? quod ipſe HERODOTUS e) affirmat, ſe apud Thebanos in Iſmenii Apollinis templo literas Cadmeas in tripodibus quibusdam inciſas, magna ex parte Jonicis ſimiles vidiſſe. Tripodum iſtorum unus hoc habuit epigramma:

Αμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν ἐὼν ἀπὸ Τηλεβοάων. f)

Quod JOSEPHUS SCALIGER g) Secundum typos ex columnis in hortis Farneſianis Romæ deſcriptos, in hunc modum reſtituit: AMΠHIΤΡVON. M. ANETHEKEN. EON. AΠO. TELEBOAON. In ea ipſa columna Farneſiana viæ Appiæ legitur ODENI pro οὐδενὶ; HODO pro ὁδῷ; HEPODO pro ἡρώδου; METAKINESAI pro μετακινῆσαι; ESTIN pro ἐστιν, & id genus alia. Sic quoque in Auguſti nummo: AYT. KAICAP. AYΓVCTOC. Et in alio Hadriani Imperatoris: KAISAP. SEMNOS. AΔPIANOS. Quibus tandem colligere licet, Cadmeas literas ab Græcis, atque Græcas ab Latinis parum transverſas & immutatas fuiſſe.

XVIII.

Nec hodiernæ Græcorum & Latinorum literæ multum inter ſe diſcrepant. h) A. Characterum apud omnes gentes agmen ducit. Quamobrem etiam AVSONIVS i)

Dux, inquit, *elementorum ſtudiis viget in Latiis A.*

Et ſine mutatione, Aa ex Αα promanare videmus. k) B. in utraque

e) Hiſtor. lib. 5. p. m. 302. f) LAVRENTIO VALLA interprete: *Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum.*

g) Animadverſ. in Euſeb. Chron. ad num. 1617. h) Quomodo Latinæ ab Græcis originem traxerint, JUL. CÆSAR SCALIGER *de cauſis Latinæ Linguæ*; Et poſt eum CHRIST. BECMANNVS *manuduct. ad Ling. Latin.* cap. 4. p. m. 17. pluribus docent. i) Idyllio de literis. k) Vid. HERMANNVS HVGO *de prima ſcribendi origine &c.* cap. 5. 6. 7. pag. 63. ſeqq.

que lingua. Latinis *Be*, aſſervata priore tantum ſyllaba ex Græcorum Βῆτα. Hinc rurſum ANSONIVS: l)

Dividuum Beta, Monoſyllabon Italicum B.

C ex dimidio Græcum eſt; Subtracta namque columna ipſius K, cuſpis vel ſemicirculus remanſit nudus. Ideoque SVIDAS m) C literam vocat Κάππα Ρωμαϊκὸν. D ex Δ, demto angulo rotundius fecerunt, quod facilius fieri potuit. Nunquam ovum ovo ſimilius videre eſt, atque gentis utriusque vocalis E. Litera F ex Æolico digamma compoſitum, quod nihil aliud eſt, quam Gamma ſuper Gamma locatum: neque etiam hæc litera, PRISCIANO teſte, apud antiquiſſimos Latinorum, aliam vim pronunciandi atque olim apud Æoles habuit. Deinde vero CLAVDIVS CÆSAR n) F pro V conſonante recipiendum conſtituit: ut *Fulgus* ſeu potius, quemadmodum aliis, nec ſine ratio-

---

l) loco citato. m) In voce χλαμὺς inquit: καὶ ἐν ταῖς τῶν βουλευτῶν ὑποδήμασιν ἀποσημαίνεσθαι τὸ Ρωμαϊκὸν κάππα. *Et in calceis Senatorum Kappa Romanum apponi ſolere.* Kappa iſtud Scriptores Romani à forma ſemicirculi vocant *Lunam*, quam certe non K, verum C Latinorum repræſentare videmus. Ita PAPINIVS lib. 5. Syl. 2.

Primaque Patriciâ clauſit veſtigia Lunâ.

JVVENALIS Satyr. 7.

Appoſitam nigræ Lunam ſubtexit alutæ.

MARTIALIS lib. 1. epigr. 50.

Lunata nusquam pellis & nusquam toga.

Idem lib. 2. epigr. 29.

Non heſterna ſedet lunata lingula planta,
Coccina non læſum cingit aluta pedem.

Scilicet literam C notam centenarii numeri patriciorum à Romulo inſtitutorum ſolebant calceis adſuere: qua Patricii ab novitiis diſcernerentur. Conferantur PLVTARCHVS. probl. 76. ISIDORVS originum lib. 20. cap. 34. Alii. n) Apud TACITVM Annal. lib. 11. & SVETONIVM in ejus vita cap. 41. Sic quoque FABIVS ille QVINTILIANVS Inſtit.

tione placuit, Ⅎulgus pro *vulgo* &c. diceretur. o) G apud Latinos novum inventum *Spurii Carvilii* cujusdam Grammatici, cujus vice olim ad imitationem Græcorum tertio alphabeti elemento C utebantur: ut *Cajus Cnejus* pro Gajo Gnejo & ſimilia ſcriptitaverint. Hinc AVSONIVS: p)

Prævaluit poſtquam Gamma vice functa prius C.

Nec alia fuit mutatione opus, quam hemicyclo C rectum adjicere pedunculum G. Quæ figura Græcis quoque antehac fuit nota, non inter literas quidem, ſed inter numerorum formas: auctore MARIO VICTORINO, qui ait, Latinorum G idem eſſe, quod Græcorum epiſemon; de quo venerabilis BEDA q) egregie: *Græci tres numeros notis propriis, quæ ex alphabeto non ſunt, depingunt. Prima eſt* S̄, *nota numeri VI. Altera G, quæ vocatur cophe & valet inter numeros XC. Tertia eſt* Ͳ *enneacoſia, quæ valet DCCCC.* H quoad figuram reſpondet omnino Græcorum *ἦτα*; quoad poteſtatem ſpiritui aſpero. I provenit ex Græcorum *ἰῶτα*. K litera perfecte Græca, quam *Salluſtius* demum ludimagiſter ille Latinis adjecit; ut in ſono diſcrimen faceret duarum literarum C & Q. Id quidem ISIDORO r) judicante, præter neceſſitatem. Latinorum L tantum poſitu ab Græ-

---

Inſtit. Orator. lib. 1. cap. 7. *Non inutiliter*, inquit, *Claudius Æolicam illam ad hos uſus F literam adjecerat.* In quæ verba TORRENTIVS ad Sueton. vit. Claudii cap. 41. recte monet, legendum eſſe Ⅎ digammon pro V. Sic OctaⅎIa &c. Conſentit omnino PRISCIANVS Grammaticorum princeps, ubi: *Apud Æoles*, inquit, *olim F digamma, i. e. Vav, ab ipſius voce profectum; teſte Varrone & Didymo qui id ei nomen eſſe oſtendunt; pro quo Cæſar hanc figuram* Ⅎ *ſcribere voluit*. Confer. G. I. VOSSIVS de arte Gramm. lib. 1. cap. 15. pag. 70. o) Plur. Vid. HERMANNVS HVGO de prima ſcribendi origine cap. 4. pag. 57. ſeqq. p) Idyllio de literis. q) Lib. de indigitatione. Confer. HVGO de prima ſcribendi origine. cap. 7. p. 69. 70. VOSSIVS de arte Grammatica lib. 1. c. 23. & J. FRID. KOEBERVS Grammat. Græca harmonica Golio-Welleriana cap. 1. p. 2. & c. 3. p. 19. ſeq. r) Origin. lib. 1. cap. 4.

Græcorum Λ, Λάμδα differt. M. N. O. apertius patria Græcorum elementa commonſtrant. Ex Π finxerunt ipſum P. Latinum, facilius ductu, quod angulos in circulum mutaverint. Hic enim unico abſolvitur motu, cum iſte, quem in priori litera Græcorum obſervare ſolent, angulus lineis duabus totidemque motibus confici debeat. Q ex C & V compoſitum, antea non fuit, ſed poſtmodum etiam præter neceſſitatem, s) neſcio quo auctore inventum. Sunt qui *Licinio Calvo* id tribuunt; Bibliotheca Vaticana ipſi *Evandro*, aliis alii. t) R litera, quam PERSIVS *caninam* vocat, v) Græcorum P caudam addidit. Non demum inventa *Appii Claudii* Decemviri, ut ex POMPONIO x) Criticorum plerique contendunt: Sed conſilio iſtius frequentiori uſu recepta, & literæ S in vocibus plerisque ſubſtituta: ut ex gr. pro Valeſiis, *Valerii*, pro Fuſiis *Furii* dicerentur. Aliâs neque *Roma*, neque *Romulus*, neque *Remus*, verum *Soma*, *Somulus* & *Semus* ſcribenda fuiſſent propria urbis ejusque conditorum nomina: de quibus ne veſtigium quidem eſt, ſed tota potius contrarium teſtatur antiquitas. Vel quomodo in Saliari carmine diu ante Decemviros, quorum Claudius ille unus erat, temporibus Numæ Pompilii conſcripto potuerunt exiſtere verba MARMVRII. VETVRII. PRÆCEPTAT. PROMENERVAT. REDANTRVARE & ſimilia, de quibus ſuo loco. S Græcorum procreavit C ſive Σ: circa finem inflexa figuræ prioris parte; poſterioris ſubducta baſi & angulo hebetato. y) T ſimpliciter ταῦ exprimit. ὑψιλὸν. Eadam & digamma vocatur à Græcis, quando

D 3 ſibi-

s) Vid. ISIDORVS l. c. t) HUGO l. c. p. 58. v) Satyr. 1

— *Sonat hic de nare canina*

Littera. —

Quod in potentiorum ædibus litera hæc indignationem & faciles irritatu animos denotat: mordacem inſuper & moleſtam orationem, qua, more canum rabidorum aliquem terrere, allatrare, modere ſolent. x) §. 36. D. de origine Juris. y) Clar. VOSSIVS de arte Gramm. lic. 1, cap. 29. S prius cenſet fuiſſe Σ, inferiori parallela omiſſa. Quod colligi

ſibimet aliisque vocalibus jungitur, ut in *votum*, *virgo*, *vulpes &c.* Confirmat hanc ſententiam PRISCIANUS: z) *V vero loco conſonantis poſita eandem prorſus in omnibus vim habuit apud Latinos, quam apud Æoles habuit olim digamma, id eſt vav, ab ipſius voce profectum, teſte Varrone & Didymo, qui id ei nomen eſſe oſtendunt.* X Græcorum χῖ compoſitum ex C S vel G S, ut adeo iſtis carere potuiſſemus FABIO QVINTILIANO a) & ISIDORO b) judicantibus. Quidam Claudii Imperatoris & hoc eſſe inventum tradunt: ſed ſine fundamento, ipſa etiam reclamante tabula roſtrata, & antiquioribus Latinæ linguæ monumentis, in quibus litera hæc quam frequentiſſime obvenit, hujus ſententiæ patronos vel ignorantiæ vel apertioris alicujus falſi arguentibus. Y & Z mere Græca ſunt, neque apud Romanos ad usque Octavii Auguſti tempora ſcribebantur. c) In iis tantum valent vocibus, quas è Græcia integras Latini quaſi condecoratas jure civitatis in linguam ſuam transtulerunt. Nihil obſtat major apud Græcos vocalium numerus, quem nunc quidem præmonſtrare ſolent. Priſci enim quinque tantum habu-

---

-gi poſſe ipſi videtur ex tabella, quæ in Apulia extat, veteri Opicorum lingua exarata, ubi teſte Scaligero legatur: THEI. BAΣTA. pro τῇ βάσει. Ab antiquiſſimis temporibus vero Sigma Græcum fuiſſe literam C, varia in huncusque diem monumenta loquuntur. Eo reſpicit quoque MARTIALIS lib. 14. epigr. 87.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma.

z) lib. 1. cap. de numero literarum. a) Inſtit. Orator. lib. 1. cap. 7. b) Originum lib. 1. cap. 4. c) ISIDORVS l. c. POLIDORVS lib. 1. c. 6. *Latini Græcorum imitatione literas ſex ad priſcas ſuas duodecim addiderunt F. K. Q. X. Y. Z.* Sigillatim vero de Y, vocali Græca TERENTIVS MAVRVS cap. 1. ſive de literis, nota ſunt, quæ cecinit:

Tertiam Romana lingua, quam vocant Y, non habet.
Hujus in locum videtur V Latina ſubdita:
Qua vicem nbis rependit interim vacantis Y:
Quando communem Latino reddit & Græco ſonum.

buere vocales & eas cum Latinis communes A. E. I. O. V. quæ vocantur δίχρονα *bitempores* h. e. brevis & longi temporis capaces. Duæ longæ tum in uſu minime gentium fuere. Quandoquidem Η non niſi ſpiritus aſperi, quo etiam valet apud Latinos, fungitur loco, & Ω demum, ut ſupra vidimus, à Simonide inventum celebratur. Atque hinc etiam procul omni dubio factum, ut in LL. nunc prorſus exulent iſtæ vocales longæ. Sic quoque veteres non ſupra ſed ante vocales aſpirationem poſuere, quod Romani adhuc obſervant d) Quanquam hoc etiam certo conſtet, veteres Latinos, Græcorum veſtigia per omnia ſequentes, alio tempore, aſpirationis notam ſupra vocales tantum poſſuiſſe e)

XIX.

Neque literas ſolum habent Latini iſtis Græcorum conformes; Sed vero etiam ejus rei teſtimonio, optimi hos inter Auctores, quos vulgo nunc claſſicos dictitare ſolemus, non verentur elementorum ſuorum aſſervare nomina, prout Græcis vocantur. Ita MARTIALIS: f)

Non ipſe cedrus Alpha penulatorum.

Ubi à more numerandi per literas Alphabeticas, principem intelligit hominum delicatorum, qui penulas ſumunt. Et ipſe alibi g) denominationem iſthanc defendit:

Quod Alpha dixi, Codre, penulatorum
Te nuper, aliqua cum jocarer in charta;
Si forte bilem movit hic tibi verſus,
Dicas, licebit, Beta me togatorum.

Et jocus rurſum quæſitus eſt à ratione per literas numerandi: ut ſecundus, vel non primus inter pauperes, quorum toga eſt, voluerit dici. Idem: h) *No-*

---

d) Conferatur ATHENÆVS lib. 9. e) Vid. QVINTILIANVS Inſtit. Orator. lib. 1. cap. 4. Ibidem CAMERARIVS in notis. AVL. GELLIVS noct. Attic. lib. 2. cap. 3. f) Lib. 2. epigr. 57. g) Lib. 5. epigr. 27. h) Lib. 7. epigr. 36.

Noſti mortiferum quæſtoris, Caſtrice, ſignum?
Eſt opera pretium dicere Theta novum.

Cui reſpondet iſtud PERSII i)

Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Scilicet Θ litera erat condemnatoria & θανάτυ, quam ideo mortiferam & infauſtam & nigram appellare ſolebant. Eam cum juſto judicio à quæſtore neglectam fuiſſe, Martialis innuit, & novum emuncto naſo dediſſe carnifici ſignum hominis occidendi. Perſius vero aliquem proponit, qui pro arbitrio ſuo quemlibet reum vel abſolvere, vel condemnare poteſt. Et ne quid alienum trahere aliunde videar, IVVENALIS k) noſtram optime poterit definire ſententiam, ubi diſertis inquit:

Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.

or ro AVSONIVS. l)

Non formam, at vocem Delta gero Romulum D.

Quibus & aliis modo ſufficienti probatur, Latinos ab Græca literarum ſuarum adpellatione, in ſempiternam Magiſtrorum ſuorum & inventi adeo neceſſarii memoriam, nullibi, ut ſolent alias laudum propriarum buccinatores, abhorruiſſe.

XX.

Nimis in hac materia eſſem prolixus, quando gentis utriusque convenientiam in ipſa lingua & modo ſcribendi amplius proſequi velim. Id ſaltem omnibus arridet, quod ipſe etiam nunc ſilentio præterire nequeo. Cum orientales plerique Hebræi, Chaldæi, Syri, Arabes, ut alios taceam, ſic quoque HERODOTO m) teſte, Ægyptii à dextra ſiniſtrorſum, alii, ut Sinenſes à ſummo in imum pingere literas conſueverint: Græcos & qui inſtituta eorum quam fideliſſime ſequebantur, Romanos à leva dextrorſum ſcripturam voluiſſe peractam: Atque etiam ab antiquiſſimis temporibus, quando Græcis diverſum fuit ſcribendi

i) Satyr. 4. k) Lib. 5. Satyr. 14. l) In Idyl. de literis. m) In Euterpe ſive hiſtor. Lib. 2.

di genus, iſtos haud degeneres imitatores habuiſſe Latinos. Modum innuo exarandi literas à læva indextram, & rurſum à dextra in levam per verſus: n) quem Græci vocant βουςροφηδὸν γράφειν, *inſtar verſuræ boum ſcribere*: quod lineas ducerent, uti boves inter arandum ab extremo ſulco in proximum ab eodem latere convertuntur. Ita HESYCHIVS: βουςροφηδὸν οὕτως ἔλεγον, ἐπὰν ὁμοίως τοῖς ἀροτριῶσι βουσὶ τὰς ἀντιςροφὰς ποιῇ τις ἔλεγον δὲ ἐπὶ τοῦ γράφειν τρόπῳ τοιούτῳ. *Buſtrophedon dixere, quando inſtar arantium boum verſuram quis facit. Dixere autem, quia eo modo ſcribatur.* Et PAVSANIAS o) tradidit, quod Cypſelidæ in memoriam arcæ, in qua ſervatus erat Cypſelus, dicarint Olympiæ arcam, cujus inſcriptiones literis antiquis, & formam ſcribendi fuiſſe aliam, quæ βουςροφηδὸν dicatur; & paulo clarius cauſam demonſtrat: ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιςρέφει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον, ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ. *A ſuperioris verſus fine continuo fit verſura ad initium ſequentis, ea ratione, qua curritur in diaulo.* His propemodum, quarum etiam Clariſſ. DICKINSONVS p) meminit, lineis.

ΑΛΛΟΗ. ΑΛΑΜ. ƸΟΝΟΠΟΡΤΥΛΟΠ .ΑƸΥΟΜ.ƎΠƎΝΝƎ.ΙΟΜ.ΑΡΔΝΑ.
ΠΛΑΓΧΘΗ. ΕΠΕΙΤΡΟΙΗS. ΙΕΡΟΝ. ΠΤΟΛΙΕΘΡΟΝ. ΕΠΕΡΣΕ.
.ΩΝΓƎ .ΝΟΟΝ .ΙΑꓘ .ΑƎΤƸΑ .ΝƎΔΙ .ΝΩΠΩΡΘΝΑ 'Δ. .ΝΩΛΛΟΠ
ΠΟΛΛΑ. Δ'ΟΓ' ΕΝ. ΠΟΝΤΩ. ΠΑΘΕΝ. ΑΛΓΕΑ. ΟΝ. ΚΑΤΑ. ΘΥΜΟΝ.

Illud quidem inde fabulantur factum, neque puduit ipſum HERM. HVGONEM q) virum eruditiſſimum, eo vehementius adduci, quod Cadmo literarum apud Græcos inventori, dum Bœotiam conderet, bos occurrerit, quem Græci ἄλφα ap-

E pel-

n) Eum NAVCLERVS vol. prim. generatione LIV. commemorat Hebræis fuiſſe traditam ab Esdra ſcriba. o) Priori Eliacorum. p) Delph. Phœnic. c. 10. p. 190. Confer. BOCHARTVS Can. l. 1. c. 20. FLORINVS Exercit de origine & propagatione linguæ Græcæ §. 8. Alii. q) De prima ſcribendi origine cap. 8. p. 79.

pellant, à quo & primæ alphabeti literæ nomen impoſuerit; & à boum in arando more, modum induxerit ſcriptionis, qui ſtilo, velut aratro, in cera fiebat. Quicquid ſit, iſthanc ſcribendi rationem à Græcis quoque commendatam fuiſſe Latinis, mihi admodum probabile videtur; vel ex ſola *verſuum* denominatione diſcere quilibet poteſt: de quibus ISIDORVS ille Hiſpalenſis Epiſcopus, r) *Verſus autem*, inquit, *vulgo vocati, quia ſic ſcribebant antiqui, ſicut aratur terra. A ſiniſtra enim ad dextram primum deducebant Stilum: deinde convertebantur ab inferiore & rurſum ad dextram verſus: quos & hodie Ruſtici verſus vocant.* Et MARIVS VICTORINVS s) *Apud nos autem verſus dictus eſt à verſuris, i. e. à repetita ſcriptura ea ex parte, in quam deſinit. Primis enim temporibus, ſicut quidam aſſerunt, ſic ſoliti erant ſcribere, ut, cum à ſiniſtra parte initium facere cœpiſſent & duxiſſent ad dextram, ſequentem verſum à dextra parte inchoantes ad ſiniſtram perducerent &c.*

CAP. II.

DE DISCIPLINA GRÆCORUM IN ITALIAM INVECTA; UNDE LATINA LINGUA PERPOLIRI COEPIT.

§. I.

A Litteris ad doctrinam facta tranſitione, 2. Græcorum commendatur induſtria, 3. Quam ab V. C. Romani usque adeo participarunt: 4. Ut ex inſtituto Romuli ſtuduerint ipſi Græcorum linguæ. 5. Frequentarunt igitur non ſolum, quas in Italia habebant, Græcorum Scholas; 6. Verum etiam ad eorum Academias peregrinationes inſtituere, in ipſam Græciam, cumprimis Athenas, 7. Alexandriam in Ægyptum, 8. Maſſiliam Iberiæ & alio. 9. Quæ communicatio literarum ipſis Latinorum vocibus earundemque conſtructioni fatalis admodum fuit. 10. Ut adeo ſtudia ſua & linguæ culturam debeant Græciæ, ceu Magiſtræ. Quod nonnullis denique Patris Romanæ Eloquentiæ teſtimoniis comprobatur.

I. Ha-

r) Orig. lib. 6. cap. 14. s) De arte gramm. Lib. I.

I.

HActenus prolixe vidimus, quomodo Latini Græcorum opera, quandam animi cogitata literis teſtandi rationem didicerint; ab Græcis adeoque primordia ceperint & elementa omnium ſimpliciſſima diſciplinæ, in qua ſe poſtmodum facile cunctis præripere palmam gloriabantur Iſtos ſive nunc Pelasgos, ſive poſteriorem longe illam Evandri coloniam ſubintelligere velis, perinde eſt. Neque diutius eapropter iſtis inhærere poterimus, quando his nugis minutiisve ſolidiora præſtare videmus: uti videlicet paulo diffuſius aggrediamur demonſtrare, quibus Auctoribus magis magisque ſuam colere linguam, & bonis artibus inſtitui ad humanitatem, juvante fortuna cœperint.

II.

Ab eo tempore, quando literas & cum his ſcriptionem taliter qualiter à peregrinis acceptarunt Aborigines; ut ſupra brevibus dudum pertractationis hujus initio a) commemoravimus, Græcorum coloniæ in Italiam catervatim transfretarunt. b) Quorum laus erat tum quidem poſt Ægyptios eloquentiæ, cujusvis doctrinæ & artium liberalium longe maxima. Ipſo haud diffitente MARCO TULLIO c) Græciam ſemper eloquentiæ eſſe principem voluiſſe, & omnium doctrinarum inventrices Athenas, in quibus ſumma dicendi vis inventa ſit atque perfecta.

Et

a) Vid. cap. præced. §. 2. & 4. Quibus teſtimoniis magno ibi numero allegatis addatur b) STRABO Geogr. lib. 6. cap. 175. edit. Genev. 1587. ubi inter alia: ὕστερον μὲν γε καὶ τῆς μεσογαίας πολλὴν ἀφῄρηντο, ἀπὸ τῶν τρωϊκῶν ἀρξάμενοι χρόνων. καὶ δὴ ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξηντο, ὥστε τὴν μεγάλην Ἑλλάδα ταύτην ἔλεγον καὶ τὴν Σικελίαν. *Poſterioribus quidem temporibus magnam etiam mediterraneorum partem ademerunt, à Trojanis temporibus facto initio: adeoque eorum crevit potentia, ut iſta Regio & Sicilia nomine magna Græcia cenſerentur.* Et SERVIUS *Italia,* Inquit, *magna Græcia eſt appellata, quia a Taurento uſque ad Cumas omnes civitates Græci condiderunt.* c) De oratore lib. 1.

Et alibi d) diſertis inquit: *Hæc cuncta Græcia, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperii & bellica laude floruit. &c.* Rurſus: e) *Hoc dico de toto genere Græcorum, tribuo illis literas, do multarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam &c. Teſtimoniorum vero religionem & fidem nunquam iſta natio coluit.* Ecquis ignorat antiquiſſimum doctrinæ genus, divinam poëſin apud Græcos fuiſſe, utpote *Homerus* & *Heſiodus* ante conditam Romam, *Archilochus* regnante Romulo floruiſſe ipſi Romanæ patri eloquentiæ f) dicuntur: Atque adeo iſtos quidem in omni literarum genere ſuperarunt, *in quo erat facile*, ut verba Ciceronis mea faciam, *vincere non repugnantes.*

III.

Inde vix fieri potuit, ut Romæ tandem aperto aſylo, Latina lingua, quoad culturam & flexionem & pronunciandi modum, ab Græca nihil participarit primum: maxime, cum Græci Barbaris ex prioribus coloniis permixti, ſublata pene ſingularum gentium appellatione, communi Latinorum nomine ipſam condiderint urbem. g) Cæteri vero linguam ſuam ad politioris Græcorum inſuper ſibi affluentium imitationem magis magisque invertere cœperint: usque adeo, ut teſte DIONYSIO h) Romani ſermone, nec prorſus barbaro, nec abſolute Græco uterentur: ſed quodam ex utroque mixto, accedente plurimum ad linguæ Æolicæ dialectum. Quo pertinent etiam QVINTILIANI i) verba: *Hæc diviſio mea ad Græcum ſermonem præcipue pertinet: nam maxima ex parte Romanus inde converſus eſt.*

Atque

---

d) Oratione pro Flacco. e) Ibid. f) CICERONI Tuſcul. Quæſt. lib. 1. ab exordio. g) Vid. DIONYSIVS HALIC. Rom. Antiq. lib. 2. c. 1. h) Rom. Antiq. lib. 1. c. ult. i) Inſtit. orator. lib. 1. c. 5.

IV.

Atque etiam tum, quod mireris, Romanorum genti adhuc ſatis barbaræ vernacula non videbatur ſufficere ſua: Sed aliam inſuper ceu politiorem longe & actionibus quaſi commodiorem adamare; neque adamare ſolum, verum etiam ediſcere penitus ac patriæ linguæ adjungere inſtituebant. Statim ab urbe condita Romulus, qui k) ἐπιγράψας ἑλληνικοῖς γράμμασι τὰς ἑαυτοῦ πράξεις Græcum ſermonem populo commendavit. Unde cœpit ille paſſim in Italia doceri & pro ſcientiarum haberi vehiculo: ut vicem obtinuerit eam, quæ apud nos nunc Latinæ linguæ eſt in Rep. Eruditorum literaria, ceu dignior quædam & univerſalis, ut ita dicam, vernaculæ juncta. Nec inter ipſos Reges Principesque populi ac dein longa ſerie Imperatores, vix reperire aliquem poteris, qui Græcis literis non fuerit ſaltem mediocriter imbutus. Quod mirum nemini facile videbitur, cum relatum l) legerit, antiquiſſimos Doctorum, qui iidem & Poëtæ & oratores ſemigræci erant, nihil amplius quam Græce interpretatos fuiſſe: *Livium* ipſum Andronicum illum, & *Ennium* poëtarum vetuſtiſſimos utraque lingua domi atque foris docuiſſe. Ideo nec deſiit quoque lingua Græca feliciſſimo Ciceronis & Augusti ſeculo Doctiſſimorum in ipſo Latio eſſe communis & accepta; m) Eaque propter ab Eruditis Romanorum ea politiori & aurea Latinæ linguæ ætate, quæ Soſpitatoris noſtri temporibus & paulo ante contigit, ſtudioſæ ju-

---

k) Ut eſt apud Halicarnaſſenſem DIONYSIUM Rom. Antiq. lib. 2, l) Apud SVETONIVM de illuſtribus Grammaticis lib. cap. 1. m) Ex omnibus teſtimoniis, quornm tota hiſtoria plena eſt, memorabilis obvenit eaque Græca *Julii Cæſaris* in ipſo vitæ diſcrimine ad Brutum inter ſicarios venientem acclamatio: καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον.

ventuti ſedulo commendari, n) & majorum ipſi, ad imitationem gloriamque hinc aliquandoconſequendam proponi exempla. o)

V.

Satis mature Græcos in Italia etiam aperuiſſe ludos literarios, quos Græco nomine ſcholas p) vocitarunt, mihi admodum credibile fit. Quandoquidem conſtat, jam inde ab urbe condita traditum more haudquaquam reprehendendo, uti magnatum atque Principum tenera ætas aliquatenus ſaltem literis enutrirentur. *Romulus* & *Remus* par fratrum, adhuc pueruli à lacte depulſi in urbem *Gabios* non procul à Palatino monte diſſitam

n) Ita HORATIVS 3. Carm. od. 8. Mæcenatem celebrat Doctum *ſermones utriusque linguæ.* Idem de arte poëtica:

---- Vos exemplaria Græca
Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Ibidem:

Grajis ingenium, Grajis dedit --- ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius avaris.

Et alibi:

Litterulis Græcis imbutus idoneus arti
Cuilibet. ---

OVIDIVS de arte amator. lib. 2. v. 121.

Nec levis ingenuas pectus coluiſſe per artes
Cura ſit, & linguas edidiciſſe duas.

o) Theodoſius ergo pater ſero & propemodum inclinante imperio adhuc monuit Honorium adoleſcentulum, apud CLAVDIANVM de quarto conſulatu Honorii:

Et quæ mox imitere legas: nec deſinat unquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana vetuſtas.
Antiquos evolve duces: aſſueſce futuræ
Militiæ; Latium retro te confer in ævum.

p) σχολὴ dicitur vel ab otio honeſto & voluptate in docendo, vel à vacando: quod Græcis σχολάζειν eſt. Unde AVSONIVS in Protreptico ad nepotes:

--- Grajo ſchola nomine dicta eſt:
Juſta laboriferis tribuantur ut otia Muſis.

ſitam à nutritoribus mittebantur, ut Græcam diſciplinam hau- rirent; ibique apud privatos *Fauſtuli* hoſpites educati & lite- ras & muſicam & arma, more Græco, tractare ad pubertatem uſque diſcebant. q) Ita quoque *Tanaquil* & *Tarquinius* Priſcus, ipſi Græcorum diſciplina perfuſi, *Servium Tullium*, quem du- biis rebus ſuis lumen præſidiumque futurum augurabantur, filii loco habitum; erudiri curavere artibus, quibus ingenia ad ma- gnæ fortunæ cultum excitantur. r) Sed quonam id præciſe tem- pore, vel quibus conditionibus factum, omnes fere mecum ſe ignorare fatentur. Denique Tarquinio ſuperbo regnante s) *Pythagoras Samius* inſignis philoſophus, hauſta Phœnicum, Æ- gyptiorum, Barbarorum atque Græcorum ſapientia t) in Italiam venit, in eaque Regionis parte, quam vulgo Græciam magnam vocant, *Crotone* cumprimis docere inſtituit: tanta frequentia, ut raro pauciores ſexcentis fuerint, qui noctu ad illum audien- dum confluebant. Et, ſi qui præſentia illius frui meruiſſent, ſuis ſcribebant, hoc ſe tanquam magnum & præclarum aliquid ad- eptos fuiſſe. Ipſius domum Cereris delubrum vocabant, vi- cumque ſacratum Muſis. Tres ejus libros Plato centum minis ſibi comparari per literas oravit. v) Ita ille paſſim per Ita- liam non paucos reddidit bonos & doctos viros, tenuitque, ut Romanæ Principis eloquentiæ x) verbis utar, *magnam illam Græ- ciam*

q) Vid. DIONYSIUS HALIC. Rom. Antiq. lib. 1. c. 10. r) DIO- NYS l.c. lib. 4. cap. 1. & 2. Confer. CYRIACI LENTULI Profeſſ. Marburg. quondam celeberr. *Apex Gloriæ Romanæ* pag. 96. s) Vid. AU- LUS GELLIUS Noct. Attic. lib. 17. cap. ult. t) Pythagoram Ægyptiorum Sacerdotes, Perſarum magos & Indorum brachmanas adiiſſe, ſcriptores re- ferunt: quem etiam inde regreſſum Cretam & Lacedæmona ad cognoſcen- das Minois & Lycurgi inclytas ea tempeſtate leges, contendiſſe, ex TRO- GO POMPEJO auctor eſt JUSTINUS epitomator lib. 20. c. 4. v) Plura vide apud DIOGENEM LAERTIUM de vitis & dogmat. Philoſophorum lib. 8. in vita Pythagoræ. x) CICERONIS Tuſcul. Quæſtion. lib. 1.

ciam cum honore & diſciplina, tum etiam auctoritate, multaque ſecula poſtea ſic viguit Pythagoreorum nomen, ut nulli alii docti viderentur. Neque exiſtimandum, ſola Philoſophorum dogmata eum tradidiſſe: Verum oportet etiam pro ingenio, quod ſummum in ipſo erat, linguam juvare, apta rebus dare verba & ſua ope gentem incultam, quantum in ſe quidem fuit, revocare ad humanitatem ſtuduiſſe. Quo TVLLIVS y) reſpicit, quando *Nec Pythagoras*, inquit, *nominis ſolum inventor, ſed rerum etiam ipſarum amplificator fuit. Qui, quum poſt hunc Phliaſium ſermonem in Italiam veniſſet, exornavit eam Graciam, qua magna dicta eſt, & privatim, & publice præſtantiſſimis & inſtitutis & artibus.* Eodem tempore inclaruerunt *Thurii*, quorum legislator magnus ille *Charondas*, Pythagoræ diſcipulus, z) inter alia ſcivit, τῶν πολιτῶν τὺς ὑιεῖς ἅπαντας μανθάνειν τὰ γράμματα. *Civium omnes filios diſcere literas.* Et quia fore videbat, ut pauperes inopia fortaſſe non poſſent liberalibus ſtudiis dare operam; ſtatuit amplius, ut è publico civitatis ærario præceptoribus honoraria ſolverentur. a) Imo & *Roma* jam tum ſub Regibus & Decemvirorum ætate, ſcholas fuiſſe quamplurimas facile demonſtrari poſſet, ſi id nunc ageremus. Certe LIVIVS b) accurate ſcribit: *virgini venienti in forum (ibi namque in tabernis literarum ludi erant) miniſter decemviri libidinis manum injecit, ſerva ſua natam, ſervamque appellans eſſe: ſequique ſe jubebat, cunctantem vi abſtracturum &c.* Taceo *Heracleam*, *Metapontum*, *Tuſculos*, alios, quorum ludi literarum ſtrepuere diſcentium vo-

---

y) Tuſcul. Quæſt. lib. 5. z) Confer. DIOGENES LAERTIVS in vita *Pythagora*, ubi diſertis eum aſſerit per Italiam non paucos reddidiſſe bonos & doctos viros; *Zaleucum* inter cæteros & *Charondam* legumlatores. a) Teſte DIODORO lib. 12. b) Hiſt. Rom. lib. 3. c. 44. Quod iisdem propemodum verbis exprimit etiam DIONYSIVS HAL. Rom. Antiq. lib. 11. c. 6.

vocibus. c) Usque adeo, ut Ciceronis & Auli Licinii temporibus Italia plena fuerit Græcarum artium & diſciplinarum. d)

VI.

Neque ſolum in patria cœpit Romana juventus Græcis inſtitui artibus; verum etiam provectiori ætate Doctores longe celeberrimos in ipſa Græcia & alibi ſalutare voluit: quibus ad ſcientiæ & morum nobile ſtudium quaſi manu duceretur. Adierunt vero, quantum memoriæ proditum eſt, cumprimis Academiam *Athenienſem*, quæ apud ATHENÆUM e) τὸ τῆς Ἑλλάδος μυσεῖον, *Græciæ Muſeum* vocatur: quod literæ & facundia & civilis ordo diſciplinæ velut templum Athenas habuere. f) Atque etiam paſſim aliis ornatur civitas hæc elogiis haud infimi nominis Auctorum, & dicitur *Sapientum Domicilium*, ὀφθαλμὸς καὶ ψυχὴ ἐν Ἑλλάδι, *Oculus & Anima Græciæ*, Ἑλλάδος Ἑλλάς, *Græciæ Græcia, communis omnium hominum Ludus literarius, &c.* Et Athenienſes ſtudioſi literarum, non natura ſed magis more. g) Ipſe MARC. TVLLIVS h) omnium doctrinarum inventrices nominavit Athenas, in quibus ſumma dicendi vis & inventa ſit ac perfecta. Atque etiam in hac ipſa civitate, eodem teſte, nulla unquam vehementius, quam eloquentiæ ſtudia viguerunt. Erant ibi, extra omne dubium, nobiliſſimæ virorum doctiſſimorum *Schola*, *Academia*, & *Lyceum* non unius Philoſophi: unde poſtmodum celebriores ſcholæ noſtræ ſua nomina traxerunt; *Stoa*, unde ſecta promanavit Philoſophorum Stoicorum. Erant & *Horti*, in quibus Epicurus cum ſectatoribus ſuis philoſopharı.

F

c) Iſtorum meminit JVSTVS LIPSIVS Lovanii lib. 3. cap. 7. Oper. tom. 3. pag. 1417. edit. Veſalienſis 1675. Et in Synopſi ex eodem JAC. FRID. REIMANNVS vir celeberr. ſyſtemate antiquitatis literariæ pag. 69. d) CICERO orat. pro A. Lic. Arch. poëta. e) Lib. 5. c 2. f) Quemadmodum ex TROGO POMPEJO id deſcriptum reliquit JUSTINUS lib. 2. c. 6. g) STRABO: Ἀθηναῖοι φιλολόγοι οὐ φύσει, ἀλλὰ μᾶλλον ἔθει. Geograph. lib. 1. pag. 70. Edit. Genevenſis 1587. h) De oratore lib. 1.

ti ſolebat. i) Quamobrem docendi diſcendique gratia infiniti ferme eo ſe contulerunt. Et viri provenere continuo inde toga & ſago illuſtres: quos inter nemo ignorat fuiſſe Theſeum, Codrum, Miltiadem, Themiſtoclem, Ariſtidem, Periclem, Alcibiadem, Cononem, Thraſybulum, Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, Ariſtophanem, Menandrum, Socratem, Platonem, Xenophontem, Iſocratem, Demoſthenem, Æſchynem, Hyperidem, Thucydidem, Draconem, Solonem, innumeros alios. Sed Romanis ipſis nihil frequentius erat, quam quod prudentiæ & ſtudiorum cauſa, eam matrem nutricemque bonarum artium, Athenas adirent. Inde, exactis etiam Regibus, leges petebant, quibus civitatem ſuam fundarent: atque rectius eas interpretaturos ſeſe videntur credidiſſe, ſi doctrina ipſorum Græcæ ſapientiæ ſtudiis perficeretur. k)

VII.

Poſt Athenas nomen venit celeberrimum *Alexandriæ*, quæ in Ægypto eſt, colonia Macedonum, Alexandri M. auſpiciis condita: ubi & ipſe poſtmodum, cum diem obierit ſupremum, ſepultus eſt. Hæc quam diutiſſime fuit regia Muſarum ſedes; & proventu ingeniorum uberrimo, ſtudia humaniora ſub clariſſimis Doctoribus ibidem floruere: nec prius extincta, quam Muhamedica Saracenorum barbaries circa A. C. DCL. ſub Conſtante Heraclii filio Ægyptum inundaverit. Muſeum hic jam tum cunctis nationibus viſitatum eſt tempore Ptolomæi Philadelphi, qui maximis ſumtibus, iſtud bibliotheca voluminum ſeptingentorum millium exornavit. Muſeum ipſum fuit ædificium amplum, magnificum, in plurimas diætas, conclavia, cellas atque

i) Plura vide apud JOH. PHIL. PFEIFFERUM Antiq. Græc. lib. 2. JOH. BUNONEM, obſerv. in Cluver. Geogr. lib. 4. c. 8. §. 3. JOH. ANDR. SCHMIDIUM Exercit. Acad. de Gymnaſiis literariis Athenienſium Jenæ 1689. in 4. excuſa. k) Confer. pl. GEORG. NICOL. KRIEGKII de peregrinationibus Roman. Acad. diatribe à §. 6-38.

que membra deſcriptum: quo juſtus doctorum virorum numerus liberaliter exhibitus eſt atque nutritus: uti ſtudia excolerent, conſcriberent libros & ſectatores diſcipuloſve pro virili quisque ſuos per ſummum nobiliſſimumque otium juvare poſſet. De Muſeo iſthoc Alexandrino ita Geographus l) prodidit: *τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐστὶ, καὶ τὸ Μουσεῖον, ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν, καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ Μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν. Ἔστι δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ καὶ χρήματα κοινὰ, καὶ ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ Μουσείῳ τεταγμένος, τότε μὲν ὑπὸ τῶν βασιλέων, νῦν δ' ὑπὸ καίσαρος. Pars etiam Regiarum eſt Muſeum, quod deambulationem habet & exedram & maximam domum, in qua cœnaculum eſt eorum, qui Muſei conſortes ſunt ac Literis humanioribus ſtudium impendunt. Hoc collegium publice pecunias habet & Sacerdotem, qui Muſeo praeſt, olim à Regibus, nunc à Caſare conſtitutum.* Quotquot vero literatorum in Muſeo alebantur, maximis gaudebant emolumentis, adeo, ut equeſtri etiam ordine relati ſummo quovis honore digni haberentur. Teſte PHILOSTRATO m) *Adrianus Dionyſium ſatrapam deſignavit, non humilium gentium, ſed inter viros ordinis equeſtris cenſeri voluit & eos, qui in muſeo alebantur. Muſeum autem erat menſa Ægyptia, qua ex omni terrarum orbe celeberrimos quosque convocabat.* Ideoque liberalium artium ſtudioſi præ cæteris eam adire volebant ſcholam: ut STRABO n) nullus dubitaverit, eo nomine Alexandriam præferre Tarſo, ubi frequentem literatorum è quovis terræ tractu concurſum juſtis laudibus efferre ſtudet. Sufficiat heic ipſius verba latine tranſcripſiſſe: *Tarſi, qui ſtudia iſta colunt, fere ſunt indigena: peregrini non facile eo ventitant. At indigena domi non deſident, ſed ut perfectionem conſequantur, peregre abeunt:*

 per-

l) STRABO Geograph. lib. 17. p. m. 546. m) De Sophiſtis lib. 1. in vita Dionyſii Mileſii. Confer. ejusd. vita Polemonis & Scopeliani. ATHENÆUS lib. 1. c. 19. lib. 5. c. 8. lib. 15. c. 6. SVETONIVS in vita Claudii Imperatoris. cap. 42. n) Geograph. lib. 14. p. m. 463.

perfectique libenter in alienis verſantur locis; demum redeunt pauci. Reliquarum quas modo dixi urbium diverſa eſt plane ratio, demta Alexandria, multi enim eo proficiſcuntur, & libenter ibi commorantur. Indigenarum paucos videris aut alio doctrinæ cauſa proficiſcentes, aut ibi degentes, ut literis operam impendant. Alexandrinis utrumque uſu venit. Nam & multos recipiunt peregrinos, & emittunt ſuorum haud paucos. Suntque apud eos omnis generis liberalium artium Scholæ. o)

VIII.

Quis neſcit *Maſſiliam* fuiſſe illam, ut TACITVS p) habet, *Studiorum Magiſtram*? Puta, Romæ Tarquinio Priſco regnante, Phocenſes ac Rhodii coloniam deduxerunt in Galliam: & Maſſilia oppido ad mare internum condito, Græcas artes ſimul atque linguam huic regioni intulerunt. Præſtat hac de materia ipſum audire modo laudatum rerum Geographicarum commentatorem. q) *πάντες γὰρ οἱ χαρίεντες πρὸς τὸ λέγειν τρέπονται καὶ φιλοσοφεῖν. ὥς δ᾽ ἡ πόλις μικρῷ μὲν πρότερον τοῖς βαρβάροις ἀνεῖτο, παιδευτήριον, καὶ φιλέλληνας κατεσκεύασε τοὺς Γαλάτας, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια Ἑλληνιστὶ γράφειν. ἐν δὲ τῷ παρόντι*

o) Confer. pl. JOH. FRID. GRONOVII de Muſeo Alexandrino Exercitationes Academicæ 1667. habitæ; ſed à filio Jacobo Gronovio volumini X. Antiq. Græcar. inſertæ. LVDOLPHI NEOCORI de Muſeo Alexandrino Exercitatio Academica, Exercitationum volumine, quod Lipſiæ 1707. in 8. prodiit, recuſa. M. BENJAMIN. HEDERICHI Commentatio brevis de ſchola Alexandrina & Tarſenſi, quæ habetur in diplomate quodam ſcholaſtico 1704. Wittenbergæ in 4. GEORGII NICOLAI KRIEGKII de peregrinationibus Romanorum Academicis diatribe à § 64.-67. p) In vita Agricolæ cap. 4. Confer. JOH. CASP. KHVNII Diſſert. Academica de Maſſilia ſtudiorum ſede & Magiſtra ad citatum Taciti locum. PHILIPPI CLVVERII German. Antiq. lib. 1. cap. 3. GEORG. NICOL. KRIEGKII de peregrinationibus Roman. Academicis diatribe à §. 49.--56. q) STRABONEM Geograph. lib. 4. p. m. 125.

ϱέντι.καὶ τὰς γνωριμωτάτας Ῥωμαίων πέπεικεν, ἀντὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας ἐκεῖσε φοιτᾷν φιλομαθεῖς ὄντας. *Nam quicunque ſunt elegantiores, ibi homines ii ſe ad dicendum & Philoſophandum conferunt. Itaque urbs ea, paulo ante Barbaris loco ludi literarii patefacta, tantum Græcarum literarum ſtudium apud Gallos excitavit, ut contractuum quoque formulas Græce conſcriberent. Et hodie nobiliſſimis etiam Romanorum perſuaſit, ut diſcendi ſtudio, pro Athenienſi peregrinatione, Maſſilienſem amplecterentur.* Huc facit quoque JVLII CÆSARIS r) teſtimonium, ubi de Druidibus earundemque diſciplina tradidit, Gallos in rebus publicis privatisque rationibus Græcis uti literis: Et in Helvetiorum caſtris s) tabulas fuiſſe repertas, literis Græcis exaratas; in quibus nominatim ratio confecta, qui numerus domo exiiſſet eorum, qui arma ferre potuerunt. Peregrinationes ſuas propter liberaliores artes Romani etiam alio inſtituere, ubi Græcos noverant habere ſua literarum emporia: *Rhodum*, verbi gratia, quæ inſula in mari mediterraneo ſita eſt, Eruditionis fama, & frequentia commerciorum inſignis: Itemque *Epheſum*, *Tarſum*, *Mitylenam* & in alias Academias, quas enumerare omnes, longum eſt. t)

IX.

Ecquis nunc inficias ire poterit, Latinam linguam, tanto Græcos atque Romanos inter literarum commercio inſtituto, aliena vocabula hauſiſſe quam plurima: ut partim ex patria Celto-Scythica, partim ex Græca coaluiſſe & tota ad hujus quidem ceu Magiſtræ ſtructuram exculta videatur? v) Quamobrem

r) Belli Gallici lib. 6. s) Idem Belli Gallici lib. 1. t) Confer. JVSTI LIPSII Lovanium lib. 3. cap. 7. 8. MORHOFII Polyhiſt. liter. lib. 1. c. 14. §. 4. ſeqq. KRIEGKIVS l. c. JOH. JOACHIMI ZENTGRAVII Diſſert. de peregrinatione Academica ad Cicer. lib. 1. Offic. cap. 1. v) Vid. MORHOFIVS in doctiſſima de Patavinitate Liviana diſſertatione c. 6.

nec absque ratione QVINTILIANVS x) *Hac diviſio mea*, inquit, *ad Græcum ſermonem præcipue pertinet*; *Nam & maxima ex parte Romanus inde converſus eſt.* Et alibi y) *Nomina Latina ex Græcis orta ſunt plurima, præcipue Æolica ratione, cui noſter ſermo eſt ſimillimus.* Magna utique linguam inter utramque affinitas eſt & vocabula non modo in Ætymologia, verum etiam in ipſa Syntaxi nonnunquam amiciſſime conſpirant. z) Ex omnibus paucula refero. Latini pro *popoſci*, *momordi*, *pupugi* &c. dixerunt olim *pepoſci*, *memordi*, *pepugi*: quoniam Græci in quadam ſpecie temporis præteriti, quod παρακείμενον appellant, ſecundam verbi literam in ε plerumque vertunt; ut γράφω, γέγραφα &c. a) Nec indocte CHRIST. DAVMIVS b) pleramque demonſtravit radicum LL. partem, quæ nunc amiſſa putatur, Græcæ originis eſſe, ut & ea, quæ manſerunt e. gr. *pecere* i. e. tondere ἀπὸ τȣ πέκειν; *trepere* τρέπειν; *clepere* κλέπειν vel κλέπτειν; *apere* ἄφειν vel ἄπτειν; *dapere* δάφειν vel δάπτειν: *luere* λύειν &c.

X.

Ita maximam ſtudiorum partem & ipſum linguæ ſuæ emolumentum Latini Græcis debent. Quod ipſe Pater eloquentiæ nullatenus ſimulare potuit: quin data quavis occaſione, eam cultiſſimæ nationis gloriam honeſtis proſequeretur laudibus. c) *Non* inquit, *me hoc jam dicere pudebit, præſertim in ea vita, atque iis rebus geſtis, in quibus non poteſt reſidere inertiæ aut levitatis ulla ſuſpicio, nos ea, quæ conſecuti ſumus, his*

x) Inſtit. Orator. lib. I. c. 5. y) lib. I. c. 6. z) Id præter alios docuere VECHNERVS in Hellenolexia & LEOPOLDVS PONATVS in harmonia linguarum c. 7. a) Vid. A. GELLIVS noct. Attic. lib. 7. c. 9. Idem lib. I. c. 18. multa docet vocabula Græcorum antiqua hodie ignorari, Sic e. g. nunc κλέπτας dici, dictum antiquiori Græcorum lingua φῶρ. Unde Latinorum *Fur*. b) Diatribe de cauſis amiſſarum radicum LL. cap. 14. Confer. PONATVS l. c. & VARRO de lingua Latina lib. 5. cap. 10. c) CICERO ad Q. Fratrem lib. I. epiſt. I.

his ſtudiis & artibus eſſe adeptos, quæ ſint nobis Græcia monimentis disciplinisque tradita. Alibi d) *Sint iſta Græcorum, quanquam ab his philoſophiam & omnes ingenuas diſciplinas habemus: Sed tamen eſt aliquid, quod nobis non liceat, liceat illis.* Rurſum: e) *Auditis Oratoribus Græcis, cognitisque eorum literis, adhibitisque doctoribus, incredibili quodam noſtri homines dicendi ſtudio flagraverunt.* Longe plura, & infinita propemodum poſſemus hujus rei proferre teſtimonia; ſed iſtis modo allegatis erimus contenti: Quod exinde poteſt facillime conjici, Romanos eorundemque linguam Latinam ab exordio & primis incunabulis valde rudem, quod hactenus multis modis, tot freti clariſſimorum Auctorum teſtimoniis, aſſertum ivimus, Græciam habuiſſe Magiſtram, cujus opera ad eam, qua gaudebat olim, ac etiamnum celebratur, dignitatem pervenit.

Cap. III.

DE STATU LATINÆ LINGUÆ SUB REGIBUS, AC VILI CONDITIONE, EX SUPERSTITIBUS NONNULLIS HUJUS SECULI FRAGMENTIS DEMONSTRATA.

§. I.

Puerilis ac balbutiens, ut poſteris videbatur, lingua 2. Aboriginum ſive Latinorum in Italia, 3. Utut monumentorum defectu tota ſqualore atque tenebris quaſi habeatur ſepulta, ipſam tamen, vel ex natura gentis, barbariem ſuam prodit. 4. Nova Urbis & Imperii facies, ipſi linguæ pariter fatalis, ſcripta quædam protulit, ex quibus nunc præter nomen & fragmenta paucula obſcuriora nihil ſuperſit. 5. Quidnam in illis poſſit deſiderari. 6. Ad eruendum linguæ Latinæ ſtatum, Romuli emendatur & examinatur lex unica, de filiorum injuriis erga parentes. 7. Deinde leges Numæ Pompilii recenſentur, ſigillatim illa de homine fulmi-

---

d) Idem de finibus lib. 2. e) Idem de Oratore lib. 1.

minis ictu exſpirante. 8. De homine libero non interficiendo. 9. De mulieribus, quæ alienis viris miſcentur. 10. De ſpoliis in re militari. 11. De ſacrifitiis. 12. De termino in agris non exarando atque aliis. 13. De Saliaribus hymnis: 14. Quorum nonnulla vocabula dilucitantur. 15. De Annalibus maximis, & 16. Similis argumenti libris deperditis.

I.

EXaminata, poſt originem, Latinæ linguæ Magiſtra, quam prolixe vidimus Græcam eſſe; ad ipſius fata, cumprimis illa progredimur, quæ pueritiam atque adeo tenerrimam ætatem ſub Regibus ac deinceps ſuſtinuiſſe apparet. Priſcus hic & diu obſoletus, proin ipſis aliquando literatoribus non infimi nominis odioſus Latinitatis ſtatus merito nobis indagandus eſt: uti, quantum per iſtas quidem temporis obſcuriſſimi tenebras licet, ordine videamus, quomodo lingua nunc adeo perpolita excultaque, ut orbis literatus eam præ reliquis omnibus conſtituerit in communem quaſi Reip. ſuæ vernaculam eligere, Barbaris primum uſitata gentibus, multo ſqualore deformata in vulgus prodierit. Quamvis tum etiam ſatis eleganter quisque in lingua ſua & rationis uſu quam maxime locutum fuisſe, ipſimet ſibi videretur. Nam Venuſino protinus adſtipulor Poëtæ aſſeveranti: a)

Ut ſylva foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas.

Rurſum:

Multa renaſcentur, quæ jam cecidere cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus,
Quem penes arbitrium eſt, & jus & norma loquendi.

II.

Latinam linguam, cujus primam atque puerilem ætatem in præſenti deſcribere conſtituimus, Italicorum populorum ab

---

a) HORATIVS de arte poëtica.

ab antiquiſſimis temporibus domeſticam fuiſſe atque vernaculam, ex ſuperioribus abunde patet; vel ſola iſtius appellatio neminem ignorare patitur, niſi qui forſan ab omni rerum humanarum notitia longiſſime abeſt. Adeo etiam cuique indoctiſſimo conſtat, quoad longiſſime poſſumus reſpicere ſpatium præteriti temporis, gentes fuiſſe dudum vetuſtiſſimas, quæ ſub cœlo clementiori poſitam, nullisque terris ſecundam celebritate Regionem iſtam coluere. Nec alios, præterquam *Aborigines* attendere licet, mox à *Latino* Rege, qui belli Trojani temporibus regnavit, *Latinos* vocatos. b) Hinc ipſa, quam habitabant, etiam terra *Latium*, eorundemque lingua *Latina* dicebatur. Præ cæteris namque Italiæ populis iſti eminebat Latini ſive Aborigines, ad quos plerique potentia debiliores acceſſerunt: ut in unam quaſi gentem cum iſtis coaluerint, ac jure merito lingua domeſtica, ut fieri communiter ſolet, à parte regionis potiori denominata fuerit: maxime cum inter ipſos Italiæ incolas tanta obſervaretur loquelæ differentia, qua præciſe Aborigines pro temporum ratione ac moribus Latine fuiſſe locutos, dicendum ſit: ex adverſo Tuſcis aliisque nonniſi barbaro & alieno ſermone, qui ne veſtigia quidem retulerit Latinæ linguæ, utentibus: Si clariſſimo cuidam & ſummi judicii Viro c) in re tam obſcura, quam antiqua fidem habere velimus.

III.

Sed quicquid etiam ſtatueremus de differentia linguæ vel dialectus iſtius ævi in Italia; tenebris hæc tamen omnia plus quam Cimmeriis obvoluta latent. Nihil enim ex illa antiquitate ſcriptorum ſupereſt, quibus de conditione & modo loquen-

b) Vid. DIONYSIVS HALIC. Antiq. Rom. lib. 1. c. 2. T. LIVIVS Hiſt. Rom. lib. 1. c. 1.2. JOH. FVNCCIVS Chronol. p. 42. D. ALSTEDIVS Chronol. p. 211. Plures alii. c) SAMVELI BOCHARTO Geogr. ſacr. part. poſt. cap. de Italia. Conferatur hujus diſſert. cap. 1. §. 3.

di nobis aliquid innoteſcere queat. Et hoc ipſum prohibuit vel injuria temporum, quæ, quod ſcriptum forſan erat, citius opinatu ſuppreſſit; vel ſumma populorum negligentia & ruſticitas in cauſa eſt, quæ ab omni libros conſcribendi cura non ſolum fuiſſe aliena, ſed prorſus abhorruiſſe videtur. Atque hoc ultimum ut omnium maxime credam, facile Romanorum Hiſtoricorum Principis adducor teſtimonio, d) *quod rara & parva per ea tempora literæ fuerint; una cuſtodia fideli rerum geſtarum memoria.* Adeo pleraque ſua per manus ad poſteros propagarunt ἄγραφα, & nobis ne hilum quidem cognoſcendum de pervetuſto ſermone ſuo reliquerunt: quod aures noſtras vel incredibili quadam & inſolita ultimæ antiquitatis dulcedine, vehementer oblectare, vel aſperitate duriſſima offendere poſſit. Hoc ſaltem, nec absque fundamento conjicimus, quod priſca illa Latina lingua, temporis ejusdem agreſtibus horridisque moribus bene reſponderit, quod adeoque ſatis barbara & rudis, horridum aliquid delicatis auribus ſonans, neque cum Græca, cui tum plerique cordatiores ſtudebant, neque cum ipſa illa perpolita, prout ætatibus proxime ſequentibus conſuevit, Latinitate ullo modo comparanda veniat. Imo vix mihi credibile ſit, ſi ex noſtris cuipiam nunc iſtos populos loquentes audire contingeret, fore, ut ſermonem intelligat, ſenſumque aſſequatur verborum, à quibus Latinitas hodierna penitus abhorret. Quo caſu ne quid abs me videatur effictum, cætera Hiſtorici Megapolitani e) verbis proſequar; Τηλικάυτη γὰρ ἡ διαφορὰ γέγονε τῆς Διαλέκτου, καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἐνιαμόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. *Veteris ſane linguæ etiam Latinæ tanta diverſitas eſt ab illa, qua hodie utuntur*

d) T. LIVIUS hiſt. Rom. lib. 6. e) Vid. POLYBIUS MEGAPOLITANUS Hiſtor. lib. 3. Confer. A. GELLIUS Noct. Attic. lib. 1. c. 10. Et SENECA Epiſt. 114.

tur, ut vel peritiſſimi nonnulla ægre, ubi animum attenderint, explanare queant.

IV.

Is circiter ſtatus fuit Latinæ linguæ antiquiſſimus, quoad Regnum Albanum duravit. Deinceps Anno primo ſeptimæ Olympiadis, f) *Roma* à germanis fratribus, Romulo & Remo vel de novo extructa, vel, quod magis credibile, ex oppido vetuſtiori, in urbis magnificæ formam redacta & amplificata, multum Hiſtoricis ſcribendi anſam dedit. g) Hæc celeberrima Imperii ſedes, dum ſenſim ſenſimque omnes & dignitates & potentias & ſplendorem & divitias ad ſe pertraheret, ſimul ac ſtatu politico fatalis admodum fuit, reſpectu literarum & ipſius linguæ notari meretur. Vel quis non ad primam Romæ commemorationem profitebitur ultra, eam præ cæteris omnibus de ſcientia & bonis artibus triumphare? Quis non eam dicat laudibus multum excellere? Vel quis denique non ſentiat, Latinam linguam cum iſthac metropoli ſua quaſi renatam, poſtmodum felicius in ea conſervatam & uſque adeo excultam fuiſſe; ut amplius non tam *Latina*, quam *Romana*, quaſi huic urbi

f) Ut DIONYSIVS HALIC. teſtatur. Juxta calculum JOH. FVNCCII Chronol. p. 57. anno mundi 3213. ALSTEDII Theſ. Chronol. p. 262. anno 3197. THOMÆ LYDYATI Emendat. temporum p. 40. anno 3258. Aliter aliis computum inſtituentibus. g) Vid. DIONYS. HALIC. Rom. Antiq. lib. 1. cap. 9. & lib. 2. cap. 1. T. LIVIVS hiſtor. Rom. lib. 1. JVL. SOLINVS polyhiſt. c. 2. FESTVS in voce Roma. ROSINVS Antiq. Rom. lib. 1. c. 1. Ibid. DEMPSTERVS. Et innumeri è recentioribus alii. Imo videtur ipſe *Romulus* ex *Roma* vocabulo nomen accepiſſe. Ita ſaltem MARINVS vel MARINIANVS vetus Lupercaliorum Poëta:

Roma ante Romulum fuit,
Et ab ea nomen Romulus
Acquiſivit, ---

Contrarium voluit VARRO de lingua Latina lib. 8. c. 35. ut alios taceam.

ſoli natales debent, vocitari voluerit? Sed tamen ſub auſpicio feliciſſimæ urbis & quoad Reges in ea faſces Imperii tenuere, h) nihil iterum vel pauciſſima ſcriptis expreſſa habemus, quæ priſcum & genuinum ſermonis Romani ſtylum prodere ac nobis ſufficienti modo repræſentare valeant. Quamvis enim *Romulus* conditor urbis quasdam, ad ſtatus ordinandos, & incolas civesque ſuos ad vitam cultiorem revocandos, leges conſcripſerit; ac poſt eum *Numa Pompilius* Rex auctor fuerit latis legibus honeſtis ac utilibus, i) quarum etiam nonnullæ fuerunt ſcriptis mandatæ, k) hæc tamen maximam partem ſimul ac alia monumenta fato iniquo periere, ut quoad ipſas antiquioris hujus ſeculi voces, vocum ſtructuram, ſcriptionem ac orationem integram, parum nobis cognoſcere detur facultas.

V.

Exſtant hodie quidem Romuli & Numæ Pompilii leges nonnullæ, ſive juris Papyriani (is enim memoratas leges Regias olim collegerat) fragmenta, veterum Grammaticorum ſolertia partim, partim recentiorum Jureconſultorum & antiquariorum ſtudio aſſervata. Ita FRANCISCVS BALDVINVS in eo, quem ad leges Romuli ſcripſit, libro octodecim ipſius leges recenſet, quas ſe in tabula antiquiſſima ſcribit inveniſſe. Atque etiam multas ex his PAVLVS MANVTIVS in legum libello commemorat. Quibus inſuper ſex alias PANDVLPHVS PRATEVS haud incelebris Jureconſultus addidit. l) Sed ejus-

h) Tenuere autem Reges imperium, juxta computum JOH. FVNCCII Chronol. p. 65. ad uſque annum mundi 3456 V. C. 244. Quo ob Sexti Tarquinii ſtuprum violentum Lucretiæ illatum, expulſis Regibus, Conſules bini ac bini annuatim regnantes ſummam poteſtatem ſibi victricibus armis ſumſerunt. i) Vid. DIONYSIVS HALIC. Antiq. Rom. lib. 2. c. 4. k) DIONYSIVS l. c. confer. PLINIVS Hiſtor. natur. lib. 13. c. 13. l) Omnes ſuis fontibus erutas commonſtravit etiam ROSINVS Antiq. Rom. lib. 8. c. 5.

modi ſunt quæ reſpectu juris ſenſum aliquem legum ex aucto-ribus aliis petitum exhibent: quibus vero neque modum ſcri-bendi, neque contextum, neque vocem ullam antiqui ſeculi nobis relictam videre licet. Speciem præ ſe majorem ferunt ipſa FESTO POMPEJO paſſim allegata legum Regiarum frag-menta. Et potuit ille primitus, inficias ire nolim, inſignia & genuina quædam iſtius ævi monumenta nobis conſervaſſe. Enim vero quod dolendum maxime, optimus Auctor, ut plures ex claſſicis alii, ſeculis obſcurioribus & ſemibarbaris orbi literato admodum fatalibus, Antiquariorum ſcriptorumve incuria, vel ignorantia, cum illas diu obſoletas vocabulorum conſtructio-nes, & mirum ſcribendi modum non aſſequerentur, varia pri-mum accepit menda: quæ cum recentioribus corrigere vel re-ſtituere piaculum ferme fuiſſet, non modo obſcuritatis, verum etiam hinc inde falſitatis anſam dederunt. Accedit, quod poſt epitomatoris PAVLI DIACONI opera, ipſe FESTVS blattis & tineis expoſitus jacturam fecerit literarum longe maximam: ut fragmenta nunc non niſi ex fragmentis colligere & ægerrime poſſimus. Sedulam illis quoque, poſt renatam Latinitatem, Ma-ximi Viri, ANTONIVS AVGVSTINVS, FVLVIVS VRSI-NVS, JOSEPHVS SCALIGER, DIONYSIVS GOTHOFRE-DVS, alii navarunt operam & menda, quæ irrepſere hactenus, expurgare allaborarunt. Nec infelici ſucceſſu. Sed tamen in vetuſtiſſimis hiſce Regum Romanorum, Decemvirorum &c. monumentis, dictionem antiquam & ſcribendi modum illis ip-ſis tanti nominis literatoribus alibi traditum, non ignorantia quidem vel hæſitatione, verum negligentia quadam & incuria non ubivis attenderunt. m) Veſtigia eorum poſtea incauti er-

m) Ex. gr. ubivis pene apud iſtos G literam invenies ſcriptam in legibus Regiis, longe demum poſt à Carvilio quodam ludimagiſtro inventam. Literas conduplicarunt itidem, quod olim nunquam ad uſque

roris legerunt JACOBUS RÆVARDUS. JOH. ROSINUS, CHUNR. RITTERSHUSIUS, JAC. GOTHOFREDUS & nuper JANUS VINC. GRAVINA, ut alios taceam. Rectius ſenſit ac priſtinam legibus faciem reſtituere PAULUS MERULA, in illo, quem de legibus Romanorum ſcripſit, libro ſtuduit. Neque etiam ille ſibi ubivis ſimilis eſt: quod ſcriptum hoc poſtumum, curas poſteriores ejus videre nunquam potuit. Quoquo denique loco habeantur leges iſtæ: minimum voces in illis ſuperſunt ex infima ætate: quas nunc quidem perluſtrare & ordine ſuo & breviter, operis fore pretium exiſtimamus. Atque hinc inde ſimul annitemur, quantum pote, antiquiſſimum ſcribendi modum cum textu claſſicorum Auctorum vulgati exhibere, quo ex utriusque collatione major lux, & major ex oppoſitis differentia appareat. Conjecturæ noſtræ rationes, quas pro fundamento emendationis certo poſuimus, nonnullas ſubjiciemus ſtatim brevibus, alias & principes quidem iſtas, ubi de Tabulis, roſtrata C. Duilio, & illa haud longe poſt Scipioni Barbato, poſitis antiquiſſimis & indubitatis LL. monumentis ſermo erit, largiori manu dabimus.

VI.

Legum, quas Romulus Romanorum Rex primus tulit, unica ſupereſt apud FESTUM n) quæ tamen, an Romulo adſcribenda ſit, primo intuitu, nec immerito dubitari poteſt: cum tribus Regibus eadem lex ſimul & ſemel tribuatur. Ipſius verba videamus: *Plorare*, inquit, *flere*, *inclamare nunc ſignificat*, *& cum præpoſitione implorare*, *id eſt invocare*: *At apud Antiquos plane* inclamare. *In Regis Romuli & Latii legibus* *Si nurus ſacra Divis parentum eſto.* o) *Et in Servii* *Tul-*

Ennii tempora obtinuit. Et ſic in reliquis paulo inferius Tabulæ roſtratæ occaſione plenius deducendis. n) In voce *Plorare*. o) Alii ita legunt,

Tullii hoc eſt: Si parentem puer verberit, aſt olle plorasſit parentes, puer divis parentum ſacer eſto, id eſt clamarit, dixit. Verba intricatiſſima & ordine turbatiſſimo collocata JOSEPHVS SCALIGER p) ita reſtituit, *In Regis Romuli, Tatii & Servii Tullii legibus hae eſt: Sei parentes puer verberit, aſt oloe ploraſſint, puer Deiveis parentum ſacer eſto: Sei Nurus, ſacra Diveis parentum eſto.* PAVLVS MERVLA q) in hunc modum iſta redegit emendavitque: *in Regis Romuli & Tatii legibus hæc eſt; Sei nuros parentem verberit, aſt ole ploraſit, ſacra Diveis parentum eſtod. In Servii Tullii hæc eſt: Sei puer parentem verberit, aſt ole ploraſit, puer Diveis parentom ſacer eſtod.* Senſus eſt: ut Nurus, quæ ſocero & filius, qui parenti ſuo fecit injuriam verbis ſeu factis, conviciando, pulſando, verberando, puniretur, neque hoc iſtis impune eſſet. Scriptionem ſi reſpicere velimus, hæc cumprimis ceu antiquiſſima nobis arridet: SEI. NUROS. PARENTEM. VERBESIT. AST. OLE. PLORASIT. SACRA. DIVEIS. PARENTOM. ESTOD. SEI. PUER. PARENTEM. VERBESIT. AST. OLE. PLORASIT. PUER. DIVEIS. PARENTOM. SACER. ESTOD. VERBESIT pro *verberet* ſeu *verberaverit*; quemadmodum *ploraſit* dicebatur antiquitus, quod nunc *ploraverit* & *dicaſit* quod nunc *dixerit.* r) Ita enim voces contrahere, & loco R, litera S quam frequentiſſime uti ſolebant. OLE pro *ille*, O. & I vocalibus inter ſe commutatis & altero L excuſſo. Antiqui enim

---

gunt, ſi nurus inceſtum paſſa non ploraſſit, ſacra divis parentum eſto. Vid. DIONYS. GOTHOFREDI notæ in Feſtum, Corpore Auctorum Latinæ linguæ p. 1782. p) In emendat. ad Feſtum voc. *ab Oloes* & *plorare.* q) De legibus Roman. cap. 2. §. 4. p. 36. r) PAVLVS DIACONVS, FESTI epitomator in voce *dicaſſit.*

enim non ge minabant literas. Ita dicebant quoque *ab oloes* pro *ab illis* & *oloe* pro *illi*: ut in Saliari *pilumnoe poploe* ſunt *pilumni populi*. s) DIVEIS PARENTOM SACER ESTO i. e. Diis parentum devoveatur, ut illis mactari ad inſtar holocauſti & immolari maleficii damnatus à quolibet impune poſſit. Ideoque cavetur lege tribunitia prima: *Si quis eum, qui ex plebeiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit.* Ex quo etiam quivis homo malus & improbus ſacer appellatur. t)

VII.

Plura ex legibus Numæ Pompilii fragmenta reperiuntur. Apud FESTUM v) *Occiſum à necato diſtingui quidam, quod alterum à cadendo atque ictu fieri dicunt, alterum ſine ictu. Itaque in Numa Pompilii Regis legibus ſcriptum eſſe*: *Si hominem fulminibus occiſit, ne ſupra janua tollito.* *Et alibi*: *Homo ſi fulmine occiſus eſt, ei juſta nulla fieri oportet.* Quæ verba ita reſtitui debent: SEI. HEMONEM. FVLMINIOBIS. x) OCISIT. NEI. SVPERA. CENVA. TOLITOD. HEMO. SEI. FLVMINED. OCISVS. ESCIT. OLOE. IOVSTA. NVLA. FIERI. OPORTETOD. HEMONEM veteres *hominem*, & *hemona humana* dixerunt. y) Sic quoque *Benus* pro *Bonus*, *Helus* pro *olus*, *Helera* pro *Olera*: Ut ex ejusdem Feſti fragmentis patet. FULMIN pro *fulmen*. Commutarunt videlicet E & I lite-

---

s) Vid. FESTVS ſive PAVLVS epitomator ejus & SCALIGER in voc. *ab oloes*. AVSONIVS POPMA de uſu antiquæ locutionis lib. 1. c. 2 p. 10. t) FESTVS in voc. *Sacer*. v) In voce *Occiſum*. Sententiam legis refert quoque PLINIVS hiſt. natur. lib. 2. cap. 54. ubi hominem, inquit, ita exanimatum cremari fas non eſſe, condi autem terra, eo in loco, ubi fulmine percuſſus erat, religione tradi. x) JVSTVS LIPSIVS & qui ſectatur eum, PAVLVS MERVLA de legibus Rom. cap. 5. §. 8. p. 90. J. V. GRAVINA in origine juris civilis lib. 2. com. 22. *fulminis* nominativo caſu legunt ex Archaiſmo. y) FESTVS in voc. *hemona*.

ſiteras. z) Atque etiam *Fulminis* caſu recto, pro *fulmen* dixerunt: quæ lectio proin aliis mage placet. JOBIS pro *Jovis*. Antiquitus e-nim B & V æque in pronunciando ac in ſcribendo promiſcue poſuerunt. Sic in antiquis monumentis leguntur, *Abus*, *Serbus*, *Amavilu*, *Venemerens* & ſexcenta alia. a) ESCIT *erit*. b) JOVSTA pro *juſta*, quemadmodum *Loucetios*, *nountios*, *loumen* c) & alia per OV ſcripſere veteres, quæ poſtea per V tantum exprimere maluerunt. In veteri de Thermenſium immunitate plebiſcito, *jous deicunto*, *quæ leges quodque jous*, *jouris Thermeſium &c.* toties totiesque legimus, ut alia antiquitatis monumenta ſilentio tranſeamus, quæ continuo *Fourius*, *foures*, *joudico* & ſimilia habent.

VIII.

Aliam Regis Numæ Pompilii legem recenſet FESTVS d) in hunc modum: *Parici quæſtores appellabantur, qui ſolebant creari cauſa rerum capitalium quærendarum, Nam paricida non utique is, qui parentem occidiſſet, dicebatur, ſed qualemcunque hominem. Id autem fuiſſe, indicat lex Numæ Pompilii Regis his compoſita verbis: Si quis hominem liberum dolo ſciens morti duit paricida eſto.* Quam JOSEPHUS SCALIGER e) ex ſchedulis Servianis altera parte auxit ita: *Sei quis hominem liberum dolo ſciens mortei duit, pariceida eſto. Sei im imprudens ſe dolo malo occiſit, pro capite occeiſei & nateis ejus in concione arietem ſubjicito.* Quod ſi vero dictionem antiquam attendere licet, ſic ſe habet: SEI. CVIPS.

z) Exempla vide apud AVSONIVM POPMAM de uſu antiquæ locutionis lib. I. cap. I. p. 5. a) Vid. LIPSIVS Var. lect. lib. 2. cap. 28. ubi inter alia ſe vidiſſe affirmat *Adamantii Martyris* libellum de affinitate V & B. Vid. etiam POPMA l. c. cap. 3. p. 11. b) FESTVS in hac voce. c) De quibus VICTORINVS lib. I. nobis auctor eſt. d) In voc. *Parici Quæſtores*. e) In Feſti emendationibus ad voc. *Subici*.

HEMONEM. LOEBESOM. DOLO. SCIENS. MORTEI. DVIT. PARICEIDAD. ESTOD. SEI. IM. IMPRVDENS. SE. DOLO. MALOD. OCEISIT. PRO. CAPITED. OCEISEI. ET. NATEIS. EIIVS. ENDO. CONCIONED. ARIETEM. SVBICITOD. CVIPS pro *Quis*. Ubi probe notandum venit, Latinorum vetuſtiſſimos pronomina longe aliter protuliſſe, ac hodienum nos iſta pronunciare ſolemus. Ita verbi gr. *Ipſus* pro ipſe, *Ips* pro is, *Quips* pro Quis, *Iſipte* vel *Ipſipte* pro Illiipſi, *Em* & *Im* pro eum, *Hibus* pro his, *Ibus* pro iis, *Mis* pro meis, *Tis* pro tuis, *Sis*, *Sos* & *Sas*, pro Suis, Suos & Suas. Hujus furfuris alia paſſim eorum monumenta præmonſtrant. f) LOEBESOM & *Loebertatem* antiqui dicebant liberum & libertatem. g) DVIT antiq. pro *dederit*, à verbo *Duo*, unde *duis*, quod duas habet ſignificationes, modo pro *des* poſitum, modo pro *dederis*. h) IM ponebat pro *eum*, à nominativo *is*. i) Sic quoque pro *eum* ab eo quod eſt is, dicebant *em*, & *emem* pro *eundem*. k) *Eum* vero tantum antiquitus quantum nobis nunc *eorum* valebat. l) SE DOLO, i. e. *ſine dolo*. *Sed* pro ſine inveniuntur poſuiſſe antiqui, FESTVS inquit. m) Ubi quidem critici, quaſi mendoſam, D literam in fine expungere, & quod frequentiſſime obvenit, *Se* legere malunt. n) Quaſi vero non ſatis conſtet, D in omnibus propemodum vocibus litera vocali finitis, tum maxime, quando ſubſequentis dictionis initium, itidem à vocali eſt, adjectum fuiſſe. o) Ita in Tabula Roſtrata *Altod*, *Marid*, & id genus alia occurrunt, de quibus ſuo loco plenius agendum erit. In compoſitione eti-

f) Vid. pl. AVS. POPMA de uſu Antiq. locutionis lib. 1. c. 10. g) FESTVS in hac voce. h) FESTVS in hac voce. i) FESTVS in voce *em*. k) Idem in his vocibus. l) Idem in hac voce. m) In hac voce n) Vid. JOSEPHVS SCALIGER & DIONYSIVS GOTHOFREDVS in notis ad hanc Feſti particulam. o) FABIVS QVINTILIANVS Inſtit. orator. lib. 1. c. 7.

etiamnum ejus particulæ veſtigia ſuperſunt, ut in *Secordia*, quod vocabulum compoſitum eſſe videtur ex *ſe*, quod eſt ſine & *corde*. p) Significat aliquando etiam dimidium, ut in *ſelibra* & *ſemodio*. q) EIIVS pro *ejus*. Ubi duplicationem vocalis I notamus: cum veteres ſcripſerint *eijus*, *eii*, *reii*, *peijus Maija Pompeijus* & ſimilia. r) Ita PLAVTVS: s)

Is Summanum ſe vocari dixit, eii reddidi.

Idem: t)

... Alia apportabunt eii Nerei filiæ.

Et alibi: v)

Feci ejus eii, quod me oravit copiam.

SVBICITOD pro *ſubjicito*: Sic quoque pro gemino ii, videmus poſitum fuiſſe I longum: Quocum ludit AVSONIVS: x)

Quid, imperite, P putas ibi ſcriptum,
Ubi locari jota convenit longum?

Et PLAVTVS y) ſuſpendium ſignat, cum ait, ſe velle ex ſe facere unam literam longam. Ubi certe per literam jota longum intelligitur, quod figuram ſuſpenſi refert. Exempla ſunt paſſim, & in his: FECIT. DE. MANIBIS. i. e. *manibiis*. DIS. MANIBVS. *pro Diis Manibus*.

IX.

Habemus & Numæ Pompilii legem de mulieribus, viris alienis nubentibus, quas *pellices* nominabant veteres, apud FESTVM z) his verbis conceptam: *Pellex aram Junonis ne tangito. Si tanget, Junoni crinibus demiſſis agnum* femi-

p) Vid. FESTVS in *Secordia*. q) VARRO de lingua Latina lib. 4. c. 36. r) Vid. QVINTILIANVS Inſtit. orator. lib. 1. c. 7. PRISCIANVS lib. 1. cap. de numero literarum. POPMA de uſu antiq. locut. lib. 1. c. 4. p. 19. s) Curcul. Act. 4. ſc. 3. t) Epidico Act. 1. ſc. 1. v) In Ciſtell. Act. 1. ſc. 2. x) Epigr. 120. in Eunum. y) Aulular. Act. 1. ſc. 1. z) In voce *Pellices*. Vid. etiam A. GELLIVS noct. Attic. lib. 4. c. 3.

feminam cædito. Rectius, ſi quid ſentio, ita: PELECS. ASAM. IVNONIS. NEI. TANCITOD. SEI. TANCET. IVNONEI. CRINIBOS. DEMISEIS. ACNOM. FEMINAM. CEDITOD. *Pellex* ea proprie nominabatur olim, quæ uxorem habenti nubebat. a) Expreſſimus eam altera omiſſa litera L quod veteres nunquam ſolebant duplicare ejusdem generis conſonantes. Neque ſumus conati ultimo loco ſcribere X literam recentiorem ex duabus C & S compoſitam. Unde FABIVS: b) *Et noſtrarum ultima X, qua tamen carere potuimus, ſi non quaſiſſemus.* Et MARIVS VICTORINVS: c) *Nigidius in libris ſuis X litera non eſt uſus, antiquitatem ſequens.* Sed quod ISIDORVS habet, d) X literam nec in uſu fuiſſe apud Latinos ad uſque Octavii Auguſti tempora, falſiſſimum eſt. Nam ut alia monumenta taceamus, quæ temporibus Julii Cæſaris ſculpſere, jam tum in columna roſtrata, Duilio poſt confectum bellum Punicum primum poſita, ſcriptum fuit EXFOCIONT. Neque tamen omnes ea hactenus utebantur. Pellici prohibetur, aram Junonis tangere: qui ritus in nuptiis celebrandis, mulieribus illegitimis nunquam licebat. RÆVARDVS, & ROSINVS, f) & nuperrime GRAVINA g) voluere: Numam in ea lege uſum fuiſſe tropica locutione, forſitan ut actus inhoneſtus, honeſta verborum tegeretur figura: & cum vetare voluerit fœminam viri alieni appetere concubitum, ſcripſiſſe, ne aram Junonis tangeret. Et ſic per aram Junonis, lectum maritalem interpretantur. ASAM pro *Ara* poſuimus, Veterum freti conſuetudine, qui pro R ſæpiuſcule utebantur litera S, ut *Majoſibus*, *Melioſibus*, *Laſibus*, *Feſiis* & ſimilia ſcriptitaverint, pro *majoribus*

---

a) FESTVS l. c. Confer. PAVLVS IC. l. 144. D. de verbor. ſignif. b) Inſtit. Orator. lib. 1. c. 4. Ibidem MOSELLANVS in notis. p. 8. edit. Venet. 1546. fol. c) lib. 1. d) Orig. lib. 1. c. 4. e) De Auctor. Pruden. c. 1. f) Rom. Antiq. lib. 8. c. 4. p. 778. g) Orig. juris civilis lib. 2. c. 22. Oper. pag. 166.

bus, *melicribus &c.* h) Literæ hujus præterea fuit uſus frequentiſſimus & multifarius: ceu quæ valeret nunc pro aſpiratione Græcorum, ut ἕξ Sex, ἑπτὰ ſeptem, i) & ejus generis alia dicerentur: Nunc inſerta conſpiceretur præter neceſſitatem vocibus aliis, ut in *coſmittere* pro *committere*, *caſmena* pro *camena* & ſimilibus. k) Si fæmina probrum iſthoc in ſe admiſerit, & contra mandatum Regis, cum alieno viro aliquando rem habuerit, jubetur *crinibus demiſſis*, quod luctus erat ac mœſtitiæ ſignum, Junoni mactaret *agnum fæminam*. Ubi nota, veteres non *lupam*, ſed *lupum fæminam*, non *agnam* ſed *agnum fæminam*, in altero ſexu dicere ſolitos fuiſſe. l)

X

Alia lex fuit de ſpoliis, hoſtibus ab ipſo belli Duce detractis. Et hæc apud FESTVM m) extat: *Cujus auſpicio claſſe procincta opima ſpolia capiuntur, Jovi Feretrio darier oporteat, & bovem cædito, qui capit æris ducenta. Secunda ſpolia in Martis aram in campo, ſolitaurilia utra voluerit cædito. Tertia ſpolia Jano Quirino agnum marem cædito, centum qui ceperit ex ære dato huic ædis.* Quæ in hunc modum reſtitui debet: CVOIVS. AVSPICIOD. CLASE. PROCINCTAD. OPEIMA. SPOLIA. CAPIVNTVR. IOVEI. FEDETRIOD. BOVIM. CEDITOD. CVEI. CEPIT. AIRIS. DVCENTA. DASIER. OPORTETO. SECONDA. SPOLIA. ENDO. MARTIS. ASAM. ENDO. CAMPO.

h) FESTVS in Litera R. in voce *Arboſem* & alibi. i) FESTVS in voce *Serpſit* & *Suppum*. k) Idem in voc. *Duſmoſo* &c. *Pæſmis* & alibi. VARRO de lingua Latina lib. 6. c. 5. l) Idem in voce *Agnus*. Alias maſculina cum fæmininis & viciſſim, Antiquiores Latini frequentiſſime commutaſſe comprehenduntur; uti pluribus ex eodem patet in voc. *Maſculino*, *Specus* atque aliis. m) In voce *opima Spolia*. Ibidem SCALIGER in caſtigat. PAVLVS MERVLA de legibus Rom. cap. 5. §. 3. p. 83. GRAVINA l. c. p. 167. conferantur atque alii.

90. SOLITAVRILIAD. VTRA. VOLVERIT. CEDITOD. TERTIA. SPOLIA. IANO. CVEIRI NOD. ACNOM. MASEM. CEDITOD. CENTOM. CVEI. CEPERIT. ECS. AIRE. DATOD. Conſtitutio eſt de *opimis Spoliis*, & dicuntur ea, quæ Dux populi Romani Duci hoſtium ademit: vel etiam, dummodo hoſtium Duci, manipularis miles detraxit. n) Templum adeoque ſtatuebant, quo inferrentur iſta, ſimul atque grati animi teſtandi ergo Diis mactarentur hoſtiæ. Prima igitur ſpolia deſtinata fuere *Jovi Feretrio*, ſeu, prout paulo ſuperius in ipſa legis emendatione ſcripſi, JOVEI FEDETRIO. o) Nihil enim frequentius accidit olim, quam ut D & R literæ invicem commutarentur: ut in *Medidie* pro *Meridie*: p) vice verſa, *Apor* dicebant pro *Apud*, q) *Ar* pro *Ad*. Sic *Arvenas*, *Arventores*, *Arvolare* & ſimilia. r) Jupiter vero dicebatur Feretrius à ferendo, *quod pacem ferre putaretur, ex cujus templo ſumebant ſceptrum, per quod jurarent, & lapidem ſilicem, quo fœdus ferirent*. s) Atque hinc inde hoſtiam majorem ipſi tribuebant, bovem, & victori dabant ducenta æris. DASIER OPORTETO, nec immerito, ſcripſi pro *Darier* vel *Dari*, fretus FESTI POMPEII t) teſtimonio. Secunda ſpolia Martis voluerunt eſſe cum *Solitaurilibus*, quibus comprehenduntur tauri, arietes, verres corporum integrorum, non tonſi caſtrative. v) Quoniam vero majora ſacrificia tauro, minora ariete aut verre conficerentur, utraque lex, ſive majora ſive minora voluerit aliquis, immolari permittit in campo, ſeu, prout rectius verba ſonant, *endo campo*. Veteres

n] Plura vide apud FESTVM l. c. ASCONIVS PÆDIANVS Ciceronis interpres apud Gothofredum, inter veteres Gramm. p. 1364. *Spolia* dicit *quaſita de vivo hoſte nobili perdeditionem*. Latiori ſenſu hæc interpretatur NONIVS MARCELLVS cap. 6. n. 55. o) Vid. AVSON. POPMA de uſu antiquæ locut. lib. 1. cap. 3. p. 42. p) VARRO de LL. lib. 5. c. 2. q) FESTVS in hac voce. r) PRISCIANVS lib. 1. s) FESTVS in voce *Feretrius*. t) In voce *Daſi*. v) FESTVS in hac voce *Soli-*

res enim dicere conſueverunt *endo* pro *in*; ſic *endoitium*, *endo-plorato*, *endoprocinctu* x) pro *initium*, *implorato*, *in procinctu* & quæ ſunt alia. Tertia ſpolia cum agno mare deſtinatunt *Jano Quirino*, quem ad vetuſtiſſimam imitationem ſcripſi per C. Quandoquidem Q plurimorum conſenſu ævi recentioris inventum eſt. Quo etiam reſpicit jocus Ciceronis in vocibus *coque* & *quoque* ludentis. y) Cum videlicet candidatus, qui coqui filius habebatur, coram Cicerone ſuffragium ab aliquo peteret: *Ego quoque*, Cicero inquit, *tibi jure favebo*, pro *coque favebo*. Pari modo apud PLAVTVM z) Virgo decipit Dordalum lenonem, cum *inquilina* ita effert, ut leno putaret, eam *in culina* dixiſſe. Ultimo conſtituitur victori, premii loco, centum æris: ubi vetuſtiſſimi ſcriptitarunt more Græcorum *airis*: qua de pronunciatione inferius dicendum erit, quando Tabulam roſtratam Duilio victori atque illam Scipioni barbato poſitam inluſtrare aggrediemur.

XI.

De ſacrificiis ſancitum ita fuit: PISCES. CVEI. SCVAMOSEI. NEC. SVNT. NEI. POLVCETOD. SCVAMOSOS. OMNEIS. PRÆTER. SCAROM. POLVCETOD. a) A Deorum ſacrificiis removentur piſces ſine ſquamis, utpote qui non niſi maximis ſumtibus & rariſſime comparantur: cum frequentiſſima Deorum oblatio, eaque non adeo magnis impenſis inſtituta fuerit. Conſulto ſcripſimus, ſquamoſi *nec ſunt*, pro *non ſunt*. Novimus enim Grammaticis quidem plurimum conjunctionem *nec* hodienum eſſe diſjunctivam, ſed poſitam ab antiquiſſimis fuiſſe pro *non*. b) Sic in XII. Tabulis dicebant: *Sei adorat four-*

Solitaurilia, inquit, *hoſtiarum trium diverſi generis immolationem ſignificant, tauri, arietis, verris. Quod omnes hi ſolidi integrique ſint corporis. Sollum enim lingua Oſcorum ſignificat totum & ſolidum.* x) FESTVS in his vocib. y) QVINTILIANVS Inſtit. Orator. lib. 6. c. 3. Confer. DONATVS in Adelph. Act. 3. ſc. 3. z) In Perſa Act. 4. ſc. 4. a) PLINIVS hiſt. natur. lib. 32. c. 2. Confer. SCALIGER ad Feſtum in verb. *pollucere*. b) FESTVS

in

fourto, quod nec manifeſtom &c. Aſt eei couſtos nec eſit &c. Hos itaque piſces non ſquamoſos nolebant Diis *pollucere*, i. e. porrigi ſive pro libaminibus Diis offerri. c) Etenim vocabulum iſthoc proprie mercatorum erat, quando mercium primitias Diis offerebant. Hinc *pollučtum* ſive *pollutum* dicebatur convivium, quod Diis magnifice parare ſolebant: ſive, ut cum VARRONE d) loquar, *cum ex mercibus libamenta porrecta ſunt Herculi in ara.* Cæteros piſces, quibus erant ſquamæ, omnes licebat offerre, præter ſcarum. Idemque FESTVS e) teſtatur: *Pollucere merces* Diis quas *liceat, ſunt far, polenta, vinum, panis fermentatus, ficus, paſſa, ſuilla, bubula, agnina, caſei, ovilla, alica, ſeſama & oleum, piſces* NB. *quibus eſt ſquama, præter ſquarum. Herculi autem omnia eſculenta, poculenta.* Ratio, quod veteres cum piſcibus non ſquamoſis, ipſum etiam à ſacris removerint ſcarum, hæc fuiſſe inter alias mihi videtur, quod rariuſcule eum & gravi ſumtu haberent: quem luxum proin ab omni conſuetudine, rebus maxime religioſis arcere ſtudebant. Meminit ejus quoque HORATIVS: f)

-- Pinguem vitiis, albumque, nec oſtrea,
Nec ſcarus, aut poterit peregrina juvare lagois.

Idem: g)

Non me Lucrina juverint conchylia,
Magisve rhombus, aut ſcari,
Si quos Eois intonata fluctibus
Hyems ad hoc vertat mare.

XII.

Poſteaquam Numa Remp. Deorum cultu muniverat, agros etiam in Terminalium Deorum tutela conſtitutos eſſe voluit; quam

---

n hac voce. c) VARRO de LL. lib. 5. c. 7. d) l. c. Confer. VOSSIVS Ethymol. verbo *polluceo.* e) In verbo *Pollucere.* f) Serm. lib. 2. Satyr. 2 v. 21. g) Epod. od. 2. v. 50.

quam maxime ſalvos & incolumes iſtos fore exiſtimans. Ita enim FESTVS: h) *Termino ſacrificabant, quod in ejus tutela fines agrorum eſſe putabant. Denique Numa Pompilius ſtatuit eum, qui terminum exaraſſet, & ipſum & boves ſacros eſſe.* Hinc facili negotio legem efficimus: CVEI. TERMINOM. ECSARASIT. IPSVS. ET. BOVEIS. SACREI. SVNTOD. Senſus non admodum obſcurus eſt. Jubetur, ut qui terminum exaraſſet, ſive tranſtuliſſet, quo fines agrorum conturbarentur, huic Deo ſacer ſit una cum ſuis bobus, ea conditione, ut impune cuilibet eum interficere, tanquam ſacrilegum, ac terminalibus Diis ſimul atque ejus animalia in victimam cædere liceret. Eius generis fragmentum etiam hoc eſt: SEI. CVIPS. ALIVTA. FACSIT. IPSVS. IOVEI. SACER. ESTOD. Apud FESTUM, i) ubi notat, *Aliuta* antiquos dixiſſe pro *aliter*, ex Græco ἄλλη vel ἄλλως. Sunt & alia, exempli gratia: *Mulier, quæ prægnans mortua ſit, ne humetur, antequam partus ei excidatur: qui contra fecerit, ſpem animantis cum gravida peremiſſe videatur.* k) Alibi: *Sarpta veinia nei ſiet, ex ea veinom Dis libarier nefas eſtod.* l) *Veino Rocom nei reſparcitod.* m) Pyram enim ſive rogum & Cadaver liquoribus nonnullis perfundebant, propter gravem uſtrinæ odorem, eo ne populi circumſtantis corona offendatur. Sic quoque FESTVS n) de alia teſtatur: *Quid horum fuit, unum Judici arbitrove, reove, eo die deffenſus eſto.* Sed de his paulo inferius tractandi nobis erit occaſio, ubi vel ex profeſſo fragmenta legum decemviralium examinare inſtituimus.

XIII.

Parum etiam nos juvant *Saliares* hymni, quos Numa ſimili-

h) In voce *Termino*. Confer. DIONYSIVS HALIC. Rom. antiq. lib. 2. c. 9. i) In voce *Aliuta*. k) MARCELLVS IC. l. 2. D. de mortuo inferendo & ſepulchro ædificando. Conf. VALERIVS MAX. lib. 1. cap. ult. Exempl. n. 5. l) PLINIVS hiſt. natur. lib. 14. c. 12. m) Idem l. c. n) In voce *Reus*.

militer ille Pompilius, quando Salios Marti conſecratos ſacerdotes ordinaverat, Latino ſermone compoſuit: o) ut ab iſtis Marti, vel prout alii volunt, Herculi feſtivos celebrantibus dies, Martio menſe inter modulos tibiæ atque choreas militares canerentur. Sacerdotes hi duodecim p) juvenes erant forma & virtute, longe omnium præſtantiſſimi, quos Numa ille ſacrorum ſtudioſiſſimus ex ordine patricio q) delectos Marti Gradivo conſecraverat: uti ſaltatores quidam ſint & laudatores Deorum iſlorum, quos bello armisve præfectos putabant. Eorum dies feſti, qui plures erant, incidunt in Panathenæa, quæ menſe Martio fiebant, ac publice à toto populo inter tot gaudia habebantur. His diebus per urbem Salii ſolebant ire in forum, capitolium & multa alia tam privata quam publica loca, tunicis induti pictis, ſuper tunicam habentes æneum pectori tegumen, prætextas inſuper ſubtegminis puniceï fibulis adſtrictas, quæ ab illis *trabea* vocantur, in capite *apices* quos ajunt, pileos rotundos & in altum faſtigiatos, ſuo omnes accincti gladio, dextra manu lanceam, aut virgam, aut aliud hujusmodi, læva peltam tenebant Thraciam, ſcuto oblongo latera habenti anguſtiora ſimilem, canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltatu: r) uſque adeo, ut nunquam illis fuc-

o) QVINTILIANVS Inſtit. Orator. lib. 1. c. 17. *Verſus quoque Saliorum habent carmen. Quæ cum ſint à Numa Rege inſtituta, faciunt manifeſtum, ne illis quidem, qui rudes ac bellicoſi videntur, curam Muſices, quantum illa recipiebat ætas, defuiſſe.* p) Numerum duodenarium deinde Tullus Hoſtilius devictis Sabinis fertur duplicaſſe, ita quidem, ut quatuor & viginti belli paciſque temporibus cooptarentur. Vid. DIONYS. HALIC. Rom. antiq. lib. 3. Atqui etiam Appius Claudius triumphalis, Scipio Africanus & L. Bibaculus inter Salios eſſe, & hæc attrectare ſacra, magnæ ſibi duxerunt gloriæ. De his præter alios vide TVRNEBVM Animadverſ. lib. 13. cap 8. q) Salios ex ordine patricio fuiſſe teſtatur etiam LVCANVS de bello civili lib. 9. v. 460. ſeq. Confer. ejuſd. lib. 1. v. 603. r) Vid. DIONYSIVS HALIC. Roman. antiq. lib. 2. c. 8. T. LIVIVS

fuerit requies pedum. s) Sacerdotes ideoque vocantur *Salii* à concitato motu atque *τὸ ſalire*, quod Græcis eſt ἐξάλλεσθαι καὶ πηδᾶν. Quamobrem omnes etiam, quos Græci ὀρχηστὰς appellant, ceu qui tripudiis multis ſaltationibusque utuntur, deflexo à Saliis nomine, *Saltatores* vocant. t) Conſentiunt VARRO, v) cui ſacerdotes *Salii* dicuntur *à ſaltando, quod facere in comitio in ſacreis quotanneis & ſolent & debent.* Atque etiam OVIDIVS, x) ubi

> *Jam dederat*, inquit, *Saliis (à ſaltu nomina ducunt)*
> *Armaque & ad certos verba canenda modos.*

Quod licet in dubium vocari nequeat, POLEMON y) tamen voluit, Arcada quendam fuiſſe nomine *Salium*, quem Æneas à Mantinea in Italiam deduxerit, qui juvenes Italicos ἐνόπλιον ſaltationem docuerit. At CRITOLAVS, z) *Saonem* ex Samothrace, cum Æneas deos penates Lavinium tranſtulerit, ſaliare genus ſaltandi inſtituiſſe: à quo appellatos ſalios, quibus per omnes dies, ubicunque manent, quia amplæ ponuntur cænæ, ſi quæ aliæ magnæ ſunt; ſaliares appellantur. Quo cantatus reſpicit quam elegantiſſime HORATIVS: a)

> *Nunc eſt bibendum, nunc pede libero*
> *Pulſanda tellus: nunc Saliaribus*
> *Ornare pulvinar deorum*
> *Tempus erat dapibus, ſodales.*

VIVS hiſtor. Rom. lib. 1. c. 20. PLVTARCHVS in Numa Pompilio Rom. Rege. Alia de Saliis notatu digniſſima, & ſpeciatim qua ratione iſtos Virgilius Æneid. lib. 8. ubi inter alia:

> *Tum Salii ad cantus incenſa altaria circum,*
> *Populeis ibant evincti tempora Ramis:*

Herculi aſſignaverit, & quare coronatos ramis induxerit, vide apud MACROBIVM Saturn. lib. 3. cap. 12. s) HORATIVS Carm. lib. 1. od. 36. t) DIONYSIVS l. c. v) De Latina lingua lib. 4. c. 15. x) Faſtor. lib. 3. y) Apud FESTVM in voc. *Salii*. z) Ibid. a) Carm. lib. I. od. 37.

Et AVSONIVS.: b)

Nam mihi non ſaliare epulum, non cœna dapalis.

Carmina, quæ ab Saliis fiebant & canebantur, vel in Deos facta erant, & dicebantur ab eorum nominibus, *verſus Janualii, Junonii, Minervii*: vel in univerſos homines & dicebantur *Axamenta*, c) ſive ab *axare*, quod eſt nominare, d) ſive ab *axibus* & tabulis, quibus ea inſcribere conſueverunt. e)

XIV.

Et hæc quidem Saliorum carmina inſigne quondam fuere Latinitatis, præſertim in ligata oratione, monumentum: adeo, ut ipſi VARRONI f) dicatur fons, ſi hoc ævum ſpectamus, verborum poëticorum: imò & in his prima Romanorum verba poëtica haberi Latina. Sed fato iniquo nunc iſta quidem omnia, una cum commentariis, qui jam olim ad interpretationem eorum, qualis C. Ælii hominis literatiſſimi fuit, g) conſcripti habebantur, periere. Et nihil nobis præter ſingularia quædam & obſcuriſſima eorum vocabula Grammaticis veteribus citata ſuperſunt, quæ aliquatenus ſaltem de ſtilo hujus ævi pluſquam ferreo teſtari poſſunt.

---

b) Epiſtol. 33. ad Paulum. c) Quæ SCALIGER ad Feſtum in hac voce interpretatur ex veteri Gloſſario στίχοι ἐπὶ θυσιῶν ὑραλλῶς. d) Ita FESTVS: *Axamenta dicebantur carmina ſaliaria, quæ a ſaliis ſacerdotibus componebantur, in univerſos homines. Nam in Deos ſingulos verſus facti a nominibus eorum appellabantur: ut Janualii, Junonii, Minervii. Axare nominare eſt.* e) *Axis, quem Græci ἄξονα dicunt, plures habet ſignificationes. Nam & pars cœli ſeptentrionalis & ſtipes teres, circa quem rota vertitur, & tabula ſectilis axis appellatur.* Idem in hac voce. Et in ejuſmodi axibus ſeu tabulis illa carmina deſcribebant, ſicuti leges ſuas Græci ἐν τοῖς ἄξοσι. Nam quia legitime concepta erant, non minus ediſcebantur à Saliis, quam à leguleis actiones ac formulæ juris. Hinc & ipſe Cicero ait, à pueris prætextatis carmen ſaliare, tanquam legitimas formulas, dici ſolitum. Confer. SCALIGER l. c. f) De lingua Latina lib. 6. c. 1. g) VARRO l. c.

poſſunt. VARRO h) in illis obſervat, quod ſupra etiam monitum fuit, in quamplurimis verbis habuiſſe literam S, cujus vice poſteriores R ſcriptitaverint. Et in carmine ſaliorum hæc eſſe: COSAVLI. DOLOSI. ESO. OMINA. VERO. ADPATVLA. COEMISE. IAM. CVSIATII. i) MVSES. RVSE. DVMCVE. IANVS. VENET. *Poſt* MELIOS *melior*, FOEDESVM *fœderum*, PLVSIMA *plurima*, ASENA *arena*, IANITOS *Janitor*. *Quare* CASMENA *Carmena*: *inde carmina.* R *poſtea extrito camena factum. Ab eadem voce canite, pro quo in ſaliari carmine ſcriptum eſt*: CANTE. DIVVM. EXTA. CANTE. DIVVM. DEO. SVPLICE. CANTE. Quod mihi videtur ſignificare, *cantate ſacros verſus excelſos, cantate ſacros, Deo ſupplicate, cantate.* EXTA enim FESTO k) dicta ſunt, quod Diis proſecentur, quæ maxime extant eminentque. CERVS MANVS in ſaliari carmine eſt *creator bonus.* l) Ibidem MANVOS Ælius Stylo m) ſignificare ait *bonos.* Hinc Inferi *Dii manes* boni dicuntur venerantibus eos propter mortis metum. MARMVRII VETVRII nomen frequenter in cantibus Romani celebrabant, hac de cauſa. Numa Pompilio regnante, cœlo cecidiſſe fertur *ancile*, id eſt ſcutum breve; edita voce, omnium potentiſſimam fore civitatem, quamdiu id in ea manſiſſet. Itaque facta ſunt ejusdem generis plura, quibus id miſceretur, ne forſitan internoſci à quopiam ac doloſe vel ex invidia transportari queat. Probatum fuit tunc maxime opus *Marmurii*, qui

 præ-

h) De lingua Latina lib. 6. c. 3. i) Hæc JOSEPHVS SCALIGER ad Feſtum in voce *Curiales* circa finem, facie longe alia propoſuit: ubi *Calatores*, inquit, *antiquitus vocabant curiones, ut in carmine ſaliari.* OMNIA. DAPATILIA. COMISSE. IANI. CVSIONES. h. e. *calatores vel præcones ſacrorum. Illi erant ſervilis conditionis.* k) In hac voce. l) Vid. FESTVS in voc. *Matrem Maturam* &c. Confer. GOTHOFREDVS in notis ad Varr. lib. 5. c. 8. Corp. Auctor. LL. p. 1640. m) Apud FESTVM in voc. *Manuos.*

præmii loco petiit, ut nomen ſuum inter carmina Salii canerent. n) MOLVCRVM Ælius in explanatione carminum Saliarium, *id* appellari ait, *quod ſub mola ſupponatur*; Aurelius Opilius vero, *ubi molatur*. o) CVANVIS. MOVENTIVM. DVONVM. NECVMATE. ſcriptum eſt in carmine Cn. Marci vatis: ubi *necumate* vel *negumate*, pro *negate* dicitur. p) Alibi OBSTINET pro *oſtendit* poſuere antiqui in carminibus, ut in hoc: SED. IAM. SE. CELO. CANDENS. AVRORA. OBSTINET. SVVM. PATREM. q) PA pro *parte*, & PO pro *populo* in ſaliari carmine poſitum eſt. r) ubi etiam PENAS. IMPENATASCVE. ACNAS. *ſpicas* vocitarunt *cum ariſtis*. Alias vero ſine ariſtis per *agnas novas* intelligi volunt. s) PESCIA dicuntur ibidem *capitia ex pellibus* agninis facta, quod Græci pelles vocent πέσκη. t) PILVMNOE. POPLOE. ſunt *Romani*, vel quod pilis conſueverint uti, vel quia præcipue pellant hoſtes. v) PRECEPTAT illis Saliarium carminum auctoribus ſignificat *ſæpe præcipit*; x) PROMENERVAT *monet*. y) REDANTRVARE vel prout Scaliger id vocis reſtituere voluit, *Redemptruare* dicitur in Saliorum exultationibus, cum Præſul z) *amptruavit* h. e. motus edidit, ac iſti referuntur invicem iidem motus. Unde Lucilius:

Præ-

---

n) FESTVS in nom. *Marmurii Veturii*. Confer. DIONYS. HALIC. Rom. antiq. lib. 2. c. 8. PLVTARCHVS in vita Numæ. o) Apud FESTVM in voce *Molucrum*. p) FESTVS in voce *Negumate*. q) Idem in hac voce. r) Idem in voc. *Pa*. Ejuſmodi monoſyllabis utebantur etiam Oſci, eo nomine incluti, quod peſſime loquerentur, utpote qui GAV. pro *gaudio*, COEL pro *cœlo*, DO pro *domo* & ſimilia pronunciare ſolebant. Confer. MORHOFI Unterricht von der Teutſchen Sprach und Poëſie part. 1. c. 5. pag. 76. s) FESTVS in voce *Pennas*. t) Idem in voce *Peſcia*. v) Idem in *Pilumnoe*. x) Idem in verbo *Præceptat*. y) Idem in hac voce. z) Cœtus Saliorum dicebatur collegium, cui qui præerat ac illud quaſi moderabatur, Magiſter Saliorum atque Præſul audivit.

Praeſul ut amptruat, inde & volgu redemptruat alli. a)
SESOPIA in Augurali & Saliari carmine, quæ alias *eſopia* pro *ſedilibus* dicere adhuc in conſuetudine habemus. b) SONIVIO *ſonanti*, c) TAMA pro *tam* in carminibus toties hactenus memoratis poſitum eſt. d) Alia lubens nunc, vel brevitatis cauſa præterimus. Atqui etiam paucula iſta vocabula, ab nobis ſuo velut ſqualore producta, barbarum e) hoc ſeculo carmina ſcribendi modum ſatis ſuperque produnt. Ideo QVINTILIANVS f) ipſe, ille optimus Latinæ linguæ magiſter, iſtorum mentionem facit, ubi Tyrones ſuos ſedulo monet, ne obſoleta & à vetuſtate repetita verba in uſu crebra ſint, neque manifeſta; quod nihil ſit odioſius affectatione: nec utique ab ultimis & obliteratis repetita temporibus, qualia ſunt *topper*, cujus loco nos nunc *cito*, & *antigerio*, cujus loco eadem ſignificatione *valde* adverbiis utimur; & *proſapia* & *Saliorum carmina vix ſacerdotibus ſuis ſatis intellecta. Sed illa*, inquit, *mutari vetat religio, & conſecratis utendum eſt.* Et Venuſinus Poëta: g)

Jam

a) Vid. FESTVS in voc. *Redantruare.* cum JOSEPHI SCALIGERI caſtigat. b) FESTVS apud Gothofredum in corpore Auctorum LL. p. 179. c) Ibid. d) Ibid. pag. 462. e) Quando rudem & minus cultum ſermonem *barbarum* nomino, iſti velim detur licentia voci, & accipiatur non quidem priſtina & vetuſtiori, ſed ea ſignificatione, qua hodienum gaudet. Barbarus dicitur nunc qui parum elegans, qui incomtus, qui ſtupidus & agreſte genus vitæ in actionibus ſuis & tota oratione commonſtrat. Barbaros olim, ex FESTO & ſcriptoribus aliis diſcimus, omnes gentes fuiſſe dictos, exceptis Græcis. Quo ſenſu PLAVTVS Nævium poëtam Latinum vocat barbarum, in milite: *Nam os columnatum poëtæ inaudivi eſſe barbaro; Quoi vivi cuſtodes ſemper totis horis accubant.* Et in Aſinaria, de ſe, cum transferret ex Græco fabulam, dixit: *Marcus vortit barbare.* Sic quoque PAVLVS ſanctus Soſpitatoris noſtri Apoſtolus ſemet fatetur Græcis & Barbaris h. e. cæteris nationibus debitorem eſſe. Rom. I. 14. f) Inſtit. Orator. lib. I. c. 6. g) HORATIVS lib. 2. epiſt. I.

Jam ſaliare Numæ carmen qui laudat, & illud,
Quod mecum ignorat, ſolus vult ſcire videri:
Ingeniis non ille favet plauditque ſepultis,
Noſtra ſed impugnat, nos noſtraque lividus odit.

XV.

Huc referendi ſunt etiam *Annales*, qui *maximi* audiunt, h) quod à *Pontificibus maximis*, temporum memoriam conſervandi cauſa, perſcriberentur. *Erant enim*, TVLLIVS i) inquit, *hiſtoria nihil aliud, niſi annalium confectio, alicujus rei memoriaque publicæ retinendæ cauſa, ab initio rerum Romanarum, usque ad P. Mutium Pontificem M. Res omnes ſingulorum annorum mandabat literis pontifex maximus, efferebatque in album & proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcendi; ii qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Sed obſervandum, quando Cicero ait, quod ab initio rerum Romanarum obtinuerit iſtud; ejus verba non ad Romuli, verum ad Numæ Pompilii Regis Romanorum ordine ſecundi ævum reſtringenda eſſe. Ita enim clariſſime DIONYSIVS teſtatur, k) Ultimam Numæ inſtitutorum partem continere ſacra, quæ ſortiti erant ii, qui apud Romanos ſummum ſacerdotium & ſummam poteſtatem habuere: iſti, ab uno opere, quod faciebant, reficiendo ſc. ligneo ponte, Pontifices appellati. Et T. LIVIUS l) Pontificem Numam Marcium ex patribus lectum á Numa Pompilio, qui ipſi ſacra omnia exſcripta, exſignataque attribuerit; quibus hoſtiis, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fierent, atque unde in eos ſumtus pecunia erogaretur &c. Idem porro diſcimus ex VOPISCO, m) ubi *poſt Romuli exceſſum*, inquit, *novello adhuc Romanæ urbis imperio, penes Pontifices ſcribendæ hiſtoriæ poteſtas fuit.* Quod quidem

h) FESTVS: *Maximi Annales appellantur, non magnitudine, ſed quod eos Pontifex Maximus conſecraſſet.* i) De oratore lib. 2. cap. 12. Confer. MACROBIVS Saturn. lib. 3. c. 2. k) Rom. Antiq. lib. 2. c. 8. circa finem. l) Hiſt. Rom. lib. 1. c. 20. m) In Imperatoris Taciti vita.

dem paulo clarius nobis deſcriptum reliquit SERVIVS: n) *Ita Annales conficiebantur*; ipſius verba ſunt, *Tabulam dealbatam quotannis Pontifex maximus habuit, in qua, praſcriptis Conſulum nominibus & aliorum magiſtratuum, digna memoratu notare conſueverat, domi militiaque, terra marique geſta per ſingulos dies. Cujus diligentia annuos commentarios in octoginta libros veteres retulerunt, eosque à Pontificibus maximis, à quibus fiebant, Annales maximos appellarunt.* Qualis eorum dictio fuerit, itidem non meis, ſed maximi & in hoc ſtudiorum genere expertiſſimi. G. I. VOSSII o) verbis dabo: *Non peccare mihi videor, qui commentarios ſummorum virorum, pueritiam vel etiam infantiam Hiſtoria appellem. Quippe antiquiores iis ſcriptores non habuit Hiſtoria Romana. Rudes etiam, & inconditi; imo facundiam ſi ſpectes, plane infantes fuerunt.* Neque tranſeundum eſt CICERONIS noſtri de illis teſtimonium: p) *Hanc* Annalium maximorum *ſimilitudinem ſcribendi multi ſecuti ſunt, qui ſine ullis ornamentis, monumenta ſolum temporum, hominum, locorum, geſtarumque rerum reliquerunt.* &c. Sed neſciunt fere, quomodo ſe expediant, Viri docti, cum alibi CICERONEM q) ſibi contradicentem quaſi opinantur inveniſſe, quod inter alia ſcripſerit: *Poſt Annales Pontificum maximorum, quibus nihil poteſt eſſe jucundius* &c. Quamobrem ipſe etiam modo laudatus VOSSIVS noſter Gulielmium, Fulviumque ſectari, ac pro *jucundius* legere *jejunius* mavult. r) Rurſum alii pro *jucundius*, *nudius* i. e. inornatius, ſupponere conantur. s) Illis tamen ego certas ob rationes adſtipulari nequeo. Etenim quis ignorat primo, codices omnes MSC. & impreſſa exempla quam conſtantiſſime *jucundius* habere?

K

n) Ad Virgil Eneid. l. 1. v. 377. o) De Hiſtoricis Latinis lib. 1. c. 1. p) Quod lib. 2. de Oratore, loco ſupra citato annectit. q) De legibus lib. 1. r) De Hiſtor. Latinis lib. 1. c. 1. p. 4. s) Vid. TVRNEBVS Comment. in Ciceron. lib. 1. de legibus p. m. 16.

bere? Quod ipſe etiam CL. VOSSIVS t) intrepide fatetur. Deinde citra extremam neceſſitatem, ac adeo levi de cauſa in claſſicis ſcriptoribus emendatio alicujus loci, quam ſæpe etiam magni nominis Critici pro captu ac lubitu præcipitanter inſtituere deprehenduntur, minime gentium admittenda eſt. Verum heic nulla ſuppeditatur emendandi nequidem facultas. Saltem, quæ aliis forſan obvenit, contradictio mihi nondum in eo loco apparet: cum ſat rudis, horrida atque exilis potuit eſſe maximorum Annalium dictio, & nihilominus propter antiquitatem, ſimplicem brevitatem fidemque acceptiſſima & jucunda Cultoribus antiquitatum videri. Quemadmodum etiamnum nos vetuſtiſſima, licet nullo pretio, nullo ſplendore aut arte parata conſiſtant, mirifice tamen ut plurimum delectare ſolent, vel ex puro Antiquitatis amore atque ſtudio. Exemplum in ſupra citato QVINTILIANI loco habemus: ubi Saliorum carmina, inquit, vix ſuis intellecta ſacerdotibus eſſe; & nihilominus addit, mutari illa vetat religio, & conſecratis utendum eſt. De legibus XII Tabularum ex fragmentis ſuperſtitibus quædam adhuc cognoſcere licet. At quantis encomiis CICERO eas, vel ex hoc capite, paſſim in ſcriptis ſuis evehit atque commendat? Ut adeo etiam hic maximorum Annalium jucunditatem non in ſermonis puritate, ornatuve oratorio, quem iſtis alibi v) abrogaverat aperte, ſed in conſpicua Antiquitatis cognitione, aut alio huic ſimili poſuerit. Quicquid ſit, non ſolum Hiſtoriæ Romanæ, ſed omnes pari modo priſci ſermonis auſcultatores & rei literariæ cupidiſſimi quique ingens tulere damnum, quando Annales hi, una cum aliis monumentis, poſt urbem à Gallis circa annum CCCLXVI captam, maxima parte incendio abſumti fuerunt. x)

XVI.

---

t) l. c. in fine cap. 1. v) De Oratore lib. 2. c. 12. x) Qua de re ipſe quoque LIVIVS conqueritur Hiſt. Rom. lib. 6. c. 1. ab initio.

XVI.

Anno ab V. C. CCCIX à C. Canulejo quodam Tribuno plebis *Faſti* & *Pontificum commentarii* in concione citantur. y) Qui an fuerint iidem cum Annalibus maximis, ſive diverſi, non ſatis conſtat. *Annales* præterea & *linteos libros* à Magiſtratibus ſcribi ac in æde Monetæ ſolitos deponi, LIVIVS aliquoties monuit. Sic quoque *Cenſoriis Tabulis* adjecta fuiſſe, quæ ad hiſtoriam facerent, ab DIONYSIO HALIC. z) diſcimus: qui ex eo, quod tabulis Cenſoriis, Coſſ. L. Valerio Potito T. Manlio Capitolino, adjectum eſſet, anno poſt Reges exactos CXIX colligit, urbem fuiſſe conditam anno primo olympiadis ſeptimæ. CATO in originibus ſcripſit, *Carmina* multis ſeculis ante ſuam ætatem in epulis cantitata de clarorum Virorum laudibus: quæ ut ſuo adhuc tempore extarent, CICERO a) ille quoque pater Eloquentiæ fruſtra optavit. Idem paulo ante teſtabatur etiam, b) *Privatarum familiarum*, quæ in Magiſtratibus verſatæ fuerant, ſcripturas multas extitiſſe. *Annales* memorantur VARRONI; c) Et FESTO d) *Rituales* Etruſcorum libri, in quibus perſcriptum eſt, quo ritu condantur urbes, aræ, ædes ſacrentur, qua ſanctitate muri, quo jure portæ, quomodo tribus, curiæ, centuriæ diſtribuantur, exercitus conſtituantur, ordinentur, cæteraque ejusmodi ad bellum ac pacem pertinentia. Sed noſtrum nunc non eſt, pluribus de iſtorum jactura conqueri, multo minus diſquirere, num hæc ſcripta ſint iidem, quos modo enarravimus, Annales, num diverſa & cujuſnam quæquæ ætatis eſſe cenſeantur. Hæc enim omnia obſcuriſſima ſunt; proin conjecturæ, ſi quas dare ſecum aliquis conſtituerit, ne tanti quidem, ut memoratu dignæ habeantur, ſufficiant nobis de hu-

y) Apud LIVIVM lib. 4. c. 3. z) Antiq. Rom. lib. 1. a) In Bruto cap. 19. b) In Bruto cap. 16. c) De lingua Latina lib. 4. cap. 10. d) In voce *Rituales*.

hujus ævi Latinitate, quæ hactenus diximus, quæque TVLLIVS noſter e) diſertis comprobavit. *Quid enim?* inquit, *in Numa Pompilio quid? In Servo Tullio quid? In cæteris Regibus, quorum multa ſunt eximia ad conſtituendam Remp. num quod eloquentiæ veſtigium apparet? Quid exactis Regibus? tametſi ipſam exactionem mente, non lingua perfectam L. Bruti eſſe cernimus. Sed deinceps omnia nonne plena conſiliorum, inania verborum videmus?* Atque etiam inde ſatis patet, qualis fuerit dictio Romanorum, pulſis jamjam eorum Regibus, quando Imperii faſces bini quotannis occuparunt conſules, atque ſuam ipſimet Cives regnare provinciam ſuſceperunt. Licet iſtorum durante dynaſtia, ad Decemviratum uſque per annos LX, pro invidia hujus ævi, nullum literis exhibitum ad nos pervenerit monumentum: quo noſtrum demulcere animum, verba priſca & nunc penitus obſoleta cum recentioribus ac hodienum uſitatis conferre, atque adeo pluribus de aliena & toto cœlo à poſteriori diverſa Latinorum oratione, verba facere queamus.

CAP. IV.

DE STATV LATINÆ LINGVÆ PVERILI, TEMPORE X. VIRORVM, EX FRAGMENTIS XII. TABVLARVM DEMONSTRATA.

§. I.

Leges XII Tabularum commendantur. 2. Qua occaſione fuerint ex Græcia Romam tranſlatæ. 3. Earum nunc non niſi fragmenta ſuperſunt, nobis poſt aliorum curas ſuis quaque Tabulis commemoranda. 4. Tabula recenſetur primo prima de in jus vocando. 5. Secunda de Judiciis & furtis. 6. Tertia de Rebus creditis. 7. Quarta de Jure patrio & connubii. 8. Quinta de Hæredibus & tutelis. 9. Sexta de Dominio & poſ-

e) De oratore lib. 1, c. 9. Confer. ANDR. BORRICHIVS de fatis & ætatibus Lat. linguæ p. 7.

poſſeſſione. 10. Septima de Delictis. 11. Octava de juribus prædiorum. 12. Nona de Jure publico. 13. Decima de Jure ſacro. 14. Undecima in ſupplementum quinque priorum, 15. Duodecima in ſupplementum quinque poſteriorum Tabularum. 16. Fragmenta rejiciuntur alia ex legibus Ciceronis compilata. 17. Noſtra ſtabiliuntur denuo : & 18. Stilus ſatis craſſus in XII, veterum teſtimoniis comprobatur.

I.

CRevit magis magisque tenerrima Latinæ linguæ ætas, atque vires , pro temporis ratione , ſumſit minime contemnendas : quibus cum & nos pedetentim ex ſumma ignorantia atque tenebris, quibus infantia illa plurimum ſolet eſſe involuta , prodimus ad lucem, & noſtrum majori ſpe ac ſolatio huc uſque vacillantem animum demulcere conamur : quando ad illud ſeculum pervenimus, quod quidem etiamnum ſatis obſcurum atque barbarum, nec adeo liberale, ut de ſuis multa nobis conceſſiſſe deprædicari queat ; cujus tamen beneficio, plura quam hactenus videre licuit, ipſis quoque fragmentis dictamina veterum conſervata reperiuntur. Leges XII Tabularum innuo : illas, ut omni tempore quibuslibet Juris antiqui & linguarum ſtudioſis acceptiſſimas, ita CICERONI cumprimis commendatiſſimas atque ſummis evectas laudibus : cum inter alia, *Si quem aliena*, inquit, a) *ſtudia delectant, plurima eſt & in omni jure civili, & in Pontificum libris & in XII Tabulis, antiquitatis effigies, quod & verborum priſca vetuſtas cognoſcitur, & actionum genera quadam majorum conſuetudinem viamque declarant. Sive quis civilem ſcientiam contempletur --- totam hanc deſcriptis omnibus civitatis utilitatibus ac partibus XII Tabulis contineri videbitis.* Et poſt pauca : *Fremant omnes licet , dicam quod ſentio, bibliothecas me hercule omnium Philoſophorum unus mihi videtur XII Tabularum libellus; ſi quis legum fontes, & capita viderit, & auctoritatis pondere*

a) De Oratore lib. I.

& utilitatis ubertate ſuperare. Imo etiam Vir tantæ Eloquentiæ ſibimet eo nomine gratulatur, b) quod hunc libellum tanquam neceſſarium quoddam carmen memoriæ cum æqualibus ſuis mandaverit, ac indignatur ſuper negligentia aliorum, qui idem facere detrectent. De his ergo nunc ordine tractandum eſt: ita quidem, ut pro inſtituti ratione breviſſimis, ſed tamen clare omnia exponere ſtudeamus: Quomodo primum Romani ſuas leges ab Græcis, quos in omni doctrina quondam habuiſſe magiſtros vidimus dudum, ad emendandum ſui regiminis ſtatum acquiſiverint: Tum quid de fragmentis earum atque forma dictionis ſentiendum. Quare ipſas ſuo ordine Tabulas, prout ab Eruditiſſimis Viris, nominatim JACOBO GOTHOFREDO c) ſuis hinc inde ruderibus collectæ & poſtliminio reſtitutæ inveniuntur, bona fide, noſtra tamen adhibita criſi, exhibere ſimul atque perſpicuum cujusvis tabulæ ſenſum & vocum diu obſoletarum ſuccinctam interpretationem ſubjungere aggrediemur: Cætera prolixiori commentario reſervaturi, quem horis ſubciſivis poſthac, antiquitatis monumentum iſthoc novis obſervationibus critico-antiquariis illuſtrandum, pro virili paramus, tuæ, Lector, benevolentiæ aliquando conſecrandum, opus novantiquum fiat ut inde tibi.

II.

Res itaque, ſi fidem fide digniſſimis Auctoribus, ut decet, tribuere volumus, ſic ſe habuit: Circa annum mundi 3515, urbis conditæ 303, d) diu exactis Regibus, quod Civium Romanorum numerus in dies creverit, una cum negotiorum atque cauſarum copia: veteres illæ, quæ de Regiis ſanctionibus ſupererant, ad quasvis componendas lites, Remque regendam publi-

b) CICERO de legibus lib. 2. *Diſcebamus,* inquit, *pueri XII, ut carmen neceſſarium, quas jam nemo diſcit.* c) In fontibus quatuor Juris civilis lib. 1. d) Sequimur autem, ut incepimus JOHANNIS FUNCCII calculum.

blicam illam interea temporis latius ſe extendentem, haudquaquam ſufficientia videbantur; atque opus erat de jure augendo Romano atque novis condendis legibus conſilium inire: civitatem ſuam ne magis incerta voluntate moribusve, quam ſanctiſſimis juſtisque ſtatutis regere ad ſummum Reip. damnum exitiumve deprehenderentur. Accedebant graviſſimæ contentiones Plebejos inter atque Patricios homines, quod hi per multos annos pro arbitrio, ſua tyrannide multa agerent, atque iſti nimiæ dominationis impatientes viriliter ſeſe opponerent, tandemque per Tribunos poſtularent, communis aliqua legum ferendarum ratio ineatur. Senatus itaque conſultum factum eſt, auctore *Tito Romilio* Viro Conſulari, quod Plebiſcito confirmabatur, ut Legati Athenas & Lacedæmonem & in alias Græciæ civitates mitterentur, qui cognitis & examinatis earum legibus ſaluberrimis, exempla inde ſumeret Romamque ad diligentem obſervantiam vel imitationem tranſportarent. Sic Reſpubl. Romana tribus magnifice inſtructis triremibus, *Sp. Poſtumium Album, Sext. Sulpitium* & *A. Manlium* ablegarunt, leges petitum, in Græciam, quæ pro illius temporis cultura cæteris præſtabat Regionibus, ubi homines plerumque ferocitate naturali ſua degebant. Poſt triennium iſti Romam cum optimarum legum farrigine revertuntur, ſuisque perſuadent, ut ad novi juris compoſitionem propius accederent. Ita demum Senatui Populoque Romano placuit poſt longam diſputationem & ſententiarum varietatem, ad leges ferendas ex Senatoribus X Viros creare, à quibus provocare ad populum nunquam liceret: reliquis etiam omnibus magiſtratibus abdicatis. Centuriatis itaque comitiis, præter iſtos ſupra memoratos tres Senatores in Græciam ante legatos, eligebantur *Appius Claudius, T. Genutius,* duo t. t. Conſules, *P. Sextius, T. Romilius, C. Julius. T. Veturius,* & *P. Horatius.* Unde Decemvirûm nomen iſtud dignita-

tis

tis cuique tributum occaſionem præbuit POMPONIO e) ſcribendi, Decemviros in Græciam miſſos fuiſſe: non ut denarium legatorum numerum, ſed ut tribus iſtis ſeparatim, eo miſſis tributam decemviralem dignitatem ſignificaret. Quoniam vero leges ex inſtitutis literiſque Græcis hauriendæ fuerant, Decemviri in conſilium adhibuere quendam *Hermodorum Epheſium* Philoſophum in Italia tum forte fortuna exulantem, f) qui ſua interpretatione ac conſilio iſtos multum juvit, uſque adeo, ut ſcriptores quidam huic ſoli juris tribuere compoſitionem, atque leges Romanas acceptas ferre nulli dubitaverint. g) Has leges Decemviri eum in finem creati primum X Tabulis roboreis (Pomponius eas vitioſe eboreas vocat) maxima adhibita ſolennitate promulgarunt: & in comitiis centuriatis uno omnis populi aſſenſu confirmatas curarunt æreis incidere columnis. Quibus cum adhuc nonnulla ad Reip. emolumentum neceſſaria deeſſe viderentur, anno ſequenti poſt primam legum ſanctionem, iſtis pro numero auctorum X prioribus; inſuper duas addiderunt Tabulas. Ita XII denique pro roſtris, in fori loco maxime conſpicuo, ordine diſpoſitas conſtituere, quas more ſolito ad perpetuam rei memoriam deinde in Capitolium translatas ſanctiſſime aſſervari voluere h)

III.

e) In l. 2. §. 4. D. de origine Juris. f) *Epheſii* eum propter exuperantiam virtutis, vel ex mera invidia civitate ejecerant, & hoc quidem plebiſcito, cujus formulam ex Græco TVLLIVS ita retulit: *Nemo de nobis unus excellat: ſed ſi quis extiterit, alio in loco, & apud alios ſit.* Quamobrem HERACLITVS Philoſophus dixit: Epheſios dignos eſſe, quibus gula frangeretur, quam primum puberes fierent. Vid. STRABO Geogr. lib. 14. p. m. 441. CICERO Tuſcul. quæſt. lib. 5. p. m. 278. g) STRABO l. c. POMPONIVS in l. 2. §. 4. D. de origine Juris. Et PLINIVS Hiſt. natur. lib. 34. c. 5. teſtatur ipſi Romæ ſtatuam publice in foro poſitam fuiſſe, quod Decemviris leges Solonis interpretatus eſſet. h) Confer. Plur. DIONYS. HALIC. Rom. Antiq. lib. 10. c.

III.

Sed quod dolendum maxime, theſaurus hic juris veteris, & priſtinæ Latinitatis monumentum, quod paulo clarius nobis pueritiam ejus commonſtrare potuiſſet, periit jam dudum, & pro injuria temporis, triſti fato corruit. Hodie tamen fragmenta quædam circumferuntur, quæ ſola ex memoratis legibus ſuperſunt: multo labore & induſtria ab Viris eruditiſſimis, omnes quod iſtas bonarum artium ſtudioſi, ultimæ Antiquitatis conſideratione, tanti facere plerumque ſoleant, ex MARCI TULLII, DIONYSII HALIC. LIVII, A. GELLII, PLINII, MACROBII, FESTI POMPEJI aliorumque ſcriptis, nec non ex ipſis Pandectis, ceu tot rivulis colligere accuratius & poſtliminio reſtituere allaborarunt. Abhinc rurſum interpretes invenere quam plurimos, quos inter jam LIPSIUM, LUD. CHARONDAM, THEODORIUM MARCILIUM, FR. HOTOMANNUM, RÆVARDUM, RITTERSHUSIUM, ROSINUM, PAULUM MERULAM, JANUM VINC. GRAVINAM nominare ſufficiat. Quorum tamen aliis atque aliis felicius iſtud periculoſæ plenum opus aleæ ſucceſſit. Quidam de ſenſu tantum ſolliciti antiqua ſed genuina, ut ut nunc obſoleta, juris veteris verba penitus abſterſerunt, diverſamque fragmentis iſtis formarunt faciem. Alii in perſcrutanda antiquitate magis curioſi, quantum potuere, ex ipſis fontibus rite examinatis, vera legum fragmenta haurire & in conſpectum producere aliorum dederunt operam. Nec iſtud rurſum pari modo omnes bonis avibus. Ita quoque leges noſtræ à recentioribus ordine vario locantur: cum explicationem earum alii Hotomannum ſequentes,

L

10. c. 13. T. LIVIUS Hiſtor. Rom. lib. 3. c. 34. maxime vero lib. 3. c. 57. alibi. POMPONIUS I.Jc. ISIDORUS Origin. lib. 5. c. 1. DIODORUS SIGULUS Biblioth. Hiſtor. lib. 12. OROSIUS Hiſt. lib. 2. c. 13. ZONARAS tom. 2. Alii.

tes, tribus ſummis capitibus incluſam, primo de jure ſacro, dein de jure publico, & ultimo de jure privato pertractaverint, juxta vulgares AVSONII Viri conſularis & Imperatoris Gratiani præceptoris verſus: i)

Jus triplex, Tabulæ quod ter ſanxere quaternæ:
Sacrum, privatum, Populi commune quod uſquam eſt.

Alii vero, quos inter JAC. GOTHOFREDVS, k) egregie antiquitatis veſtigia ſequentes, conjectura ſua nec prorſus inani, priſtinum XII Tabularum ordinem nobis reddere ſtuduerint. Exemplarium hinc inde longe maxima diſcrepantia. Nos ſuppoſititiis neglectis, quæ potius ex interpretum ingenio, quam ex veterum monumentorum fide proſtant, gratam facturos operam putamus, quando exemplaris, ut videtur, accuratiſſimi copiam faciamus denuo purgatam & maxime conſpicuis liberatam erroribus, quibus adhuc optimas leges fuiſſe à quadam recentiori manu conſpurcatas, vel ex diſſertationis hujus progreſſu, meridiana luce clarius apparet. Cæteroquin bona fide omnia ex fontibus ipſis, unde dulcius plurimum hauriuntur aquæ, transſcripta cum brevi analyſi & vocabulorum antiquiorum interpretatione noſtra, huic pertractioni inſerere animus eſt, certa fiducia fretis, fore, ut ſparſim haud exigua priſtinæ Latinitatis exempla in illis cernere liceat.

IV.

Ad primam igitur legum Decemviralium Tabulam poſt GOTHOFREDVM & ſectatores quos hodie propemodum innumeros reperit, fragmenta referimus, de in jus vocando aliquo Reo & Prætoris cognitione in foro, ſequentia.

I) SEI.

i) Edyll. 4. k) In Fontibus Juris civilis lib. 1. Ex quibus poſtea quoque J. V. GRAVINA XII Tabulas originibus Juris civilis, Oper. pag. 273. ſeqq. Edit. Lipſ. 1717. in 4. inſerere nullus dubitavit.

(1) SEI. ENDO. IOVS. VOCET. ATQVE. EAT. l)
(2) NEI. EAT. ANTESTATOR. EICITOR. EM. CAPITOD. m)
(3) SEI. CALVITOR. PEDEMVE. STRVIT. MANOM. ENDOIACITOD. n)
(4) SEI. MORBOS. AIVITASVE. VITIOM. ESCIT. QVEI. ENDO. IOVS. VOCASIT. IOVMENTOM. DATOD. SEI. NOLET. ARCERAM. NEI. STERNITOD. o)
(5) SEI. ENSIET. *quei. endo. jous. vocatom. vindicat. mititod.* p)
(6) ASIDVOD. VINDECS. ASIDVOS. ESTOD. PROLEITARIOD. CIVEI. QVEIVIS. VOLET. VINDECS. ESTOD. q)
(7) REM. OVBEI. PAICONT. ORANTOD. r)
(8) NEI. ITA. PAICONT. ENDO. COMEITIOD. AVT. ENDO. FOROD. ANTED. MEIDIDIEM. CAVSAM. CONICIVNTOD. *cum. perorant. ambo. preſentes.* s)
(9) POST. MEIDIDIEM. PRESENTED. AMBOBVS. STLEITEM. ADEICITOD. t)
(10) SOL. OCASOS. SOPREMAD. TEMPESTAS. ESTOD. v)

Voluerunt Decemviri, ut, ſi quis (1) alterum in *Jus*, ſive ad tribunal judicis, cauſæ cognoſcendæ gratia citaverit, Reus ſtatim vo-

l) CICERO de legibus lib. 2. CORNIFICIVS, vel quisquis Auctor eſt, Rhetoricorum ad Herennium lib. 2. m) PORPHYRION vetus interpres Horatii lib. 1. ſerm. Satyr. 9. n) FESTVS in voc. *Struere*, LVCILIVS apud NONIVM MARCELLVM cap. 1. n. 20. in voc. *Calvitur*. o) A. GELLIVS noct. Attic. lib. 20. c. 1. p) GAIVS lib. 1. ad l. XII. Tabul. l. 22. §. 1. Digeſt. de in jus vocando. q) CICERO in Topicis. A. GELLIVS noct. Attic. lib. 16. c. 10. r) CORNIFICIVS Rhetor. ad Herennium lib. 2. s) Ibid. Et A. GELLIVS l. 17. c. 2. Et QVINTILIANVS Inſtit. Orat. l. 1. c. 6. t) CICERO in orat. pro Quintio & in Verrina quarta, HORATIVS Sermon. l. 1. Satyr. 9. SVETONIVS in vita Caji cap. 39. v) A. GELLIVS lib. 17. c. 2.

cantem eo ſequatur. Nam particula *Atque* heic nihil aliud ſignificat quam *ſtatim*. x) Niſi eat absque mora (2) *Antestator*, ſive teſtes antea rogantor, uti ſuo tempore, ſi quid opus fuerit, coram judice profiteantur, Reum ab Actore modo legitimo in jus vocatum fuiſſe. *Eicitur*, Igitur ſeu *poſtea* y) *em capitod*, eum capito & apprehendito, quaſi in jus eum rapere vi quadam imaginaria velit. (3) Si *Calvitur* i. e. ſimulat, fore, ut ſtatim ſequatur, interim vero moram ducit fruſtraturque; z) *Pedemve ſtruit*, vel aufugit, a) *manom endo jacitod*, manum injicito, ut tandem obtorto, quod ajunt, collo in jus rapiatur. (4) Si morbus aliquis minime ſonticus atque ætas b) *vitiom eſcit* i. e. *impedimento fuerit*, quin ire atque adeo ut decet Actorem ſequi valeat: qui in jus vocaverit, ipſi *jumentum*, h. e. vectabulum dato, quod adjunctis pecoribus trahitur. c) Iſtud repudianti, minime gentium teneatur, ſi nolet, *Arceram* ſternere, ſive plauſtrum ipſi dare undique tectum ac munitum, & quandam veluti arcam magnam veſtimentis inſtratam, qua nimis ægri atque ſenes quondam portari cubantes ſolebant. d) Si quis interim (5) fuerit, qui in jus vocatum prenſumque defendat, dimittitor. (6) *Aſſiduo* i. e. locupleti ac diviti e) vindex atque fide juſſor dives eſto. *Proletario* ſive pauperi ac tenuioris fortunæ civi, qui nil niſi prolem Reip. exhibet, f) vindex quilibet eſſe poteſt. (7) Ubicunque interea temporis litigantes *rem* ſive cauſam agunt, ac inter ſe *paicont* i. e. *paciſcun-*

x) Vid. A. GELLIVS lib. 10. c. 29. y) FESTVS in hac voce. z) CAIVS in l. 233. D. de verb. ſignif. a) FESTVS in verbo *ſtruere*. b) AIVITAS *avitas* veteres ſcriptitarunt pro *ætas*, quemadmodum *aviternus* pro *æternus*, & ſimilia apud AVS. POPMAM de uſu antiquæ locutionis lib. 1. c. 6. p. 23. ſeq. c) Vid. A. GELLIVS l. 20. c. 1. Confer. NONIVS MARCELLVS cap. 1. n. 269. d) GELLIVS. l. c. NONIVS l. c. n. 270. VARRO de lingua Latina lib. 4. c. 31. in fine. e) CICERO in Topicis, A. GELLIVS l. 16. c. 10. f) GELLIVS. l. c.

ſcuntur; ita deinceps *oranto* ſuamque cauſam ſenſu communi *agunto*. (8) Niſi vindex aliquis intercesſerit, neque transactum fuerit de cauſa, propter quam quis alterum in jus vocavit, in comitio aut in foro Prætor ante meridiem g) cognoſcito cauſam, ubi litigatores ambo præſentes perorant. (9) Poſt meridiem, iisdem præſentibus, vel, prout ſat archaice, ſingulari numero adſcripto pluribus, verba legis ſonant, *praſented ambobus*, h) Judex actionem dato & judicium conſtituito: id enim verbis, *Stleitem Adeicitod*, litem addicito, legumlatores exprimere volebant. Ubi etiam obſervamus ſimul, quondam inſigni aſperitate nominibus, quæ ab litera L incipiunt, plurimum ST præpoſitum fuiſſe. Hinc *Stlatus* pro *latus*, *Stlocus* pro *locus*, *Stlis* pro *lis* & ſimilia. i) Denique (10) *sol occaſus*, ſeu occidente ſole, ultimus judiciorum terminus eſto: ne quid differatur ad noctem, qua cujusvis etiam generis cœtus hiſce prohibentur tabulis agitari. k) *Tempeſtas* vero pro *tempore* ſumi vulgo notum eſt.

V.

Tabulæ ſecundæ, ubi de Judiciis atque furtis agitur, hæ videntur leges fuiſſe. (1) - - - - - VADES. SUBVADES. - - - *Extera. quam.* Sei. MORBOS. SONTICOS. - - - VOTOM. *abſentia. Reip. ergod.* AUT. STATOS. CONDICTOSVE. DIES. COM. HOSTED. SIET. l)

 (2)

g) *Medidiem* pro *Meridie* Veteres dixiſſe, VARRO teſtis eſt de lingua Latina lib. 5. c. 2. h) Vid. JOSEPHUS SCALIGER ad Feſtum in verbo *plorare*. i) FESTUS in voc. *Stlata*. k) Vid. Tab. 9. fragm. 6. l) Fragmentum iſtud ex variis conflatum, nobis ſenſum non adeo facilem reddit. *Vades* & *ſubvades* XII ineſſe teſtatur GELLIUS l. 16. c. 10. De *morbo ſontico* Idem l. 20. c. 1. & ULPIANUS in l. 2. §. 3. in fine D. *Si quis cautionibus in judicio* &c. De *voto* Cajus in l. 233. D. de verb. ſignif. De *abſentia Reip. ergo* CAIUS in l. 6. D. *ſi quis cautionibus*. De *Stato die cum hoſte* CICERO Officior. lib. 1.

(2) SEI. QVID. HOROM. FVETA. OINOM. IOVDICEI. ARBITROVE. REOVE. EO. DIE. DIFEISOS. ESTOD. m)

. . . .

(3) QVOI. TESTIMONIOM. DEFVERIT. OLE. TERTIEIS. DIEBOS. OB. PORTOM. OBVACVLATOM. EITOD. n)

(4) QVEI. NOCS. FOVRTOM. FACSIT. SEI. IM. ALIQVIPS. OCEISIT. IOVRED. CEISOS. ESTOD. o)

(5) *Sei. Lucei. fourtom. facſit. ſei. im. aliquips. endo. ipſo capſit. verberator. oloeque. quci. fourtom. factom. eſcit. adeicitor. Sei. Servos. ſiet. virceis. ceiſos. ſacſo. deicitor. Sei empobis. ſiet. pretoris. arbitratu. verberator. nocſiamque decernitod.* p)

(6) *Sei. ſe. telo. defenſint. quiritatod. endoque. ploratod. poſtidea. ſei. ceiſei. eſcint. ſed. frauded. eſtod.* q)

(7) *Sei. fourtom. lance. licioque conceptom. eſcit. atque. utei. manufeſtom. vindicator.* r)

(8) SEI. ADORAT. FOVRTOM. QVOD. NEC. MANVFESTOM. ESCIT. *duplione. deceiditor.* s)

(9) *Sei. quips. alienas. arboſes. en jouriad. ceiſit. endo. ſinculas. XXV. airis. luitod.* t)

. . . . (10.)

m) FESTVS in voc. *Reus*, n) FESTVS in voc. *Portum* & *Vagulatio*. o) CICERO in orat. pro Milone. GELLIVS lib. 11. c. 18. MACROBIVS Saturn lib. 1. c. 6. p) A. GELLIVS. lib. 11. c. 18. q) CICERO pro Milone. GELLIVS l.c. AVGVSTINVS ad cap. 11. Exod. r) GELLIVS l. c. s) FESTVS in partic. *Nec*. t) PLINIVS Hiſtor. natur. lib. 17. c. 1.

(10) *Sei. pro. foure. damnom. deceiſom. eſcit. fourtei, nec. adoratod.* v)

(11) QVOD. SVBRAPTOM. ESCIT. EIIVS. REI. AIVITERNAD. OTORITAS. ESTOD. x)

Judicio conſtituto coram judice, (1) poſtmodum ſiſtendi, *vades & ſubvades*, i. e. ſponſores, qui pro altera parte vadimonium promittunt, y) utrinque dantor: Proin tenetur Reus & Actor ſtato tempore in jus venire ac reſpondere vadato, vel perdere litem. z) Niſi impedimenro ſint juſtæ cauſæ, *morbus ſonticus*, qui vim graviter nocendi habet, a) *Votum*, *Abſentia Reip. cauſa*, *aut ſtatus condictusque dies cum hoſte*, i. e. cum peregrino. *Hoſtis* enim primitus dicebatur is, qui nobis nunc peregrinus, & qui hoſtis ſive adverſarius eſt, *Perduelis* audiebat. b) Si quid horum (2) *Fueta oinom*, i. e. fuit unum, c) & eo die vel ipſi Judici, vel Arbitro atque Reo obvenit, terminus ſtatusque dies *Diſeiſos* diffiſus ſive dilatus eſto. (3) Cui teſtimonium defuerit ad probationem cauſæ, ille *tertiis diebus*, ſive trinundino, ter adeoque intra XXVII dies, *ob portum*, i. e. ad domum d) ejus, quem facere Reum proxime intendit, *Obvagulatum*, ſeu facinus quadam veluti lamentatione & convicio e) queſtum ito. (4) Qui *Nox*, ſive *noctu* f) furtum fecerit, & eum aliquis occiderit, jure merito cæſus eſto. (5) Si interdiu aliquis furtum fecerit, ut in ipſo

---

v) VLPIANVS IC. lib. 42. ad Sabinum in l. 7. D. de condict. furtiva. x) GELLIVS lib. 17. c. 7. Imperator §. 2. Inſtit. de uſu capionibus & long. temp. præſcript. y) FESTVS in hac voce. VARRO de lingua Latina lib. 5. c. 2. z) HORATIVS Serm. lib. 1. Satyr. 9. a) GELLIVS lib. 20. c. 1. JAVOLENVS in l. 113. D. de verb. ſignif. FESTVS in voc. *Sonticus*. b) CICERO de officiis lib. 1. CAJVS in l. 234. D. de verb. ſignif. FESTVS in voc. *Duellum*, *Hoſtis*, *Status dies* & alibi. c) Vid. Tab. Scipioni Barbato poſita. d) FESTVS in voc. *Ob* & *Portus*. e) GELLIVS lib. 16. c. 17. FESTVS in voc. *Vagulatio*. f) GELLIVS ab init. lib. 8. MACROBIVS Saturn. lib. 1. c. 4.

ipſo facinore ſuo deprehenderetur, primo verberator, deinde illi, cui furtum erat factum, à Judice tradito. Ita quidem, ut ſi fur iſte ſervilis conditionis fuerit, virgis cæſus de ſaxo vel rupe Tarpeja, quæ pars erat Capitolii, præcipitaretur. Sin puer, priusquam pubes eſſet, furatus ſit, pro circumſtantia cauſæ & arbitrio judicis, verberator, poſtea damnum reſarcito. (6) Si, qui furantur, telo vel quovis alio inſtrumento ſe defenderint, Dominus vel qui fures deprehendit, id ipſum prius cum clamore teſtator & aliorum operam auxiliumque implorato. Quo facto, ſi manu ejus occiderentur, ſine fraude, i. e. impune cæſi ſunto. (7) Si furtum *lance licioque conceptum*, i. e. ab lictore, qui licio cinctus, lancem ſive patinam præ ſe ferebat, in domo aliena repertum fuerit, g) perinde ac ſi manifeſtum eſſet, vindicator. (8) Si furtum fecerit aliquis, quod non manifeſtum erit, ut res ipſa vindicari poſſit, dupli damnator. (9) Si quis alienas arbores furtim & injuria quadam ceciderit, pro ſingulis arboribus cæſis XXV aſſes ſolvito. (10) Si pro fure damnum deciſum fuerit atque Domino ſatis factum, ipſi nullum furti amplius agere jus eſto. (11) Ejus, quod alteri ſubreptum eſt ac furtim ablatum, *æterna* ſive perpetua *auctoritas* i. e. vindicatio & uſucapio eſto: nec ab ullo, ut ut longiſſimi temporis poſſeſſione, acquiri vel præſcriptione aliqua uſucapi, jus eſto.

VI.

Tertia, quæ ſequitur Tabula de rebus creditis leges comprehendit, ſuo heic ordine ſubſcriptas:

(1) Sei

g) FESTVS in voc. *Lance* &c. Quamvis probe ſciam, Viros Eruditiſſimos in partes abire. Atque etiam non ita pridem materiam iſthanc ABRAHAMVS WIELINGIVS, Illuſtriſſimi Comitis de Wartenberg, Ephorus digniſſimus, docta & elegante diatribe pertractavit.

(1) *Sei. quid. endo. depoſito. dolo. malo. factom. eſcit. duplioed. luitod.* h)

(2) *Unciaſiod. fœnoſed. nei. quips. amplius. ecſercetod. ſei. quips. alinta. facſit. quadruplioned. poinam. luitod.* i) -

(3) ADVORSVS. HOSTEM. AIV[illegible]ERNAD. OTORITAS. ESTOD. k)

(4) AIRIS. CONFESEI. REBOSQVE. IOVRED. IOVDICATEIS. XXX. DIES. IOVSTEI. SVNTOD. l)

(5) POSTIDEA. MANVS. ENDOIACTIOD. ESTOD. ENDO. IOVS. DVCITOD. m)

(6) NEI. IOVDICATOM. FACSIT. AVT. QVIPS. ENDO. EO. IM. IOVRED. VINDICIT. SECOM. DVCITOD. VINCITOD. AVT. NERVOD. AVT. COMPEDIBVS. XV. PONDO. NEI. MAIOSED. AT. SEI. VOLET. MINOSED. VINCITOD. n)

(7) SEI, VOLET. SOVO. VIVITOD. NEI. SOVO. VIVIT. QVEI. EM. VINCTOM. HABEBIT. LIBRAS. FARIS. ENDO. DIES. DATOD. SEI. VOLET. PLOVS. DATOD. o)

(8) *Endoteratim. Paciod. eſtod. Nei. com. eo. pacit. LX. dies. vinctom. habetod. Endo. oloes. diebos. tertieis. nondineis. contineeis. endo comeitiom. endo. joured. im. procitatod. airiſque. aiſtimiam. joudicatei. predicatod.* p)

M (9) Po-

---

h) PAVLVS IC. lib. 2. ſent. ſub titulo de Depoſito apud Auctorem collat. legum Moſaic. tit. 10. §. 6. i) TACITVS Annal. lib. 6. c. 16. Confer. MARCI CATONIS CENSORII proem. rei ruſticæ. k) CICERO de officiis lib. 1. l) A. GELLIVS lib. 15. c. 13. & lib. 20. cap. 1. Confer. SCALIGER ad Feſtum in voc. *Nervum.* m) GELLIVS lib. 20. c. 1. n) Idem l. c. o) Idem l. c. p) Ibid.

(9) *Poſtidea. de. capited. adictei. poinas. ſoumitod. aut. ſei. volet. uls. Tiberim. peregre. venom. datod.* q)

(5) *Aſt. ſei. plouſebos. adictos ſiet.* TERTIEIS. NONDINEIS. PARTIS. SECANTOD. SEI. PLOVS. MINVSVE. SECVERONT. SED. FRAVDED. ESTOD. r) - - - - - - - - - - - - - - -

(1) Si quid in re depoſita aliquis dolo malo egerit, dupli pœna afficitor. (2) *Unciario fænore* ſive uſura s) unciaria, qua unus pro centum per menſes perditur nummus, t) nemo amplius exerceto. Si quis *aliuta*, i. e. aliter v) fecerit, contra mandatum, quadrupli pœna afficitor. (3) Adverſus *hoſtem*, i. e peregrinum, Civi Romano æterna auctoritas eſto: ut actio adverſus eum perpetua ſit, nec quicquam uſucapi ab iſto valeat (4) *Æris confeſſi*, quando aliquis debitum & æs alienum, quo premeretur, profeſſus fuerit, *rebusque jure judicatis*, ſive cognita in judicio cauſa ejus, ut ipſi injungeretur, creditoribus ſuis ſatisfaciat: *XXX dies juſti ſunto*, h. e. induciæ menſtruæ ad exſolvendum debitum ipſi dantor. (5) *Poſtidea* pro *poſtea* & *antidea* pro *antea* veteres dictitare ſolebant. x) Proin lectio hæc nobis arridet, utut in vulgatis Gellii libris *poſt deinde*, in manuſcriptis codicibus *pedeinde* legeretur. Poſt lapſum ergo menſis ſpatium, ſi debitor non ſatisfecerit manus injectio fiat, ac in jus ducatur à creditori ſuo. (6) Si & tum judicatum non ſolverit, aut aliquis in judicio eum defenderit vindex, creditori liceat eum prehendere & ſecum in pri-

q) Ibid. r) GELLIVS l. c. QVINTILIANVS Inſtit. Orator. lib. 3. c. 6. TERTVLLIANVS Apologet. c. 4. s) Vid. GELLIVS l. 16. c. 12. VARRO de LL. in fragmento lib. 3. t) MARCELLVS DONATVS dilucit. in Jul. Capitulinum pag. 868 873. v) FESTVS in hac voce. x) Vid. POPMA de uſu antiq. locut. lib. 1. c. 6. p. 23. PAVLVS MERVLA de legibus Rom. c. 22. p. 243.

privatum carcerem abducere, imo etiam nervo aut compedibus eum vincere: ita tamen, vincula ne ſint majora XV pondo, ſed minora potius, ſi ipſi videretur. (7) Debitor ita nexus, modo voluerit poteritve, ex propriis vivito: ſin vivere ſuo victu nequeat, is, qui eum vinctum habet, ipſi in ſingulos dies, ſingulas farris libras dato, vel etiam ſi placet, pro arbitrio ipſi plus dato. (8) *Endoteratim*, id enim vocis antiquioribus in uſu erat pro *interim*, y) Addicto cum Creditore paciſcendi copia ſit. Niſi pactusfuerit cum eo, LX dies in vinculis denuo miſerum habeat. In illis diebus eum tribus nundinis continuis in comitium ad Prætorem *procitato*, i.e. producito; z) & quanti judicatus eſſet, vel æris ſui æſtimationem prædicato. (9) Poſtea de capite addicti pœnas ſumito, aut ſi volet, creditor eum *uls* i. e. ultra Tiberim a) peregre venum dato. (10) Aſt ſi pluribus creditoribus addictus fuerit, tertiis nundinis, i. e. 27. die, corpus ipſius in partes ſecanto: ſi plus minusve ſecuerint, *ſe fraude i*, e. ſine fraude & impune eſto.

VII.

Quatuor Quartæ Tabulæ de Jure Patrio & connubii fragmenta nobis ſuperſunt, his circiter concepta veteris Latii vocibus: - - - - - - - - - - - -

(1) *Patri. endo. fidiom. jouſtom. vitai. necisque. poteſtas. eſtod. Terque. im. venom. darier. jous. eſtod.* b)

(2) SEI. PATER. FIDIOM. TER. VENOM. DVIT. FIDIOS. AF. PATRE. LEIBER. ESTOD. c)

 (3) *Pa-*

y) FESTVS: *Interduatim & interatim dicebant antiqui, quod nunc interdum & interim.* z) FESTVS in hoc verbo. a) Idem in hac particula. b) DIONYS. HALIC. Rom. antiq. lib. 2. c. 4. c) DIONYS. l. c. ULPIANVS IC. lib. 1. Regul. tit. 10. confer. SCALIGER ad Feſtum in voce *addues*.

(3) *Pater.endoſicnem.ad.deformitatem.puerom.toper.necatod.* d)

(4) *Sei.quei. oloe. endo. X.menſibos.procſumeis.poſtumos. natos.eſcit. jouſtos. eſtod.* e) - - - - -

- - - - - - - - - - - - - -

(1) Patri in *fidiom* i. e. *filium* f) juſtum, adeo ex legitimis nuptiis natum, vitæ ac necis poteſtas ſit, atque etiam, ſi volet, eum ad tertiam uſque vicem venundare, jus habeat. (2) Si pater filium ter *venomduit* i. e. venum aut venalem dederit, g) filius *af*, ſeu prout nunc loqui intereſt, *a* Patre h) liber eſto. (3) Pater inſignem ad deformitatem puerum, ſeu partus deformes & monſtroſos i) *topper*, i. e. cito k) necato. (4) Si aliquis illi poſt ſ mortem proximis decem menſibus filius natus fuerit poſtumus, ex juſtis nuptiis genitus & legitimus eſſe cenſeatur.

VIII.

Ad Quintam progredimur Juris antiquiſſimi Tabulam de hæredibus & tutelis, cui hæc ineſſe putamus:

(1) PATERFAMILIAS. VTEI. LEGASIT. SVPER. PECVNIAI. TVTELAIVE. SOVAI. REI. ITA. IOVS. ESTOD. l)

(2) SEI.

d) CICERO de legibus lib. 3. e) GELLIVS lib. 3. c. 16. Confer. leg. 3 §. penult. D. de ſuis & legit. l. 29. Gallus in princ. D. de liber. & poſt. Novell. 39. c. 1. &c. f) D & L literas frequentiſſime commutarunt veteres, ut *fidiom* pro filio *dacruma* pro lacruma, *dautia* pro *lautia* & id genus alia dicerent. vid. FESTVS paſſim. POPMA. de uſu antiq. loc. l. 1. c. 3. p. 12. g) A verbo *Duo* in ſecunda perſona *duis* pro dederis &c. FESTVS in verbo *Duis*. h) AF pro A veteres dixiſſe, teſtatur PRISCIANVS lib. 1. c. 13. i) Confer. l. 135. D. de verb. ſignif. k) QVINTILIANVS Inſtit. Orat. lib. 1. c. 6. l) CICERO de inventione lib. 2. CORNIFICIVS Rhetor. ad Herennium lib. 1. cap. de confirm. & confutatione. l. 53. & 120 D. de verb. ſignif. Imperator in princip. inſtit. de lege Falcidia.

(2) SEI. PATERFAMILIAS. INTESTATO. MORITOR. QVOI. SOVOS. HERES. NEC. ESCIT. ADCNATOS. PROCSVMOS. FAMILIAM. HABETOD. SEI. ADCNATOS. NEC. ESCIT. CENTILEIS. FAMILIAM. HERES. NANCITOR. m)

(3) *Sei. Libertos. inteſtato. moritor. quoi. ſouos. heres. nec, eſcit. aſt. Patronos. Patroneive. liberei. eſcint.* ECS. EA. FAMILIAD. ENDO. EAM. FAMILIAM. *procſumo. pecunia. adeicitor.* n)

(4) *Nominad. enter. Heredes. pro. portionibos. hereditarieis. atque.* ERCTA. CITA. *ſuntod.* o)

(5) *Sei. conheredes. ſincolei.* FAMILIAI. ERCTO. NON. CITO. *ſouam. partem. volent.* ERCTOM. CITOM. *faciuntod. Pretor. ad.* ERCTOM. CIENDOM. *Arbitros. tris. datod.* p)

(6) *Sei. Paterfamilias. inteſtato. moritor. quoi. endo. poubes. ſouos. Heres. eſcit.* ADCNATOS. PROCSVMOS. TVTELAM. NANCITOR. q)

---

m) CICERO de inventione lib. 2. CORNIFICIVS l. c. VLPIANVS IC. Inſtit. cap. 26. §. 1. Idem in l. 195. D. de verb. ſignif. POMPONIVS IC. in l. 162. D. de V.S. Imperator. §. 2. inſtit. de heredum qualitate & differentia. n) Imperator pinc. inſtit. de ſucceſſione libertorum. VLPIANVS inſtit. l. 29. §. 1. CAIVS ad edictum provinciale l. 1. & 3. D. de hered. petit. o) Imper. Valerian. & Gallien. in l. 1. C. *ſi unus ex pluribus* &c. PAVLVS IC. in l. 25. §. 13. D. Famil. Erciſc. p) CAJVS IC. lib. 7. ad edictum provinciale l. 1. D. Famil. Erciſc. VLPIANVS ibid. leg. ſeq. q) Imper. Inſtit. de legitima Agnatorum tutela. CAJVS IC. inſtit. tit. 1. VLPIANVS Regul. tit. 11. l. 1. D. de legit. tut.

(7) SEI. FOVRIOSOS. AVT. PRODICOS. ECSISTAT. AST. OLOE. COVSTOS. NEC. ESCIT. ADCNATOROM. CENTEILIOMQ. ENDO. EO. PECVNIAQVE. EIIVS. POTESTAS. ESTOD. r) -

(1) Paterfamilias uti *lecaſit* i. e. legaverit, s) ſive teſtamento diſpoſuerit ſuper *pecunia* pro *pecunia,* t) i. e. quibuslibet bonis ſuis v) vel tutela ſuæ rei hæreditariæ, ita jus ratumque eſto, ut poſt mortem ejus ſtricte obſerventur omnia. (2) Si paterfamilias inteſtato x) moritur, cui ſuus heres non erit, proximus Agnatus *familiam* i. e. omnes defuncti opes & bona y) habeto, atque adeo hæres eſto. Sin Agnatus ipſi nullus fuerit, *Gentilis*, qui ex eodem genere ortus ſimili appellatur nomine, z) familiam Hæres *nancitor*, contracte pro *nanciſcitor*, i. e. ſucceſſionem in totam rem familiarem habeat. a) (3) Si Libertus aliquis inteſtato cum morte vitam commutaverit, cui pariter ſuus hæres non ſit, aſt Patronus vel Patroni liberi ſuperſtites fuerint, proximo ex ejus familia, in familiam Liberti tranſituro, tota hæreditas addicitor.

(4) De-

---

r) CICERO de inventione lib. 2. Idem Tuſc. Quæſt. l. 3. CORNIFICIUS Rhetor. ad Herenn. lib. 1. cap. de confirm. & confut. VLPIANVS in l. 1. D. de Curat. furios. &c. Idem tit. 12. §. 2. Inſtit. Imper. §. 3. Inſtit. de curatoribus. s) Quod Decemvirorum tempore Latini pro G. litera continuo C. uſurpaverint, atque etiam S pro R valuerit communiter, obſervata ſimul in verbis præteritorum contractione, antiqua ſcribendi ratione *lecaſit* pro *legarit* vel *legaverit*, conſulto poſuimus. Quemadmodum *Eſit* vel *Eſcit* pro *Erit*, *Arboſem* pro *Arborem*, *Roboſem* pro *Roborem* & ſimilia, quæ apud FESTVM & alios antiquæ locutionis commentatores ubivis obvia ſunt. t) Ita more Græcorum, apud Latinos antiquisſimos Genitivus loco Ablativi erat. v) Vid. l. 178. & 222. D. de verb. ſign. x) Inteſtato quomodo aliquis mori dicatur, vide princip. Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtato deferuntur. y) l. 195. D. de V. S. z) FESTVS in voc. *Gentilis*. a) Confer. FESTVS in verbo *nancitor*.

(4) Defuncto Creditore vel Debitore, ejus hæredes, pro portionibus hæreditariis tantum convenire vel conveniri debent, ipſoque jure inter eos *nomina* i.e. obligationes b) quas defunctus ſive creditor ſive debitor poſt ſe reliquit, atque *Ercta*, i. e. bona c) *cita* i.e. diviſa ſunto. (5) Si familiæ bonis nondum diviſis, hæres quisque ſuam partem capere velit: Bona diviſa faciunto, & Prætor ad dividendam hæreditatem Arbitros *tris*, i. e. *tres* d) dato. (6) Si Paterfamilias inteſtato decedat, cui ſuus hæres impubes & minorennis extabit, proximus Agnatus ejus tutelam in ſe recipiat. (7) Atque etiam, ſi ex hæredibus aliquis furioſus aut prodigus exiſtat, cui defunctus nullum Curatorem teſtamento dedit, qui proſpicere ipſi poſſit, proximi agnati, vel ſi horum nulli fuerint, Gentiles tam ipſius, quam bonorum ejus curam habere debent.

IX.

Ordine ſequitur Sexta Tabula de Dominio & Poſſeſſione, quæ hiſce propemodum legibus conſtat: - - - - -

(1) QVOM. NECSOM. FACSIT. MANCIPIOMQ. VTEI. LINGVA. NONCVPASIT. ITA. IOVS. ESTOD. *Sei. endoficias. ierit. duplioned. damnator.* e)

(2) *Statu. leiber. Emtorei. dandod. Leiber. eſtod.* f)

(3) *Res.*

---

b) VLPIANVS l. 6. D. de V. S. FESTVS in voce *Nomen.* NONIVS MARCELLVS c. 4. n. 324. c) FESTVS putat *Erctum* à coërcendo eſſe dictum, quaſi coërcitum, ut hoc in loco ſit indiviſum. Quocum etiam facit JACOBVS GOTHOFREDVS ad hanc legem in fontibus quatuor juris Civilis pag. 207. Sed nobis mage placet ſententia GRAVINÆ ad hanc legem, Oper. pag. 197. Cum veteres habuerint *horctum*, quod eſt *bonum*, mutato O in E, natum eſſe *herctum* & aſpiratione ſubmota *Erctum.* *Citum* verò à *Cio*, quod eſt divido, à veteri χίω unde χίζω *divido.* Hinc *Ercta cita*, ſunt *bona diviſa*, & verbum *Erciſcere* quaſi *ercta* ſive bona *dividere.* d) Vid. GELLIVS lib. 13. c. 19. e) FESTVS in voc. *Nuncupata.* Confer. CICERO de Oratore lib. 1. Idem de officiis lib. 3. f) MODESTINVS l. 25. D. de ſtatu liberis. POMPONIVS l. 29. §. ult. d. t.

(3) *Res. vendita, tranſque data, Emtorei. nec. adqueiritor, donicom. ſatisfactom. eſcit.* g)

(4) OESVS. OTORITAS. FONDEI. BIENIOM. *ceterarom, Rerom.* ANVOS. OESVS. ESTOD h)

(5) *Molier, qua. Anom. apud Virom. matrimoniei. ercod fueta. nei. trinoctiom. œſorpatom. ierit. œſos eſtod,* i)

(6) SEI. QVEI. ENDO. IOVRED. MANOM. CONSERONT. *utreique, ſuperſtitibus. preſentibus, vindicias. ſumuntod.* k)

(7) *Sei. quips. quem. leiberalei. cauſa, manu. adſerat. Pretor. ſecondom. Leibertatem, vindicias. datod.* l)

(8) TICNOM. IONCTOM. AIDIBOS. VEINIAIVE. ET. CONCAPET. NEI. SOLVITOD. *Quei. joncſit, duplioned. damnator,* m)

(9) *Ticna* QVANDOQVE. SARPTA. DONICOM, DEMTA. ERVNT *vindicarier, ious. eſtod,* n)

(10) *Sei*

---

g) Imperator §. 41. Inſtit. de rerum diviſione &c. h) CICERO in Topicis & in Orat. pro A. Cæcinna. JVSTINIANVS in princ. Inſtit. de uſucapionibus &c. i) GELLIVS lib. 3. c. 2. Confer. MACROBIVS Saturn. lib. 1. c. 3. k) GELLIVS lib. 20. c. 9. l) DIONYS. HALIC. lib. 11. c. 34. LIVIVS lib. 3. c. 44. POMPONIVS §. 24. D. de origine Juris. m) FESTVS in voce *Tignum.* JVSTINIANVS §. 29. Inſtit. de rerum diviſ. & acq. ipſ. dom. Confer. l. 1. §. 1. D. de tigno juncto. &c. n) FESTVS in voc. *Sarptum.* o) PAVLVS IC. l. 98. §. ult. D. de ſolutionibus & liberationibus.

(10.) *Sei. Vir, molierei. repudiom, mitere. volet. cauſam. deicito. baromce, oinam.* o) - - -

- - - - - - - - - - - -

(1) Quum aliquis fecerit *nexum*, i. e. propter æs alienum obligationem tradiderit, ſive contractus qualescunque iniverit cum aliis; p) Vel etiam fecerit *mancipium*, i. e. rem mancipi abalienaverit ac dominium iſtius per nexum in alios tranſtulerit; q) Uti lingua *nuncupaſit*, pro *nuncuparit* vel *nuncupaverit*, i. e. nominaverit ac locutus erit, r) ita jus ratumque eſto. Sin aliquis inficias ierit, pactumve cum altero initum ſervare noluerit, duplum, ut lueret pœnam, præſtato. (2) *Statu liber*, qui teſtamento, certa conditione propoſita, liber eſſe jubetur, s) ſi dederit redemtionis pretium Domino, cui poſtea rurſum venditus erat, liber eſto: ut pro lubitu agere deinceps atque commodis ſuis ſtudere poſſit. (3) Res vendita atque tradita emtori nullatenus acquiritor, *donicum* i. e. donec Venditori aliqua ratione ſatisfactum fuerit. (4) *Oeſus, Otoritas*, antique pro *Uſus Auctoritas*, t) ſive uſucapio fundi atque bonorum immobilium intra biennium, cæterarum rerum, quas mobiles vocant, intra anni ſpatium pro rata habeatur. (5) Mulier, quæ apud Virum matrimonii ergo, per unius anni curriculum fuerit, niſi uſurpaverit atque vinculum iſthoc interruptione trinoctii annihilaverit, uſucapta eſto. (6) Si qui in jure, coram Prætore, de

N ali-

o) CICERO Philippica oratione 2. ubi lectionem probamus: *Illam ſuam* ſc. Mimam Antonius *ſuas res ſibi habere juſſit, ex XII Tabulis cauſam addidit, exegit.* Alii: *ex XII Tabulis claves ademit, exegit. &c.* p) FESTVS in voce *Nexum.* q) Idem in voc. *Manceps.* VARRO de lingua Latina lib. 5. c. 8. ISIDORVS orig. l. 9. c. 4. r) FESTVS in verbo *Nuncupare*, s) Idem in his verbis. t) Sic quoque *Oetier* pro *uti* legebatur antiquitus & ſimilia. Vide Rogationem Silli P. & M. Tribuni PL. apud FESTVM in *publica pondera.* Confer. POPMA de uſu antiq. loc. lib. 1. c. 2. p. 10.

aliqua Re manus conſerunt, uterque litigantium, *ſuperſtitibus* ſive teſtibus v) præſentibus, vindicias ſumito. (7) Si quis liberali cauſa, ſive de alicujus libertate agat, Prætor vindicias ſemper ſecundum libertatem dato. (8) *Tignum* ſeu quamlibet aliam materiam x) junctam ædibus atque vineæ, unde *concapet*, ſive concapita res accipit aliena & propria, compoſitis utriuſque extremitatibus, y) nemo vindicare ac ſolvere debet. Sed qui ſuis ita res alienas junxit, duplo damnator. (9) Tigna etiam quando *Sarpta*, i. e. purgata vel ad ſuum uſum præparata ſunt, z) uſque quo ad deſtinatum opus *demta* ſive ablata fuerint, à juſto Poſſeſſore vindicari, jus eſto. (10) Si Vir ab uxore ſua divertere ac matrimonium diſſolvere geſtiat, cauſam aliquam divortii dicito.

X

De Delictis eſt Tabula Septima, leges quo ſpectant, niſi me omnia fallunt, ſequentes: - - - - - - - -

(1) SEI. QVADRVPES. PAVPERIEM. FACSIT. *Dominus. nocſai. aiſtimiam. obfertod. ſei. nolet. quod. nocſit. datod.* a)

(2) *Sei. endojouriad.* RVPITIAS. b) - - - -

\- - - - - - - - - - - - - - - - - -

Sei. caſu. SARCITOD. c)

(3) QVEI. FRVCES. ECSCANTASIT. d) - - -

(4) Quei.

v) FESTVS in voc. *ſuperſtites.* x) CAJVS in l. 62. D. de V. S. JVSTINIANVS Imper. §. 29. Inſtit. de rer. diviſ. & acq. ipſ. dom. y) Vid. SCALIGER ad Feſtum in voc. *Tignum.* Confer. GRAVINA ad hanc legem. Oper. pag. 215. Alii aliter ſentiunt. z) FESTVS in *Sarpta vinea.* a) JVSTINIANVS Imper. in princ. Inſtit. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. VLPIANVS IC. §. 1. l. 1. D. h. t. b) FESTVS in *Rupitias.* c) Idem in verb. *Sarcito.* d) PLINIVS Hiſt. natur. lib. 28. c. 2. lib. 30. c. 1. SENECA natur. quæſt. lib. 4. APVLEJVS in Apologia. AVGVSTINVS de civitate Dei lib. 8. c. 19.

(4) *Quei. frucem. aratro. queſitam. fourtim. nocſ. pavit. ſecuitve. ſei. pubes. eſcit. ſuſpenſos. Cererei. necator. Sei. impubes. eſcit. Pretoris. arbitratu. verberator. nocſiamque. duplione. decernitod.* e)

(5) *Quei. pecu.* ENDO. ALIENO. IMPESCIT. f)

(6) *Quei. aides. acervomque. froucmentei. ad. aides. poſitom. dolo. ſciens. endocenſit. vinctos. verberatosque. icnei. necator. Sei. imprudens. ſe. dolo. malo. damnom. duit. nocſiam. ſarcitod. Sei. nec. idoneos. eſcit. levius. caſticator.* g)

(7) SEI. INIOVRIAM. ALTEREI. FACSIT. XXV. AIRIS. POINAI. SVNTOD. h)

(8) SEI. QVEI. PIPVLOD. OCENTASIT. CARMENVE. CONDISIT. QVOD. INFAMIAM. FACSIT. FLACITIOMQ. ALTEREI. *fuſte. feritod.* i)

(9) SEI. MEMBROM. RVPSIT. NEI. CVM. EO. PACIT. TALIOD. ESTOD. k)

(10.) SEI. OSVA. FRECIT. ECS. CENETALEI. LEIBEROD. CCC. SERVOD. CL. AIRIS. POINAI. SVNTOD. l)

N 2 (11) QVEI.

---

e) PLINIVS Hiſt. Natur. lib. 18. c. 3. f) JVLIANVS in l. 14. §. ult. D. de præſcriptis verbis. g) CAJVS in l. 9. D. de incendio &c. h) GELLIVS lib. 20. c. 1. i) CICERO lib. 4. de Rep. apud AVGVSTINVM de civitate Dei lib. 2. c. 9. Confer. Idem Tuſc. quæſt. lib. 4. ab exord. HORATIVS ſerm. lib. 2. Satyr. 1. k) GELLIVS lib. 20. c. 1. FESTVS in voc. *Talio.* Confer. §. 7. Inſtit. de injuriis. l) PAVLVS libro ſingulari & titulo de injuriis, apud Auctorem collat. legum Moſaic. tit. de Atroci injuria. 5. JVSTIN. Imper. §. 7. Inſtit. de injuriis. GELLIVS lib. 20. c. 1.

(11) QVEI. SEIRIT. TESTARIER. LIBRIPENSVE, FVERIT. NEI. TESTIMONIOM. FARIATOR. IMPROBOS. INTESTABILISQ. ESTOD. m)

(12) *Quei. falſom. teſtimoniom. dicaſit, ſacſo. Tarpejo. deicitor.* n)

(13) *Sei. qaips. hemonem. lœbeſom, dolo ſciens. mortei. duit. &c.* o)

(14) QVEI. MALOM. CARMEN. INCANTASIT. MALOMQ. VENENOM. FACSIT. DVITVE. PARICEIDAD. ESTOD. p)

(15) QVEI. PARENTEM. NECASIT. CAPVT. OBNVBITOD. *coleoque. inſutos. endo. profluentem. mercitor.* q)

(16) *Sei. Tutor. dolo. molo. cerat. vituperatod. quandoque. finita. tutelad. eſcit. fourtom. duplioned. luitod.* r)

(17) SEI. PATRONOS. CLIENTEI. FRAVDEM. FACSIT. SACER. ESTOD. s)

(1) Si *quadrupes* ſeu genus quodvis pecorum t) *pauperiem* i. e. damnum v) fecerit, Dominus quadrupedis *noxa* ſive damni x) *aſtimiam* h. e. æſtimationem, y) Alteri ſatisfaciendum, offerto;

ſin

---

m) GELLIVS lib. 15. c. 13. n) Idem lib. 20. c. 1. o) Hanc legem Regiam vide ſis, cap. præc. §. 8. p. 57. ſeqq. p) PLINIVS Hiſt. nat. lib. 28. c. 2. Confer. l. 236. D. de V. S. q) CORNIFICIVS Rhetor. ad Herenn. lib. 1. cap. de confirm. & confut. Confer. VALERIVS MAX. lib. 1. c. 1. exempl. 13. FESTVS in voc. *Nuptias*. MODESTINVS in l. 9. D. de parricid. r) CICERO de officiis lib. 3. TRYPHONINVS in l. 55. §. 1. D. de adminiſt. & peric. Tut. VLPIANVS in l. 1. §. 2. de ſuſp. Tutor. JVSTIN. in princip. Inſtit. h. t. s) SERVIVS in comment. ad Virgil. Æneid. lib. 6. verſ. 604. t) §. 1. Inſtit. de lege Aquilia. v) FESTVS in voc. *Pauperies*. Imper. in princ. Inſtit. ſi quadrupes &c. x) FESTVS in voc. *Noxa*. y) Idem in hac voce.

ſin nolit aliqua ratione damnum compenſare, quod *noxit* vel nocuit, animal ſuum tradito. (2) Si per injuriam & lubens *rupitias*, i. e. damnum dederis, z) - - - - Sin caſu fortuito & citra culpam alicui nocueris, *ſarcito*, i. e. damnum ſolvito atque præſtato. a) (3) Qui fruges alienas *excantaſit* i. e. excantaverit, vel magicis carminibus ſuo loco transtulerit ac diabolicis artibus, quin creſcere queant, obligaverit, - - - - - - (4) Qui frugem, ab alio quodam laborioſe, dum coleret agros, quæſitam; furtim noctu *pavit*, vel immaturam percuſſit, b) *ſecuitve* vel maturam falce deputavit meſſuitque; ſi pubes & majorennis eſt, Cereri ſacer ac devotus de arbore infelici ſuſpenditor; impubes vero, juxta cognitionem rei atque judicis ſententiam verberator & damnum, quod dedit, duplo reſarcito. (5) Qui *pecu*, quod in caſu recto veteres dicebant, hodie nobis *pecus*, c) ſeu quodvis animal in alterius fundum *impeſcit*, d) i. e. paſcendi gratia immiſerit, - - - - - - - - - - (6) Qui ædes acervumque frumenti ad ædes poſitum ſciens atque dolo incenderit, vinctus verberatusque Igni ſacer necator; ſi vero *imprudens*, h. e. inſcius, ſine dolo malo, caſu fortuito vel negligentia damnum dederit, iſtud reſarcito. Sin minus ad hoc idoneus fuerit, levius caſtigator. (7) Si quis minorem injuriam re aut verbis alteri fecerit, XXV aſſibus multator. (8) Si quis *pipulo occentaverit*, i. e. convicium fecerit, e) carmenve condiderit ad infamiam & injuriam f) alicujus, ad internecionem fuſte feriatur. (9) Si membrum ruperit alteri, neque voluerit cum eo paciſci, *talio eſto*, h. e. idem ipſi membrum rumpere, liceat

 illi

z) Idem in *Rupitias*. a) Idem in verb. *Sarcito*. b) Idem in h. v. c) FESTVS in *pecu*. d) Idem in verbo *Impeſcere*. e) FESTVS in voc. *Pipatio*. Conf. NONIVS MARCELLVS c. 2. n. 676. f) *Flagitium* ſenſu latiori pro quovis ſcelere, vitio majori & injuria ſumitur. Vid. GELLIVS l. 1. c. 17.

illi, quem injuria ante affecerat. (10) Si oſſa fregit ex genitali ſive dentem ex gingiva excuſſit homini libero, trecentis, ſervo, centum & quinquaginta aſſibus multator. (11) Qui ſe ſirit vel ſiverit teſtari, h. e. in actu aliquo rogatus teſtis, libripenſve adfuerit, ſi poſtea teſtimonium profiteri nolit, improbus inteſtabiliſque eſto, ut neque deinceps in teſtimonium admittatur, neque ipſi vice verſa ab aliis teſtimonium dicatur. (12) Qui falſum teſtimonium dixerit, præceps e Capitolio & ſaxo Trapejo darier, jus eſto. (13) Lex Regia de non occidendo homine libero capite præcedenti ſufficienter abs nobis expoſita videtur. (14) Qui carmine magico & hujus furfuris incantationibus aliquem defixerit, aut malum venenum alicui fecerit dederitve, paricida declaratus pœna capitali & ultimo ſupplicio afficiatur. (15) Qui parentem enecaverit, *caput obnubito*) i. e. circumtegito faſciis involutum, & inſutus *culeo* ſive coriaceo ſacco in profluentem fluvium aut quodlibet ſtagnum abjiciatur ac ſubmerſus pereat. (16) Si Tutor officium atque munus tutelæ ſibi oblatum dolo malo gerat in detrimentum pupilli, *vituperato*, i. e. cuivis ſuſpectus & infamis eſto, & finita tutela, pro furto, duplum præſtato. (17) Si Patronus defraudaſſet clientem, bona fide ipſi commiſſum, quo tutus ab injuria & vi aliorum perſiſteret: *ſacer eſto*, i. e. Plutoni devotus & execrabilis à quolibet impune occidatur.

XI.

Iſtam de delictis excipit Tabula octava de juribus prædiorum. Et eo pertinent leges ſubſcriptæ:

(1) AMBITOS. PARIETEIS. SECSTERTIOS. PES. ESTOD. g)

(2) Jo-

g) VARRO de lingua Latina lib. 4. c. 4. VOLVSIVS MÆCIANVS in diſtribut. ad Cenſorem. Confer. BRISSONIVS ſelect. ex jure civili antiq. lib. 1. c. 2. JAC. GOTHOFREDVS ad hanc leg. in quat. font. Juris civilis lib. 3. p. 330.

(2) *Sodales. lecem. quam. volent. dum.ne. quid. eos. publica. conrompant. ſibei. feruntod.* h)

. . . .

(3) *Intera. V. pedeis. uſucapio. nec. eſtod.* i)

(4) *Sei. jourcant. Adfines. finibus. recondeis. Pretor. arbitros. tris. adeicitod.* k) . . . .

. . . . HORTVS. l) . . . .

. . . . HEREDIOM. m) . . . .

. . . . TVCVRIOM. n) . . . .

(5) *Sei. Arbos. endo. vicinei. fundom. endopendet. XV. pedibus. altius. ſublucator.* o)

(6) *Sei. clans. endo. emem. caduca. ſiet. Domino. lecere. jous. eſtod.* p)

(7) SEI. AQVA. PLVVIA. NOCET. *Pretor. arcendai. aquai. Arbitros. tris. adeicitod.* NOCSAIQ. DOMINO. CAVETOR. q)

(8) *Veiarom. endo. porectod. VIII. pedes. ſuntod. endo. amfractod. XVI. pedes. ſuntod.* r)

(9) *Amſecetes. veiam. muniuntod. ſei. endomunita. ſiet. qua. volet. joumentom. acitod.* s)

(1) *Am-*

---

h) Vid. l. ult. C. de colleg. & corp. i) CICERO de legibus lib. 1. k) Idem de legibus l. 1. & de Rep. lib. 4. apud NONIVM MARCELLVM cap. 5. n. 54. l) PLINIVS hiſt. natur. lib. 19. c. 4. m) PLINIVS l. c. n) Vid. FESTVS in hac voce, POMPONIVS in l. 180. D. de V. S. o) VLPIANVS in l. 1. §. ult. D. de arb. cæd. p) PLINIVS hiſt. natur. lib. 16. c. 5. q) Vid. l. 21. D. de ſtatu lib. & l. 5. D. ne quid in loc. publ. CICERO in Topicis. r) Vid. l. 8. D. de ſervit. ruſt. prædior. VARRO de LL. lib. 6. c. 2. s) CICERO in Orat. pro Cæcinna.

(1) *Ambitus parietis* i. e. circuitus ædificii t) ſive ſpatium circumeundi gratia, inter vicinorum domus vacuum *ſeſtertius* i. e. duo pedes atque ſemis eſto. Seſtertius enim quartam denarii partem ſive duos aſſes cum ſemiſſe continet. (2) *Sodales* ſive certi alicujus collegii membra v) legem quamcunque volunt inter ſe ferunto, dummodo nihil Patriæ legibus atque publico contrarietur. (3) Inter agros confines ſpatium quinque pedum relinquitor vacuum, quo prædia ſua circumire, atque aratrum vertere uterque Dominus poſſit. Et hoc uſucapere nemini unquam licito. Si de finibus diſceptant inter ſe vicini, Prætor ſive judex ad dirimendam ejuſmodi litem, tres arbitros dato. (5) Si arbor in vicini fundum impendit, XV pedibus altius *ſublucator*, i. e. ramos arboris ſupputato, x) atque lucem veluti ſubtus mittito. (6) Si *glans* i. e. cujuslibet arboris fructus, y) in *emem* i. e. eundem ſc. fundum *caduca* ſive prolapſura ſit, z) Domino & poſſeſſori arboris, qua de fructus cecidit, legere a) & auferre jus eſto. (7) Si aqua pluvia, quæ de cœlo veniens creſcit imbri, opere manufacto, nocet alteri, Prætor ad arcendam eam, tres arbitros dato, ipſique ne damnum inde proveniat, cavetor. (8) Viarum latitudo in *porrecto*, ubi in longitudinem ſeſe ad eandem normam recta linea porrigit, octo pedum, in *amfracto*, ſeu ubi curvatur, & quaſi circumfrangitur in ambitum, ſedecim pedum eſto. (9) *Amſegetes*, quorum ager viam tangit, b) iſtam muniunto, ſin immunitam reliquerint viam ſuumque agrum, ubicunque volet aliquis, jumentum agere poteſt.

XII.

Fragmenta ex Tabula Nona de Jure publico hæc ſunt.

(1) PRÆ-

t) VARRO de LL. lib. 4. c. 4. FESTVS in voce *Ambitus*. ISIDORVS Orig. lib. 15. c. 16. v) FESTVS in hac voce. x) FESTVS in hac voce. Confer. l. 1. §. 7. de arb. cæd. y) Vid. l. 236. D. de V. S. z) l. 30. D. de V. S. (a) l. unica D. de gland. leg. (b) FESTVS in hac voce.

(1) PREIVILECIAD. NEI. ENDOROCANTOD. c)

(2) FORCTEI. SANATEIQ. SIREMPS. IOVS. ESTOD. d)

(3) *Sei. joudecs. Arbiterve. joure. datos. ob. rem. deicundam. pecuniom. adcepſit. capital. eſtod.* e)

(4) DE. CAPITE. CIVEIS. NEISEI. PER. MACSVMOM. COMEITIATOM. NEI. FERVNTOD. f)

(5) *Queſtores. pariceidei. quei. de. rebus. capitalibus. querant. af. poplod. creantor.* g)

(6) *Sei. quei. endo. urbe. coitus. nocturnos. agitaſit. capital. eſtod.* h)

(7) *Sei. quei. perduelem. concitaſit. civemque. perduelei. transduit. capital. eſtod.* i)

(1) *Privilegia* ſeu leges in *privos*, i. e. ſingulos homines k) ne *irroganto*, ſive in alicujus odium fraudemve roganto. (2) *Forctei*, & variante dialecto *Horctei* atque *Forti*, i. e. Civi bono, frugi atque valido, l) *ſanatique* h. e. Rebelli, qui ſanata veluti mente ad amicitiam & obſequium rediit, m) *Siremps* i. e. ſimile atque idem n) Jus eſto. (3) Si judex Arbiterve jure h. e. à ſuperiori Magiſtratu datus, ob rem dicendam atque litem in hujus vel illius favorem decidendam, pecuniam & quævis alia dona acceperit, *capital eſto*, ſive capite pœnam luito. (4) *De capite civis* h. e. de vita, libertate, civitate, familia &c. alicui adimenda, nihil niſi per maximum comitiatum ſive in centuriatis comitiis de-

c) CICERO in oratione pro domo ſua ad Pontifices, & lib. 3. de legibus. d) FESTVS in voc. *Sanates*. e) GELLIVS lib. 20. c. 1. f) CICERO in orat. pro P. Seſtio & lib. 3. de legibus. g) POMPONIVS in l. 2. §. 16. & 22. D. de origine Juris. FESTVS in v. *Queſtores*, h) PORCIVS LATRO declam. in Catilinam. i) MARCIANVS in l. 3. D. ad l. juliam majeſt. k) GELLIVS lib. 10. c. 20. l) FESTVS in voc. *Fortis* & *Horctum*. m) Idem in hac voce. n) FESTVS in h. v.

decernito. (5) Quæſtores paricidii ſive judices rerum capitalium à populo creantor. (6) Si quis in urbe cœtus conventusque nocturnos agitaverit, capite luito. (7) Si quis perduelem i. e. hoſtem, quocum intereſt bellum gераtur. o) vel ejusmodi aliquem concitaverit, atque civem illi tradiderit, ultimo ſupplicio afficiatur.

XIIII.

Porro ſancitum fuit Tabula Decima de jure ſacro:

(1) *Jouris. jourandei. ad. ſtrincendam. fidem. macſuma. vis. eſtod.* p)

(2) *Sacra. privata. perpetua. manentod.* q)

(3) HEMONEM. MORTVOM. ENDO. VRBED. NEI. SEPELITOD. NEIVE. VRITOD. r)

(4) SVMTOS. LVCTOMQ. AF. DEOROM. MANIOM. IOVRED. REMOVETOD. s)

(5) HOC. PLOVS. NEI. FACITOD. t)

(6) ROCOM. ASCIAD. NEI. POLEITOD. v)

(7) *Tribus. Reicinieis. &. vincoleis. porporai. &. X. Tibicinibus. foris. ecfere. jous. eſtod.* x)

(8) MOLIERES. FACIEM. NEI CARPVNTOD. NEIVE. GENAS. RADVNTOD. NEIVE. LESOM. FONERIS. ERGOD. HABENTOD. y)

(9) HE-

o) CICERO de offic. lib. 1. cap. de Juſtitia. VARRO de lingua Latina lib. 4. c. 1. FESTVS in voc. *duellum* & *hoſtis*. CAJVS in l. 234. D. de verb. ſign. p) CICERO de offic. lib. 3. GELLIVS lib. 7. c. 18. q) CICERO in orat. pro Muræna. & lib. 2. de legibus. r) Idem de legibus lib. 2. s) Ibid. t) Ibid. v) Ibid. x) Ibid. y) CICERO l. c. & SERVIVS in explanatione verborum: *Roſeas laniata genas*. Apud Virgilium Æneid. lib. 12. PLINIVS Hiſt. nat. lib. 11. c. 37. FESTVS in verb. *radere*.

(9) HEMONEI. MORTVOD. OSVA. NEI. LECITOD. QVO. POST. FONOS. FACIAT. *extera. quam. ſei. belei. endove. hoſtico, mortuos. eſcit.* z)

(10) SERVILIS. VNCTVRAD. OMNEISQ. CIRCOMPOTATIO. TOLITOR. a)

(11) MVRATA. POTIO. HEMONEI. MORTVO. NEI. ENDODATOR. NEIVE. ROCOM. VEINO. RESPERCITOD. b)

(12) NEI. LONCAI. CORONAI. NEIVE. ACERAI. PREFERVNTOR. c)

(13) QVEI. CORONAM. PARET. IPSEIVS. PECVNIAIVE. EIIVS. ERCOD. ADVITOR. ET. IPSEI. MORTVO. PARENTIBVSQ. EIIVS. DVM. INTVS. POSITOS. ESCIT. FORISVE. ECFERTVR. SED. FRAVDED. ENDOPOSITAD. ESTOD. d)

(14) *Oinei. plouſa. fonera. nei. facitod. neive. plouſes. lectos. ſternitod.* e)

(15) NEIVE. AVSOM. ADITOD. AST. QVOI. AVSO. DENTEIS. VINCTEI. ESCINT. IM. COM. OLO. SEPELIRE. VREREVE. SED. FRAVDED. ESTOD. f)

(16) *Rocom. buſtomve. novom. propius. LX. pedes. aidis. alienas. ſei. dominus. nolet. nei. adicitod.* g)

(17) *Forei. buſteive. aiviternad. otoritas. eſtod.* h)

(18) *Quom. fonus. ecfertur. nei. encomeitiatod.* i) . .

. . . .

z) CICERO de legibus lib. 2. a) Idem l. c. b) FESTVS in voc. *murata*. PLINIVS Hiſt. natur. lib. 14. c. 12. CICERO de legibus lib. 2. c) CICERO l. c. d) Ibid. PLINIVS Hiſt. natur. lib. 21. c. 3. e) CICERO l. c. f) Ibid. g) Ibid. h) Ibid. & in Philippica oratione 9. i) VICTORINVS de Orthographia.

(1) Jusjurandum maxime valeat ad faciendam rei alicujus fidem. (2) Si familia quædam ad ſingularem ſuorum religionem ſacra privata aſſumſiſſet, hæredes atque poſteri eadem perpetuo ſervanto. (3) Hominem mortuum in urbe neque ſepelito, neque urito. (4) Sumtus luctumque à *Deorum Manium Jure*, i. e. Mortuorum ſepultura removeto: funera ne facias lamentabilia & ſumtuoſa. (5) Hoc de mortuis efferendis ſtatuto plus ne facito. (6) Rogum aſcia ne polito; ſive ad pyram rogumve comburendo cadaveri extructum ligna non dolata, ſed rudia adhibito. (7) Quando corpus exanimatum componitur domi, atque foris effertur, tres tantummodo mulieres indutas *ricinii*s, k) capite operto lugere, ipſumque cadaver vinculis i. e. faſciis purpureis involvi & decem tibicinibus ad ſummum exequias procedere, jus eſto. (8) Mulieres luctus gratia numquam carpunto faciem, ut ſqualore multo & horribili aſpectu appareant vulgo; neque genas radunto, ſeu partem vultus lanianto & unguibus laceranto, ut ſanguine & vulnere deformes Inferis ſatisfacere videantur; neque propter defunctos lugubrem ejulationem fletusque habento. (9) Homini mortuo oſſa ne legito, i. e. membra ex cadavere ne adimito; propter quæ poſtea in alium locum translata funus ſumtusque iterentur: exceptis tamen iis, qui in bello & peregre exſpiraverint. (10) Quando Servus diem obiit ſupremum, neque unctura, neque circumpotatio ſeu cujusvis generis epulæ in exequiis adhibentor. (11) Cadaveri jam comburendo ne infundito *muratam potionem*, i. e. vinum optimum, l) neque rogum iſto aliisve liquoribus pretioſiſſimis reſpergito. (12) Neque longæ & in altum porrectæ iſtis rotundis nobiliores coronæ, neque *acerra* ſeu arculæ thurariæ m) præferuntor. (13) Qui coronam ſua adverſus hoſtem virtute in bello, in cer-

ta-

k) FESTVS in hac voce. l) FESTVS in hac voce. m) Idem in hac voce.

taminibus publicis ludisve victor accepit ipſe propria manu, vel ejus *pecunia*, ſervis, equis, quadrigis cæteriſque facultatibus; n) quando vitam cum morte poſtea commutaverit, eadem ipſi additor, atque etiam, ſi volent, parentibus ejus: quamdiu cadavera in ædibus ſervantur feretris poſita, atque foras efferuntur. (14) Uni plura ne facito funera, neque plures uni lectos ſternito. (15) Aurum defunctis nunquam addito. At cui in vita dentes auro vincti fuerint, eum ſepelire urereve cum illo juncto membris auro ſuo impune poſſunt. (16) Ne quis rogum ſepulchrumve alienis ædibus, inſcio vel invito Domino, LX pedes propius admoveat. (17) *Forum* h. c. veſtibulum ſepulchri o) buſtumve ac ipſum ſepulchrum uſucapere nullo modo licet. (18) Quoties honoratorum funera efferuntur, comitia nulla celebrantor.

XIV.

Leges quinque priorum Tabularum ſupplentur Undecimæ ſtatutis:

(1) IOVSOS POPLEI. SOFRACIAQ. SVNTOD. QVOD. POSTREMOM. POPLOS. IOVSIT. ID. IOVS. RATOMQ. ESTOD. p)

(2) *Patribos. com. plebed. conubiei. jous. nec. eſtod.* q)

Cætera deſiderantur. Voluerunt (1) poteſtatem eſſe coram populo ſanciendi leges, creandi magiſtratus, capitis damnandi reos &c. Quodque poſtremo *juſſerit* ſeu decreverit r) populus, s) id pro jure ac rato habeatur: atque adeo leges poſterio-

n) Vid. l. 178. & 222. D. de V. S. o) CICERO de legibus lib. 2. FESTVS in hac voce. p) LIVIVS Hiſt. lib. 7. c. 17. lib. 9. c. 33. & 34. q) DIONYSIVS HALIC. Rom. Antiq. lib. 10. c. 13. & lib. 11. c. 6. LIVIVS Hiſt. Rom. lib. 4. ab init. r) FESTVS in verb. *jubere*. s) Inde Auctor Rhetoric. ad Herennium lib. 2. *Lege jus eſt id, quod populi juſſu ſancitum eſt.* Et vulgo nota eſt. S. P. Q. R. formula ad ſtatus utriusque parem in rebus maximi momenti poteſtatem demonſtrandam.

res omnimodo potiores ſint prioribus. (2) Patricii inter atque plebeji ordinis homines matrimonia prohibentur.

XV.

Colophonem denique legibus addit hæc duodecima Tabula, ceu quoddam quinque poſteriorum iſtarum ſupplementum. Ex qua vero itidem nobis pauciſſima ſuperſunt. -

(1) *Sei. quei. de. qua. Stlis. ſiet. endo. ſacrom. delicaſit. duplioned. poinam. luitod.* t)

(2) SEI. VINDICIAM. FALSAM. TVLIT. PRETOR. REEI. SIVE. STLITIS. ARBITROS. TRIS. DATOD. EOROM. ARBITRIOD. FRVCTEI. DVPLIONED. DECIDITOD. v)

(3) SEI. SERVOS. SCIENTE. DOMINO. FOVRTOM. FACSIT. NOCSIAMVE. NOCSIT. NOCSAI. DEDITOD. x)

(1) Si quis rem mobilem ſive immobilem, qua de controverſia eſt atque litis facta conteſtatio, in *ſacrum delicaſit*, y) vel dedicaverit, h. e. ſempiterna religione obligatam conſecraverit; dupli pœna multator. (2) Si quis mala fide poſſeſſionem acceperit, Prætor ſive judex ad cauſam definiendam tres Arbitros dato: quorum arbitrio, Reus illos hactenus nullo iure fructus perceptos in duplum præſtato. (3) Si ſervus aliquis, ſciente Domino, furatus ſit, vel damnum alicui dederit, pro furto vel damno eum Dominus alteri tradito. Hactenus, quanta quidem fieri potuit, cum breviſſima interpretatione XII Tabulas propoſuimus. Id ſolummodo viſum eſt, priuſquam ad cætera progredimur, no-

t) CAJVS lib. 6. ad leges XII. Tab. in l. ult. D. de litigioſis. v) FESTVS in v. *Vindiciæ.* x) JVSTINIANVS Imperator. §. 4. Inſtit. de noxalibus actionibus. Et VLPIANVS in l. 2. §. 1. D. hoc titulo. y) Veteres haud raro D pro L ſcribebant: ita *Dacrimas* pro *lacrimas*; *Dautia* pro *lautia*. FESTVS in voc. *Dacrima*. Viciſſim ponere ſolebant L pro litera D, ut in *delicare* pro *dedicare*. Hinc *delicata* dicuntur Diis conſecrata, quæ nunc *dedicata*. Idem in verbo *Delicare*.

notare inſuper, quod poſt MARCILIVM ipſe quoque RITTERSHVSIVS obſervavit, z) *Oſcas leges* a) dictas fuiſſe non *ſacratas*, ſed potius memoratas duarum poſteriorum Tabularum leges. Eas videlicet tanquam in ſe iniquiores & quaſi in Optimatum favorem latas b) Ordo plebejus averſabatur uſque quaque, & *Oſcas* ſive inimicas contemtim appellabat. Oſci namque in Italia non ſolum ſermone barbaro & longiſſime ab Romanorum lingua diſtante, quod vidimus dudum in pertractationis hujus initio, utebantur: verum etiam moribus agreſtes atque ſpurci, iniquis plurimum & hoſtilibus in Romanos animis fuere. Dantur, qui non *oſcas* ſed *oſcitas* quaſi *aſcitas* aliunde ac velut transmarinas ex Græcia petitas, leges duarum poſteriorum Tabularum dictas fuiſſe putant. c) Ita vero non ſolum iſtæ, ſed omnes pari modo XII Tab. leges aſcitæ vocitandæ fuiſſent. Quod nullibi obvenit ac ipſo fundamento falſum eſt.

XVI.

Præter hæc ſuis Tabulis ab nobis hactenus præpoſita legum fragmenta, commonſtrantur à nonnullis etiam alia, quæ minus caute ex Marci Tullii de legibus libris collegerunt. Atque illa ipſa meruere tandem, eo nomine, in aliquibus Ciceronis editionibus ad marginem notari, imo ad calcem corporis Juris civilis adjici in illis ſaltem impreſſionibus noviſſimis. Quo jure quave injuria me penitus latet. Hoc certe conſtat XII Tabularum iſta nunquam fuiſſe. Quod non ſolum diverſus ſtilus, qui plurimum à terſa recentiori nitidaque Latinitate ne latum quidem unguem recedit; verum ipſe etiam Ciceronis ſcopus aper-

z) Dodecadeltos proleg. c. 4. a) Apud FESTVM in v. *Oſcum.* b) Id clariſſime patet vel ex unica lege de matrimonio Patricios inter atque Plebejos non ineundo. Hinc aliquando diſſenſus, aliquando vis atque ſtuprum, denique ipſius populi ſeceſſio provenit. Confer. plur. DIONYSIVS lib. II. LIVIVS lib. 3. c) DION. GOTHOFREDVS in notis ad Feſtum corp. Auct. LL. p. 1774.

aperte reclamat: qui minime gentium heic quidem propoſuit ſibi, totas legum Decemviralium exſcribere paginas; quod nullibi conſtetur; ſed exemplo potius iſtarum Platonicarum ibi ſuas leges proprio ingenio confinxit. Atqui hoc ipſum ille clariſſimis indicat; nemo non videt, ubi poſt aliquot fragmentum d) ſub Quinti perſona, *Neque Lycurgi leges*, inquit, *neque Solonis, neque Charondæ, neque Zaleuci, nec noſtras XII Tabulas, nec plebiſcita deſidero: Sed te exiſtimo cum populis, tum etiam ſingulis hodierno ſermone leges vivendi & diſciplinam daturum eſſe.* Et Marcus reſpondet: *Eſt hujus vero diſputationis, Quinte, proprium, quod exſpectas.* Nec ullibi ipſe, nedum quando leges iſtas, quas ut fragmenta XII Tabularum exſcripſerunt, libro ſecundo expromit: *Ad Divos adeunto caſte*, ac deinceps; tum libro tertio, à verbis, *Juſta Imperia ſunto*; &c. dixit omnes, quas dare velit, ex XII hauſiſſe. Quod etiam DIONYSIVS GOTHOFREDVS agnovit, noſtramque ſtabiliendum ſententiam, Ciceronis teſtimonium adduxit; quemadmodum in notis ipſius ad commemorata fragmenta ſtatim ab initio videre licet. Haud diffitemur quidem, multas legum ex XII ſententias, propter ſummam æquitatem, quam in ſe continebant iſtæ, ex intima Philoſophia ductam, in hiſce etiam Ciceronis de legibus libris comprehendi, ut ſunt verb. gr. libro ſecundo: *Si in jus vocet atque eat. Hominem mortuum in urbe ne ſepelito neve urito. Hoc plus ne facito. Rogum aſcia ne polito. Homini mortuo ne oſſa legito.* Alia: *Mulieres genas ne radunto*, &c. Verum expreſſe tunc etiam ait, leges ita ſe in XII habere; ſicut in allatis exemplis clariſſime & facili negotio unusquiſque obſervare poterit, modo ipſum adire Ciceronem & paullo accuratius loca citata ſecum examinare velit. Quare hoc modo paſſim notatæ leges, utpote circa quas nulla nobis controverſia remanet, noſtris quoque fragmentis, abſque ulteriori ſcrutinio inferuntur. Inſuper

d) CICERO de legibus lib. 1.

ſuper alia ex variis variorum ſcriptis compilata & ſecundum ordinem pandectarum diſpoſita nobis exhibent. Veruntamen in iſtis rurſum nulla antiquitatis veſtigia reperimus: ceu ubi vix ac ne vix quidem ſtatas leges, multo minus ipſa, quibus olim compoſitæ fuerunt, verba, tandem, ut pauciſſimis abſolvamus omnia, nil niſi ex interpretum ingenio obſcuriores ſententias, & ſi quid minoris momenti, habent.

XVII.

Sed quærere non nemo, nec absque ratione poſſet, an ergo vulgare, quod abs nobis modo exhibitum eſt, legum antiquiſſimarum exemplar adeo genuinum ſit, ut nihil prorſus in iſto perſpiciatur, quod manum recentiorem atque adeo ſuſpectam ſermonis minimum ſcriptionem redoleat. Id quod nego & pernego. Sunt in illis undiquaque ab Eruditiſſimis poſt renatas elegantiores literas ſummo ſtudio & induſtria collectis legum fragmentis, extra omne dubium, priſtina verba; ſunt rationes loquendi paſſim, quæ inſignem nec facile rejiciendam vetuſtatem ſapiunt; ſunt, at quis non videt? in illis, ut ut mutilæ, neutiquam tamen neglectæ ſententiæ, & ſi quæ alia ad nos pervenerunt, ordine ſuo quæquæ & ſolicite diſpoſita. Sed multa in iſtis etiam, inficias ire nolim, obſcura, interpolata & commentitia reperiuntur. Quamvis ea quoque cum JACOBO GOTHOFREDO aliiſque ſummi judicii interpretibus, quantúm quidem in nobis fuit, diſtingui ab veris, ac non niſi eum in finem adjici curavimus, quam ut ex indubitatis atque genuinis una cum ſuppoſititiis, integer ſenſus arrideat. Quoad ſcriptionem, non potuimus non exterminare literas, quas vel inter legendum, hoc tempore minime gentium uſitatas imo ne quidem inventas fuiſſe obſervavimus: Ea licentia, quam alii ſibi datam eſſe putarunt: ut vere, ut petulanter, cuilibet in hoc

ſtudiorum genere vel mediocriter docto judicandum relinquimus.

XVIII.

Quicquid ſit, etiamſi parum vel nihil ex iſtis (quod tamen audacter nemo dixerit, ni forſan in omni ſcientia hoſpes, proin ſtudiis maxime inviſus) vere de ſtilo hujus ævi & loquendi modo affirmare, nedum probare valeremus. In hoc ſaltem vel tuto aliquis jurare poterit, linguam Latinam ſeculo adhuc iſto & in noſtris Tabulis ſat rudem, minusve cultam & ſubobſcuram fuiſſe: quæ proinde nulla injuria ob duritiem & difficultatem & ſermonis inuſitati frequentiam, ad puerilem, balbutientem & tantum non barbaram Latinitatis ætatem referre inſtituimus. Audiamus, qui fidem merentur longe maximam, teſtes oculatos & ipſarum, cum adhuc integræ fuerunt, Tabularum inſpectores haud infrequentes. e) Sext. Ælius & L. Acilius f) veteres XII. Tab. interpretes ipſi aliquando in verbis hæſitarunt inſcii, quidnam ea ſibi vellent; Ita ex. gr. LESOM *leſſum* funeris ergo non habendum, *non ſatis intelligere ſe dixerunt; Sed ſuſpicari, veſtimenti aliquod genus funebris* &c. Sic quoque Phavorinus g) conqueritur, multa in legibus noſtris tam obſcura fuiſſe, ut vix quiſquam ea poſſet interpretari. Et alius Juriſperitus h) rogatus

e) Quonam tempore, vel quo caſu XII Tabulæ abolitæ & disjectæ interierint, an incendio, an turbine aut alia tempeſtate, non ſatis compertum habetur. Sed tamen nec abſque ratione CUNRADO RITTERSHUSIO Dodecadeltos proleg. cap. 5. p. 13. credibile fit, illis temporibus, quando *Gothi* in Italiam irrumpentes omnia incendiis ac direptionibus vaſtarunt, tandem veriſſimum hoc Latinitatis atque juris antiqui theſaurum deperditum fuiſſe. f) Apud CICERONEM de legibus lib. 2. g) Apud A. GELLIUM noct. Attic. lib. 20. c. 1. h) Ibid. lib. 16. c. 10.

tus interpretationem dare vocis *proletarius*, *Ego*, inquit, *hoc dicere atque interpretari deberem, ſi jus Faunorum & Aboriginum didiciſſem*. Quare HORATIVS, i) ubi data opera nimios Antiquitatis admiratores atque ſtultos in oratione ſua priſci ſermonis affectatores inſectatur,

- - - Niſi, infit, *quæ terris ſemota ſuisque*
Temporibus defuncta videt, faſtidit & odit.
Sic fautor veterum, ut Tabulas peccare vetantes,
Quas bisquinque viri ſanxerunt; fœdera Regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annoſa volumina vatum,
Dictitet Albano, Muſas in monte loquutas.

Pari modo SENECA: k) *Multi ex alieno ſeculo petunt verba; ut XII Tabulæ loquuntur.* Et SYMMACHVS: l) *Si tibi vetuſtatis tantus eſt amor, pari ſtudio in verba priſca redeamus, quibus Salii canunt, & Augures avem conſulunt, & X Viri tabulas condiderunt. Jam dudum his renunciatum eſt, & ſucceſſio temporum placita priora mutavit.*

Cap. V.

DE STATV LATINÆ LINGVÆ PVERILI, TEMPORE BELLI PVNICI PRIMI ET DEINCEPS, EX TABVLA ROSTRATA ET ALIA L. SCIPIONIS DILVCIDATO.

§. I.

1. *Tabula Roſtrata exhibetur cum Petri Ciacconii ſupplemento.* 2. *Quare in illa Duilius dicatur Bilios.* 3. *Probatur porro ex ea, O literam pro E olim uſurpatam fuiſſe.* 4. *O. pro V.* 5. *C pro G litera novi-*

i) Lib. 2. epiſt. 1. k) Epiſt. 114. ad Lucilium l) Lib. 3. epiſt. 44.

noviter inventa ab Spurio Carvilio quodam ludimagiſtro. 6. El pro E & I. 7. E pro I. 8. V. pro I. 9. O E pro V poſitum & in fine D. literam vocibus terminatis vocali plurimum adjectam fuiſſe. 10. Literas in eadem voce nunquam duplicaſſe. 11. Verba ſæpe contraxiſſe compendii cauſa. 12. Quid Lucabos. 13. Quid grave as ſignificet. 14. Tabula L. Scipionis illuſtratur, & præter hactenus deducta, O I pro O E atque V, ſed A I more Græcorum pro A E ſcriptitatas habuiſſe diphtongos, &c. ex eadem commonſtratur. 15. Cujus denique & illius Tabulæ, quam ab roſtris navium ibi appenſis Roſtratam vocamus, fides ſtabilitur: quibus adeoque rudis LL. ſtatus erui nulla injuria poſſit.

I.

DEcemviros in legibus XII Tabularum hactenus prolixe, ut omnibus facile patet, lingua ſatis rudi & ſubobſcura, audivimus loquentes: uſque adeo, ut peritiſſimi interpretes quædam aſſequi eorum non niſi multo labore & ægerrime potuerint. Nec quicquam poſthac ad uſque bellum primum & ultra, imo verò ad ſecundum, quod adverſus Carthaginem Romani geſſerunt atque Punicum dictitarunt, bellum, linguam noſtram profeciſſe; Verum etiam declinaſſe potius, & quotidie in pejus abiiſſe, quæ ſequuntur clariſſime docent. Obvenit tandem nobis certiſſimum &, ut verum fatear, antiquiſſimum Latinitatis monumentum, ex quo vel unice illius ætatis loquendi ſcribendique rationem, Criticorum quotquot ſunt, poſtliminiò reſtituere ac probare ſolent: Ad cujus adeoque normam, tum leges regias tum decemvirales ſupra nobis recenſitas jure merito deſcribere & emendare nulli dubitavimus. Iſthoc C. XC annis poſt confectas XII Tabulas, ab V. C. CCCC. XCIII. mundi MIII. DCC. V. Bello Punico primo, *C. Duilii*, vel, prout Cicero eum vocat, *Duelli* Romani Conſulis memoriæ dicatum erectumque fuit: a) quod navali prælio, maxima cum laude à Carthaginenfibus

a) Vid. PLINIUS Hiſt. natur. l. 34. c. 5.

ſibus victoriam reportaverat. b) Et hæc eſt *columna* ſatis illa famoſa atque celebris, quæ vulgo *Roſtrata* ab navium roſtris nominatur, quibus exornata fuit. Peculiare iſtius columnæ fatum exitiumque LIVIUS c) in hunc verborum ſenſum commemorat: *In ſuſpenſa civitate ad exſpectationem novi belli, nocturna tempeſtate, columna roſtrata in Capitolio, bello Punico priore poſita, tota ad imum fulmine diſcuſſa eſt. Ea res prodigii loco habita, ad ſenatum relata eſt. &c.* Abhinc ipſa etiam ejus rudera diu ſepulta ſuo quaſi tumulo delituere: donec optima pars & baſis columnæ, qua inſcriptio habebatur, tandem Romæ infra Capitolium, ad arcum Septimii anno 1565. menſe Sextili effoderetur: Quam proinde, ut ut mutilam & vetuſtate inſigni obfuſcatam, Eruditiſſimi ejus ſeculi viri lætiſſima fronte exceptam, ſua opera & laudabili ſtudio illuſtrarunt. d) Fracta primum in hæc verba legebatur inſcriptio:

b) Vide ſis Hiſtoricos, qui ea de re ex profeſſo ſcripſerunt, LIVIUM, FLORUM, AUR. VICTOREM, Alios. De faſtu Duellii triumphatoris, quoque VALER. MAXIMUM lib. 3. c. 6. & CICERONEM in *Catòne*. c) Hiſt. Rom. lib. 42. c. 20. d) Primitus eam ſed vitioſe deſcriptam ALDUS MANUTIUS nepos exhibuit in Orthographia pag. 142. ſeq. RUBEUS vero celebris Italus anno 1635. Et PETRUS CIACCONIUS una cum ſuis commentariis eruditiſſimis ediderunt. Ipſa columna æri elegantiſſime inciſa etiam reperitur in L. Annæi Flori editione, quæ cum notis Variorum, ex recenſione J. GEORGII GRÆVII 1702. in 8vo majori lucem publicam vidit, tom. 1. p. 155.

Baſis columnæ Roſtratæ, Anno 1565. menſe Sextili, Romæ infra Capitolium effoſſa.

C·D ...... M·F. M. N. C.... L. ....
.................S . ANO. ....
........D. EXEMET. LECIONES. R. ....
AXIMOSQVE. MACISTRATOS. L. ....
....OVEM. CASTREIS. EXFOCIONT. MACEL. ....
..CNANDOD. CEPET. ENQVE. EODEM. MACIS. ....
..MNAVEBOS. MARID. CONSOL. PRIMOS. C.. ....
CVASESQVE. NAVALES. PRIMOS. ORNAVET. PAL. ....
CVMQVE. EIS. NAVEBOS. CLASEIS. POENICAS. OM. ..
SVMAS. COPIAS. CARTACINIENSIS. PRAESENTE. ....
DICTATORED. OL...OM. IN. ALTOD. MARID. PVC. ...
....NQVE. NAV...ET. CVM. SOCIEIS. SEPTE. ....
.......OSQVE. TRIREMOSQVE. NAVEIS. X. ....
.........OM. CAPTOM. NVMEI. CIↃ CIↃ CIↃ DCC. ....
.........TOM. CAPTOM. PRAEDA. NVMEI. (((I)))
CAPTOM. AES. (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I)))
(((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I)))
(((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I))) (((I)))
.. QVE. NAVALED. PRAEDAD. POPLOM. ....
.......CARTACINIENSIN. ......NVOS. L. ....
...............FI. .... CAP. ....

Quam PETRVS CIACCONIVS deinde ſupplevit modo ſequenti:

C. BILIOS. M. F. cos. adverſom. Cartacinienſeis. en. Siceliad.
Cajus Duilius Marci filius conſul adverſum Cartaginienſes in Sicilia
rem. gerens. ecest ANOs. cocnatos. popli. Romani. artiſumad.
rem gerens Egeſtanos cognatos populi Romani arctiſſima
obſedeoneD. eXEMET. LECIONeis. cartacinienſeis. omneis.
obſidione exemit. Legiones Carthaginienſes omnes
mAXIMOSQVE. MACISTRATOS. Luces bovebos. relicteis.
maximusque magiſtratus elephantis relictis
noVEM. CASTREIS. EXFOCIONT. MACELam. mœnitam. urbem.
novem. caſtris effugerunt. Macellam munitam urbem
pVCNANDOD CEPET. ENQVE. EODEM. MACEStratod. proſpere.
pugnando cepit, inque eodem magiſtratu proſpere
rEM. NAVEBOS. MARID. CONSOL. PRIMOS. Ceſet. resmecoſque.
rem navibus mari conſul primus geſſit: remigeſque
cLASESQVE. NAVALES. PRIMOS. ORNAVET. PAravetque. diebos. LX.
claſſesque navales primus ornavit paravitque diebus ſexaginta,
cVMQVE. EIS. NAVEBOS. CLASEIS. POENICAS. OMneis. parataſque.
cumque eis navibus claſſes Punicas omnes parataſque
sVMAS. COPIAS. CARTACINIENSIS. PRAESENTEd. maxumod.
ſummas copias Carthaginienſes præſente maximo.
dICTATORED. OlorOM. IN. ALTOD. MARID. PVCnandod. vicet.
dictatore illorum in alto mari pugnando vicit.
XXX QVE. NAveis cepeT. CVM. SOCIEIS. SEPTEmresmomque. ducis.
trigintaque naves cepit cum ſociis ſeptiremem que ducis
quinresmOSQVE. TRIRESMOSQVE. NAVEIS. XX. depreſet.
quinqueremes triremeſque naves viginti depreſſit.
auroM. CAPTOM. NVMEI. ClↃ ClↃ ClↃ DCC.
Aurum captum nummi III. M. DCC.
arcemTOM. CAPTOM. PRAEDA. NVMEI CCClↃↃↃ C
Argentum captum præda nummi C. M.
erave. CAPTOM. AES. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ.
grave captum æs vicies ſemel centena millia
CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ.
CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. CCClↃↃↃ. pondod.
pondo.
triumpOQVE. NAVALED. PRAEDAD. POPLOM. Romanom. donavet.
triumphoque navali præda populum Romanum donavit.
captivos CARTACINIenſeis. inceNVOS. Duxet. ante. curom.
captivos Carthaginienſes ingenuos duxit ante currum,
primoſque. conſol. de. SicelEIs. claſeque. CARTacinienſeom.
primuſque conſul de Siculis claſſeque Carthaginienſium
triompavet. earom. rerom. erco. S. P. Q. R. ei. hance. columnam. P.
triumphavit. Earum rerum ergo ſenatus populuſq; Romanus ei hancce columnam poſuit.

II.

Operis fore pretium exiſtimamus, ſi reliquias haſce Latinitatis ſemibarbaræ breviter ſaltem examinemus, & unum alterumve earum ductu, præter illa ſuperius allata, circa orthographiam antiquam & eam nunc adeo obſoletam tædioſamque notemus. BILIOS, mira vox initio ſtatim tabulæ noſtræ inſcripta conſpicitur. Puta *Duilium* veteres, quod primus Pœnos claſſe devicerit, triumphantem atque ita triumphantem, ut non contentus unius diei triumpho, per vitam omnem, ubi à cœna rediit, prælucere funalia, præcinere ſibi tibias juſſerit, quaſi quotidie triumpharet, c) poſtea *Bellicoſum & Bellium* nominarunt. Quoniam inſuper antiquitus obtinebat, ut brevitatis cauſa literas contraherent ſæpiuſcule, pluresve in unam convenirent ſyllabam, atque DV in literam ſimplicem B mutarent: facilis conjectura eſt, unde *Bilius* vel pro more ſeculi, ut paulo poſt indicetur, *Bilios* pro *Duilius* ſtatuæ inſculptus fuerit. Idem TVLLIS noſter f) quoque obſervavit, niſi quod eum voluerit *Duellium* & *Bellium* nominari. *Quid vero*, ita ejus verba ſonant, *licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo eſſent aptiora? Nam ut duellum bellum, & duis bis, ſic Duellium eum, qui Pœnos claſſe devicit, Bellium nominarunt, quum ſuperiores appellati eſſent ſemper Duellii.* Et QVINTILIANVS: g) *B in locum aliarum dederunt aliquando, unde Burrhus & Bruges & Belena. Nec non eadem fecit ex duello bellum, unde Duellios quidam dicere Bellios auſi.* Et MOSELLANO h) quidem annotante, *Burrhus* pro *Pyrrhus*, *Bruges*, pro *Phyges*, & *Belena*, indicante PRISCIANO, pro *Helena*, aut voce Æolica *Felena*, *dicebant, &c*,

III.

c) FLORVS Hiſt. Rom. lib. 2. c. 2, f) In Oratore. g) Inſtit. Orator. lib. 1. c. 4. h) In notis ad Qvintil. l. c.

III.

ADVORSOM vocabulum à Ciacconio quidem Tabulæ, ſed non ſine ratione inſertum, clariſſime probat, quod veteres promiſcue litera O pro E & V ſcriptitaverint: neque tamen id ſemper, uti ex noſtris literarum fragmentis haud obſcure etiam cernere licet. De primo quod dixi, olim uſurpatam fuiſſe O literam pro E, QVINTILIANVS: i) *Quid dicam vortices & vorſus cæteraque ad eundem modum, quæ primo Scipio Africanus in E. literam ſecundam vertiſſe dicitur?* Sic quoque *animadvorti* & *amploꝯti* & *pervorſus* & *advorſus* & *votare* & ſimilia per O dixiſſe antiquiſſimos, quæ legere jamjam per E conſuevimus, teſtis eſt ANNÆVS CORNVTVS. k) Ut infinita monumentorum antiquiorum loca tranſeam, hæc adhuc ſuo tempore PLAVTVS atque TERENTIVS ævo Ciceroniano propiores frequenti in uſu habuere. Ille *votita* pro *vetita* plurimum dixit. l) Alibi, m) *Ut vos*, inquit, *in voſtris voltis mercimoniis*. Et rurſum: n) *Clare advorſum fabulabor*. Hic vero: *Ne cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentûm*. o) Ita paſſim alibi.

IV.

Atque etiam occaſione iſtius vocabuli notamus, pari modo quondam ab Latinis vocalem O pro V poſitam fuiſſe, Quod itidem clariſſimis QVINTILIANVS p) docet, ubi: *Quid O & V permutatæ invicem? ut Hecoba & Notrix, Chulchi-*

Q

i) Inſtit. Orat. lib. 1. c. 7. Confer. die curieuſe Nachricht von Erfindern und Erfindungen pag. 43. in des geöffneten Ritter-Platzes dritten Theil. Ubi locus obvenit dubius admodum, qui ex citato Quintiliani loco facile emendari poteſt. k) Apud CASSIODORVM de Orthographia. l) PLAVTVS Aſin. Act. 4. ſc. 1. m) Idem in prolog. Amphit. n) Amphit. Act. 1. ſc. 1. o) TERENTIVS in prolog. Heautont. p) Inſtit. Orat. lib. 1. c. 4.

chides & Pulyxena ſcriberentur: *ac, ne in Græcis id tantum no- tetur,* **dederont** *atque* **probaveront.** Et alibi: q) *Noſtri præceptores* **cervom ſervomque** *V & O literis ſcripſerunt.* VELIVS LONGVS: *Æque confuſas O & V literas habuere. Nam* **Conſol** *ſcribebant per O, cum legeretur per V. Conſul. &c.* r) Hinc ipſe PLAVTVS: s) *Sciebam equidem nullum eſſe nobis, niſi me* **Servom** *Soſiam.* Ita in quamplurimis locis aliis. Et TERENTIVS: t) *Qui* **æquom** *eſſe cenſent &c.* Rurſum: v) **Salvom** *veniſſe gaudeo. &c. &c.* **Quatenos** pro *quatinus* Antiquos dixiſſe, FESTVS loquitur. x) De **præſto** & *præſtu*, **præſtolor** & *præſtulor*, **poblicus** & *publicus*, **colpa** & *culpa* ſufficiens nobis CVRTIVS VALERIANVS y) teſtis eſſe poteſt. Sed quid alienis opus eſt? cum in ipſa Tabula noſtra non unum pro aſſerti veritate obveniat teſtimonium; v. gr **maximosque macistratos**, pro *maximusque magiſtratus*; **exfociont**, pro *effugerunt*; **aurom captom, arcentom captom**, & ſimilia. Hæc adeoque ANGELVM POLITIANVM, z) Virum cætero doctum & rei cumprimis literariæ expertiſſimum falſitatis arguunt, cum aſſerere non dubitaverit, *novitiam fuiſſe O literam, qua etiam aliqua Italiæ civitates caruerint, & ejus loco V poſuerint, ut Thuſci & Vmbri.* Quamvis enim in vetuſtiſſimis etiam monumentis *facerdus* pro *ſacerdos*, *epiſtula* pro *epiſtola*, *aduleſcens* pro *adoleſcens*, *nungento* pro *nongento* & innumera hujus generis conſpicerentur alia, quod maxima cum lubentia ipſi ultro largimus: inde tamen nullo modo ſequitur, literarum alte-

q) Inſtit. Orat. lib. 1. c. 7. r) Quæ totidem verbis transſcripſit FVLVIVS VRSINVS in notis ad Feſtum in v. *Aliuta*. s) Amphitr. Act. 1. ſc. 1. t) Heaut. Act. 2. ſc. 1. v) Heaut. Act. 2. ſc. 4. x) In h. v. y) Apud CASSIODORVM de Orthogr. z) Lib. 5. epiſt. 3.

alteram nondum extitiſſe, quas, tot hactenus abs nobis allegatis teſtibus, ſæpe numero inter ſe commutare uſu promiſcuo antiquiſſimi conſueverunt. Alioquin multa circa orthographiam notatu digniſſima in illa POLITIANI citata & præcedenti BARTHOLOMÆI SCALÆ epiſtolis tractantur, quas ideo B. L. de meliori nota commendamus.

V.

Obvia ſunt in noſtra Tabula deinceps vocabula, *Cartacinienſeis*, *Cerens*, *Eceſtanos*, *Cocnatos*, *Leeioneis*, *Maciſtratos*, *Pucnandod* & ſimilia. Unde luce clarius meridiana videmus, quod literæ G apud veteres Romanos etiam hoc ævo nullus fuerit uſus; verum C tertium iſtud alphabeti elementum, ut apud Græcos quoque, vicem ejus præſtiterit. Idem FESTVS quam plurimis in locis, ubi de verborum ſignificatione agit, etiam diſerte comprobavit, atque inter alia: *C pro G frequenter ponebant antiqui*, dixit, a) *nam quæ nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur*. b) Et QVINTILIANVS, c) *Quid?* interrogando infit, *Quæ ſcribuntur aliter, quam enunciantur? Nam & Gajus c litera notatur, quæ inverſa ɔ mulierem declarat: quia tam Cajas eſſe vocatas, quam Cajos, etiam ex nuptialibus ſacris apparet. Nec Cneus eam literam in prænominis nota accipit, qua ſonat.* Ad quæ verba PETRVS MOSELLANVS, Vir doctiſſimus notavit, pronunciari Cajum per G, quia G ſonet, ſcribi autem per C. Ejuſque rei rationem ſubjungit: d) *quod apud vetuſtiſſimos Latinos non fuerit uſus G Litera, ſed C tantum, quæ tertium locum*

a) In voc. *Orchus*. b) In voc. *Prodigia*. c) Inſtit. Orat. l. 1. c. 7. d) Ex DIOMED. lib. 2. Confer. JOSEPHVS SCALIGER ad Feſtum caſtigationibus eruditiſſimis, in voc. *Tapulla*. JVSTVS LIPSIVS ad Tacit. Annal. lib. 11. c. 14. JOH: DANIEL CRAMERVS in orat. elegantiſſ. de fato Latinæ linguæ. Doctiſſ. Auctor der curieuſen Nachricht von Erfindern und Erfindungen. lit. G. p. 58. in des geöffneten Ritter Platzes dritten Theil. Plures Alii.

eum in ſerie literarum ita occupet , quemadmodum apud Græcos quoque. Atque inde etiam eſt, quod tempore poſteriori C & G literas invicem optimi Scriptores quam frequentiſſime commutaverint. e) *Spurius* autem *Carvilius* ludimagiſter quidam Romanus demum circa annum ab V. C. IↃXL. poſt leges XII Tabularum conſcriptas CCXXXVII. poſt Tabulam Roſtratam XLVII. G. iſthanc ſoni mollioris literam invenit, pinxitque primus pro *inicere* inigere, pro *acetare* agitare &c. Quod ne fingi abs me temerario conatu videatur, hac de re verba facientem præſtat audire PLVTARCHVM: f) καὶ γὰρ τὸ Κ πρὸς τὸ Γ συγγένειαν ἔχει παρ' αὐτοῖς. ὀψὲ γὰρ ἐχρήσαντο τῷ γάμμα Καρβιλίυ Σπορίυ προσευρόντος. *Cognatio enim eſt inter C & G. ac ſero litera G uti cœpere, quæ reperta à Spurio Carvilio.* Carvilius hic extra omne dubium Romæ habuit ludum literarium circa annum V. C. IↃXL. ut qui libertus fuit Spurii illius Carvilii, qui anno IↃXIX. vel uno alterove poſt, Romanorum primus uxorem ſuam propter ſterilitatem dimiſit. g) Nihil obſtat, quod FABIVS QVINTILIANVS habet: h) *C primum Cæſaris inſcriptione traditur factum.* Quo loco deceptus etiam clariſſimus Auctor der curieuſen Nachricht von Erfindern und Erfindungen. i) aſſerere nullus dubitavit, hanc literam C à Julio Cæſare primitus inventam fuiſſe. Enim vero, ut ex demonſtratis hactenus patet, ſententiam hanc ipſi, veterum monumenta non ſatis reſpicienti, calamo inſuper feſtinante, excidiſſe oportet. Vel quis putet FABIVM literam C demum *Cæſaris* ætati ceu noviter inventam adſtringere potuiſſe; quod neque ſcopus, neque contextus optimi ſcriptoris, cætera etiamſi fuerint paria, hoc qui-

---

e) Quorum exempla produxit AVSONIVS POPMA de uſu antiquæ locutionis lib. 1. c. 3. p. 11. f) In Quæſt. Rom. g) Ut eſt apud DIONYS. HALIC. lib. 2. VALER. MAXIMVM lib. 2. c. 1. GELLIVM lib. 4. c. 3. & lib. 17. c. ult. PLVTARCHVM in Romulo & Numa. h) Inſtit. Orat. lib. 1. c. 7. i) Loc. cit. pag. 54. lit. C.

quidem in loco patitur. Sed ita ejus verba ſeſe habent: *Etiam optimus maximus, ut mediam i literam, quæ veteribus u fuerat, acciperent*, NB. C (i. e. Caji) *primum Cæſaris inſcriptione traditur factum*.

VI.

Notandum porro venit, quod tamen ex ſcriptorum etiam recentiorum *Plauti, Terentii* & aliorum lectione, modo ad iſtud attendere velit, nemo ignorare poteſt, *diutius duraſſe, ut EI jungendis, eadem ratione, qua Græci ει uterentur. &c.* k) Exempla ubivis obvia teſtantur, iſthunc vocalium concurſum fieri (1) loco ſimplicis E ante S literam in nominativo & accuſativo caſibus frequentiſſime in numero plurali tertiæ declinationis, ut Grammatici loquuntur. Ita *obſervabam*, inquit TERENTIVS, l) *mane illorum ſervulos venienteis & abeunteis*. Idem ubivis *parteis, graveis, omneis* & ſimilia habet. At quis non videt in Tabula noſtra ſcriptum fuiſſe; *Cartacinienſeis, Lecioneis, omneis, claſeis, naveis &c.* pro *Carthaginenſes, Legiones, omnes, claſſes, naves*? Ut teſtimonia & voces alias innumerabiles taceam, quæ paſſim apud ſcriptores occurrunt. (2) Veteres Latini ut plurimum I vocalem natura longam ſcribendo per EI diphtongum exprimebant; prorſus ea ratione, qua Græci ει literis conjunctim etiamnum in lingua ſua utuntur. Quod nullibi non proditur in antiquioris ævi Latinorum monumentis. Exempli gratia ſint nobis *Antiquitatum monumenta* ab GEORGIO FABRICIO Viro clariſſimo collecta & Romæ annexa veteri, quæ continuo in ſe habent: *Abei* pro *abi*, *Bilychneis* pro *bilychnis*, *deico* pro *dico*, *heic* pro *hic*, *leiberei ſibei* pro *liberi ſibi*, *quei* pro *qui*, *veita* pro *vita &c.* In Plebiſcito, quo Thermeſes tanquam liberi immunesque, vel, uti loquuntur, *leiberi Amicei ſocieique populi Romani* declarantur, *Quei* jugiter ſcriptitarunt pro

 qui,

k) FABIVS QVINTILIANVS Inſtit. Orat. lib. 1. c. 7. l) Andr. Act. 1. ſc. 1.

qui, *ieis* pro *iis*, *poſtereique* pro *poſterique*, *ſueis*, *utei*, *ſcriptei*, *uſei fructeive*, *ipſei*, *deicunto*, *nei*, *meilites*, *ibei*, *niſei* & id genus alia, quorum ingentem catalogum ex memoratis cæterisve ad ætatem hanc proxime accedentibus lapidibus, marmoribus atque libris poſſimus facili negotio exhibere, ſi id nunc ageremus, neque nobis ſufficeret, hæc in illuſtri Tabula noſtra, quam unanimi conſenſu omnes pro ultimo priſcæ Latinitatis exemplo habent venerantur que, ſcripta fuiſſe: *relicteis caſtreis* pro *relictis caſtris*, *cum socieis* pro *cum ſociis*, *numei* pro *nummi &c*. Certe, ut quiſque videt, vel experiri ſtatim poteſt, perexigua inter pronunciationem utriuſque differentia eſt: adeo, ut naturali etiam flexione I productum non aliud quam E I diphtongum adſonet, quod ſi quis, ut diffuſum latumve audiatur, formare inſtituit, os laxius eſt aperiendum & quodam veluti conatu, inferiore mandibula non nihil inflexa, pronunciandum: uti Britannos etiamnum facere obſervamus, quando I longum hoc modo in pleriſque vocibus proferunt, dicentes *Regeina*, *ameicus*, *veita*, & ſimilia. m) Poſt id tempus Grammatici de his præcepta tradere conati ſunt; ut videlicet plurali numero in nominibus ſecundæ declinationis E I diphtongum, in ſingulari I ſimplex ſcriberent; rurſum I ſimplex in dativo ſingularis numeri, declinationis tertiæ, atque pronominibus in dativo caſu I aſſumentibus; ex. gr. *ille* in dat. ſing. *illi* in nom. plur. *illei*. Plura nos ipſe LVCILIVS n) edocet:

Jam puerei venere, E poſtremum facito atque I,
Ut plures plurei fiant: I ſi faci' ſolum
Pupilli pueri, Lucili hoc unius fiet.
Hoc illi factum eſt uni, tenue hoc facies I.
Hac illei fecere, addes E, ut pinguin fiat.

Mei-

m) Confer. PAVLVS MERVLA de legibus Rom. c. 2. §. 2. pag. m. 32. Et AVSONIVS POPMA de uſu antiquæ locutionis lib. 1. c. 2. p. 10. n) Lib. 9. Satyr. ubi de literis diſputat.

Meile hominum, duo meilia, item hinc utroquè opu' meiles
Meilitiam, tenues I. Pilam, qua ludimu'
Quo pinſo, tenues I. Plura hac ſi feceri', Pilum Peila
Qua jacimus, addes E, peila ut plenius, fiat.
Mendacei Fureique addes E, cum dare furei
juſſeris.

Ut verò, quid ſentiam, ingenue fatear, abſurdum imo futilum eſt, certas de incertis traditas voluiſſe regulas; & quæ veteres promiſcue absque ſelectu, abſque legibus, aliquando cum, aliquando ſine mora, pro ſeculi iſtius ſemibarbari genio, pronunciare, & modo per I, modo per E I ſcribere ſolebant: tum demum, quando iſta indeſuetudinem venerunt, veluti ad imitationem eorum adhuc indubitatis præceptis adſtringere. o) Antiquiſſimos vero nullam ejus habuiſſe rationem, abunde ex ſupra laudata Duilii columna patet, ubi nunc *caſtreis*, *claſeis*, *ſoceieis*, *numei &c.* nunc *marid, primos, eis, cartacinenſis* legimus. Innumera alia veterum monumenta nunc quidem ſicco pede tranſeamus.

VII.

Pari modo veteres Latini, ut qui literas invicem plerasque commutare ſolebant, etiam E ſimplex pro I quam frequentiſſime pronunciarunt ſcriptitaruntve. Teſte FABIO, p) *Sibe & Quaſe ſcriptum in multorum libris eſt, ſed an hoc voluerint auctores, neſcio. Hat nos I litera terminamus.* De quo tamen optimus Eloquentiæ magiſter dubitare minime opus habuit: cum & ipſe alibi q) ſcripſerit, Antiquos per E extuliſſe *Menerva, leber*

o) Confer. QVINTILIANVS Inſtit. Orat. lib. 1. c. 7. Et A. GELLIVS noct. Attic. lib. 9. c. ult. *Græcos,* inquit, *non tanta inſcitia arceſſo, qui OY ex O & Y ſcripſerunt; quanta, qui EI ex E & I. Illud enim inopia fecerunt; hoc nulla re ſubacti.* p) Inſtit. Orat. lib. 1. c. 8. q) l. c. lib. 1. c. 4. Confer. AVS. POPMA de uſu antiquæ loc. lib. 1. c. 1. p. 6.

ber, *Mageſter*, & *Dijove* & *Vejove* pro *Dejovi* & *Vejovi*. Ita FESTVS quoque Veteres ait dixiſſe *Me*, pro *Mi* ſeu mihi, & *Ameci* pro *Amici*. VARRO r) Ruſticos, inquit, *Veam* & *Vellam* dicere, ubi alii *viam* & *villam*. Hinc DONATVS: s) *Propter cognationem E & I litterarum non dubitaverant antiqui, Heri & Here dicere, & Mane & Mani, & veſpere & veſperi.* Sic in noſtra Tabula dictiones crebro inveniuntur ſequentes: *en Siceliad*, pro *in Sicilia*, *exemet* pro *exemit*, *cepet* pro *cepit*, *enque eodem manceſtratud*, pro *inque eodem magiſtratu*, *navebos*, pro *navibus*, *ceſet* pro *geſſit*, *ornavet* pro *ornavit*, *navaled* pro *navali* &c.

VIII.

Tum etiam ex cognatione vocalium I & V, vel medium inter utramque ſonum obtinendum, t) haud raro iſtas commutare invicem & alteram ponere pro altera conſueverunt: ut ex. gr. dicerent *Optumus* pro *Optimus*, *Aurufex* pro *aurifex* & ſimilia. v) Hinc ANNÆVS CORNVTVS: x) *Lacruma an lacrima, maxumus an maximus & ſi qua ſimilia ſunt, ſcribi debeat, quæſitum eſt. Terentius Varro tradidit, Caſarem per I ejusmodi verba ſolitum eſſe enunciare & ſcribere, inde propter auctoritatem tanti Viri conſuetudinem factam. Sed ego in antiquiorum multo libris, quam Cajus Caſar eſt, per V pleraque ſcripta invenio: Optumus, intumus, pulcherrumus, lubido, dicundum, faciundum, maxume, monumentum, contumelia, minume. Melius tamen eſt, & ad enuntiandum & ad ſcribendum, I literam pro V ponere, in quod jam conſuetudo inclinavit.* Extra quidem omne dubium. Olim

---

r) Lib. 1. de Re Ruſtica cap. 1. s) In Phorm. Act. 1. ſc. 1. t) FABIVS Inſtit. Orat. lib. 1. c. 4. *Medius eſt quidam V & I litera ſonus. Non enim ſic Optumum dicimus, ut optimum.* Idem lib. 1. c. 8. *Etiam optimus, maximus, ut mediam I literam, qua veteribus V, fuerat, acciperent.* v) Vid. ALDVS MANVTIVS nepos in Orthographia pag. 93. x) Apud CASSIODORVM in collect. de orthograph. ISIDORVS Orig. lib. 1. c. 26.

Olim vero V literam obtinuiſſe, vel ex noſtra Tabula conſtat ubi *artiſumad* pro *arctiſſima*, *maxumod* pro *maximo* & id genus alia leguntur.

IX.

Quando ſcriptum deinceps videmus *mœnitam* pro *munitam*, *Pœnicas* pro *Punicas &c.* Conſuetudinem apud veteres fuiſſe plurimum, nobiſcum reputemus intereſt, ut OE loco V vocalis poſuerint. y) Hinc *cœrare* pro *curare*, *mœri* pro *muri*, *œſus* pro *uſus*, *Mœſia* pro *Muſia* ſive Myſia, *pœnio* pro *punio*, unde *pœna*, z) & *Mœnia* à *munire*. a) Hæc læviſſima ſunt. Sed mirum alicui videri poſſit, quod litera D vocibus quamplurimis in fine addita fuerit adeo fruſtra, ut in *Sicelîad*, *artiſumad*, *obſedeoned*, *pucnandod*, *marid*, *præſented maxumod dictatored*, *in altod marid pucnandod*, *naveled pradad. &c.* Cujus ſi quis rationem petit; reſpondemus breviter, quoniam ita vetuſtiori placuit ævo, quo & pauciores literæ, nec ſimiles his noſtris earum formæ fuerunt, & vis quoque diverſa. Ut adeo etiam hujus inſtituti fruſtra abs nobis requirantur cauſæ: cum ultra nihil aſſerere valeamus, quam quod ſtilus temporis hujus obſcurioris ſcribere ita voluerit. Atque hoc ſufficere nobis debet. Quare FABIVS ille QVINTILIANVS ipſe b) *Orthographia* inquit, *conſuetudini ſervit; ideoque ſæpe mutata eſt. Nam illa vetuſtiſſima tranſeo tempora, quibus & pauciores literæ, nec ſimiles his noſtris earum formæ fuerunt, & vis quoque diverſa.* Dein pauciſſimis interpoſitis pergit: *ut Latinis veteribus D plurimis in verbis ul-*

y) Vid. ALDVS MANVTIVS in Orthographia. pag. 612. POMPA de uſu antiq. loc. lib. 1. c. 2. p. 10. z) VARRO de lingua Latina lib. 4. c. 36. ISIDORVS Orig. lib. 5. c. 27. a) FESTVS in h. v. b) Inſtit. Orat. lib. 1. c. 7.

ſimam adjectam: quod manifeſtum eſt etiam ex columna roſtrata, quæ eſt C. Duellio in foro poſita. c)

X.

Porro ubi *Macelam* invenimus ſcriptum, pro *Macellam*, *claſeis* pro *claſſes*, *ſumas* pro *ſummas*, *olorom* pro *illorum*, *numei* pro *nummi*, obſervari meretur, antiquiſſimos, qui Latina lingua ſcripſere, adusque tempora *Ennii* Poëtæ, literas conſonantes in eadem voce duplicatas, & immediate alteram alteri annexam, ut nunc quidem fieri jugiter videmus, minime gentium voluiſſe. Et hoc ipſe FESTVS, d) eruditiſſimus ſcriptor & præclaræ antiquitatis indagator, ſi modo integer ad nos pervenire potuiſſet, clariſſime teſtatur: *nomen*, inquiens, Solitaurilia *antiqua conſuetudine per unum L enuntiari, non eſt mirum, quia nulla tunc geminabatur litera in ſcribendo: quam conſuetudinem Ennius mutaviſſe fertur.* Idem rurſus alibi: e) *Torum ut ſignificet torridum, aridum, per unum quidem R antiqua conſuetudine ſcribitur. Sed quaſi per duo RR ſcribatur, pronunciari oportet. Nam antiqui nec mutas, nec ſemivocales literas geminabant.* Quod proin etiam ISIDORVS f) confirmavit: ubi *veteres*, inquit, *non duplicabant literas, ſed ſupra ſicilicos apponebant: qua nota admonebatur lector, geminandam eſſe literam; & ſicilicus* vocatur, *quia in Sicilia inventus eſt primo.* Unde forſan uſu venit, ut in recentioribus monumentis etiam ſcriptitaverint Romani, *Juentus* pro *Juventus*, *fluium* pro *fluvium*, *Dumvir* pro *Duumvir*, *flaus* pro *flavus*. g)

XI.

c) Confer. SCALIGER ad Feſtum in voc. *Sed* pro *ſe* vel ſine. d) In voc. *Solitaurilia*. Idem in voc. *Ab oloes & Aulas*. Cum iſtud veteres pro *ab illis* & hoc pro *ollas* dixerint. Vid. etiam MORHOFIVS de lingua teuton. part. 1. c. 3. p. 50. e) In voc. *Torum*. Confer. Idem in voc. *porigam* & *Folium*. f) Orig. lib. 1. c. 26. in fine. g) Vid. ALDVS MANVTIVS in Orthographia p. 451.

XI.

Occaſione vocis POPLOM, idem quod ſupra in *Bilios*, ſyllabarum videlicet contractio obſervanda venit. *Vocales enim* inquit TVLLIVS h) *ſine vocalibus ſape brevitatis cauſa contrahebant, ut ita dicerent multi' modis, vas' argenteis palm* &c. Sic quoque veteres dicebant *Nis* pro *nobis*, *ſam* pro *ſuam*, *im* pro *eum*, i) *ſodes* pro *ſi audes*, *ſcilicet* pro *ſcias licet*, *ſis* pro *ſi vis*, k) *gnitus* pro *genitus* & *gnotum* pro *cognitu*. l) Quibus modo ſufficienti apparet, antiquiſſimis nihil frequentius, quam hic ſyllabas contrahendi modus fuiſſe. Atque etiam non raro compendii cauſa integras una litera conſonante ſyllabas conficiebant: ita *Klenda*, *Krus*, *Krtago*, *Klumnia*, *Bne*, *Ptre*. Qua de re audiamus TERENTIVM SCAVRVM: *Hac tamen antiqui in connexione ſyllabarum ibi tantum utebantur, ubi A litera ſubjungenda erat: quoniam multis vocalibus inſtantibus, quoties id Verbum ſcribendum erat, in quo retinere he litera nomen ſuum poſſent, ſingula pro ſyllaba ſcribebantur, tanquam ſatis ea ipſa nomine explerent: ut puta Decimus per D ſimplex & Cimus: item Cera, C, ſimplex & Ra: & Bene, B & Ne. Ita & quoties Kanus & Karus ſcribendum erat, quia ſingulis literis prima ſyllaba notabantur, K prima ponebatur, quæ ſuo nomine A continebat, quia ſi C poſuiſſent, Cenus & Cerus futurum erat, non Canus & Carus*

XII.

rinſquam ad alia progredimur, oportet, ſed verbulo tantum, ad ciliorem Tabulæ Roſtratæ ſenſum indicemus, quid ſibi primo *lu bovebos*, quid *grave as*, quod cæpiſſe Romani inibi gloriant ubivis obvia nec ſatis intellecta ſibi verba velint. *Luca bos*, quod men Ablativo caſu, pluralis numeri CIACCONIVS in noſtra olumna *lucas bovebos* reddidit, Elephantem ſignificat. Nam veeres Latini maximam quadrupedem quam ipſi habebant, *bo-*

h) In Oratore, i) FESTVS in voc. *Calim.* k) Idem in voc. *Cumalter*, l) Idem in his vocibus.

vem dictitarunt. m) Vnde vero animal iſtud traxerit nomen *luca*, non unum omnes ſentiunt. Quidam quod in *Lucanis* Pyrrhi bello primum vidiſſent apud hoſtes elephantos, i. e. quadrupedes cornutas (quos enim dentes multi dicunt, ſunt cornua) *lucam bovem* appellaſſe. Alii id vocis à *Libya* proveniſſe contendunt. Adverſus utramque ſententiam VARRO n) maluit *lucas* derivare ab *luce*, quod longe relucerent propter inauratos regios clypeos, quibus eorum tum ornatæ erant turres. Sed videtur, ſi *lucas* à *luce* eſt, ſignificare potius orientalem vel meridionalem ſeu bovem ex Aſia, Africa, aliisve provinciis, quæ Romanis ab ortu & incremento ſolis erant, peregre venientem. Quemadmodum *Lucas* etiam ceu proprio nomine vocatur, qui prima luce vel ſole oriente nati ſunt. Vel denique *lucas* ab elevatione verſus lucem ac ingenti mole vocatur: quod idem voluit *Elephantis* nomen. Atque hinc inde etiam *Lucas* ſanctus Domini & Salvatoris noſtri Apoſtolus ISIDORO o) eſt quaſi *ipſe conſurgens, ſive elevans, eo quod elevaverit per prædicationem Evangelium poſt alios.*

XIII.

Opus denique fuerit indicare, quid Romani veteres per *grave as* intellectum voluerint: quibus ut ut leviſſimis vocibus, aliquando graviſſimi Viri non ſufficiebant, ſenſum inde, quod ſciam, recte & quantum ſatis eſt, eruendum. BVDÆVS ſaltem haud infimi nominis Antiquarius, p) & ALEXANDER AB ALEX. q) cujus nomen quoque pervulgatum eſt, æs grave *non ſignatum* interpretantur. Quam ſententiam poſt tantos viros deinde etiam incauti erroris alii recipiebant. Sed falluntur; quod manifeſte colligimus, ex FESTO, r) qui *grave as*, inquit, *dictum à pondere, quia deni aſſes, ſinguli pondo li-*

m) VARRO de lingua Latina lib. 6. c. 3. n) l. c. o) Orig. lib. 7. c. 9. in fine. p) De Aſſe lib. 1. & 5. q) Lib. Genial. 4. c. 15. r) In voc. *Grave as*, Confer. PLINIVS Hiſt. natur. lib. 33. cap. 3.

libras efficiebant, denarium ab hoc ipſo numero dictum. Sed bello Punico populus Romanus preſſus are alieno ex ſingulis aſſibus librariis ſenos fecit, qui tantundem valerent. Item nummi quadrigati & bigati à figura calatura dicti. Vel quis ignorat, poſt Servii Regis tempora, qui primus ſuis pecuniam dedit, s) Romanos non ut antea rudi & informi, ſed potius ſignato vel ad hoc unice comparato ære uſos fuiſſe. Sed tamen æs ſignatum iſtud in ſolutionibus pendi plurimum conſuevit: atque inde *æs gravum*, magnam æris & pecuniæ ſummam ſignificat. t)

XIV.

Reſtat Tabula *L. Scipioni*, filio *Barbati*, anno ab V. Cond. CCCCXCIV. primo poſt illam Duilianam, tunc temporis Conſuli, Cenſori, & Corſicæ Aleriæque devictori poſita: quam denique literis reviviſcentibus tumulo ſuo ad portam Capenam effoderunt, & inſcriptionem deprehenderunt hoc modo & ordine poſitam: v)

s) Qui fabulas tractant, Jano æris ſignati inventum adſcribunt. Vid. JOH. BAPTISTA CASALIVS de profanis & ſacris veteribus ritibus part. 3. c. 17. VINCENTIVS CHARTARIVS in dem neu eröffneten Götzen-Tempel p. m. 16. ſeqq. & 20. ſeqq. t) Confer. plur. MARCELLVS DONATVS dilucidad. in Liv. lib. 4. p. m. 10. ſeqq. ROSINVS Antiq. Rom. lib. 8. c. 20. DEMPSTERVS, paralip. ad Roſin. lib. 7. c. 31. p. m. 721. NIEVPOORT comp. Antiq. Rom. ſect. 4. c. 3. A LINGEN de origine & inventoribus pecuniæ. v) Eam pluribus & data opera illuſtrarunt JACOBVS SIRMVNDVS & HIERONYMVS ALEANDER. Extat hæc Scipionis columna, ſed nuda, quoque in L. Annæi Flori editione, quæ Amſtelodami anno 1702 in 8. majori ex recenſione JOH. GEORG. GRÆVII cum notis Variorum prodiit, tom. I. pag. 156. In JACOBI FACCIOLATI V. C. & Philologi Patavini diſſert. de ortu, interitu ac reparatione Latinæ linguæ. Et nuperrime in JOH. GEORGII WALCHII Profeſſoris nunc Jenenſis Celeberrimi Hiſtoria critica Latinæ linguæ cap. 1. pag. 28.

HONC. OINO. PLOIRVME. CONSENTIONT. R.
DVINORO. OPTVMO. FVISE. VIRO.
LVCIOM. SCIPIONE. FILIOS BARBATI.
CONSOL. CENSOR. AIDILIS. HIC. FVETA.
HEC. CEPIT. CORSICA. ALERIAQVE. VRBE.
DEDET. TEMPESTATEBVS. AIDE. MERETO.

Jacobo Sirmundo interprete:

Hunc unum plurimi conſentiunt Romæ,
Bonorum optimum fuiſſe virum,
Lucium Scipionem. Filius Barbati.
Conſul, Cenſor, Ædilis hic fuit.
Hic cepit Corſicam, Aleriamque Urbem
Dedit tempeſtatibus ædem merito.

Monumentum iſtud Latinitatis, ut ut proxime ad Duilianam accederet Tabulam, longe tamen hanc atque alia hactenus allata antiquioris ſeculi fragmenta, verborum ruditate, niſi me fallunt omnia, ſuperat ac inſignem pueritiæ infirmitatem prodit. *Honc* ſcriptitarunt pro *hunc*, V atque O vocalibus commutatis: ut etiam in verbis proxime ſequentibus, *Conſentiont*, *Luciom*, *Filios*, *Conſol.* x) Supra vidimus, y) OE pro V. poſitam fuiſſe diphtongum. Atqui noſtra nos etiam Tabula docet, eundem fere locum tenuiſſe OI, ut in *oino* pro *unum*, & *ploirume* pro *plurimi*. Ita *coilum* pro *cœlum* quoque veteres ſcriptitarunt. NÆVIUS poëta: z)

Quei

x) Vid. hujus capitis §. 4. y) Hujus capitis §. 9. z) Ab initio belli Punici primi verſibus jambicis deſcripti. Confer. GVIL. MERVLA in erudito ad Ennium commentario. & G. J. VOSSIVS de Hiſtoricis Latinis lib. 1. c. 2. p. m. 8.

Quei terrai Latiai hemones tuſerunt
Vires fraudeſque Poinicas fabor.

Et PLAVTVS: a)

ME. *Ego iſtic mihi hodie apparari juſſi apud te proilium.*
EROT. *Hodie id fiet.* ME. *In eo uterque pro ilio potabimus.*
Ubi pervenuſta eſt in vocibus *proilium* & *pro ilio* paranomaſia, quæ non reperitur in voce *prælio*, ut textus vulgares habent. Deinde confirmatur aſſertum noſtrum, b) I in E literam antiquitus commutatam fuiſſe, vocabulis *ploirume*, *fuetu*, *hec*, *dedet*, *tempeſtatebus* atque *mereto*. Quid ſibi *Duinoro* velit, facile intelligimus, quando nobis in memoriam revocamus, vetuſtiſſimos *Duonum* pro *bonum*, quemadmodum *Duis* pro *bis* & *Duellum* pro *bellum* dixiſſe. c) De *optumo* pro *optimo* ſat alibi dictum. d) *Fuiſe* pro *fuiſſe* ejusdem literæ duplicationem reſpuit. e) *Fueta* pro *fuit* vocalis in fine adjectionem ſignificat, cujus rationem, uti aliorum in ſcriptura ſua ab Latinis antiquioribus inſtitutorum, nullam dare valemus. Sic quoque conſonantis in fine detractionem videmus per totam columnam in vocibus *oino*, *duinoro*, *optumo*, *viro*, *Scipione*, *urbe*, *aide*. Ultimo notamus, occaſione verborum *aidilis* ac *aide*, Æ Latinorum antiquiſſimos Græca conſuetudine per AI ſcriptitaſſe, ut *aulai*, *pictai*, *muſai*. f) Atque SCALIGERO teſte, g) in veteribus monumentis atque libris ſemper *Aimilius* pro *Æmilius*, & *aigrum* pro ægrum h) legitur. Ita PLAVTVS adhuc, licet vitili Latinæ linguæ ætati proximus: i)

Is

---

a) Menæchm. Act. 1 ſc. 3. b) Hujus capitis §. 7. c) Vid. FESTVS in his voc. Confer. hujus capitis §. 2. c) hujus cap. §. 8. e) Confer. h. c. §. 10. f) Vid. FESTVS in AE. g) In Emendationibus ad hanc ſyllabam. h) Ibid. ad voc. *Ægrum*. i) Milit. Glorioſ. Act. 2. ſc. 1.

Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnai Reiipublicai gratia.

Inſcriptioque vetuſta: k) PROLEG. PROVINCIAI. RAITIAI. ET. VINDELIC. ET. VALLIS. POENIN Et alia: l) P. VEIDIVS. P. F. POLLIO. CÆSAREM. IMP. CÆSARI. AVG. ET. COLONIAI. BENEVENTANAI. Mittimus cætera; quandoquidem inſtituti noſtri non eſt, analytice examinare omnia, ſed ex allatis tantummodo præmonſtrare quam diverſe & corrupte nonnunquam animi ſenſa literis communicaverint priſci Romæ Cives, ut ex ſcriptura de loquendi ratione eorum ſaltem quædam judicare valeamus. *Fortaſſe enim ſicut ſcribebant, etiam ita loquebantur.* m)

XV.

Neque nos nunc variorum curamus querelas, quod inſcriptiones ejuſmodi plerumque à communiori lingua toto cœlo diſcrepare ſoleant: id eo magis, cum etiamnum videre liceat, quantum inſcriptiones cætero ſat elegantes ab rudioribus ſculptoribus deformentur, ita, ut cultiſſimi quoque & optimi, quod ſub Auguſto & paulo ante contigit, Latinæ linguæ ſeculi reperta fuerint monumenta haud infrequentia contra ipſas Grammaticorum regulas turpiſſime confecta: quibus ex. gr. ſcriptum legatur, *ab aliquis* pro *ab aliquibus*, *con quem* pro *cum quo*, *à cenſus*, pro *à cenſibus*, *ejus pietatem præſtantiamque cauſa* pro *pietatis præſtantiæque cauſa*, *ob memoriæ meritis ſuis* pro *ob memoriam & merita ſua* & ſexcenta alia.

k) Apud GRVTERVM pag. 376. num. 6. l) Apud ALDVM MANVTIVM in Orthographia pag. 610. m) QVINTILIANVS Inſtit. Orator. lib. 1. c. 7.

alia. n) Neque ſolum hæc vitia ſculptorum erant; ſed ipſorum quoque amanuenſium ſeu antiquariorum, qui codices & volumina conſcribere debebant, ignorantiam vel incuriam tantam fuiſſe conſtat, ut multa hinc inde menda irrepſerint, quæ fucum lectori ſæpe faciunt ac difficultates non modicas ſcriptis aliorum ingerunt. o) Hæc atque alia non nemini perſuadere facile potuiſſent, ut vix ac ne vix quidem de ſtilo ſermonis Romani hoc tempore uſitato verba facere ex utraque nobis promulgata Tabula auſus fuerit. Ejusmodi vero nullum, quantum conjicere quidem valemus, in iſtis publica auctoritate & cura majorum poſitis monumentis obvenire, utriusque conſenſus & tot aliorum, quibuſcum iſta conferre licuit, abs nobis procitata teſtimonia loquuntur. Quibus adeo freti aſſeverare nulli dubitamus, quod priſtina aſperitate nondum excuſſa, hoc adhuc tempore ſua velut infantia balbutiente, lingua Latina quam maxime fuerit à ſubſecuturi temporis decore, ornatu ac ſplendore aliena; ac etiamnum nobis tota obſoletiori veſte induta appareat. Quod ne cui mirum videatur, in memoriam revocemus inter eſt, civitate continuis vexata diſcriminibus atque turbis, imo pugnis bellisque cum vicinis populis, ac invicem ſecum ipſis jugiter imminentibus, vix ludos literarios, nedum liberaliorum artium vel elegantioris diſciplinæ ſcholas adiiſſe Romanam juventutem; ſed potius earum loco, quod genti ab origine bellicoſæ atque rudi magis placuit, caſtra mili-

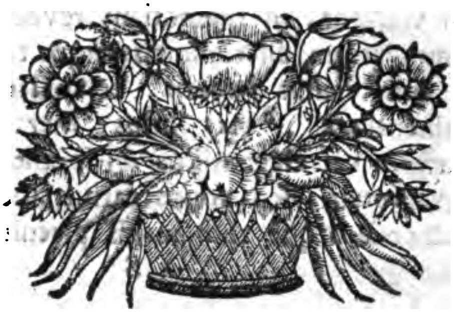
S taria

n) Stili lapidarii menda inſigni catalogo expoſuit Doctiſſ. Auctor des geöffneten Antiquitäten-Zimmers cap. 6. §. 4. Confer. GEORGII FABRICII Antiquitatum monumenta. o) Vid. CAROLVS DV FRESNE præfat. Gloſſar. §. 6.

taria frequentata fuiſſe: cum incauti penitus erroris pro ingenio hominum & hujus ævi moribus continuo, victricibus armis, nec aliunde, nominis gloriam ſibi eſſe quærendam, exiſtimaverint. Atque hinc etiam eſt, ſi quando literatores ſurgerent altius, & diſcere bonas artes Romanæ juventuti perſuaderent, p) quod haud aliter quam ſub novitatis deteſtabili quodam genere ſtuduerint iſtas omnibus ſuſpectas & odioſas reddere ſimul atque auctores earum, inſigni acerbitate & ſumma elegantioris Muſæ averſatione, ad unum omnes ditionibus ſuis exulare juſſerint.

p) Vid. SVETONIVS lib. de Claris Rhetoribus c. 1. ſtatim ab initio. A. GELLIVS noct. Attic. lib. 15. c. 11.

TANTVM.

1, -19.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 410